

1.5. 996/001.

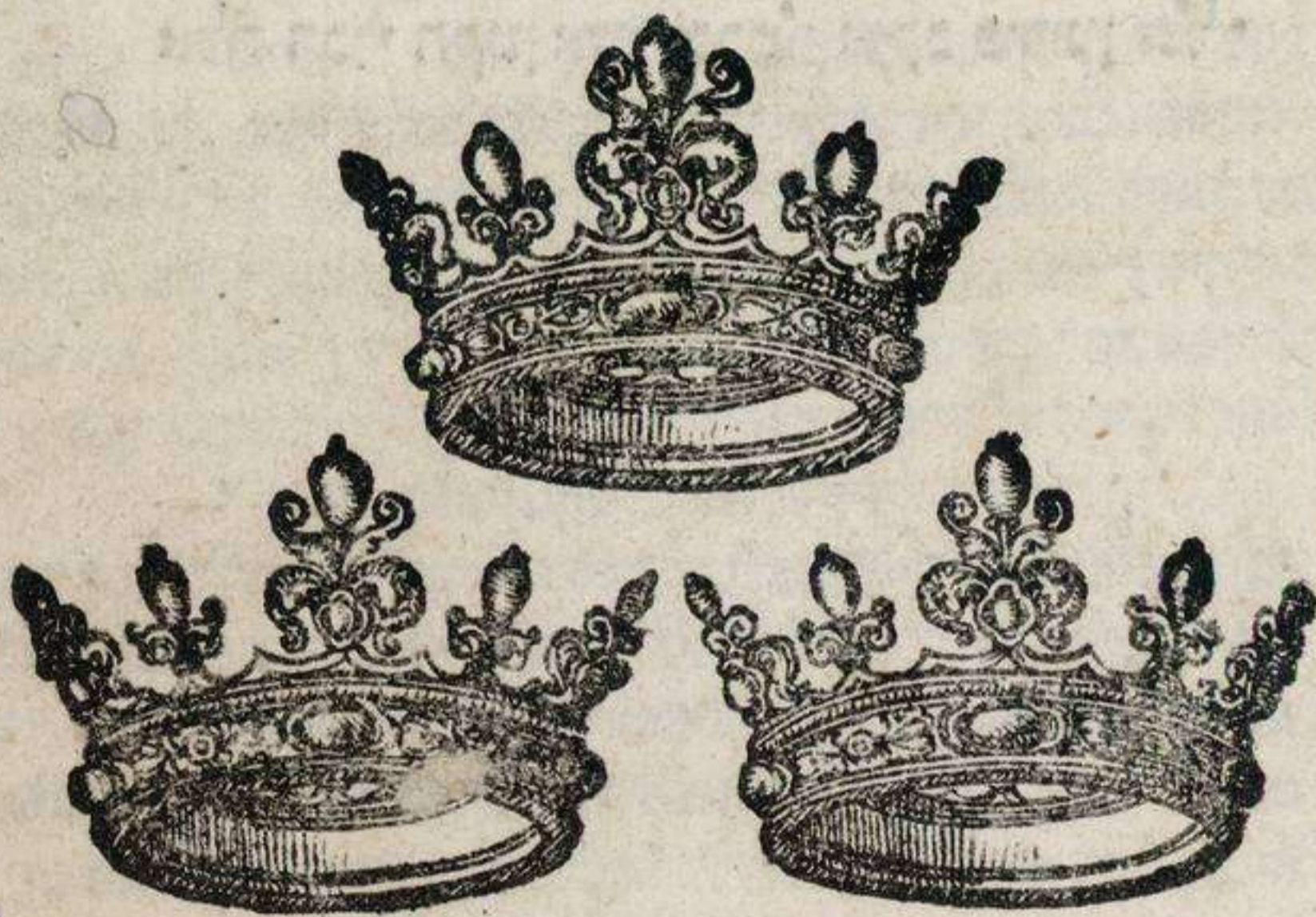

פירוש מגלת אסתר

שחבר החכם הכולל הגאון כמהרר אלישע גאליקו זצ"ל
בצפת תובב וכו הפליא לעשות דברים נאותים
מאד ויקרים הן בפשטי הפסוקים הן
בדברי רזל אשר על פיהם
אנו חיים :

במנות הסר מסיר זואן כראגדין בן סארון מסיר אלוויוו כראגדין *

פל ידי נאמן ביתו אסר פודינץ *

בויניציאה

שנת ה'שמג לבריאת עולם

R. 407

זוהי תורה חסידית

לפי דברי רבינו ר' יצחק לייבוש הוסיף לכתוב
בפירוש ברכות הוסיף לכתוב וכו' וכו'
הוא שכתב שכתב וכו' וכו' וכו'

אמר המדפוס חכמינו ז"ל דרשו בפסוק את הכל עשה יפה בעתו
מלמד שכל א' וא' יפה לו הקב"ה אומנותו בפניו.
כן אנכי עמדו היום במלאכתי מלאכת שמים לעשות ספרים הרבה בעט כרוז
ועופרת לזכות את הרבים דלא תשתכח תורה מישראל. בטחתי באלקי ישעי
יחשבה לי צדקה ויעשה אתי ברכה לתת לי אחרית טוב ותקוה שם עולם לא יכרת
ויזכני להיות ממנדוקי הרבים אב"ר

אלה דברי הקטן אשר בכמ"ר יעקב פורניץ זצ"ל.

מציץ מן החרבים • חעבר הנרצע לאלקים • גרשון בן כמוהרר שמחה
לבית קיצגין • פתחואמר • וישא שמו ויאמר •

גם ה' יתן הטוב מה טובו אוהלי משכנות הרועים בשושנים לוקטו פרחי אספי
גרני וקבים • בעלי אסופות מספקים מים ומזון לכל אנשי הגולה מיין הרקת
יונה של תורה מקרוב רבו כמו רבו פירושים שונים • מזה ומזה הם כתובים • על מגילת
פורים • יונאים מקורות לבס של אנשי הגליל • עסקים בתורה ומתאבלים על חורבן
החיל • איש איש כפי אשר תשיג ידו • היא שמלתו לעורו • אשר יתכסה בה • לעולם הזה
ולעולם הבא • להשאיר אחריו ברכה • שעל טוב יזכר שמו • ולא יפקד מקומו • ושפתיו
ידוכבו בקברו • כי זה כל האדם • אשרי מי שבא לכאן :

ראה ראיתי אחרי רואי כי כער הייתי גם כך ויחיד לבני אמי ותיקר כפשי בעיני
הורי • הביאני אל בית המלך מלכו של עלם • לא מנעני מהתהלך בארץ
החיים להשיג השגות כמה מעלות • טובות • מדרגות • סולמות • לעלות • ולהעלות •
ולהחיות בס רוחי כפשי וכשמתו לאור באור זיו ויקר תפארת גדולתו ית' • כאשר סככני
וסככני וסככני תחת כל כפשי תמנו שלומי אמוני יושבי ארץ הנבי נבו תפארתם •
ותורת חסד על לשונם • מרנן ורבנן :

שם שם לי חוק ומשפט כמשפט בני הארץ ההיא • אשר כל מחשבותם • יחשבו
מחשבה לבלתי ידח מהם רגעי הזמן יקר שבמכאות • וכמו דאמר איך
הפסד כהפסד הזמן • ובגלל הדבר הזה • יכירו וידעו יפרו וירבו • בתורת אל עליון • כי
אותו יום יום ידרושון • ודעת דרכיו יחשפון • שמני אבי גם אני הדל באלפי • כמטרה לחץ
חני מר ואהלות שנונים • בהיות דאבי ורבא לרוות את צמאי • הושכני שש עשרה שנה
מעבר לים לאמר • קחנה על זרועותיך ותשמיע במרום קוליך • כעם ככהן כהני ה' אשר
ברגליך ותבא אלינו שקט ושאלון :

ומאז על תי בית אל הר המר גבעת הלבונה אל ניכת אגוז ירדתי ניכת ביתן המלך
מאן מלכו רבנן מורי הרב זל ה"ה • אשר בנינו חמדתו וישכתי • ובין ברכו
כתגדלתי • ומזון הודו והדרו נהניתי • וממימיו מי באר מים חיי צמאי הרויתי • וכדמסיק
תעלא מבי כרבא אספתי • יען בדעת קנרה חונכתי • ויהי מה אס מצואה הרבה
אכלתי • מאצילות אשר עלי האציל שבעתי • ומידדות ספירי גודותיו שעשעתי • עד כי
משכתי כרדמתי • ומגדולי קרקעותיו אכנן :

נחננו פשענו ומרינו במלאת הזמן המר והקצר • מיום בואי אל החצר • כתמלאה
סאתי לפכו ונזר כל היצורים • נהפך לאויב לי פנים מפנים שונים • ומרוב
אשמותי נבזר עלי ממרומים • וה' אמר אלי לבאת חוץ מקדש הקדשים • ויהי אך
יבא יבאתי • בחמלת ה' עלי מלאכיו גבורי כח וזה ללוות אותי • ויהי בדרך עמדי • כאשר
ענה דודי מורי ורבי ואמר לי זה חסדך אשר תבאול אתי עמי • להוציא לאור משפטי •
משפט התורה • בהדפסת זאת המגילה שניה • אשר בה תיקר כפשי בעיני הארון • ומה

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל

הקדמה

גם בעיני העוברים לפניו כבני מרון • מרוב יופיה וטעמה • ששון ושמחה ומצא בה •
כשמעו ויחד לכו לב טהור ברא לי אקים • בראותי דבריו על קו יושר ואבן שלמה מיוסדי •
תשובתי היתה לאמר הרימותי ודו אל ה' • אם אבא אל מקדשי אל • עד תתסדר אל שאת
הטוהל • מורה הזראות בישראל • יען בחרתי הסתופף תחת כל כנפי הלוייה במלאכי או •
מלוין לאדם • בכל עת וזמן • ועד בשחק כאמן •

ואני בהיותי בתוך הגולה • גולה וקוער • ולבו כאש בוער • מהיותי מתגורר • ונעצר
מלכת הליכות עולם לי • בארץ הנבי • כאשר עם לבני • אשר על אלה עגמה
כפשי • כל עוד עזרתי בי • ואני תפלתי ערב ובוקר ונהרים • לאל הרוכב שמים • יחיוני
מיומים • להקימיני בארץ נחלי מים • פנה אל תפלת הערער ורחם כרוב רחמיו כאשר
ספוטמו בלהות זמן זמנים זמניהם • כרנה לו לכפר עוני • ולהשיבני על כני • עד אבא
אל תכונתי השגת השלמות כפשו • כי כל אלה מורשי לבני • בהעלותי על רוחי • לתור לי
מקום מנוחה ושמחה • לאור באור התורה • ולשוב אל שופטי כבדראשונה • להתערך לפני
אשר אליו נגלו מנפונות החכמה • מורי הרב ריש מתיבתא זלה • בא אלי פחד ורעדה
רתת וחלחלה • לאמר כר האלקים כבה • ונשמתו לחיו ע"ה • זכה וברה כעת חונכה • מר
לי מר כי פנה היום והערוב שמשו • ולא נמצא אתנו חליפתנו • או לנו כי חלוינו הוא כשא •
כאשר מצודת הנבף היתה פרוסה • ומכאובינו הוא סבלם • בגזירת אל בורא עולם •
ובאלה יאמן כי יסופר לנו • לאמר וה' הפגיעבו עון כולנו • ואחרי הצדקתי עלי דין
גזר גזרים • אמרתי עת לעשות לה' במה אתרצה א' כחל איתן מושבו • ובסלע שם קיבו •
אשר הביאני השקני הרוני מנחל עדניו • הלח בתת לכסף מוצא נכספה וגם כלתה כפשו
טרם הפרדי מעליו • להוציא לאור יקר תפארת מגילתו זאת • למען תהיה לו לאות וכפשו
תגל בה' כי ידובר בו ככבדות • כאלו הקריב כל אלי נביות על כן חנני בערתי מתני
שנסתי לתת ראשית למלאכה זאת בעזר יוצר כל היצורים :

וכדי שלא יאמר כי כל אלה דברים הדברים אין בס מועיל תזרם ורוח ישאם יען
תורה לא כתערב בהם אמרתי לבאר מאמר א' קטן הכמותו כו' הביאו מורי
הרב זלה בתתו הטעם האחרון לקביעות חק זכרון זאת המגילה לדורות אשר התחלת
דבריו בטעם זה זל ועוד יש לנו טעם כאות בקביעות החק וזכרון הזה לדורות מצורף
לטעמי האמורים למעלה ואינו ככ נעלה וכו' ומביאו ומפרשו בקוצר להיותו עוסק בענין
אחר בנתינת הטעם שאמרנו האמנם עיקרו של המאמר הוא באופן זה ובלשון הזה •
אמרו ליה פפוכאי לרב מתנא מצא קן בראשו של אדם מהו אמר ואדמה על ראשו • משה
מן התורה מנין בשבט הוא בשר • המן מן התורה מנין המן העץ • אסתר מן התורה מנין
ואנכי הסתר אסתיר • מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר דרור ומתרגמינן מירא רכיב •
עכ"ל • ובטרם נבא א' הביאו נטעון עליו איזה ערעורים • א' מה ענין לשאלת מצא קן
וכו' שייכות לשאלות אחרות אשר שאלו ממנו הגם כי רש"י זל כתקרה דעתו באמור זל
ועוד זה שאלו ממנו וכפי הנראה איננו די לבדו • ב' דבשלמא הג' שאלות האחרות שהם
מדברי קבלה כיחא שתנדק בהם השאלה מן התורה מנין • אמנם בשאלת משה מן התורה

מנין

מניין כנראה שלא מצאו ידוהם ורגליהם פפונאי בזה כי כל התורה כולה מראשה ועד סופה
 היינו מספר שמות ואילך מלאה סיפורי משה עם הקב"ה ועם ישראל והקב"ה עמו ובפרט
 בפ' שמות אשר נתבשרנו מלידתו אם כן מה שאלתם ומה בקשתם • אמת הוא כי גם פה
 לבאור לא עשה מאומה רש"י ז"ל בפירושו דקאמר מנין למשה רמז קודם שבא סקופו לבא
 ומה לנו להטפל בדיעות זאת • ג' מה כוונתם מעיקרא לבקשה ולשאלה זאת בכל שאר
 החלוקות מנין להם רמז מן התורה • ד' כי כפי האמת השני שאלות מהם מיותרו דמעשה
 המן ואסתר ומרדכי חד הוא ובזמן אחד היה אם כן כנראה דבמונאי רמז לאמר מן
 השלשה מן התורה הוה סגני ומה להם לבקש עוד :

ואומר כתירוז שאר הקושיות ודקדוקים לכד הקושי הראשון כי יבחר דרך בפני
 עצמו כאשר אבאר כי באמת ובתמים כוונת שאלתם דהנהו פפונאי
 באשר שאלו רמז להמן ואסתר ומרדכי מן התורה הוא כמאמר האומר אתון דאמריתו
 דכל מיני דרבנן רמזי באוריתא וכו' כי כוונתו של האומר ההוא להודיע ולהודיע לכל כי
 אין דבר נעלם מעיני התורה ואף במה שיתחדש אחרי כן נמצא לה רמז בתורה להורות
 כי תורת ה' תמימה לא תחסר כל כה ובכן התחיל באמרו אתון דאמריתו וכו' ועפ"י דרך זה
 בעצמו יוכן שאלת פפונאי רמז להמן ואסתר ומרדכי מן התורה • והמה חכמו מחוכמים
 כתחכמו באופן השגה להוציאה מכח ק"ו בן בנו של ק"ו ולכן הקדימו פומייהו לאמר משה
 מן התורה וכו' כמו שפי' רש"י ז"ל מנין למשה רמז קודם שבא סקופו לבא כדי להגדיל
 וליפות כחם בשאלות האחרות כאמור באופן זה כי אם מה שענינו רואי שמה שהוא
 מפורש בתורה אלף פעמים לא ברמז רק בקולי קולות התורה עצמה רמזה לרזר ההוא
 קודם שיבא • אם כן מה מאד בכח ק"ו בנו של ק"ו אצטריך לן טעמא לשבח להיכן נרמזו
 דברי קבלה שאינם נזכרים בתורה בפיו כלל ועיקר אם כן מנר זה שאלו כראשונה משה
 מן התורה מנין • וכאשר כבין שארית המאמר יותר גם השאלה הד' • והנה להבין זה לעד
 אעלה לזכרון את שתי הספרו אשר העלו בגמרא לבקשת מפני מה נבזרה אותה הגזירה
 ונתחייבו כלייה שוכחיהם של ישראל שבאותו הדור כמאמר שאלו תלמידיו וכו' ופלפלו
 בדבר זה הרב ותלמידיו זה היה אומר בכה מנר הנאת הסעודה וזה היה אומר מפני
 שהשתחוו לפסל יהיה מה שיהיה אומר כי פפונאי שאלו לו מנין להמן וכו' לכוונה הכוזבת
 למעלה והוא השיב להם הרי ענין המן בעצמו כולו רמז בתורה כי לפי שאכלו מאכלות
 אשר צוה לבלתי אכול מהם שהם המאכלות אסורות כמו שצוה לאדם וכאשר עבר על
 צוויו נתחייב מיתה גם כן בימי המן נהיתה זאת בעצמה לפי שנהנו מסעודתו של אותו
 רשע וכו' • וזהו המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול וגו' רמז למאכלו אסורות אשר נצטוונו
 לבלתי אכול מהם ולפי שרמז זה יצדק היטב לדברי האומ שנהנו מסעודתו של אותו רשע
 האמנם לדברי שכנגדו דקאמר לפי שהשתחוו לפסל לא איכא ולא מירי רמז להמן מן
 התורה • לכך אמרו אסתר מן התורה וכו' ושינו שאלתם לומר אסתר מן התורה מנין כי
 כפי דרכי זאת היה לה' לחזור לשאלו בהמן בעצמו כמ"ש אמנם הכוונה שאותם הפפונאי
 היו רוצים לרמז כי גם להם לכב לדעת במקנת כי לדברי האומר מפני שהשתחוו לפסל
 זאת

הקדמה

זאת לא היתה אלא הסתרת פנים ולכן שאלו זאת ההסתרת פנים מנין לה רמו כתוב
בתורה או הכוונה פשוטה כפי הפשט כיון שראו ששאלתם הראשונה בהמן מן התורה
מנין לא כתייבבה דרך כלל רק בפרטות למד מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע רנו
להסיע עצמן מלשון השאלה בענמה אולי תתיישב שאלתם כאשר עם לבבם ועם כל זה
הוא חשיב להם מקרא דואכבי הסתר אסתר הכוונ' לדבריו האומר מפני שהסתחונו לפסל
ועם נאמר בגמ' כלשון הזה מה הם לא עשו אלא לפנים אף הוא לא עשה עמהם אלא
לפניו והכוונה כי ישראל היינו אותם שהסתחונו לפסל לא עבדוהו בכל לבם רק לפני הנראי'
מכחוח ולא מבפני ואף הק"ב הפחיד פחד חיזוני לפני והניע עד שערי הרחמי והסליחה
כאשר ראינו המנילה הזאת לעד ולאות ושיער הכתו כפי זה יאמ' ואכבי הסתר אסתר
וגו' כי האמת הוא שהש"ת היודע עתידות וכוונות לכות היה יכול לסדר הדבר של אסתר
באופן אחר עד שלא תגיע אפי' במעט קט נער לישראל והוא להמציא ולהוציא שם טוב
על אסתר מאיזה עם היתה ומולדתה תגיד תקף הגיעה אל חיק המלך ולא כאשר נזה
עליה מרדכי אשר לא תגיד וגו' כי ראה ראינו כמה טובה כפולה ומכופלת נמשכ' לאומה
ישראלית כאשר ידע המלך מולדתה ועמה של אסתר אם כן מדוע נסתרה דרך זאת
מה אם שכאמר כי היא הכותנת שמאתה היתה זאת להכניס בלב מרדכי אשר ינוה
אותה לאמ' לא תגיד עמך ומולדתך כדי להסתירה זמן מה לצורך שעה היא השעה אשר
נבזרה אותה הגזירה לכל ישראל כמו שידענו א"כ זהו הכתוב לדעתו ואכבי הסתר אסתר
כלו' אכבי א"כ זמן מה לאסתר שתהיה מסותרת בלתי כיכרת מעמה וממולדתה כדי
שתעבור הגזירה היא על ישראל ויפחדו פחד גדול על כי פנה אל אלקי' וגו' ר"ל תדע לך
למה אני עושה זאת להסתיר אסתר זמן מה כאמור לפי שישראל פנה אל אלקים וגו' כיון
כלשון פנה מה שנאמ' בגמ' מה הם לא עשו לא לפניו וכו' וזהו כי פנה וגו' כלו' לא עשו
גם הוא כי אם לפני שאם ח"ו היה עובר ע"א בכל לבו היה ח"ו עושה כלית בשונאיה שלי"ש
וזהו כי פנה ל' אקי אחרי' וגו' א"כ מה מאד יערב להם יבסס להם להנהו פפונאי תשובותיו
של רב מתנא כי רצה להשיב להם שיש לדבר הזה רמו בתור' בין לדברי זה ובין לדברי זה
וכאשר ראו שכרמוזו המן ואסתר בתורה שאלו עוד מרדכי מן התורה מנין כי כפי האמת
הם היו מסתפקי' ודי והותר מראיה אחת מנין לרמוז המן מן התור' או אסתר לבד האמנם
נמשך הענין כמו שכתבתי להצריך השתי שאלות הנז' תשובה כנז' ומבואר באר היטב
למעלה א"כ היה גנאי גדול לצדיק וחסיד איש יהודי היה בשושן וגו' ושמו מרדכי אשר עליו
נבנה כל צורכי הגאולה ומירו היתה זאת והוא היה העיקר בכל התפילות והתענו' אשר
נעשו בימים ההם שלא יהיה גם לורמוז בתורה כאחד מהם ולמה ייגרע מהמן הרשע
ומאסתר שסוף סוף אשה היא א"כ מתוך זה שאלו ג"כ מרדכי מן התורה מנין לסכה אחרת
פשוטה ג"כ כי השתי שאלות אשר שאלו הפפונאי דלעיל בא להם תשובתם חדא למד
מפני שנהנו מסעודתו וכו' וחדא למד מפני שהסתחונו וכו' א"כ עתה הסיעו עצמן
מרדכי' אלו לומר מרדכי מן התורה וכו' כלומר אין לנו רוצים לשים נפשינו בפלפולים
רק תאמר לנו רמו למרדכי בפשיטות גמורה ואז השיב להם בפשיטות באופן זה דכתיב

מר דרור ומתרגמינן מרא דכיא הכוונה לדעתי ואמר כי מצונו שלמה המלך ע"ה משבח
לשם טוב של הנדיק כמ"ש טוב שם מסמן טוב וגו' ורבותינו ז"ל במדרש אמרו טוב שמו של
צדיק שהולך מסוף העולם ועד סופו ומצונו גם כן למרדכי היתה לו זאת בעצמה דכתיב
כי גדול מרדכי וגו' שמו הולך בכל המדינות כלומר השם טוב שלו הולך וכו' ודבר זה
בעצמו כמנא במר דרור שמרוב טובו וריחו לא נמר נדרש בכל העולם כולו בחדרי כל
המלכים ומשכיתם ודבר זה כולל לכל מלכי הארמה מסוף העולם ועד סופו אם כן ראה
והבט להיכן נרמו בתורה הנדיק הלז מרדכי במלה דומה לו שהוא במר דרור ומתרגמינן
מרא דכיא שהוא שמו של מרדכי כמו שהמר דרור הולך מסוף העולם ועד סופו כמ"ש כן
שמו של מרדכי הולך בכל המדינות כאמור ודברים אלה טובים ונכוחי למי שלא נפסד
טעם חכו • נשאר עלינו לקשר השאלה ראשונה אשר שאלו פפונאי לרב מתנא שהיא
זאת מנא קן בראשו של אדם מהו וכו' עם השאלות הבאות אחרי כן כאשר כבר קדמנו
שאלה זאת לכל השאלות ודבר זה לפי הנר' קשה מאד כי אפילו כל פרק של ואלו קשרים
לא יקשרנו קשר של קיימא עד שכשכיל כך כתב רש"י ז"ל ועוד זה שאלו ממנו ונסתפק
בהכרחי זאת הפעם ומה אוסיף אני לדבר בדבר אמנם זאת אטיב אל לבי הדרשה תדרש
באופן זה כי מלבד פשיטות השאלה בעצמה אשר תגיע לנו תועלת גדול לענין הדין
לדעת כאשר ימנא בראשו של אדם קן ניפור אם נתחייבנו במנוה או לאו אפילו הכי
נוכל לומר בזה כי ירמוז גם כן לענין המן וישראל באחד מב' דרכים האחד כי בדין זה
השמיענו שהגם כי נעקר העפר ממקום מושבו ומשורשו הראשון שהוא ה' ׀ והארמה
בכללה לא יאבד שמו בשכיל כך ועדין שמו מוכיח עליו כי יקרא אדמה עם היותה על
ראשו של אדם וזה מורה היותה מחוברת אל מקום חוננתה הגם כי היא בראש האדם
כאמור דאם לא כן הוה ליה למימר ועפר על ראשו בדפירש רש"י ז"ל • אם כן מה מאד
כלמוד מזה דרוש טוב ויפה כי הגם שהאומה ישראלית בכללה ובפרטה חטא יחטא
וכפי הנר' נעקרו ממקומם הראשון ואין להם שום קשר עם הקדושה רק לנד הטומאה
ולנסטרא אחרא • ח"ו אל יעלה על הדעת דבר זה כי אף על פי שחטא ישראל הוא וזה
אפילו שיחטא בכל מיני חטאות ואשמות אפילו בע"א לעולם הם מקושרים אל מקורם
העליון ואל מקום מנבתם ואל ימנעו עצמם מהתשובה ח"ו וזה המובן מן הדין הזה אשר
ראינו התשובה נחת מן הכתוב וארמה על ראשו כלומר אפילו שהיא על ראשו שמה
ארמה וכמו בן אע"פ שבימי המן חטאו ישראל או במאבלות אסורות או בע"א כאמור
עדיון הם בקדושתם ושמים עליהם ודבוקים למקורם הקדוש למעלה והראיה ריח וזהב
אשר עמד להם יורה היותם לעולם חקוקים למעלה בלי פירוד רק בחיבור גדול ונפלא •
או ירמוז הדין הזה לענין המן וישראל בעצמם לבד כי הקשר הראשון יוכל לרמוז גם כן
בכל עת וזמן אשר יחטאו ישראל לא שנא בימי המן לא שנא בזמן אחר • אכן טעם זה
ירמוז על המן וישראל לבדו כי רבותינו ז"ל אמרו במדרש ש"מ בקום עלינו אדם זה המן אם
כן נקרא שמו אדם • ישראל נקראו בדברי רבותינו קן צפור ובפרט בס' הזוהר • עוד
אמרו רבותינו כי זאת הפרשה של בייקרא קן צפור וגו' היתה פתחון פה למרדכי להתפלל

בזמן

הדקמה

בזמן שהיו כל אותם התלמידים אסורים בכבלי ברזל הם ואביהם פתונים לטבח על ידי
המן הרשע נעק בקול מר ליוצר בראשית ואמר כתוב בתורה שלח תשלח את האם וגו'
וזה הרשע רוצה להרוג אבות ובנים וכו' אם כן עלה בידינו שזה הקן שהוא ישראל היה
בראשו של אדם זה המן להפילם לארץ כמו שיש לו סל של אפרוחים או כנים על ראשו
ורוצה להושכו על שוליו מרוב הכובד ומתוך כך נשברים ונעשי חתיכו חתיכות כך היה זה
הקן שהוא ישראל כאמור בראשו של אדם זה המן כאמור להפכו על שוליו מהו רוצה לומר
מה יעשה לסקוף הדברי' כתיב ואדמה על ראשו ר"ל ישוב עמלו בראשו ועל קרקרו חמסו
ירד וזהו ואדמה על ראשו כלומר שתהפך כל מחשבתו לרעה על ראשו אם כן רמו לנו
מעשה המן ממש ולזה שלו עוד המן מן התור' וכו' מקושר עם הרמו היוצא מן הדין כאשר
דברתי וטובל לומר בדוחק כי זאת תהיה כוונת רש"י ז"ל באמרו ועוד זה שאלו ממנו
בראותו כי יש לדון זה קשרמה עם השאלות השיוכות אחרי כן כדרך שפי' הגם כי
מדבריו רש"י אינו מוכן כלום. את כל זה ראתה עיני ותבן לה ללוות תחלת ההדפסה

בדברי תורה ולא בדברי הבאי ובטלה. יען כי יודי עשתה זאת. וממנו

פרי נבי לנדויק אות. ובכן אקומה נא ואסובבה. את מזבח ה'

בתורה וקול זמרה. יזכינו לעלות לארץ אשר עיני ה'

אלקינו בה. לפרות ולרבות בתורה. כי סוף

המעשה תחילת המחשבה ושם

נעבדנו ביראה:

אב"ר:

אמר אלישע בכהר אא גבריאל לבית גאליקי זלהה

ארשת

שפתי בשכבר קדם במגילות הקודמות הם ורהיכוני יודיעו בעמים
עלילותי ועידון יגידון קושט אמרי אמת כי לא מבאזה וגודל לכב
עשיתי זאת וחם ליה לזרעיה דאבא כי לא כופל אנכי ולא נסתר מנגד עיני עומק הדברים
הנדברים כרוח הקדש עמוק עמוקמי ומנאכו וגבוה מעל גבוה עד לב השמים

לחם

אכידים אכל איש זה הטוב עשה לו דדים במקום בינה ויפת
באפיו נשמת חיים עניו יחזו עפעפיו יבחנו אשר קדמונים אחזו
סער על סגירת סכירת מניעת הדעת ונעילת שערי בינה ואף אם היה לבם כפתחו של
אולם ואין דבר מהם נעלם מה יעשו הזוכי קיר אכן יתמי דיתמי כמחט סדקית לסכרא
ועולם חשך בעדנו כעוללים לא ראו אור והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה
מקנה השמים ועד קנה השמים :

יאמר

כא יראי ה' כי כן אנכי עמדו ואמת יהנה חכי בדברי התנצלותי ואל
יחסדני שומע היותי מרבה אמרו' לא המה מן השפה ולחוף ואין הפה
והלכ שוים רחמנא כינלן מהאוי דעתא כי מה האד' אשר נגע אדו' בלכבו וטעם טעם דכש
ההשכל בקנה המטה ולא יאורו עיניו להשכיל ממוצא דבר כי האד' להכל רמה והמשתכר
משתכר אל נרור נקוב וכי כביר מצאה ידו כמקרה התינוק גם הוא יקרהו אשר מנינוץ
השמש יקח מלא קמנו ובפתחו עומד מרעיד כי איכנו רואה את כל מ'מה בידו ומי
האיש הירא אשר להאמין לא יחיש היותי דן ענמי בקל החומר וגמור מיכה מיכה מערכון
פן יהיה בו חטא כי האלרים בשמים :

שוש

אשים בה' כותן לבות וכליות והוא היודע קירות לבו מורשי לבבי היות
כונתי לשמים כאשר קדם לנו באורך והירא את דבר ה' יעמוד עליהם
וימוצא באר היטב היותי קטן בעיני ומכיר את שפלות ערכי ובתחבולות עשיתי לי מלאכה
להניב ביונים ולסוים את הדרכים מיראת קיום רעת השכחה הגוברת בכללות בני אדם
וזכלי האי ועדיין אולי זה יגמור בעדו ומורה גם הוא יורה בקרב איש ולב עמוק לדוכני
לכף זכות והיותי נקי מה' ומישראל על זאת אתפלל ואשא לבבי אל כפים אל אל
בשמים :

עיני

תמיד אל ה' דריכני בדרך ישרה אף ידי תכון עמו לנרוף כליותי ולבני
לעובדו שכם א' ובאמרת אלוה נרופה אנרוף אהנה סוגים מכסף בלמוד
תורה לשמה ובטהרה ובשמחתה לא יתערב זר ומחשבת פיגול תהיה בכל יראה וכל ומנא
אזכה להיות בכלל המזכים את הרבים לעשה ואכלוח עזרי מעם ה' עושה ארץ ושמים :

ואני תפלתו לה' עזוי ומעוזי יזכני בחסדו הגדול להנות בתורת ה' יומם ולילה ובדבריו
דברים חיים וקיימים לא ימושו ומפי זרעו ומפי זרעו מעתה ועד עולם
ביראת ה' כל היום אמן : יהיו לרצון אמרי פי וגו' :

כ א ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד יו יז יח יט

הקדמה

הקדמה

ראו

ראינו הנס הגדול הזה אשר הפליא ה' לעשות עמנו כמפורסם במגלה
 הזאת היותו גדול הערך עד אין תכלית כי מלבד ההנלה ממות לחיים
 ומאפילה לאור גדול אגב אורחיו נתן הדת להנקם מורע עמלק אויבנו אשר בא עליו
 הצווי והאזהרה להכרית את שמו מתחת השמים כפי יכלתנו ונדרקה תהיה לנו כי נשתדל
 בקיום המנוה הזאת ככל עז ואחר מג' דברים שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ הוא להכרית
 ורעו של עמלק וכמאמרם ז"ל וכיון דאתא לידן כימא ביה מלתא בראותנו כי לכאורה בראש
 דבר מתמיה ופליאה דעית ממנו מה נהיתה הסיבה שהכה בעל הרחמי נטר איבה ועברתו
 שמרה נכח על עמלק וזרעו עד שצוה למחות את שמו מתחת השמים והיה הדבר כשבושה
 שנא' כי יד על כס יה וגו' לא עשה כן לכל גוי ומלכים רבים אשר קמו ונתעודדו נגד ישראל
 ורדפום וכתרום עד בלתי תת להם מנוחה וראוי להשים לב על זה ולתת טעם לדבר :

והן אמת

ר"ל במדרש תנחומא על פסוק אשר קרך כדרך אמרו משל לאמבטוי
 דותחת שלא היתה יכולה ברירה לירד בתוכה בא כן בליעל אחד ירד
 לתוכה אף על פי שנכוה הקירה לפני אחרים אף באן כיון שיצאו ישראל ממצרים ונקרע
 הים לפניהם ונשתקע המצריים בפל פחדן על כל האומות שנאמר אז גבהלו וגו' כיון
 שבא עמלק ונזדווג להם אף על פי שנטל את שלו מתחת ידן הקירן לפני אומות העולם
 עד כאן מתוך המאמר הזה יצא טעם למה שאמרנו שראוי שיהיה עונשו גדול בלי כפרה
 לפי שהסיר הפחד והאימה אשר נפל על כל הגוים והאומות וקרר אותם בעיני העמים
 והורה היות כונתו לבטל ולהחליש כח העליון אשר בתחוק ביציאת מצרים וקריעת ים
 סוף עד כי שמעו עמים ורגזו וחלו מפני ישראל והרשע הזה לא שת לכו לזאת אלא העז
 פניו לבא להלחם עם ישראל והראה עזות כלפי מעלה ולפי' בעכש עונש גדול יותר מדאי
 זהו מה שנראה בפשיטות הדבר וכבר ראיתי מן המפרשים מי שפירש כן ואני גליתיו את
 שורשו שהוא לקוח מדבריהם ז"ל :

עוד

איפשר לפרש ולומר טעם שני כי בהיות שרבותינו ז"ל הורונו במדרש הנזכר
 שעמלק היה חותך מילותיהן של ישראל והיה זורקן כלפי מעלה ואומר לו
 שול מה שכרתת וכי אורו הוא כי ידוע ומפורסם שהזכות העיקרי אשר הגין על ישראל
 במצרים היה דם מילה ובכן הרשעים האלו היו מתקלסים ומשחקים במנוה ההיא היא
 מנות מילה להראות כי לא יסוה להם ולא יגן בעדם בעת ההיא בהלחמם עמהם והנה
 בלי ספק הענין הזה היה פשע גדול שהיה גוחליש כח יציאת מצרים ולכך בא עליו הצווי
 באופן הזה ואיפשר שהפסוק כיוון לזה באומרו זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך
 בנאתכם ממצרים כי זדאי יקשה מה הוצרך לומר בנאתכם ממצרים והענין הוא להזכיר
 כי כיוון להטיל פגם במה שסייעם לנאת ממצרי' וז"ש אשר קרך בדרך כלומר בנכך וקרר
 מה שסייעך לנאת ממצרי' ואיפשר שכיוון גם לזה מה שאמ' הפסוק ויבן מטה מזבח ויקרא

שמו

כמו ה' נסי ויאמר כי יד על כם יה ונ' ר' בנה מזבח ואמר שכניינו היה על שהם יתברך החזיק הנם שלו כלו הנם שנעשה על ידו שהוא נם יציאת מצרים והוא ענין המילה כאשר ביארנו ואמר כי יד על כם יה כלומר בהיות שהרשע הזה הרים יד על כם יה שהיא אות ברית מילה כי שם רמוזה כנודע ליודעים לפיכך מלחמה לוי' בעמלק מדור דור : **ויש** בזה טעם שלישי והוא טעם לשבח באמת שמעתנו מפי הר' שבא הלוי כל' והוספתי בו נוסף משלי וחדשתי בו דברים והוא כי בהיות שכל משטמת מלכו האומות ההם עם ישראל ר' היודעים והחכמים שבהם לא היתה רק מצד יודעם דבקות האומה עם אלהיה ולהם לבדם נתן השפע היורד מלמעלה ומהתמצית והפסולת הנשאר להם יונקים שאר האומות ומה גם בהיותם על אדמתם וכמו שאמר הפסוק הנותן מטרי על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות וענין זה נדרש באריכות במקומות רבים בספר הזוהר ואחד מהם בפ' וישב יעקב ז"ל ת' דקב' בגין רחומותא דאיהו רחים לון לישראל וקריב לון לגביה כל עמין עבדי ע"א שנאין לון לישראל בגין דאינון מתרחקין וישראל קריבין עד כאן - וזאת היתה משטמת עשו ביודעו שהכרכות שנתנו ליעקב לא היו לבד חומריות אלא שמס ימסך להם בדברים רוחניים ומושכליים והשפע היורד מלמעלה וכן פירשו הפסוקים ההם בספר הזוהר ואיפשר שזהו שאמר עשו הלא אנלת לי ברכה - וגם כן עמלק הרשע לזה כיוון שבא קודם מתן תורה לפי שהתורה היא המתמדת דבקות האומה ישראלית עם השם יתברך כנודע ולכן הקדים לבא כדי לבא לתכלית מבוקשו ולכך נטוו ישראל לשנאתו בלב ונפש כאמור כי לא היה נוגע בגופם של ישראל לבד רק בענין ההשגחה וההשפעה העיקריות היורדות אליהם ועל קדושתם אשר היא מסכבת שעיקר השכנת השכינה עליהם וחופפת עליהם כאם על בנים :

ואיפשר שזו תהיה כוונת המן הרשע כי אף על פי שבעת ההיא היו ישראל בגלות ואינם עיקריים בנטילת השפע בסוד שפחה כי תירש גברתם מ"מ היה לו מקום לקנאה מתרי טעמי אם מפחדו כי למחר יצאו משעבוד לגאולה וישבו לאדמותם ויבנה המקדש ויחזרו לאיתנם הראשון זאת ועוד כי אפילו בזמן הגלות מצד התורה והמצוות הם סיבה להורדת שפע ברבוי קצת עם שלא יהיו עיקריים בנטילתו כי לא יבצר היות צד ייחוד למעלה בקיום התורה והמצוות כאמור נמצא שבאמצעותם השפע יורד וגם על זה היתה קנאת המן עד התכלית ואיפשר שזה כיוון המן בלישניה בישא שאמר לאחשורוש על ישראל וכדכתיב ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים כלומר אם היתה מעלת הדבקות בשם יתברך להם בזמן היותם על אדמתם מקובצו יחד אשר היה ביניהם האחדות והחבור בלבד כיחא שהריעתה נטל טל מ' מעל אדמתם והם מפוזרים בין האומות ונאכד מהם מעלת דבקותם ואהבת השם יתברך עמהם ולא היה מקום לקנאה ושנאה בשביל זה האמנם אין הדבר כן אלא ישנו עם אחד רובה לומר ישנו לעם הזה מעלת וסגולת עם אחד שהוא הוראה להיותם דבקים במו שהוא אחד ושמו אחד עם שהוא מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך עם כל זה מצד דתיהם ותורתם המתקיימת ביניהם הם שונות מכל עם רובה לומר משנות מכל

העמים 2 2 3 3

הקדמה

שעמים מה שהיה ראוי להם להיות ראשונים לכבת הורדת השפע יותר מהם וען היותר
ברום המעלה יותר מהם ואפילו הירוד שבשמים הוא למעלה מהם כי הם בשפל המדרגה
במצא שמצד דתם בא השינוי הזה להשתנות הראוי והנאות לכל העמים יותר מהם והוא
ענין השפע כדאמרן כי עם היות שהם האומות עיקריים בקבלתו בסוד ושפחה כי תירש
גברתה והם מקבלים אותו מ"מ הם הגורמים ירודתו עם שאינו כרכוי כבראשונה ואין
זאת אלא בסבת דבקותם עם השם יתברך וראוי שתבער כמו אש קנאתנו. שמה תאמר
הרי נכלל בדתיהם צד מדתינו שהם מוכרחים לקיימם כענין דינא דמלכותא דינא וכיון
שכן הרי יש לנו חלק בסבת הורדת השפע ויש לי תועלת ומעלה מצדס לז"א לו ואת דתי
המלך אינם עשוי' בחפץ ורצון ולכך אין סוה למלך להניח' אס על המלך טוב יכתב לאבדס
וגו' ויוסר ממך חרפה זו ובהעדרם כירש מעלה זו לגמרי ושפחה תירש גברתה בהחלט.
וענין זה שכתבנו כי אפילו בזמן הגלות בין עכו"מ וישראל הם סיבה להורדת השפע
והכרעה לעולם עם דלדודן סברא נכונה היא ומן הטעם שכתבאר לעיל עוד יגענו
ומצאנו כן בספר הזוהר ז"ל בפ' ויחי יעקב סימן רמ"ד א"ר חזקיה לא אשרי קנה לישראל
בגלותא ביני עממיה עכו"מ אלא בגין דיתברכין אינון בגיניהון דהא אינון נגדין ברכאן
מעילא לתתא כל יומא עד כאן. והדברים ברורים לרוחי השמש. ועם הצעת טעם זה יובן
לעד' מאמר אחר במדרש תנחומא ז"ל והיה בהניח ה' לך רבי עזריה ורבי יהודה בר
סימון בשם רבי יהודה בר אלעאי אומר על שלשה דברים נצטוו ישראל. למנות עליהם
מלך בכניסתך לארץ. ולבנו' להם בית הבחירה. ולהכרית זרעו של עמלק. למנות עליהם
מלך דכתיב שום תשי' עליך מלך. לבנו' להם בית הבחירה דכתיב ועשו לי מקדש. להכרית
זרעו של עמלק שנאמר והיה בהניח ה' אלדיך לך וגו' עד כאן. ולהבין המאמר הזה יש
לעורר בו ספקות. א' מה דעתם לומר ששלשה אלה נצטוו בכניסתן לארץ והלא ראינו
מנות רבות שנצטוו בכניסתן לארץ כמו תרומות ומעשרות ערלה ושביעית וכאלה רבותן
וכי תימא שהכוונה לומר תקף בכניסתן לארץ לא היא שידוע שלא היו מיד בכניסתן
לארץ ובפרט בנין בית הבחירה שנתאחר עד שלמה אע"פ שהיה דור רובה לבנותו. ב'
ראוי לדעת מה שייכות יש לשלשה אלה עם הארץ ובשלמא לבית הבחירה יש טעם אמנם
בשתיים האחרות קשיא. ג' בשמביא ראיה למינוי המלך אינו מוכיח מהפסוק כלל שהציווי
הזה הוא בכניסת הארץ שפסוק שום תשי' וגו' אין ממנו ראיה והוא ליה לאתעיי קרא קמא כי
תבאו אל הארץ וגו'. ד' היכי מייתי ראיה לבנין בית הבחירה מפסוק ועשו לי מקדש שהרו
אינו מזכיר שם שיהיה בכניסתן לארץ ומה גם דועשו לי מקדש במשכן כתיב. ה' ראיות
הכרתות זרע עמלק שנראה שלא היה תלוי זה בכניסת הארץ רק בהניח ה' אותם :

והמכתב

לומר כי בהיות ידענו בהקדמה אמתית אין בה ספק כי ארץ
ישראל היא הארץ אשר עוני ה' אלדינו בה מראשית השנה וגו'
והיא היכל המלך מלכו של עולם אשר עין הסגחתו עליה לטובה בערטות והיא מקום
מושב לשפע העליון כי שם תנוח בראשונה ומשם יתפרד לכל שאר ארצות העמים ולכך
בקראת ארץ הקדושה ובהיות בית ישראל גולים מעל אדמתם גם כן הם גולים מעל מזלחל
אביהם

אביהם ולא משלחן גבוה קא זכו להיות להם מקום מכון לדבקותם עם השם ית' בשלמות
כבודע. ואברא ודאי המצות האלה שלשתם האמורות במאמר הזה הן הנח המסייעות
להתמדת השפע וההשגחה השם יתברך עליהם ולהיותם עיקר משכן השכינה והשפעתה
והעדרם יעכב והוא מינוי המלך ובנין בית הבחירה והכרתת זרעו של עמלק מינוי
המלך הוא שבהיות שענין הקדושה הוא האחדות וכשישראל למטה הם בייחוד ואחדות
הם מיחדים ומאחדים למעלה ובהפרדם איש מעל אחיו גורמים פירוד למעלה ומונעים
השפע היורד וההשגחה וכיון שכן נזה השם יתברך מינוי המלך שודאי עיקר סיבת
מניעת הפירוד היא שיהיה דבר אחד ומנהיג אחד לדור כי בזה בהכרח יבאו לאחדות
אמנם בהיות שני דברים או יותר בהכרח תגדל המחלוקת ויבשירו בערת הפירוד ואין
שלום נמצא שהעמדת מלך אחד שהוא סבה לאחדות מתמיד השפע העליון ודבקות
ישראל עם השם יתברך והקדושה היא מתפשטת בהם ולזה הביא בעל המאמר ראיה
שום תשום עליך מלך לומר שישים עליו מלך יחודי שיהיה המנהיג אחד ולא יותר לטעם
הכו' ועל זה הביא ראיות הפסוק לא להוכיח שיהיה זה בכניסתם לארץ כי ידוע מפשיטות
הפסוק הקודם אלא להוכיח שלשת המצות האלה הם מסוג אחד ולכוננה אחת נכטון
והיא הכוונה האמורה וכמו שעוד נבאר ולטעם זה סדר את שלשתם יחד קודם ואחר
כך חזר ופירשם בראייה שלהם נראה שהכוונה לומר שלשתם בנויים על יסוד אחד
כדפרישית ואחר כך כשמביא הראיות הוא להוכיח למוד זה ולא שיהיה הציווי בכניסתן
לארץ. המצוה השנית בנין בית הבחירה שגם זו לעשות עיקר משכן השכינה ודירתה
תהיה בתח' תוכים והביא ראיה לזה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם והראיה ברורה שמסבת
המקדש תשכון השכינה בתוך ישראל ואף על פי שיהיה על המשכן הוא הדין והוא הטעם
בבית המקדש. המצוה השלישית היא הכרתת זרעו של עמלק לפי שהוא רצה לנגוע
בענין ההשגחה והשפע ולעכבו ולהסיר מישראל כאשר ביארנו שזאת היתה כוונתו
ולפיכך נכטון על הכרתתו ובהיות הדבר הזה נוגע בענין ההשגחה פרטית ומעלת ישראל
לפיכך מברוח אל השמים הראשונות אשר הם נוגעים אליה כדאמרן לא שבהיות השמים
הראשונות סבה אליה בעצם לקחם יחד זו אחר זו וסדר הכרתת עמלק לבסוף אף על פי
שנעשית קודם בנין בית הבחירה לפי שאינה סיבה עצמית אל ההשגחה אלא נוגעת
אליה לבד ועם זה שאמרנו מיושב סדר המאמר בלקיחת החלוקות וגם כן מתורץ דשיוי
שפיר לכניסת הארץ כי היא הסבה הראשונה להיות עיקר השכינה בתח' תוכים כדאמרן.
יבא לנו מביאור המאמר הזה את אשר כבר אמרנוהו לעיל שכוננת עמלק היתה על אשר
קנא לכל שארית האומות שלמה יהיו משועבדי תחת ישראל לשתות התמצית והפסולת שלהם
ולשיבא מבוקשו לתכלית מלכד שבא קודם מתן תורה כדפרישית עוד בקש לו עת וזמן
שיושלם לו כל חפצו ורצונו בעת שחטאו לאלדים ואמרו ה' בקרבנו אס אין כי חשב
בנקל יעשה בהם את אשר עלה במחשבתו לעשות לולי ה' שהיה לנו והשיב גמולו בראשו.
והנה המן הרשע גם הוא החזיק בדרכי אבותיו הרשעים ותפס לו דרך זה לעצמו וחשב
מחשבות לסבב שיפגעו בה' קודם כל דברויסורו מן הדרך הטובה וכמו שאמרו ז"ל במדרש

אמר

אמר המן לאחשורוש אלריהם של אלו שוכא זמה הוא וכי נמצא שבקש להחסיאם כתיב
לכא אחר כך לתכלית תכונת שאלתו כי בהיותם שלמים את בוראם אין אומה ולשון
יכולים לשלוט בהם וכל הצער והצר ומנוק אשר מנאום בזמן ההוא לא היה חלא בסבת
ענותיהם וכמו שמצינו לרזל

שישאלו תלמידיו את רשבי מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה אמר
להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודת אותו רשע

אמר להם אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר
להם מפני שהשתחוו לפסל אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם לא עשו חלא
לפנים אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהם חלא לפנים והיינו דכתיב כי לא ענה מלכו
וגו' עד כאן • ולכא עד תכונת הכנת המאמר הזה ראוי לעורר בו ספקות • א' בענין
שאלתם את רכס יש לעורר שנראה שהם ידעו תשובה לשאלתם וכמו שנראה כן בבירור
שאחרי כן השיבו הם לשאלתם ואם כן קשה מה נפשך או הם הרגישו בתשובתם איזה
קושי או איזה ביטול או לא אם הרגישו בה כיטול ולא ניחא להו בתשובתם ולכך שאלו מאת
רכס קשה דהיכי אמרוה אחר כך ואי ניחא להו בה קשה למה שאלו את רכס ולנסותו באו
ודאי זה לא יתכן • ב' שאין דרך הרב כשזאלים אותו דבר לומר להם אמרו אתם וכי
תימא שהרגיש יודבריהם שהיו יודעין תשובה ראוי להבין מהיכא • ג' לדקדק אומרים
התלמידים בשאלתם מפני מה נתחייבו שוכאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה למה

אמרו שבאותו הדור דהא ידעינן דבאותו הדור קא עסקי ונראה שהם דברי מותר •
ד' קשה בדברי רשבי כשהקשה לתלמידיו שכפל לשונו באומרו שבשושן יהרגו שבכל
העולם כולו אל יהרגו הוה סגי כשיאמר לכד שבשושן יהרגו • ה' קשה לתשובת רשבי
שאמר שהענש היה בשביל שהשתחוו לפסל נבוכד ננר וכדפרישית דאמאי לא נפרע
מהם באותו הדור עגמו ובזמן אותו המלך שחטאו בו אף על פי שיהיה הכל בדור אחד
ואין מדרכיו יתברך שהאבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה וכי משוא פנים יש בדבר
הו' • ו' כמה שהקשו התלמידים וכי משוא פנים יש וכי ופרשי למה זכו לנכס וקשה ולדודתו
מי ניחא דכיון שנהנו מסעודתו של אותו רשע למה זכו לנכס וכי תימא עון ע"א שאני
דחמיר טפי דיטנו אפילו במחשבה שנאמר למען תפוש את בית ישראל בלבם אכתי קשה
דקושייתם ליתא דקל אין לך דבר שעומד בפני התשובה והנעקה כי הנעקה היא אחד
מארבעה דברים שמקרעים גזר דינו של אדם ומה גם בהנטרף אליה הדמעה • ז' כי
נראה תחלת דברי רשבי ז"ל בתשובתו שאמר מפני שהשתחוו לפסל נראה שהוא מודה
לתלמידיו שנתחייבו כליה ואחר כך אמר בסוף דבריו הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהם
חלא לפנים נראה שלא נגזר עליהם כליה באמת • ועוד נדקדק קצת תיבות והם אומרו
שנהנו ולא אמר שאכלו ואמר עוד של אותו רשע ולא אמר של אחשורוש • ועוד אומרו

אמרו אתם אמור אתה דהוה סגי כשיאמר אמרו אמור •
והמסתבר לעד שתלמידיו של רשבי לא נכחד ולא נעלם מהם שהעון של
הפסל במקומו היה עומד והוא הוא הסבה הראשונה והגורם הראשון
אל

אל הנזירה היא אלא שבשן ההוא לכד לא הספיק למלא את הסאה להתחייב בחיוב
 הרע ההוא שהיתה כליה והקדוש ברוך הוא שמר את הענין ההוא והאריך אפו עד דור
 אחר וכניהם אשר ילדו לראות אם יתפסו דרך ומעשה אבותיהם בידיהם כדי שיוכל
 להשתלם מהם עונם ועון אבותם וכמאמר הפסוק ומשלם עון אבות אל חיק כניהם
 אחריהם ותרגם יונתן כד משלמין בניא למחטי בתר אבהתהון וגו' והנה ידעו שאותו
 הדור היה כן ובפרט שנהנו מסעודתו של אותו רשע כי היה עון פלילי כמודע אלא
 שנסתפקו בדבר אחר והוא לראות אם זה שאנו אומרים שהקדוש ברוך הוא משלם עון
 אבות על בני כשתופסים הבנים דרך אבותם היו כשתופסים באותו העון עצמו שחטאו
 בו האבות אבל אם חטאו הבנים בעונות אחרים אין נפרעין מהם מעשה האבות כיון
 שלא שינו בו • או נדרד לנד אחר והוא שכיון שהם רשעים וחוטאי יהיה באיזה נד שיהיה
 השם יתברך משתלם מהם אף עון האבות והנה בנדון זה נפלו בספק זה שאף אם אותו
 הדור היו רשעים מלא חטאו בעון האבות בעצמו שהוא עון ע"א ולכך נסתפקו למה
 נתחייבו כליה כי בשביל אכילת סעודת אשורוש לבדה לא היה בה די בער את שונאיהם
 של ישראל ולכלותם אלא אם תהיה משותפת ומנורפת אל עונות קודמים ואם כאמר לנרף
 אותה אל עון הפסל עוד נשאר להם ספק אם ראוי להתחייב על עון האבות כאשר לא
 תפסו בעון עצמו ולפיכך שאלו לרכס למה נתחייבו כליה ואמרו שבאותו הדור להורות
 שידוע שבאותו הדור בכללות לא היה בו עון ע"א וכיון שכן למה נתחייבו כליה וכמו שאמ'
 והנה רבם בראותו ושומעו את דבריהם ולשון שאלתם הכין את מכותה וכמה שהיו
 מסתפקים בשכלם ונדקדק היטב הענין ורצה לראות אם לפי דרכם וסברתם אשר גבחו
 בה ישיבו דבר ולכך אמר אמרו אתם כלומר לפי דרככם וסברתכם • והם השיבו מפני
 שנהנו מסעודתו של אותו רשע רבו באומרם שאפילו לפי דרכם יתיישב במה שאיפשר
 לומר שגם העון הזה מהנאת סעודה תחשב גם היא ממין עון ע"א שהיה עון אבותם וכמו
 שבילו רבותנו ז"ל בפסוק וקרא לך ואכלת מזבח רש"א אומר ישראל שכן עבד עובדי
 ע"א בטרהה הן כיצד מי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אף על פי שאוכלין
 משלהן ושותין משלהן ועומד עליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים שנא'
 וקרא לך ואכלת מזבח מאי וקרא לך משעת קריאה • הרי קמן ברור שהמזומן הזה אף
 על פי שאוכל משלו הוא בעובד ע"א כל שכן היבא דהא וסא איתנהו שאכלו וגם נהנו
 מתכשיליו ומאכליו • וכיוצא באומרם מסעודתו של אותו רשע לומ' שהיה עובד ע"א ובענה
 רעה כדי להרע להם עשה מה שעשה וכמאמרם • ז"ל נמצא שתורף דבריהם הוא שהיה
 בשן זה נד עון ע"א והוא ליה בתפסו עון אבותיהם בידיהם ולכך היו ראויים לעונש גדול
 כאשר נגזר עליהם :

ועוד יתכן שלפי שמעיקרא בענה רעה זמנום לאותו משתה כדי להעבירם
 על דת ולהחטיאם כדי שתבא כוונתם לתכלית שלא יהיה האלדים בעזרם
 ומרדכי הכין דבריהם והתרה בהם שלא ילכו למשתה ההוא כי לרעתם נעשה ובכל
 זאת לא שיה לו כמו שהובא במדרש באורך ולפיכך היה ראוי להענישם כי הדין נוטע
 נגדן

בכדון כזה שיהיה ואל יעבור כיון שהיו מתכוונים להעבירם על דת והוא חמור בעל וזהו
שאמרו של אותו רשע ולא אמרו של אחשוורוש לפי שברשעות היתה הזמנתם כדאמרן
ויתכן עוד לומר שכיוונו באומרם שנהנו ולא אמרו שאכלו להורות על הנאה אחרת שהיה
להם כמאמרם ז"ל שהעמיד להם זונות במשתה ההוא כדי לקלקלם בהן והם אכלו ושתו
ונתקלקלו עמהן ולכך אמר שנהנו כדאמרן :

ורבם

הקשה להם אם כן שבשוטן יהרגו של כל העולם אל יהרגו רוצה לומר
לדבריהם שאתם סוכרי' שצריך שיתפסו הבנים עון האבות בעצמו השבתם
לכני שוטן שתפסו עון האבות בעצמו כדפרישית אבל כל העולם אפילו אם יהיו רשעים
מזד עונות אחרים היה מהפיק להם בשימצאום נר ומצוק אבל כליו והריגה למה
נתחייבו ובזה אתי שפיר מה שפיל ואמר של כל העולם אל יהרגו שהכוונה מה שקשה לי
הוא ענין ההריגה למה כי עונשים אחרי איפשר שהיה ראוי להענישם מזד עונות אחרים
אפילו אם לא תפסו בעון אבותיהם ממש ולא במינו :

ותלמידיו

אמרו לו אמור אתה כלומר אף אם לרודן איפשר לתרץ שכמו שזימן
וקרא עם רב מכללות מדינותיו והגדולים והשרים של שבע ועשרים
ומאה מדינה גם כן היהודים איפשר שבאו גם כן משאר המדינות מלבד בני שושן כי
רבים היו עם בני ישראל הבאים אל הסעודה ההיא מ"מ אמור אתה אפילו אם איפשר
לנו לתרץ כי אנו רוצים פירוש מרווח יותר מזה :

והרב

ענה ואמר להם מפני שהשתחוו לפסל ופרטי ז"ל לכלם נכבד נזר כלומר מה
שנתחייבו כליו היה בסיבת הפסל לכד ומהזמן ההוא הגזירה גזורה אלא
שבאהבת השם יתברך את ישראל ובחמלתו הגדולה נתלה להם עד הדור ההוא אולי
יחזרו בתשובה ויטיבו מעשיהם וישובו מחרון אפו כי היתה הגזירה חתומה בטיט
והיתה איפשרית התיקון וכמו שאמרו ז"ל במדרש באורך וכשהוסיפו הם על רשעתם רשע
אף שיהיה הרשעות ומאיזה מין שיהיה אף על פי שלא יהיה ממנו עון אבותיהם הבנים
משלמים עון אבותיהם הפך נטיית דעת התלמידים שאמרו שצריך להיות מאותו המין
והסוג והטעם שכיון שלא נתקן ונתבטל הגזירה החתומה מקודם שהיה עון כללי לכל
העולם ולא מביא שלא תקנו אלא אדרבא הוסיפו על חטאת אבותם פשע חזר השם
יתברך וקיים הגזירה הישנה • ולזה לא יקשה אם כן של שושן יהרגו וכו' כי לא לבד עון
הסעודה גרם עיבוב התיקון גרם וזה היה כללי לכל העולם ואפילו אם נאמר שעון
הסעודה גרם כי כיון שקנת בני ישראל הוסיפו פשע במקום שהיה ראוי שכולם יחד •
יתקנו את המועות היה מקום לבעל דין לחלוק לקיים אותה הגזירה אשר היתה גזורה על
הכלל ועל דרך וחוטא איאכד טובה הרבה • ואל יקשה בעיני המעיין אומרו שהיה דעת
רשבי שמימי הפסל נגזרה גזירה כי מצאנו סמך לדברינו מדברי רז"ל שיש מי שסוכר כן וז"ל
במדרש ומדרבי ידע את כל אשר נעשה אנו יודע אני שנגזר עליה כליו מיום שברעו לפסל
נכבד נזר שנא' זוכח לשדוי יחרם ע"כ • הנה דברינו ברורים בששט המאמר הזה בלי ספק :

ותלמידיו

שאמרו

שאמרו לדודן לא תקשי למה זכו לכם לפי שהגזירה היתה באותו דור ובאותו זמן
 ונעשית מחדש והרבה מיני תיקון יש בדבר ובפרט בתשובה וזעקה גדולה כאשר עשו
 כולם בעת ההיא אבל לדודך שאמרת שהגזירה היתה קדומה מימי הפסל ונתלה לישראל
 עד הדור ההוא לראות אם ישוּבו בתשובה ולא כן עשו רק הוסיפו על חטאתם פשע קשה
 למה זכו לכם שאפילו אי קיימא לן שהתשובה והזעקה מקרעין גזר דינו של אדם הא
 כשתכף אחרי גזרת הדין צועק אל ה' קודם שנותו באולתו אבל אם אחרי הגזר דין נתן
 לו זמן לשוב ולבטלו והוא לא כן עשה אלא אדרבא החליף השטה והרבה לפשוע קשה
 דלמה זכו לכם • ודקדק רש"י ז"ל באמרו למה זכו לכם לומר שאף אם יגדל כח התשובה
 והזעקה אף בנדון זה היה מספיק במה שזעיל להרחקת הנזק ולהנצל מהצרה אבל
 להעשות עמהם גם לעשות בשוכאיהם כרצונם בודאי שמוזה יראה ח"ו שמשוא פנים יש
 בדבר ולכך אמר רש"י ז"ל למה זכו לכם ולא קאמר למה כיצולו :

והרב השיב להם הם לא עשו אלא לפנים וכו' ופרט'י מיראה והכוונה שכיון שעבודת
 הפסל אשר עבדו לא היתה עבודה שלימה בלב ונפש ורצון טוב אלא מיראה
 לא היה מן הראוי להעשות בהם כליון חרוץ אלא נתנהג עמהם השם יתברך כפי מדותיו
 שהוא פורע מדה כנגד מדה שהראה שגזר עליהם כליה כדי ליראם ולבהלם ולהפחידם
 כמו שהם עבדו ע"א מיראה ופחד כדי שבסיבת זה יחזרו בתשובה ושב ורפא להם • זהו
 דעתנו בפירוש המאמר הלזה והוא על דרך פירוש רש"י ז"ל ואם היה לאל ידנו לפרש כן
 דרך אחרת לא רצינו לכנות מדרכו ימין ושמאל :

הנה נתברר לנו מיתוך המאמר הזה כי כל הצער והנזק והצרות אשר יבאו לאומה
 ישראלית היא הגורמת והמסבבת כאשר תחטא ואשם בגד אלהיה והאין
 הרשע בחר לו עת רעה ועת מדת הדין מתנחה על ישראל כדי לבא עד תכליתו ועל פי
 הדברים האלה יוכר ויתפרסם גודל הנס אשר הגדיל ה' לעשות עמנו כי עם היות עת
 צרה ליעקב נמנה נושעו והאל ברוב חסדיו פניו לעמו נשא עם היותו שונא את המטוים
 עקלקלותם והעוזבים אורחות יושר ללכת בדרכי חשך נוסף על זה דקרא כתיב והיה
 כאשר שש ה' עליכם להיטיב וגו' כן ישיש עליכם להרע לכם וכוזה מתגדל הנס הזה עד
 אין תכלית ולפי דעתנו זאת היתה כוונת ר"ב דפתח להאי פרשתא מהכא להראות גודל
 הנס מלבד כללותו וכדאיתא בדברי ר"ל :

רבי יהושע בן לוי פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא והיה כאשר שש ה'
 עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להרע
 לכם חרי הקבה במפלתן של רשעים והכתיב ובצאתו לפני החלוצ אומר הורו לוי כי
 לעולם חסדו ואמר רבי יוחנן למה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקבה שמח
 במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו
 מלאכי השרת לומר שורה אחר הבה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שורה א"ל
 אלעזר הוא אינו שש אבל משיש את אחרים ודיוקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב יסוט
 שמע מינה :

ג א ב ג ד ה

הקדמה

אין

אמת המאמר הזה כל ראיו יתקשה בעיניו גם אנו ראינו לעורר בו ספקות
 לכא ער תכונת הכנתו ואלו הן • א'מה ענין הפסוק הזה לפתוח בו ולהתחיל בו
 ביאור המגלה הזאת יותר מפסוקי אחריו שהתחילו בהם שאר החכמים אשר הם כתובי
 שם • ב' למה הביא תחלת הפסוק דוהיה כאשר שש וגו' הוה כגי כשיאמר כן ישיש להרע
 אתכם חדי הקב"ה וכו' כי אין הקושיא נופלת כי אם בתיבות שאלו סיפיה דקרא לא ברושיה
 וזו היא הערה ג' מה שהקשה חדי הקב"ה במפלתו וכו' ממאי דכתיב ובצאתו לפני החלון
 שלפי שלא נאמר כי טוב בהודאה זו בראה שהקב"ה אינו שמח ראיה זו אינו מכיר דשאני
 התם דעדיון המפלה לא נהיתה כי הודאה זו אמרוה קודם שילחמו וינצחו כלל ואומ' חני
 שלפי שהתשועה לא נגמר עדיון לכך לא נאמר כי טוב • ד' דמאן מוכח דכי טוב זה
 האמור בהודאה זו קאי אל ההודאה בדברי רבי יוחנן אנו בפרש דקאי אל ה' אשר הוא
 עושה הטוב ולפיכך לא אמרו כי טוב שעדיין ההטבה לא נעשית • זמר' יוחנן אין להקשו'
 דנברא אנברא קא רמית • ה' דמאי מקשה מבצאתו לפני החלון שנראה שהקב"ה אינו
 שמח במפלתו וכו' דשאני התם שלא עשו דבר יותר ממה שהורגלו והקב"ה חס על בריותיו
 כי רחמיו על כל מעשיו כתיב והאומות ההם מתחלתם הורגלו במעשיהם הרעים ועם
 כל זה נבראו ונוגרו בודאי שהקב"ה אינו שמח במפלה גדולה הנאה עליו' כיהם מעשה
 ידיו • אמנס ישראל שהם עם קדושו ונתן להם תורה ומצוות והכניסם לעבודתו והתירה
 בהם לכלתי יסורו מדרכי עבודתו והמה מרו ועצבו את רוח קדשו ואותו עזבו מקור מים
 חיים ודאי שראוי להתכעס כנגדם ולשמוח במפלתם אם כן מאי קשיא ואין לומר שמוכיח
 מוכש דאם למתמידים כך לשאינם מתמידים לא כל שכן כי זה אינו שמאדות בשר ודם
 יוקח שאין הנדון דומה לראיה בדפרישית • ו' למה הביא מימרא אחרת שהיא זא"ר יוחנן
 מאי דכתיב ולא קרב וגו' וכו' לא היה מספיק ראיה דראשונה והלא שניהם בשם רבי יוחנן
 באמרו ואם הרגיש חולשא בראשונה יש להבין מה היא החולשא • ז' והיא נכללת בו
 שאם הרגיש בראשונה חולשא ודוחק למה הביאה היה לו להביא האחרונה לכד שהיא
 המכרחת • ח' אמאי הוצרך רבי אלעזר לדיוק מדכתיב ולא כתיב • ט' להבין המקשה
 מאי עלה בדעתו וכו' לא ראה דכתיב ישיש ולא ישוש וכו' :

והמסתבר

לומר בפירושו כי ר"ל ראה דיוק רבי אלעזר דכתיב ישיש ולא ישוש
 וכיוון בלשונו לבטל ולספור תירוצו זה באופן שהקושיא תשאר
 חזקה ולזה התחיל ואמר והיה כאשר שש וגו' כלומר שכיון שהפסוק אומר שכמו שהיה
 שמח להיטיב להם כן יהיה שמח להרע להם ומדמה שמחת הרע לשמחת הטוב אם כן
 בהכרח כמו שמחת הטוב הוי שהוא עצמו שמח ואינו רוצה לומר שמסמח את אחרים
 גם כן שמחת הרע כן ולכן הקשה חדי הקב"ה והנה ידוק דק התחילו מרושיה דקרא וכוה
 מיושב ספק ב'וט' וטעם התחילו בפסוק זה בביאור המגלה ההוא להראות ולהורו'
 גדל הנס שנעשה לישראל והוא שעם היות שהקב"ה היה משמח במה שהיה משיש את
 אחריו והיה נראה ש"חן אבדה תקותם ויתייאשו מן התשועה עם כל זה הוא כרוז מסדתי
 לא כן עשה והנה בודאי יתגדל הנס בהודיע והשמיע זה לרבים ולפיכך היה מתחיל
 בפסוק

צפסוק זה וגם כן להודיע שאין הפסוק כמשמעו שהוא שש אלא משיש את אחרים
 ופירוש זה מתאמת ומתחזק מהמאורע שאירע בימי המן כי כן קרה להם שהיו אחרים
 ששים ושמחים ברעתם והם כל לשונות הגוים והוא היתה הנרה היותר נרורת
 ודחוקה אשר באה לישראל וראינו שהיה להם כן מינה שמעינן שמה שאמרה תורה כן
 ישים וגו' והיה זה פירושו ופירושינו זה יהיה יותר נכון אם נפרש שכל המשא והמתן זה
 הם דבריו רובל לא דבריו בעל הגמרא ואיפשר לומר קצת שלזה כיוון רש"י ז"ל שכתב שם
 אחריו משיש וכשנתחייבו כלים בימי המן היו אנוביה שמחי להם עם ונתיישב הספק הח' :
אמר עוד חרי ק"ה וכו' ביאור הקושיא שהרי ראינו שהק"ה אינו שם במפלתן
 של רשעים דכתיב וכנחתו לפני החלוצ כלומר בהיות שסיפר שם
 שהנביא בשרו שינצח המלחמה הנה להו כאלו נעשית המלחמה כבר ונצחוה ואם כן
 שפיר הנה להו למימר כי טוב ולמה לא נאמר אלא ודאי שאין הק"ה שמחו וכו' רביון שהיו
 עתידים ליפול הרי הם כאלו נפלדוה כרית זה בהיות שבנס כזה היה ראוי שיאמר כי טוב
 יותר ממקומות אחרים בהיות גדול הנס שבשרוס כ"כ שעם היות שעם רב וענום בא
 עליהם ה' ילחם להם ולא יצטרכו הם כלל להלחם ומה גם כי ההודאה נאמרה שלא
 במקומה כי דרכה להאמר אחריו ההצלה והישועה לא קודם ואם כן היה להם לומר כי
 טוב להודות כי היה טוב להודות אז ומן הטעם שאמרנו ואפילו הכי לא נאמרה נראה
 שהכוונה שאין הק"ה שמת וז"ש בעל המאמר למה לא נאמר כי טוב בהודאה זו נראה
 שמדקדק כי בהודאה זו היה ראוי שיאמר יותר מהודאות אחרות ולומר דכי טוב קאי
 לק"ה לא משמע ליה חדא שאין צריך לאומרו ועוד שאין צריך לומר שכי פעמים כי אי
 קאי תרומהו לק"ה וטעם הביאו מימרא אחרת דר"י ויחנן לפי שהראשונה לא דמית
 שפיר לכדון דידן במתכוונים לעצור על ציוויו יתברך כמו שעשו ישראל שהכעיסו לפניו
 יתברך לכך הביא המימרא האחדת שהמצויים בכוונה עברו על מצות הש"ת כבודע
 והראשונה הביאה משום דמשתמע מינה שמחה יתיר מבאחרונה והנה רבי אלעזר
 תירץ שהוא אינו שש אבל משיש את אחרים ובהיות כי משיש אינו ברור שהוא לשון
 מפעיל שהרי מצינו שוש תשים וגו' ומה גם לדחות הכרח רישיה דקרא כדאמרן לעיל
 לכך הוצרך לריוק מדכתיב ולא כתיב כדפרישית:

יצא לנו שעם היות שהוא יתברך במדת טובו וחסדו הגדול אינו שמח במפלתן
 של רשעים עם כל זה משיש את אחרים וכמו שנתפרש לעיל ועל פי הדברי
 האלה מתגדל הנס הזה לאין תכלית מלבד כל שאר הפרטים המבוארים כי בהיות ישראל
 בעת ההיא רחוקים קצת מיראת השם ועבודתו ונטו מהדרך הישר וכפרט שנהנו
 מסעודת אונתו רשע ולא היה בהם זכות להציל מחמתו רק חסדי ה' כי לא תמו ובא הבית
 ובחמלתו הוא גאלם והושיעם כדרכו כל הימים עם מרעיתו ונאן ידו אשר לא יעזוב
 חסדו ואמתו מעם בני ישראל ואף אם נעדר מהם זכות להיותם ראויים לישועה
 ולהצלה ונדקת צדיקים אין עמהם וכן מראים הדברים דבריו המאמר המובא כבר פ"ג
 ז"ל הוא היה גבור ציד לפני ה' חמשה הוא לטובה וחמשה לרעה הוא היה גבור ציד לפני

ג כ ג 2 ט

הקדמה

ה' הוא עשו אבי אדום הוא דתן ואבירם הוא המלך אחז הוא אחשורוש וחמשה לטובה
אברם הוא אברהם הוא משה ואהרן הוא אהרן ומשה הוא חזקיהו המלך הוא עזרא
עלה מבבל ר' ברכיה בשם רבי חנין אמר אף אית לך חד טבא מכולהון הוא ה' אלהינו
שמדת רחמיו לעולם עד כאן • כוננת המאמר שחמשה היו בעולם שפרצו גדר בענין
עבודתו ויתברך וקבלת מלכותו ואלהותו וכל אחד מהם הרשיע לעשות בדבר מן הדברים
הראשיים אשר הם פינות עבודת השם ויתברך ער שכמעט היה העולם מתמוטט ולא
היה לו קיום אלא שקמו כנגדם אחרים לתקן את אשר עותו הו' רשעים וכמו שהם כל
אחד מהם הרשיע לעשות באותו דבר שפרץ בו גדר עד התכלית כן היו החמשה צדיקים
להיטיב עד התכלית וגדרו אותן הפרצות ממש ולא היה כח ברשעת הרשעים להזיק
לעולם כלל והנה הרשע הראשון הוא נמרוד שנבע בענין אלהותו ויתברך וכפר בו והוא
החל להמריר את הבריות על הש"ת וכנגדו קם אברהם כי אחד היה אברהם אשר הפליא
לעשות בהודעת טבעו ואלהותו ויתברך בעולם וכתקדש שם שמים על ידו כנודע • הרשע
השני עשו הרשע אשר הגדיל לעשות השע ועבר על כללות התורה כלה וכמאמרם ז"ל
ה' עבירות עבר באותו היום וכפרט בשלש החמורות ע"א גע"ש"ה ומלכד כי נפגם במעשיו
הרעים גם חרש מחשבות און להאמין אמונות כוזבות ושקריות שכפר בשכר ועונש
ובתחיית המתים כמאמרם ז"ל אשר הם פינות התורה ובהם תלוי כל קיום המצות כנודע
וכנגדו קם משה וגדר פרצתו שעל ידו נתנה התורה כלה ומצותיה והדריך את ישראל
בקיומם • הגד הנ' דתן ואבירם שפרצו גדר בתכלית בדבר המחלוקת והיו ברשעתם
בדבר הזה מתחלה ועד סוף כי מעת היותם במצרים מרו ועצבו את רוח קדשו וגם
במדבר לא נסוג ידם אחור ממנו וידוע כי המחלוקת מביא כליה לעולם וכמו שדרשו
בסיני רבה ר"ת מחלוקת מ' מכה ח' חרון ל' לקות ק' קללה ת' תועבה ו"א ת' תכלית
כי כליה מביא לעולם ואהרן קם כנגדו וגדר פרעה זו שהיה אוהב שלום ורודף שלום
אוהב את הבריות • וכו' הגד הרביעי אחז פרץ גדר לימוד התורה וכמאמרם ז"ל שאחז
דלתות בית המדרש וכו' • וידוע כי התורה היא קיום העולמות כדכתיב אם לא בריתי יומם
ולילה וגו' וחזקיהו המלך קם לתקן את אשר עוות אחז וכמאמרם ז"ל שבימיו בדקו מדן
ועד באר שבע ולא מצאו תיכונן ותיכונן וכו' • החמשי אחשורוש פרץ גדר שביטל בנין בית
המקדש המאיר לעולם כלו ומסכת השכנת השכינה בתוכו היה נמשך רב טוב וישע
לעולם וכנגדו קם עזרא שעלה מבבל לבנין בית המקדש והשתדל עליו השתדלות נמרץ
הנה נתפרש פירוש המאמר כפי הגרסא הכתובה בב"ר האמנם במדרש אחשורוש רבתי
יש גרסא אחרת דחשיב הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן כחדא ולהשלים מנין החמשה
חשיב בהדיהו ודוד הוא הקטן ואיפשר לומר גם לגרסא ההיא דדתן ואבירם כפרו
בנבואת משה בשביל ליטול שררה לעצמם וזה היה להם מתחלתו ועד סופן ודוד אפילו
אחרי היותו מלך לעולם היה בקטנותו ובשפלותו הנה שמה שפרצו אליו גדר דוד ושארית
המאמר על הדרך הנזכר ואפילו אם יתפרש על המחלוקת יתיישב גם כן כי לדוד היה
מקום לעשות מחלוקת ולא רצה לרחוק את השעה נמנינו למדין שזכות הצדיקים האלו

עמדו

עמדו לקיום העולם ולא היה מקום לפורצים לפרוץ כי נמצאו גידרים לגדור ועל זה אמר רבי ברכיה אית לן חד טב מכולהון וכו' כלומר אף אם עתה בזמנינו זה אנשי אמונה אבדו ונדויקים גמורים וישר באדם אין שיספיק זכותם לגדור פרצת הרשעים כי רבים המה אית לן חד דטבא מכולהון והוא ה' אלהינו וגו' שמדת רחמיו לעולם כלומר אפילו בזמן שכל הארץ משפטיו אינם בדין גמור אלא ברחמים גדולים וז"ש ה' אלהינו וגו' ורחמיו יתברך הם העומדים לנו בעת צרותינו אף אם אין לנו רחמים להצלה מנר מעשינו הרעים לא כמעללינו גמל עלינו וכו' ומי האיש אשר ישמע כזאת ולא יתן אל לבו להכיר את גדולת פרטיו הנם הגדול ויודה וישבח בלב שלם לאלהים חיים ומלך עולם הגומל לחייבים טובות וכמו שכתבאר • הנה ברור לפנינו כשמש בגבורתו גבורת הנס הזה שעפותיו פארותיו וענפיו וגם שרשיו והתחלותיו ונצר משרשיו יפרה אשר הוא דבר כונע לעוצם נפשיו אשר הכונה לרוב הדבקות אומה הקדושה עם אלהיה וכמו שכתבאר וכתבולות יעץ לעשות מלחמה להפריד אלוף וקטרג בשעת הסכנה בהיותנו בהסתר פנים לוליה' שהיה לנו אזי חיים בלענו וכהפוך הוא אשר נתן הדת להנקם מהם ולהוסיף בדבקותינו עם בוראנו כי קיימנו מצוה מן המצות הרשומות והוא להשחית בזרע עמלק וגם קביעות יום הפורים והמצות הכלולות בו ונמצא שבמקום הריחוק הם בעצמם סבבו הקירוב וכמו שביארנו:

ועלה

בידנו מכל האמור לעיל טוב טעם ודעת מה ראו על ככה מרדכיובית דינו לקבוע חק וזכרון לכם הזה מכל שאר הניסים ולקובעו לדורות ואף אם אמרו בגמרא שמצאו סמך לכתובת המגלה בדכתיב כתוב זאת זכרון וגו' מ"מ לענין קביעות הימים לא מצאו סמך ואפילו לענין הכתיבה אין מהפסוק הכרח רק רשות אמנם במה שאמרנו לעיל נכון הדבר לקובעו לדורות כי היה הנס הזה כונע לבפש ולרביקות האומה עם אלהיה אשר זהו עיקר כוונת הכריאה ולא עלינו מלחמותיו כי על ה' :

ומעתה

אחרי אשר כתבאר ביאור מספיק לעוצם הנס הזה והיותו ראוי לזכרון גדול מנר שרשיו ופרטיו אשר הם חוצה לכם ועצמו מעשהו כאמור • עוד יש מקום ביאור במציאות הנס בעצמו דרך כללותו אשר כל מדקדק יראה שיות בו חלקים רבים אשר מחמת כל אחד מהם יעלה הנס לחשיבות גדול כש בהצטרף כולם כאחד ראשונה הגאולה והתשועה וההצלה היותה ממות לחיים ולא די הרחוקת שנוק גם כן ככלל בה הבאת התועלת לעלות במעלה בין כל העמים ולהנקם מאויביהם ולעשות בהם כרצונם ואין מעכב בידם ואף על פי שהיתה ההריגה בשונאיהם שלא ברשות כמעט וכמו שכתבאר הפסוקים לקמן במקומם עמוד עליהם • החלק השני בהצטרף לזה גדולת מעלת הנר הצורר המבקש מהמלך על זאת וביודעו גם כן איך עלה לגדולה רמה ונשאה שלא כדרך טבע וכמו שמתבאר מהפסוקים באופן שהיה יכולת בידו לעשות כרצונו והגדיל להשפיל ולהרים ובלעדיו לא ירים איש את ידו ורגלו בכל מלכות אחשורוש אשר בלי ספק יאמר באמת על עם ישראל כי כפל בידו לא מכל קום

ובא

הקדמה

וכא ער קצו ואין פוזר לו • וכיון שכן היות ההנלה הנזכר מיד איש צר ואויב כזה הרי יש
מדרגה שנית לנכס להעלותו בחזק ותוקף רב • החלק השלישי במה שיוקדם לנו תוכן
ועצמות הגאולים מרדכי ואסתר ואיך מאשפות הורמו אביונים לעלות לגדולה ולמלכות
וכסכות זרות אשר לא כדת אשר גם זאת מורה היותו יתברך מסבב את דברי הגאולה
הזאת על נד הפלא וקודם מכה ציץ רפואה פרח אס בלקיחת אסתר להיות נשאת לערל
וטמא ואס בענין בגתן ותרש וברוך המפליא לעשות • למעלה מכל אלה הקדמת תוקש
אל אחשורוש ואיך היה שולט בכיפה באופן שלא היה מקום לעם ישראל להיות להם
פליטה ושאריות כלל ועוד כי מחלק זה מתבארת הסבה ראשונה להנלת ישראל והיא
הריגת ושתי בת מלך גדולה במעלה מאחשורוש כמאמרם ז"ל וגם כן היות גזרתה שלא
בדרך השכל והכבד וחק המוסר יען לא קיומה את מאמר בעלה בשאלה בלתי כאותה
ומשוללת מחק הכבוד והדרך ארץ אשר כל זה מורה באנכע אשר השם יתברך אשר הוא
מורא תהלות עושה פלא הכה אותם בסנורי ובתמהון לבב לקיים את מחשבתו שתמלוך
אסתר להנלת ישראל והרי גם זה בלי ספק מעשה ניסים והרי זו מדרגה רביעית לפועל
הנכס • והנה על דעתנו דבמדרגות אלה קא מפלגי תנאי דמתנית דרבי מאיר סבר שצריך
לקרוא את כלה רבי יהודה אומר מאיש יהודי רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה וגו'
וכגמרא איתא רשבי אומר מבלילה ההוא וכגמרא קאמר דכפירושא דקראי פליגי עמוד
עליהם ועם כל זה צריך לתת להם טעם כדי שיתיישב לנו למה בחר כל אחד פירוש
בפרסוקים ודחה את פירוש חבירו • ולכן אני אומר דכהא קא מפלגי דרשבי סבר דסגי לן
במה שנקרא ונפרסם תוקף הנכס עצמו ואיך נצולו ממות לחיים ונהפכו אל הרודפים
לעשות בהם כרצונם וכו' אשר דבר זה מתברר היטב מבלילה ההוא ואין צריך לפרסם
את כל הקודם אמנם רבי יוסי סבר דלא סגי בהאי אלא צריך גם כן לנרף לזה תוקפו של
המן וגדולת מעלתו עד שהמלך אחרי דברו לא ישנה אשר עם זה יתגדל יותר הנכס וכמו
שאמר לפיל • ולכן אמר שהיה צריך לקרות מאחר הדברים האלה ורבי יהודה סבירא ליה
דצריך לפרסם גם כן תוכן הגאולים ואיך עלו לגדולה אשר מזה יתברר סבות הגאולה
היותם גם כן על דרך הפלא והנכס ולכן הצריך לקרות מאיש יהודי וגו' ור"מ ס"ל דלא סגי
בפרסום הסבות הקרובות אלא אפילו הסבות הרחוקות והראשונות אשר הם סבות
לסבות הגאולה צריך לפרסם עצמותם אשר גם כן הם היו מעשה ניסים וכדאמרן כדי
שיוגדל הנכס לאין תכלית בפרסום כל חלקיו ולכן הצריך לקרות את כולה • ובהיות אמת
ווציב אשר הנכס הזה קבעו לו קדמונו חק וזכרון ולהעלותו על ספר יותר מכל שאר
הניסים אשר נעשו לישראל בסבת איכות גדולתו כאשר ביארנו למעלה מנר שרשיו
וענפיו הנוגע לעינים נפשי ולדבקותנו עם אלדינו ולקיום התורה והמצוה והלב יודע
היות הסבה הזאת סבה נסתרת ונעלמת אינה נשגת לכללות המוניים וכדי לתת להם
חלק בדיעת טעם קביעותם לדורות נפסקה הלכה כרבי מאיר שצריך לקרות את כולה
כי בזה יתפרס' הנכס בחלקים ופרטים שלשים גם רשבי' כדאמרן ובכל חלק וחלק יוצאו
גם כן המדקדקי' בפשיטותה פרטי פרטי' באופן שכל העם מקנהו יוכר להם אשר הפליא
לעשות

לעשות עמנו וטוב להודות ליי' לעולם ככל דור ודור בלי הפסק כלל : ועוד יש לנו טעם נאות בקביעות החק וזכרון הזה לדורות מצורף לטעמים האמורים למעלה ואינו כל כך נעלם כראשון רק קרוב אל הפשט והוא היות הנס הזה רמוז בתורה בכ' או ג' מקומות וכמאמרם ז"ל מניין להמן מן התורה שנאמר המן העץ המן וכו' מניין לאסתר מן התורה שנאמר ואנכי הסתר אסתיר פני וגו' מניין למרדכי מן התורה שנאמר מר דרור ומתרגמינן מר דכי • וכוונת הדברים האלה הוא שכבר ידוע לנו כפי מאמריהם ז"ל היות חתימת הגזירה הקשה הזאת על דבר אכילת והנאת הגוף שנהנו מסעודתו של אחשורוש וזהו פירוש מה שאמרו במדרש שאמר אליהו למטה שהיתה הגזירה חתומה בטיט וכמו ששמעתי להרשב"א הלוי גרו בשם אביו ז"ל שהכוונה בטיט להורות שהיתה חתם גזר דינם על עון נוגע אל הנאת הגוף שהוא טיט וחומר ולא בדם שהוא מורה על עון נוגע לנפש כי הדם הוא הנפש והוא ענין ע"א מה שהשתחו לפרסל של נכוכד נאצר כי אם היה החתימה בשביל ע"א לא היה להם תקנה בתעניתם ועמיוס כי אינו תיקון עצמי לע"א אמנם בהיות החיתום בסבת עון אכילת והנאה היה אפשרי התיקון בענות בנוס נפשם וגופם ובהכניעם את חומרם בענויים וסינופיים חלף ההנאה שנהנו והוא מדה כנגד מדה ואיפשר שזהו מ"ש במדרש ז"ל ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ידע לרפאת המכה ידע מאיזה חטא לקו על שאכלו ביסולי גויס והכוונה כי מרדכי מאחר שידע שהעון היה באכילה והנאה ידע הרפואה שהוא בנוס וככי ומספר עינוי חלף ההנאה מדה כנגד מדה וכדאמרן ולכן תפש מיד ברפואה ויקרע מרדכי את בגדיו וגו' ויש מדרש אחר ז"ל ומרדכי ידע את כל אשר נעשה אמר יודע אני שכבוד עליהם כלים מיום שברעו לפסלו של נכוכד נצר שנאמר זוכח לאלרים יחרם וגם משם יתישב מה שכתבאר שהוא חשב שהיתה הגזירה בשביל הפסל ולפיכך ויקרע וגו' כי חשב שאין רפואה ותקנה עד שהודיעו אליהו כדמפרש שם במדרש הראשון בחתימת טיט או דם ואז השתדל לתקן על ידי אסתר כדמפרשי קראי והנה על פי הדברים אשר כתברר היות עיקר חיתום הגזירה על דבר אכילה תהיה כוונת השאלה בגמרא מנין להמן מן התורה כלומר מנין לנו רמוז בתורה שעל ידי אכילה תמשך גזירה קשה מחיים למות וגם כן שתהיה הגזירה על ידי המן הרשע וקאמר מקרא דכתיב המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול וגו' • הנה יראה מהפסוק שהאכילה האסורה גרמה לאדם הראשון מות וכליון ושם נרמז גם כן כי לעתיד תהיה גזרת מות בשביל אכילה על ידי המן ונרמז המן בפסוק מדכתיב המן העץ ולא כתיב אס מן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו או אס מהעץ אשר צויתך לבלתי וגו' • ומה גם כי השתי מלות הראשונות המן העץ איפשר שהם מיותרות לגמרי דהוה סגי בשיאמר האשר צויתך וגו' דהא ידעינן דעל עץ נוא מדכתיב המן העץ שהוא מיותר שם שהכוונה לרמוז על המן ואל תקרי המן בחירק אלא המן בפתח • הנה כבוד נרמז בפסוק זה ענין הגזירה הקשה וסבתה והיותה על יד המן וקאמר עוד מנין לאסתר מן התורה כלומר ענין הגאולה מגזירה זו היכן נרמזה בתורה וקאמר מדכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני וגו' • הענין הזה יוכן בדקדוק הפסוק והרנישם

ע

הקדמה

בו מה שהרגישו המפרשים ז"ל והוא דאחר שאמר לעיל שכאשר ימצאו את ישראל צרות
דבות ורעות על עונבם את השם יתברך והפרו את בריתו יאמר על כי אין אלרי בקרבי
מצאוני הרעות אלה וכראה שכבר חזרו בתשובה והתודו את עונם ואם כן אמאי אחרי
זאת כתיב ואנכי הסתר אסתיר פני וגו' והרי דרכו יתברך לקבל שכים ולא להסתיר פניו
אחרי התשובה • ודברים רבים אומרים הדרשנים ביושוב הענין מהם נמצאים בכתב
ומהם כאמרו על פה ועל דעתינו ח"ל כווננו במאמר זה לבאר הפסוק שלא כפי הפשוטות
הנראה לכאורה רק בדרך אחרת בו יתיישבו הפסוקים על מתכונתם והכוונה כי אחרי
אשר יתודו ישראל על חטאתם וישובו בתשובה יסתור הקדוש ברוך הוא פנים של זעם
אשר בהם זעם את ישראל וינצלו מהצרות אשר בא עליהם עם היות אמת שיהיה בכלל
עונם עון גדול נכסוף וחמור מאד והוא ענין ע"א שפנו אל אלריים אחרים ונרמז בפסוק
באומרו הסתר אסתיר שענין הסתרת והעלמת פנים של זעם תהיה בפרטות על ידי מי
ששמה אסתיר וכמו שהיה כי בימיה מצאו ישראל צרות רבות ורעות וגזירות קשות ונבאלו
על ידה • הנה מצאנו גם כן רמז לענין גאולה זו הנעשית על ידי אסתיר המלכה • ואמר
עוד מנין למרדכי מן התורה רוצה לומר מנינו בגאולה זו שמלבד ההצלה ממות לחיים
והרחקת הנזק עוד היה שם הבאת התועלת שנתגדלו ונתגשאו ביתר שאת בסבת מעלת
מרדכי אשר הגיע להיות משנה למלך אחשורוש וכדמפרשי ואולי קראי כאורך ועל זה
שאל מנין רמז לגדולת מרדכי ומעלתו בתורה וקאמר מדכתיב מר דרור ומתרגמיכן מירא
דכיא נמצא שמתבאר מהתרגום שמלת דרור אינו שם עצמי אלא להורות על טהרת
ושלימות המר ויש להבין למה כאמר כן במר ולא בשאר הבשמים אשר בלי ספק היו
צריכים להיות בלתי זיוף כלל רק טהורים וזכים אין זאת רק לרמז על צדק שלם וגדול
אשר עתיד לעלות לגדולה ויהא ריחו כודף למרחוק כבשמים ושמו מרדכי כענין התרגום
וגם כן יש קצת רמז אחר לענין במקרא דמלת דרור הוא לשון חפשויות וחירות לומר שעל
ידי הצדק יהיה חירות לישראל לבאת ממות לחיים ומאפילה לאור גדול • הנה נתבאר
היטב היות רמז גדול בתורה לגזירה ולגאולה ולגדולה שאחריה ומעשה הדין כותן לקבוע
חוק וזכרון בפה גם במעשה לכס הגדול הזה מטעם האמור כל שכן בהתחבר שאר
הטעמים האמורים • ואגב אורחין יצא לנו טעם נכון על מה שאמרו במדרש שמגלת
פורים תהיה קיימת לימות המשיח כחמשה חומשי תורה וכו' וגם כן קבועות ימי הפורים
יהיה קבוע בזמן ההוא אע"ב דכתיב כי נשכחו הצרות הראשונות וגו' והטעם הוא דכיון
שיש להם רמז בתורה וכמו שאמרנו וגם כתבת המגלה מוכחי בגמרא מדכתיב כתו זאת
זכרון בספר ומטום הכי הרי הם כחמשה חומשי תורה ממש ולכך כתיב וימי הפורים
האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם ואם נצרך לזה הטעם הראשון
מענין שנאת עמלק אשר הוא נוגע לדבקו וינו עם אלרינו יהיה הדבר יותר מיושב באמת
ולקמן יראה הרואה ב"ה טעם לשבח באופן אחר ועמוד עליו בפסוק וימי הפורים האלה
לא יעברו וגו' • ואחרי אשר נתבאר גדולת הנס בבחינות רבות ונאותות נבוא אל ביאור
המגלה בסדר וכסס ה' נעשה ונכלית אנפ' :

ויהי בימי

אחשורוש וגו' איתא בכ"ר פרשת מ"ב רבי תנחומא בשם רבי חייא רבא רבא ורבי ברכיה זה המדרש עלה בדיונו מהגולה כל מקום שנאמר ויהי בימי צרה אמר רבי שמואל צר כחמץ וחמשה הם ויהי בימי אמרפל ומה צרה היתה שם עשו מלחמה משל לאוהבו של מלך וכו' ויהי בימי אחז מה צרה היתה שם ארם מקדם ופלשתים מאחור לכן מלכים שכזדווגו לו פדגונו להמיתו וכו' ויהי בימי יהויקים מה צרה היתה שם ראיתי את הארץ והכה תהו וכהו למלך ששלח פרוזטומא שלו למדינה וכו' ויהי בימי שפוט השופטים מה צרה היתה שם ויהי רעב בארץ למדינה שהיתה חייבת ליפס למלך וכו' ויהי בימי אחשורוש מה צרה היתה שם להשמיד להרוג ולאבד למלך שהיה לו ברם וכזדווגו לו שלשה שוכאים וכו' נראה דכוונת רבי שמואל בר כחמני שהצרה הנרמזת באומרו ויהי בימי איכה המבוררת בפסוק או בענין דאי הכי קשיא אמאי אנטרין לרמז אותה בויהי בימי והרי כל קורא יראה אותה מבוררת ולא צריך למילפה מויהי בימי ודבר זה מוכרח בדבריו שכל המשלי' שהוא מביא לכולהו משמע מכוויהו צער גדול אחר לא המבואר בפסוק הלא תראה בראשון דויהי בימי אמרפל שהמבואר הוא עשו מלחמה ואחר כך מסיים בצער אחר אשר הוא כונע לאכרהם שבקשו לסמות עיניו של עולם וכן בויהי בימי אחז קרא כתיב ארם מקדם וגו' ומסיים בענין ביטול תורה וכן בכולם כשידקדק בהם המדקדק ימצא דפתח בחדא וסיים באחריתי ומעתה כוונת המאמר ברורה דכשאומר מה צרה היתה שם עשו מלחמה אין עשו מלחמה תירוץ למה ששאל מה צרה היתה שם אלא הכל לשון קושיא כלומר מה צרה היתה שם עשו מלחמה בתמיהה כלומר והרי היא מבוררת בפסוק ומה צריך לומר ויהי בימי ללמדנו שהיה שם צרה וכן בכולם ולתרוץ מביא משל בכל אחר ואחד לבקש צרה אחרת שאינה ברורה בפסוקים וכדמפרש ואזיל בכולם דמפרש פסוקים שאין פשוטן מושגת הצרה שהוא מבאר בהם והיא נכרחת מאומרו ויהי בימי שהמלות האלו הם מורות צער וצרה ואם כן אף אם הצרה נלמדת מדרשא דקראי ואין הכתובים אומרים אותה בבירור אומרו ויהי בימי מסייע להכרוח פירוש הפסוקים כיון שעל כרחינו יש בענין צרה אחרת שאיכה מוכרחת בפסוקים והתחיל בתחלת דבריו חמשה הם לעשות מהם כלל אחד בשוה ולהשוותם זה לזה ולומר שאף על פי שבקצתם היה נראה שאין שם צרה אחרת כעלמת מ"מ כולם שוים בדבר הזה אחר העיון והסקידה והדקדוק וכדמפרש בלהו בביאת המשלי' וגם בויהי בימי אחשורוש הדבר כן שמלבד הצרה הכרורה בפסוקי' להשמיד להרוג ולאבד הכונע לישראל בעצמם כמשך ממנו צרה לכל העולם בכללות כי בהיות הכוונה להזדווג לאלדיהם להשחית כרמו כרם ה' צבאות בית ישראל כל שכן כי בודאי יקרה להם כמו פרעה וכבוכד נצר אשר היו לפניו ואף אם לא היתה דעתם להשחית ולשרש הגפנים לגמרי ועל דרך זו יאמר הפסוק ויהי בימי אחשורוש כלומר צרה גדולה היתה בימי אחשורוש ורמז קצת הצרה באומרו הוא אחשורוש וכמאמרם ז"ל אחיו של ראש וכן גילו הוא נכוכד נצר הרשע כי כמו שנכוכד נצר נזדווג לכרמו של מלך כן עשה גם הוא ופירש שמה שאמר שהיה אחיו של ראש ודומה לו כזה לא היה בדמיון שיהיה צרה יותר

ד א 4 ג גדול

פירוש מגלת אסתר

גדולה היתה של אחשורוש אלא הצד השווה שבהן לגמרי הוא כי כמו שנזכר מצד מלך
בכיפה גם הוא מלך בכיפה וז"ל המולך מהודו ועד כוש וגו' :

ועם הערה זה שכבר העירונו רבותינו ז"ל שכל מקום שכתוב בו ויהי בימי מורה צער
וכאן היה צער כולל לכל העולם וצער פרטי לישראל והוא המפורסם בבירור
בפסוקי המגלה עוד אנו מוסיף ואומר כי הגם שנהפך הצער הזה לשמחה ולששון ולא
בא עד התכלית כי רוחם יי' עלינו כרוח רחמיו ממ' גם בהצלה איכה צער טובא כי בהכרח
מעשה הניסים ההם אשר גדלו ורכו אין ספק כי הונרך זכות גדול ונתנכו ונחסרו קצת
מהזכות אשר היו בהם ואין לך צער גדול מזה והנה ספר הכתוב היות הצער הזה צער
גדול לא כרעב שהיה בימי שפוט השופטי אשר היה להם מקום לברוח כי לא היתה המכה
כוללת רק בארץ אמנם הצער הזה היה כולל לכל האומה אין מקום לברוח לפי שאחשורוש
זה היה מולך בכל הכיפה וז"ל ויהי בימי אחשורוש והוא וכהי זה היה גדול לפי שאחשורוש
זה הוא המולך מהודו ועד כוש שבעועשרים ומאה מדויקה שהוא כל הכיפה וכמאמרם ז"ל:

או יכוין ענין הפסוק הזה לתת טעם למה קראו הכתוב בשמו לכד והיה מן הראוי
שלמלך גדול ועצום כמוהו כי היה מולך בכל הכיפה שיחלוק לו כבוד הכתוב וכמו
שאמרו ז"ל מצינו שהקב"ה חלק כבוד למלכות ואם כן היה מן הראוי שיאמר ויהי בימי
אחשורוש המלך או המלך אחשורוש וכתן טעם הכתוב ואמר הוא אחשורוש כלומר עם כל
מלכותו שמלך ועלה לגדולה עם כל זה עדיין היה מתנהג כאחשורוש כלומר כהדיוט לא
כמלך אחשורוש ואעיקריה קאי שהיה הדיוט מקודם כי לא היה מזרע המלוכה כנודע וכן
היה מתנהג עתה אף אם היה מולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדויקה והתנהגו ע
כהדיוט מעשה ושתו אשתו בת מלך יוכיח ויתכן עוד לומר בכונת ויהי בימי אחשורוש
שמלבד צערו של המן היו צרות אחרות ורעות בימי אחשורוש ובפרט כי נתבטל בימיו בכין
בית המקדש וירושלם וביטול חזרת ישראל לעריהם לעבוד את ה' וכמו שכתב המתרגם
הוא אחשורוש דביומוהי בטילת עבדת בית אלהא רבא וגו' וז"ל ויהי בימי אחשורוש כלומר
צער גדול היה בכל ימי אחשורוש והוא הצער שאמרנו ובהיות כי הוא המולך וגו' לא היה
תקוה לישראל בימיו כי כולם היו תחת ממסלתו :

ועם דרך זה ואמר ויהי בימי אחשורוש ומה היה בימי אחשורוש שכתנהג תמיד ברע
עם ישראל וז"ל הוא אחשורוש וכמו שדרשו ז"ל אחיו של ראש שכינו לג' השם הזה
על שהיה תמיד מיצר לישראל ואמר המולך מהודו ועד כוש וגו' להודיע גם כן דבר אחר
שאירע לו כשקם למלוך שכבת אחת מלך על ק"כ מדויקה כי כן משמע פשוטן של דברים
והדרשא תדרש באופן שהיה שלא כדרך טבע קצת ובפרט לדעת הסוכר שלא היה ראוי
למלוך אלא ממוכא יהב זקם ואם כן בהיות הדבר כן ומלך על מלכות רב כזה כבת אחת
בודאי שהיה זה שלא כדרך טבע ודבר זה מגדיל הצער והצרה הכתובה להלן כי יש מזה
סוראה גדולה שמאתו ית' היתה זאת לישראל שהגרי' והאדיר למשול רב שלא כדרך
את האיש העתיד להיות מיצר לישראל תמיד ושיהיו כל היהודים תחת ממסלתו ואין לך
צער גדול מזה כי אם נורם מכרם וי' הסגירם מאין יבא עזרם ולדבריו רב חסדא דאמר
בגמרא

בגמרא בתחלה מלך על שבע ולכסוף מלך על עשרים ולכסוף מלך על מאה אחי נמי שפיר
 דסמיק להוא אחשורוש אחיו של ראש וכו' המולך מהודו ועד כוש שבע וגו' עד כל המינר
 לישראל נעשה ראש להודו כי כן היה באחשורוש שבהיותו מינר לישראל תמיד עשה והכלית
 ותמיד היה עולה במעלו משבעה לעשרים ומעשרים למאה וגם זה הוא להוראת גדול הנער
 בכפלים והדבר ברור ופיר דרך זו אתי שפיר דאיכא גזרה בפסוק הזה שאם הגזרה היא
 הכתובה לקמן קשה אומרו בימים ההם פעם שנית שגזרה התחלת ענין בפני עצמו :
ובמד רש אמר רבי יהודה בן פזי משום אביו שאמר משום אביו שאמר משום רבי
 שמואל בר נחמני מה ראה לשלוט על שבע ועשרים ומאה מדינה לא אמר
 הקב"ה יטול את אסתר לאשה וכו' הכוונה שבהיות שהיה אחשורוש רשע בכל עניניו
 ובפרט בדבר ישראל כי בימיו נתבטל בנין בית המקדש וגם מענין הגזרה דלהשמיר להרוג
 ולאבר שכונתו היתה רעה יותר מכונת המן וכמאמרם ז"ל ולכן הוצרך רבי שמואל לבקש
 טעם מפני מה זכה לכל המלכו' הזה ובפרט בהיות שלא היה מזרע המלוכה מעלה גדולה
 היתה נחשבת לו במה שיהיה מלך על מלכות קטן וכמו שהיה בתחלת מלכותו כמאמרם
 ז"ל שתחלה מלך על שבע ואח"כ על עשרים וכו' כש היותו מלך על מלכות גדול ק"ו מדינה
 ואמר מה ראה כי ירוע שהמעשים הרעים יקראו בשם חשך ואפילה וכמאמרם ז"ל על
 והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו' ידע מה בחשוכא וגו' והמעשי הטובי בשם אורה ונהורא
 ובהירות וכמאמרם ז"ל על ויאמר אדום יהי אור וגו' ונהורא עמיה שרא וכיון שהרשע הזה
 לעולם בחשך הולך והיו בחשך מעשיו ואורחותיו ארחות עקלקלו בהרבותו לפסוע באופן
 שלא ראה מאורות מימיו להיות לו שום זכות שיהיה ראוי למלוכה כזו וא"כ ראוי לדעת מה
 טעם ובמה ראה אור וזכה לכך ותירץ שהגיע ליה בזכו' אסתר כי ראה הקב"ה שהיה עתיד
 ליטול את אסתר לאשה מבנות בניה של שרה שהיתה בת שבע ועשרים ומאה שנה וגו'
 תבא ותמלך וכו' והכוונה בדמיון הזה לשרה להודיע לכל באי עולם כי אף אם היתה נשואת
 לערל והיתה נבעלת לגוי מ"מ לא היה ברצונה אלא באונס ואין עליה אשם וכמאמרם ז"ל
 אסתר קרקע עולם היתה והרי היא בצדקותה כמו שרה שנלקחה לאבימלך ופרעה וידענו
 באמת שלא נגעו בה ולרמוז זה המליכה ה' על ק"ו מדינה כנגד ק"ו שני חיי שרה כיון שלא
 היה איפשר להיות בשנים וכ"ש שמנין השני לא היה כיבר עד אחרי מותה בראות מספר
 שני חיייה לא פחות ולא יותר האמנ' בחייה לא היה שום רמז לסכור פי דוברי שקר ולפיכך
 היתה ההוראה במנין ערי מלכותה ויש בזה הוראה גדולה שכמו שכל שניה של שרה הו'
 בלא שום דופי כן המלכו' של אסתר לא היה בו שום דופי לאסתר כי לא נתרצת' לאחשורוש
 עם כל הגדולה והכבוד אשר היה לה בסבתו ועם זה יאמ' הפסוק ויהי בימי אחשורוש ואמ'
 שלעולם נתנהג כהדיוט וכמלך אכזרי עד שכל הזכרו היה אומ' אח לראשו וכמאמרם ז"ל
 ואת כיון שכן הואך היה שקבלוהו וכשתעבדו תחתיו כל העולם מהודו ועד כוש כי כיון
 שלא היו לו מדות טובות והיה אכזרי מן הסתם לא היו אוהבין אותו והשיב הפסוק עצמו
 ואמר המולך מהודו ועד כוש כלו' מה שהיה מולך על כל כך מדינות אשר מהודו ועד כוש
 לא היה זה מעדו אלא מעד היותם ק"ו מדינה והכוונה בשביל אסתר וכדאמרן ואיפס

7 6 4 3 טינהים

שתהיה כונת המלך כדו שיתפרש מה ראה בפשוטו והוא כי הורנו אל שאחשורוש היה ח
 מהמלכים שמלכו בכיפה והדעת כותבת שיש ביישוב העולם יותר מקצו מדינות אפי' יהיה
 פי' מדינות אפרכיות ואם כן קשה מדוע נזכר שמו על מלכות קצו מדינות לבד ולו הונח
 שיהיה כן שלא מלך כי אם על קצו מדינות עדיון הדבר קשה למה בחרו להיות זכרון
 שולטנותו על מדינות שסכומן מעט היה ראוי שיהיה על מנין העיירות או הכרכים אשר
 עלה סכומן באלפים והיה מתגדל שמו ומלכותו עד מאד ברבוי פרטין וז"ש מה ראה לשלוט
 וכו' כי בלי ספק מאתו היתה זאת לבחור במדינות כי אחרי יחושן לקבוע הדבר מבלי ענתו
 מדאגה מדבר פן יגעו בכבודו וחייבו את ראשם למלך וא"כ שפיר קאמר מה ראה על ככה
 לבחור הזכרת שולטנותו על סכום המדינות ולהניח את סכום העיירות והכרכים ותריץ
 כי מאתה היתה זאת להשיב בחירה זו בלבו בשביל אסתר והכוונה על פי הביאור אשר

ביארנו בהכנת הדברים לעיל :
בימים ההם כשבת המלך וגו' את דברי רז"ל נשים עטרות לראשינו כי דבריהם דברי
 קבלה והמשתמע מפשטי הפסוקים שבאשר נתישב במלכותו שקט שלא כן
 ושלו מהמעוררי עליו בהיו' שמלך מעצמו בודאי כי תגדל שמחתו מאד ואם יהיה מלכותו
 מלכות קטן ומה גם בהיות מלכותו גדול ועצום והיותו יושב על כסא מלכים אדירים אשר
 מלכו בכיפה מי כמוהו ישמח ויגל וז"ש כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו והיא מדרגה
 אחת אשר בשושן הבירה והיא מדרג' שנית וכאשר נתישב ונח בזה מצד רוב שמחתו שראה
 בעצמו מה שלא ראו אבותיו ואבות אבותיו עשה משה לכל שריו וגו' וטעם אומרו כשבת
 ולא אמר כשבת רז"ל פירשוהו על כהן ועד הפשט יהיה כוונת הכתוב לומר שכל ענייניו
 וגדולתו היה חוץ מן הטבע ולכן על ענין המשת' אשר עשה כי לא נראה כמוהו בכל הארץ
 לעושר ולכבוד ולגדולה אמר שהיה המשתה הזה כדמיון שבתו על כסא מלכותו אשר היה
 חוץ מן הטבע המסודר כי לא היה ראוי למלוכה וז"ש בימים כמו שבת המלך על כסא וגו'
 שהיה חוץ מן הטבע כן בשנת שלוש למלכו עשה משה וגו' בכל הדברי אשר המה בכתובי'
 כי היו יקרי הערך לאין תכלית והמשתה לא נעשה כמוהו באיכותו גם בכמות הזמן אשר
 נעשה בו וא"כ יהיה כ"ף כשבת כ"ף הדמיון לפי פירושינו זה ועוד יתכן לפרשו מקושר עם
 הפסוק דלעיל שהיה מולך מהודו ועד כוש קצו מדינה ואמר שבימים ההם היו משועבדים
 כולם תחתיו והיה מולך עליהם בשלום והשקט כמו שהיה במקום ישיבתו על כסא מלכותו
 אשר בשושן הבירה כי כמו שבמקום ישיבתו היה שוקט ובוטח ולא היה מפחד שימרדו בו
 כן היה מלכותו בהשקט על כל שאר המדינות בלי פחד מרד כלל והפי' הזה נמשך לדברי
 המאמר המובא בילקוט שענין המשתה הזה היה בשביל שצמדו עליו אפרכיו והלך לכובשן
 וכשכבשן בא ועמד ועשה משה ונמצא דשפיר קאמ' בימי ההם וגו' כי מקודם לא היה כן:

בשנת שלש

למלכו וגו' רבותנו זכרונם לכרכה הרגישו כתיב כשבת
 המלך וכתוב בשנת שלש למלכו וכתב רש"י כשבת המלך
 משמע בתחלת מלכותו והדר כתיב בשנת שלש ומשני אמר רבא מאי כשבת לאחר
 שנתישבה דעתו ופרש"י כשנתישב דעתו שמתחלה היה דואג שיצאו ישראל מתחת ידו

כשג' קרו

כשגמרו שבעי שנה לגלות בבל ועכשיו נתישבה דעתו ואיתא בילקוט במה שיתיישב קוסי זה וזל ים אומרי שעמדו עליו איפרכו וזהלך לכבשן וכשכבשן בא ועשה משתה ויא גינוסיא שלו היה לדברי הראשון אתי כשבת כפשוטו שהפכו כשנתישב במלכותו והוכח לו מסביב מכל אויביו הקמים עליו ולדברי השני נראה שאף אם יום גינוסיא שלו שהוא יום שהעמידוהו למלך וכרעת אחרי' היה לו יום חג ומשתה ושמחה בכל שנה ושנה מ'מ בשנת שלש הגדיל השמחה והרבה המשתה לסיבה שנתיישב במלכותו מהקמי' עליו או שנתיישב דעתו בענין החשבון באופן שעיקר התחלת המשתה היה בשביל שהיה יום גינוסיא אלא שאח"כ נמשך ימים רבי' שמוני' ומאת יום בהראותו את עושר כבוד מלכותו וגו' וכן מוכרח לומר למפרשים גינוסיא שלו היה כי יום גינוסיא אינו אלא יום אחד ומעתה כל שלדברי השני ויא דאיתא בילקוט דייקי מלת למלכו שהוא מיותרת שהרי לעיל אמר המלך והלל בשנת שלש עשה משתה זאת ועוד דהלל למלכותו וכמו שאומר בשנת שלש למלכות יהויקים וכן בכל המקומות לא הכונה בשנת שלש בשביל מלכו לדברי ויא הראשון שכבש את המורדת בו והוא ליה כאלו אותנו יום מלך . לדברי השני שהיה יום שהועמד למלך וכשכיל סמלך עשה משתה לכל שריו ועבדיו כמנהג בכל שנה אלא שבשנה זו נמשך בהראותו את עושר וגו' לאחת מהסיבות שאמרו ז"ל וכדאמרן :

ועוד

איתא שם בילקוט הפרתמים ושרי המדינות לפניו ומישראל היו שם וכשכיל שראו בגדי בית המקדש היו בוכים ומספידים שם וכן כתב המתרגם ומן דברבני בני ישראל הוון תמן מטול דחוון תמן מאני בי מקדשא הוון בכיין ומספדן תמן ובענין הבכיה וההספד אינו רואה מקום בפסוק לדיוקו האמנם בענין היות שם דברבני בני ישראל איפשר דדיוקי הכי ממלת הפרתמים שמצאנוה במקום אחר על ראשי ישראל וכמו שכתוב בדכיהאל להכיא מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים וא"ע דבילקוט לא קאמר אלא ומבני ישראל היו שם ולא נזכר בדבריו שהיו שרים מ'מ נראה דכיון דתפש דרשתו על הפרתמי' ושרי המדינות לפניו נראה דבשרי' קמיירו ומה גם דכיון דהמתרגם כתב דברבני ישראל כלמוד סתום מן המפורש כי כן נראה שכלמוד למתרגם מן המדרש שעל בגדי בית המקדש קאמר שהם בגדי כהונה ולא על כלי בית המקדש א"ע דקאמר מאני בי מקדשא ופשיטא דהכי הוא דאקרא דלקמיה סמיך דכתיב ואת יקר תפארת גדולתו שהכונה שלבש בגדי כהונה כמאמרם ז"ל וכמו שכתוב בסמוך :

בהראותו

את עושר וגו' רז"ל דקדקו כפל הפסוק דכתיב ואת יקר תפארת גדולתו וכתבו אר"י יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתוב התם לכבוד ולתפארת ועד' הפשט איפשר לומר שכיוון הפסוק מאידאתמר בגמרא דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקס נמצא שכל כבודו היה העושר לא היחס כי לא היה מזרע המלוכה וז"ש בהראותו את עושר כבוד מלכותו כי הוא היה יקר תפארת גדולתו לא מצד היחס והמעלה שיהיה ראוי הוא למלוכה ואפילו נדרוש דרשתם ז"ל ביקר תפארת גדולתו הדברים הראשונים עושר כבוד מלכותו מדיוקי מאי דאמרן שהעושר היה כבוד מלכותו לא יחסו ושורשו ומדותיו הטובות ולמאן דאמר

פירוש מגילת אסתר

דאמר בגמרא שלא היה אחר שם ראוי למלוכה כמוהו יכוין הפסוק דתרווייהו איתנהו
ציה עושר גדול וחשיבות למלוכה וז"ש בהראותו את עושר כבוד מלכותו ולא העושר בלבד
כי גם אתיקר תפארת גדלתו מצד עצמו היה נראה לכל העמים בימים אלו • ואומרו
ימים רבים מכואר הייתור כיהוה סגני בשיאמר שמונים ומאת יוס ואנא ידענא דימים
רבים כינהו וחכמים ז"ל תירצוהו כמובא בילקוט דמשו' שהיו ישראל שם מצרין מפני שראו
כלי בית המקדש לפיכך אמר ימים רבים של צער פירשו אותנו כמו כי יזוב זוב דמה
ימים רבים ויהי בימים הרבים ההם וגו' ואמרו שם כשראו ישראל כלי בית המקדש לא
היו רוצים להסב לפניו אמרו לו אין היהודים רוצים להסב בשביל שהם רואים כלי בית
המקדש ועשו להם מסיבה לעצמם ונראה דריוקי הכי מדכתי' חיל פרס ומדי הפרתמים
ושרי המדינות לפניו מכלל דאיכא דלא היו לפניו ומסתמא ישראל כינהו ומשום שראו
כלי בית המקדש וכדמפרש בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו
דעל בגדי כהונה קאמ' וכמנא דבאומרו בהראותו וגו' נמשך טעם לדיוקא דלפניו דקמיה
ואיפשר לומר על דרך הפשט דהכונה לומר שהעושר הזה נתקיים בידו ימים רבים אף
כי לבסוף נעשה רש וכמו שאומר במדרש כן בפסוק וישם המלך אחשורוש מס וגו'
ושיעור הפסוק בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו שהתמיד בידו
ימים רבים ואחר כך ביאר שימי המשתה היו שמונים ומאת יום וכל דקדק שהמתרגם
מפרש כן שתרגם ובהוא פותרא תקף יקריה יומין סגיאין ומשתיה לרכרכווי מאה
ותמכן יומין והדברים כפשוטן מראים הכוונה שכתבתי ואם לא יכשר בעיני המעיין
בכוונת המתרגם כן ישאר על דעתי כי אינו דחוק:

ובמלאת

הימים האלה וגו' פשיטות הפסוק ששבעת ימים אלה הם מלבד
הק"פ ימים הכתובים וקשה דאמאי לא כללינהו בהנהו דלעיל והלל
ק"פו יום כלל ואחר כך פרט ואיפשר שהשבעה בכלל הק"פ ובסופם עשה שבעה ימים אלו
לכל העם הנמצאים בשושן וגו' וידוקדק כן מדלא כתיב ואחריו מלאת הימים-לא ובמלאת
הימים האלה כלומר במלואם ובשלימותם ודברי המתרגם מראים כן שתרגם ובאשלמות
יומי משתיא וגו' וכבר נמצא במדרש מחלוקת רב ושמואל על הדבר הזה דרב אמר שבעה
חוץ מק"פ ושמואל אמר שבעה עם ק"פ ובמה שפירשתי יש הכרח לשתי הסברות ואיתא שם
במדרש ובמלאת הימים האלה ובמלואת כתיב והכוונה שהוא מלא בואו ואיפשר שכיון
להקדים זה משום דנמשך ממנו טעם לרב ושמואל דשמואל סמיך על המסורת דכתיב
ובמלואת שהכוונה במילוי הימים ורב סמיך על המקרא דמקרא דקריין ובמלאת • ואיתא
במדרש ובמלאת הימים האלה וגו' א"ר חנינא בר פפא מלמד ששמעו גדולי ישראל וברחו
והדבר פשוט דריוק הכי מדכתיב הנמצאים מכלל דאיכא אחריוני שלא נמצאו שם ומן
הסתם גדולי ישראל היו שחשו לנפשם כי לא יאמר גדולים בישראל אלא כשהם גדולים
ביראת חשא ובמעשיהם הטובים או איפשר דמשמעו הנמצאי' הוא בני שיבוקש וימצא
שקדם להם בקשה וחיקור קידם וזה יצדק בגדולים שהיה נודע בשערי המלך שם כי
כללות ההמון שלא ידעו בשם לא היו מרבים לחפש אחריהם ולבקשם שינדק עליה שם

מניאם

מציאה ואם כן אומרו הנמצאים היו למעוטי אותם שבקשום ולא נמצאו ולא ינגד זה למה
 שיתבאר לקמן באיש יהודי היה בשושן שלא נשאר ביהדותו וכשרותו שלא נהנה מסעודתו
 של אותו השעבי אם איש אחד הוא מרדכי והא איכא גדולי ישראל שכרחו דהכי דייק
 קרא דכתיב בשושן הבירה ואלו שכרחו לא היו בשושן הבירה ומה שאמר בשם רשבי
 מכאן שאכלו ביסולי גוים על כרחן נראה דיליף אכילת ביסולי גוים מדכתיב עשה המלך
 לכל העם הנמצאים בשושן למגדול ועד קטן משתה וגו' מדכיל כל העם הנמצא בשושן
 כחדא נראה שכולם היו שוים במשתה כל שאר האומות וישראל עמהם ואומרו על כרחן
 שכרחו היא שאף אם לא שמעו לקול מרדכי והלכו לסעודת אותו השעבודאי אכילת איסור
 לא היה ברזונם ומ' אחר כך שהיו אומרים לישראל יכול הוא אלהיכם לעשות לכם
 סעודה כזו לעתיד לבא וכו' קבלה היא בידם :

ואחרי שכתפרשו שלשה פסוקים אלו דרך פרט עוד נשאר לדעת ולהבין ענין
 משתאות אלו כי ראינו רבו המפרשים ז"ל וחלקו בהם יש מהם אמרו
 שהיו שתי משתאות ומהם אמרו שהיה משתה אחד וענין יישוב הכתובים על פי דרכם
 דרוש מעל ספריהם וקרא ולבי אומר לי שהמשתה היה הכל אחר באופן זה כי אומר לנו
 שעיקר כוונת המלך היה להראות לכל את עושר כבוד מלכותו כדי למנא חן בעיני כל
 עמו ואל ירע בעיניהם אם הוא מלך עליהם אף אם לא היה מורע המלוכה כי עם כל
 זה היה ראוי מנר עושרו הרב ויקר תפארת גדולתו ולהראות עושרו הוצרך ימים רבים
 וכולם היו ימי משתה והם הכתובים בפסוק ק"פ יום והיה סיבת ריבוי הימים האלו מנר
 כי היו לו מדיונות רבות וחזקות ואף אם הקרוכות היו באים תקף ולא היה צריך כל כך זמן
 מ' לרחוקים היה צריך זמן רב כימים הכתובים ואף גם זאת בשנאמר כי קדם קריאתם
 זמן מה והנה העם הבאי' מחוץ היו באים ורואים את כל העושר ההוא והולכים הראשונים
 הקרוכים קרובים תחלה וכו' נמשך הזמן האמור בפסוק עד אשר תמו כל העמים לבא
 ואחרי ראותו כי לא נערר איש מאנשי מדינותיו עוד מבוא אל שמחתו עשה משתה לכל
 הגמנאים שם בשושן בין בני המדינה בין בני מדינות אחרות אשר עדיין לא שבו אל
 מקומם וז' לכל העם הנמצאים בשושן ולא אמר לכל בני שושן ואז גדלה שמחתו לאין
 תכלית באופן שאירע בזה המשתה שטוב לב המלך ביין ולא קודם זה בכל הזמן הרב
 ההוא ק"פ יום ועל פי דרכנו תירצנו זה וז' בשנת שלש למלכו עשה משתה לכל שריו
 ועבדיו חיל פרס ומדי כי כולם באים מכל המדינות ורואים את עושר כבוד המלך ואוכלו'
 נשותיהם ושמחים במשתה המלך ובאים הקרוכים קרובים תחלה והולכים ובכל הזמן הזה
 הפרתמים ושרי המדינות היו לפכו תמיד כי אע"פ שכל מדינתם לא היו שם הם השרים
 הגדולים היו שם עם המלך תמיד והמשתה הזה נמשך בהראותו וזו' ק"פ יום על האופן
 שאמרנו ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים וגו' כמ' והנה כל הימים
 הראשונים לא היה רק בשושן הבירה הכונה בבתי מלכותו אמנם הז' ימים האלו היה
 בחצר גנת גנת ביתן המלך כי אז היה שמח וטוב לב אחרי ראותו כי כולם באו וראו את
 כבודו ואת עושרו הרב וקבלוהו עליהם בשמחה וטוב לב אז עשהו לרוב השמחה בחצר

גנת

פירוש מגלת אסתר

גנת ביתן המלך ועתה במשנה הזו אשר גרל שמחתו אירע שטוב לכו ביון מה שלא היה מקודם זהו הנראה לי כישוב הפסוקים האלו וטובים הם בעיני וכוכבים :

חור ברפס ותכלת וגו' המסתבר לו בפירוש הפסוק הזה ואם רבו הדעות

בפירושו שספר ממיני הכבדים החשובים ומרוקמים שהיו במשנה ההוא אחוזים בחבלי בוז וארגמן כלומר שהיו החבלים משתי גוונים או זהם בוז וארגמן וקרוב אני לומר שלא היו אלו הכבדים כל אחד מגוון אחד מהשלשה אלה רצוני לומר שקצת הכבדים היו מחור ומהם מכרפס ומהם מתכלת שזה לא היה כל כך גדולה אלא כל כגד וכגד היו בו שלשה גוונים אלו ומרוקם בהם ודיוקא נמי דכתיב אחוז ולא אמר אחוזים וזהו הגדלת מלכותו ומעלתו ועשירו שעם היות שבהכרח לכמות המקום אשר בו הוסבו רבוי העם ההוא היו צריכי לכבדו רבים והיות כל הכבדים מרוקמי מהשלשה גווני כודאי שמורה עושר רב וגדול ואמר עוד ליופי הסידור שהיו הכבדים ההם על גילוי כסף ועמודי שש כלומר עמודין של כסף ושל מרמדין אחת מזה ואחת מזה להשנות הגוונים ליפות מראיתם ועל העמודים האלה היו הכבדים הנזכרים לאהל עליהם ואמנם מקום מושב מסיבתם היה על מטות זהב וכסף וקרקע המקום אשר היו יושבים ומסובים בו בתחתית המטות היה מרוצף באבנים יקרות והם רצפת בהט ושש ודר וסוחרת ומה גם אם היו מקודרים בהשתנות הגוונים כי יהיה המקום נחמד למראה :

והשקות בכלי זהב וגו' בפירוש הפסוקים הזה רבו הפירושים מהם כתבו המחברים בספריהם ומהם נאמרים על פה והנכון אצלי מ"ש

במדרש ואיתיה בילקוט והוא שקיפר בשבח מעלת גדולת המלך הזה שהיה משקה בכלי זהב וכלים מכלים שונים שהכוסות שהיו שותים בהם פעם ראשונה לא היו שותים בהם פעם שניה רק היו מסירים אותם ומשקים בכלים אחרים עם היות שהכל היו זהב והמשך הפסוק לפי דרך זה באומרו ויון מלכות רב וגו' יהיה דלא תימא ראולי אין מזה הוראת גדולה כל כך דאיפשר ששתו פעמים מועטות ולא היה כאן רבוי כלים לכך אמר ויון מלכות רב כיד המלך ובהכרח בהיות היין רב וחשוב היו שותים פעמי' מיותרים ואם כן רבוי היין הוא הוראה על רבוי הכלים וראיתי כתוב במדרש בפסוק בהראותו את עושר כבוד מלכותו דברים מורים שגם האכילה והבישול בכלים היה כן וזל אר' אבון ובלבד בקדירות מפוחמו' ברם הכא יום אחרון כיום ראשון הנה הנראה מדבריהם שהיו משנים כלי האכילה בכל פעם וזה הוראה גדולה על רוב עשירו וגדולתו בליספק יותר מרבוי כלי השתיה ומתוך דברי המדרש הזה נראה גם כן ששינוי הכלים אינו מוכרח שיהיה במשנה עצמו אלא ממשנה למשנה ומיום ליום דקאמר יום אחרון כיום ראשון ועל דרך זה איפשר לפרש הפסוק גם כן והכונה והשקות בכלי זהב ובכל סעודה וסעודה היו משנים כלי השתיה ומוציאים כלים חדשים אשר עדיין לא ינאו ולעולם האחרונים אחרונים ביותר שאת ויהיה מ"ס מכלים מ"ס היתרון לומר שהכלים שהיו שונים היו יותר משוכחים מהראשונים והיין שהיו שותים היה יין מלכות שהוא חשוב מאד ועם היות חשוב היה הרבה וביאר שהחשיבו' הזה היה במאד מאד כי אין הכונה באומרו יין מלכות על

על היון ששותים בבית המלכות השמים והעבדים וכני ביתו אלא כיד המלך כלומר כיון
 הכיתן כיד המלך לשתות הוא עצמו ואם יראה זה זר בעיני המעיין אמינא שמצינו
 לרזל במדרש רבתי פירוש זר כזה זל ויון מלכות רב להלן כתיב ולקביל אלפא חמרא שתי
 ברם הכא כיד המלך ככוסות כיד המלך הרי פירוש זה ממין פירושינו ומדבריהם למדנו
 וחזל דרשו מלמד שכל א' השקה ויון שגדול ממנו בשנים וכו' וכראה דמיייתורא קא דרשי
 דבאומרו כיד המלך שמעינן מינה שהיה הרבה כי אין בית המלך חסר כלום ואין עניות
 במקום עשירות ואם כן מלת רב מיותרת ועל כן הוכרח לפרשה כמו ורב יעבוד צעיר
 שפירושו גדול וז"ש בסוף המאמר לכך נאמר רב כיד המלך נראה דכפל קא דריש ואומרו
 שלבן ארבעים היה משקה ויון בן חמשים אין הכרח בפסוק רק שיהיה גדול יותר ולא
 מסיים אם שתים שלש או חמשה ויותר אלא דנראה דלאו דווקא ומכין גדור נקט שהוא
 עשרה וכן משמע דסבירא ליה לרשי בפירושו שכתב ורבותינו אמרו שהשקה אותם כל
 אחד ואחד ויון שהוא זקן ממנו ולא כתב מכין העשרה ואם נפרש מלת רב לשון שר וגדול
 כמו על כל רב ביתו ועם כל זה דריש שהיה גדול ממנו בשנים כי כמו שהשר הוא
 גדול מחביריו בחשיבות כן היון היה גדול מהשותהו וזה יהיה בשנים כי בחשיבות כבר
 אמר ויון מלכות ואם נפרש כן נאמר דיש ליתרון העשרה שנים רמוז כי השר היותר קטן
 הוא שרי עשרות אין שר פחות ממנו ותפסת מועט תפסת:

עוד במדרש

וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אלא כשהוציאו כל
 בית המקדש ראו אותם הכלים שהיו משתמשים בהם ונשתנו
 לכך נאמר וכלים מכלים שונים המדקדק יראה דלאו לתרוצי אומרו שונים ולא משונים
 לחור קאתי לא גב' אומרו וכלים מכלי שלפי הפשיטות הנראה בפסוק הלל והשקו בכלי
 זהב ובכלים שונים אמאי כתיב וכלים מכלים אלא זו הוכחה גם כן על הפירוש דכלי בית
 המקדש וכו' שזהו דבר נעשה מעצמו שבראות כליו את כללי בית המקדש היו משתמשים
 מעצמם ולא קאי לרישיה דקרא והשקות בכלי זהב וזהו שדקדק בסוף מאמרו לכך נאמר
 וכלים מכלים שונים ולא על משונים דקאמר ברישא דאם כן היה מיותר גמור ונמצא
 הפסוק מדוקדק היטב ואיפשר לומר שגם לפירוש הראשון יתישב דכתיב וכלים מכלים
 שונים לא שמעינן תרתי דמלבד שהיו משנים הכלים בכל שתיה גם כן למדנו דבר אחר
 שהכלים שהיו מוציאים בכל פעם אף אם היו כולם של זהב היו משונים זה מזה בתכונתם
 ובעשייתם ופעולתם :

והשתיה

כדת וגו' עם המפורש בפסוק דלעיל יהיה כונת הפסוק הזה דא"ע
 דאנא חזי שהשתיה כדת אין אונס לא תאמר שהיה זה בשביל שלא
 ישתו פעמים רבים לחסרון הכלים או היון מלכות באופן שאין כאן רביתא בשינוי הכלים
 ולא ברבוי היון מלכות אלא סבת זה היה לפי שמה המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון
 איש ואיש ואמר על כל רב ביתו לחיזוק הנאמר שלא היה הכונה לחסרון הכלים לפי
 שהייתי יכול לומר שמה שמה כן מפיקרא היה לסיבת חסרון הכלים ולהסתיר דבר כזה
 לעשות כרצון איש ואיש ולכן אמר הכתוב כי כן יסד המלך על כל רב ביתו וגו' כלומר אם

א ה ה 5 ה ה

פירוש מגלת אסתר

היה הצווי הזה לממוכ' על היון היה איפשר לטענו' בזה אמנ' הצווי הזה היה על כל הממוכוי' בביתו על כל הדברים ואם כן בודאי שהכונה היתה לעשות רצון העם לא לסבה אחרת ואם ירצה המעיין לפרש כי כן יסד המלך מקודם לזה בביתו יהיה הדבר יותר בפשיטות ויתכן עוד לפרשו והשתיה כדת אין אונס ולא היה זה הרגל מוטבע בהם לעולם לא שעת' מחדש וזה ויסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש ובטביל זה אין אונס :

ובמדרש

כי כן יסד המלך א"ר שמואל בר נחמן בא וראה שלותו של אותנו רשע מה היא שהיה ביתו מיוסד באבנים טובות ומרגליות על כל רב ביתו לעשות לגדולי מלכות שיהיה כל אחד ואחד רשאי לנחוק עה בכיו ובני ביתו כונת דבריהם לרקרק אומרו יסד המלך דה"ל לל כזה המלך וגם מלת כן היא מיותרת דבאומרו כי כזה המלך וגו' סגי עוד קשיתיכהו סיפיה דקרא לעשות כרצון איש ואיש הוא מיותר לבמרי דלפוס פשטא משמע שעל השתיה קאמר והרי קאמר והשתיה כדת אין אונס מה צורך לחזור ולומר לעשות כרצון איש ואיש ולכן פירשו דקרא הדין קאי גם לפסוקים הראשונים דקאמר על רצפת בהט ושם ודר וסוחרת ואמר כי כן באופן זה יסד קרקעות ביתו באבנים הטובות ההמה ומה כמשך שאינו מן התימא מה שאמר והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים כי מי שהיה לו עושר כל כך שהיה מרצף את ביתו באבנים טובות ומרגליות אינו מן הפלא שיאמר עליו והשקות בכלי זהב וגו' וקאי כמי למאי דקאמר והשתיה כדת אין אונס ופירש ואמר שלא זו בלבד אלא כזה המלך לעשות כרצון איש ואיש מכל וכל לבמרי אפילו בדברים שאינם כוננים לסעודה וכדמפרש שיהיה כל אחד רשאי לנחוק עם בכיו ובני ביתו שמן הסתם רצונו של כל אדם ומנהגו להשתעשע ולשמוח בהם והוצרך לכוות כן מפני שזולת כן ימנעו ויעכבו על ידם מפני הכבוד ומפני מוראה של מלכות ולפי דבריהם במלת יסד איכא תרתי חדא כמשך עם סיפיה דקרא ופירושו כי כן כזה המלך וגו' לעשות כרצון וגו' והכונה כמו שנה בענין השתיה כן כזה לעשות כרצון וגו' בענין הנחוק וכדמפרש ומדאפקיה בלשון יסד ולא בלשון כזה משמע נמי על יסוד קרקעות ביתו וכדאמרן :

ועוד איתא

במדרש לעשות כרצון איש ואיש אמ' רבא לעשות כרצון מרדכי והמן דכתיב איש יהודי וכתיב איש צר ואויב הכונה שאף אם בביאת העם ישראל א הסעודה היה כרצון המן שיעץ על זאת וכמאמרם ז"ל במדרש כדי להחטיא את ישראל ואעפ"י שלא הביאום בעל כרחם וכמו שמורים הדברים במדרש המתחיל אמר המן לא חשורו אלהיהם של אלו שונא זמה וכו' ממ' הניחו הדבר בסתם לעשות רצון המן ומה גם לדברי המדרש דאבא גריון דאיתיה שם א"ר שמעון בן יוחאי מכאן שאכלו ביסולי ע"א הכה בזה יש רצון המן בהחלט האמנם בשתיה כזה שלא יהיה אונס בדבר לשתות מיין המלך שהוא יין נסך לא הכיח הבחירה בידם וזה כן בפירוש והיה זה לעשות רצון מרדכי וכמא' שיעור הפסוק והשתיה כדת וכדין אין אונס לשתות יין נסך והיה זה לפי שכן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש כלומר שכזה נשלים עשיית רצון שניהם שאם לא היו עושים כן בשתיה לא היה רק עשיית רצון לכד וכמא' ואיפשר לומר

לומר דרך אחרת יותר קרוב לפשט והוא ראיתיה בילקוט בשם אבא גוריון מאי כדת אר
 חנין משום רבי מאיר כדת של תורה מה דת של תורה פר ושלשה עשרונים סלת לאכילת
 מזבח ונסך חני ההין אכילה מרובה משתיה וכו' והשכל מתן שלא נודע זה להם רק
 ממרדכי וזה היה רצונו האמנם המן היה רוצה בשתיה רבה לאהבתו עם היין והשכרות
 ובפרט שהיה תכסים של אנשי פרס לשתות בכוס מחזיק ארבעים שמצוי הנקרא פוסקא
 וכו' וכדאיתא שם וזה או קרוב לזה היתה כוונת המן ורצונו ואחשורוש כדי להשלי' לעשות
 רצון שניהם שהיו שניהם שרים גדולים וכבדים אפילו מקודם ביאת אסתר וכמאמרם
 ז"ל שהיו שרי חייליו ולפיכך צוה שהשתיה כדת ר"ל להיות כדתה של תורה אין אונס וכו
 והיה קצת כרצון המן וקצת כרצון מרדכי שאם היה אונס להיות כדתה של תורה היה בזה
 רצון מרדכי ולא רצון המן ואם היה מצוה שלא לעשות כדתה היה כאן רצון המן ולא מרדכי
 ולפיכך צוה השתי' כדת אין אונס ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ובהו' הציווי בסוגנון
 זה והשתי' כדת אין אונס ולא אמ' והשתיה כרצון יש בזה גילוי שיותר חפץ המלך בשתיה
 כדת אלא שלא היה רוצה לאנוס את השותים וכמאמר רצון מרדכי מוקדם לרצון המן ולפי'
 פירש איש יהודי על האיש הראשון ואיש נר ואויב על האחרון אע"פ שהיה איפשר לומר
 אופכא כי אין הפרש במלה ולומ' דמשו' דנכתב קודם איש יהודי אקדמיה אינו מספיק:
גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים וגו' טעם אומרו ושתי לרבות כי גם היא
 עשתה המשתה בכל הגדולות והדברים היקרים כאשר עשה הוא
 במשתה האנשים ובמדרש גם ושתי המלכה אר' יוחנן שהיתה מוזגת להם יין שחור הנה
 פירשו מלתגם על דרך פירושינו ברבוי פרטי המשתה הנז' וכמו שאמרו בפירוש במדרש
 רבתי אין גם אלא רבוי מה זה בששה ביאוסין אף זו וכו' מה זה במיני יביאות וכו' מה זה
 בסעודת ארץ ישראל וכו' מה זה בבגדי כהונה וכו' ופירש במדרש זה ענין היין לרבותא
 בכסים שאין מנהגן למשוך ביין וה"ל לשאר הדברים ויין שחור הוא מלשון שחור האמור
 בגמרא והוא יין מלכו' האמור לעיל ובהו' שהמלך שנה המקום לשבח כי לא עשה המשתה
 בבתי מלכותו רק א גנת הבית גם היא שנתה המקום כי לא עשתה המשת' בחצר הנשים
 במקום המיוחד לה רק עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש הכונה על
 מקום מושב המלך לא מקום מושבה וכן איתא במדרש בית המלכות מלמד שנתנה אותם
 בבתי מכוירין מקום שהמלך ישן ד"ר אבין רוצה אשה להביט בצורות כאות מלאכול
 פטומות ואיפשר עוד לומר שכיון אומרו אשר למלך אחשורוש בהיות שלא הוצרך כל זה
 רק בשביל שלא היה מורע המלוכה וכ"מ לעיל אמנם היא היתה בת מלך ואם כן נראה
 שלא עשתה כל זה אלא לשמחת בעלה וזהו שאמר אשר למלך אחשורוש לומר כי עשתה
 זה בשביל המלכות אשר היה למלך אחשורוש ולא קאי לבתים כי ברור הוא שהיו שלו:
ובמדרש איתא נמי עשתה משתה נשי' בית המלכות אר' יצחק לפי שהיתה נשאת
 להדין שחור פירושו שעשתה גם היא משתה לשמחתה שהיתה נשואה
 למלך רם ונשא כזה ופירוש שחור מלשון אמטייה חמריה לשחור האמור בגמ' ווישבו בזה
 אומרו אשר למלך אחשורוש שהכונ' לתת סיבה למה עשת' משת' ואמ' שהיתה הסיב' בשביל

ה ה כ ה 2 ה היותה

פירוש מגילת אסתר

היות' נשואה למלך אחשורוש שהיה מלך גדול ורם וכמ"ש ואף אם פירשנוהו אנחנו בדרך מתחלף דבריהם עטרה לראשינו ושבעים פנים לתורה ועוד אמרו במדרש שנתנה אותה בבית המלכות שאם ימרוד בעלה של אחת מהם תהא אשתו בתוכה בפנים ולא ימרוד ולפי זה יבא אשר למלך אחשורוש בתיבת טעם למה בבית המלכות בפנים לדבר הנוגע למלך אחשורוש ר"ל להיות מלך אחשורוש ולא ימרדו בו כאמור:

ביום השביעי

בטוב לב המלך בייץ וגו' כבר כתבנו לעיל טעם לשבח מדוע התאחרה שמחת לבו וטוביותו עד הנה עם היות כי היה זמן רב ימי משתה ושמחה ק"פ יום גם כי לא רצה לערבב שמחתו והראות את עושר כבוד מלכותו לכונת קיום מלכותו כנז' ואחרי גמר דין שמחתם נפל המחלוקת וגם לדברי רז"ל שאמרו כי מאתה' היתה סבה להפרע מהרשעה הזאת מה שעשתה לבנו ישראל דקניות ולכך נגזר עליה להביאה ערומה ביום שבת קדש מדה כנגד מדה גם לדבריהם ז"ל צריכי' אנו למה שכתבנו כי בתוך ק"פ יום הרבה שבתות היו ובמה שאמרנו הכל מיושב:

וחז"ל

במדרש דקדקו אומרו בטוב בכ"ף ולא בטוב בב"ת ותורף הדברים שהרשעו אין להם טובה שלמה ולכך אמר בטוב טובה ואיכה טובה ויהיה טעם דבריה' כהיו' כי הטובה הנתנת להם היא לרעתם וסופם יורשים גהינם ואכדון כענין ומשלם לשונאיו לא פניו וגו' האמנם בכללות ישראל אין טובת' הנתנת להם בעולם הזה מונע' הטוב הנצחי לעולם הבא ולכאורא היה נראה שהטענה שלא היתה טובה שלמה באחשורוש הוא מפני שתכף ומיד בתערבב ונתבלבל הטובה מצד הריגת ושתו והא ליתא כי ממנו מביא בעל חמאמר ראיה לכלל האומות ובעינינו ראינו היות להם טובות נמשכות בלי שום ערוב ולכן הראשון עיקר ועד הפשט יהיה בטוב כאשר טוב והכ"ף היא כ"ף זמנית והכונה כאשר התחיל טובות לבו מיד אירע דבר זה שאמר למהומן וגו' כי עד הנה בכל הימים שעברו לא היה מקום להיטיב לבו וכדאמרן:

להביא את

ושתי המלכה וגו' לבי אומר לי מתוך דקדוק דברי הכתוב כי המלך בטוביו' לבו צוה את ז' סריסיו להביאה לפניו ולא שלח בעדה אחד או שנים לבא עמה משני צדדיה לתמוך אות' בצרועותיה אשר מתכסיסי המלוכה רק את שבעתם שלח בעדה גם מבין ריסי דבריו ניכר שלא תספיק ביאתה לפניו לבד לא שיראו העמים והשרי' את יופיה והיה צורך לזה להוליכה ולסבבה בכל המקום אשר היו מסובים שם ובודאי מקום מסיבת' גדול היה כי רבים היו כל העם הנמצאי' בשושן למגדול ועד קטן וזו חרפה גדולה היה להוליכה בפני כולם וכפרט אם תהיה ערומה וכמאמרם ז"ל ומה גם שיוליכה בפני כל ההמון הרב ההוא כל הסריסי' ההם שהיו שבעה שאם היתה באה בא' או בשנים לא אושא מילתא כולי האי ז"ש הפסוק להביא את ושתי וגו' נמשך עם הפסוק דלעיל אמר למהומן וגו' להביא את ושתי המלכה לפני המלך וגו' ואם היה לפני המלך לבד אולי לא היתה ממאנת רק הכונה היתה להראות העמי' והשרים את יופיה כי טובת מראה היא ולזה צריך סיבוב כמ"ש ואמרו כי טובת מראה היא איפשר לומר כי היופי ואמר על קדר האיברים ותכונתם ותיקונם מלבד המראה שהוא מורה על הלכניות והאדמיות והבהירות

והבהירות והנה אמ' שכולם היו מודים שהיתה יפה בגוניה ובמראי' תניה אמנם על תכונת
האיברי' וסידורם לא ולכן גזר להביא' לפני' לראותה כי היתה יפיה בכל בשלימות וז' ש
להראו' העמו' והשרי' את יפיה כי מה שהיה ידוע להם ולכל הוא שטוב' מראה היא לבד שהוא
מראה על הגונו' והזכו' וכרי' וליופי שהוא תכונת האיברים לא יספיק הראיה מרחוק כי
צריך לראו' מקרוב ובהכרח צריך סבוב על כל המסובין ונראה לי שזו הובחה למאמרם ז'ל
שבזר להביאה ערומה לראות תכונת האיברי' כולם וגם כן ידוקדק הפסוק שאמ' להראות
העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא ולא אמר כי יפיה היא כיון שאמר מקודם
את יפיה נראה דפתח בכד וסיום בחכית ובמה שאמרנו בתיושב והנה אמת נכון הדבר :

ותמאן

המלכה ושתי וגו' מה טוב ומה נעים יבא פירוש הפסוק הזה עם מה
שפירשנו לעיל כי שתי סיבות היו בדבר לסיבת מיאון ביאתה האחת הוא
ההראו' בפני הכל שהיה צריך סיבוב בכל המסיבה וזו חרפה גדולה כמו שאמרנו וזה כיון
באומרו בדבר המלך שנית היות ביד הסרוסי' שבעתם לא בא' ולא בשתיים דאנושא מלתא
סגו וזה כיוון באומרו אשר ביד הסרוסים ומה גם בהיות היא המלכה באמיתות לא הוא
וז' המלכה ושתי כל זה היתה סיבת מיאונה • ויתכן עוד לפרש בפסוק הזה כי סיבת
מיאונה היה משום שכפי מה שמורה הפסוק לא שלח אליה המלך לומר לה שהוא מצוה
אותה שתבא לשנאמר שעברה על מאמר המלך אלא שהוא אמר לסרוסים להביא את
ושתי המלכה כלומר שיעשו הם באופן שיביאה ולכן היא לא שתה לכה לדבריו וז' ותמאן
המלכה ושתי לבא בדבר המלך אשר היה הדבר והציווי הזה ביד הסרוסים לא איה ממש •
ולפי הדרכים האלה יאמר ויקצוף המלך מאד עם שלא היה לו מקום לקצוף הרבה ולא
היה בזה כדי מיתה להתמשך הקצף עד אחרי עבור היין מלבו כי היה הדין עמה בטענות
האמורות לא שחמתו בערה בו כי אף על פי שמקודם לא היתה כל כך היא מעצמה אחר
כך בערה בו ונתגדלה כי נראה לו חסרון בכבודו וקלון וחרפה כיון שהתחיל לכעוס אם
לא ינקם ממנה • או באשר דבר מלך מלכי המלכים היה עליה בגזירה קשה עד דכדוכה
של מות על רוב רשעתה כמובא במדרש זאת היתה לו להבעיר חמתו וקצפו ואם הטענות
מחויבות להיות הדין עמה כאמור :

ואיפשר

לי עוד לומר דרך אחר בפסוקים אלו לפי הנראה לכאורה יותר שהמלך
שלח אליה לומר ביד הסרוסים כי אף על פי שהיתה הכונה לראיית
היופי לא תצטרך משום זה שתלך סביב סביב כל העם המסובין רק שתבא לפני המלך
לבד וכזה תספיק להראות העמים והשרים את יפיה לפי שטובת מראה היא ומרחוק
יבהיק אור זיו קלסתר פניה ויראו כולם את הודה והדרה וכזה ידוקדק אומרו לפני המלך
וגו' ואמנם היא מיאנה לבא בלי טענות כלל רק עשתה בזדון שלא לקיים מאמרו וז' ש
ותמאן המלכה ושתי לבא בדבר המלך שכיונה לעבור דבר המלך עם היות הדבר שהוא
וציווי ביד הסרוסים אשר היו שלוחים יקרים ונכבדים ולכן ויקצוף המלך מאד וחמתו
בערה בו כי ראה שבזדון עברה את מאמרו • את שני הדרכים האלה הצגתי לפני המעיין
והדרך הראשון מתקן לחכי והכוחר יבחר :

ובמדרש

אמרו שבקשה ליכנס אפילו בצלגול כזונה ולא הניחו אותה אמרה
 אכנס בלא כתר הן אומרים שפחה היא זו תלבש בגדי מלכות ותכנס
 אמר רבי הונא אין הדיוט משתמש בגדי מלכות עכ"ל . והנה אלו הדברים קשי ההבנה
 מאד כי איך אמר ותלבש בגדי מלכות שהרי מתחלה לא נתרצו אפילו בצלגול לא שתכנס
 ערומה ועוד מאי קא משני אין הדיוט משתמש וכו' שהרי וסתי מלכה ובת מלך היא וכולם
 הקפידו שתכנס בכתר מלכות . וכל שהרטיש בעל המאמר כיון שהוא חשש שהם יחושנו
 לשפחה אפילו בכתר מלכות יש להם לחוש שמא יהתל בהם המלך אחסורוש וירצה לתקן
 באופן שירצה שיקויים דברו בעיני העמים והשרים ולא תתבייש אשתו והוא שתכנס
 שפחה בכתר מלכות על ראשה ויחשבו שהיא המלכה וסתי ומשני אין הדיוט וכו' ולפיכך
 לא יחושנו לזה ומאי דקאמר בגדי מלכו' לאו דווקא והכוונה על הכתר שהוא אחד מבגדי
 מלכות ורואה אני כי הלשון דחוק ואם לא נפל טעות בנוסחאות לא השיגה ידינו פירושו
 יותר מרווח דוק ותשיב . כלל הדברי' שלא רצו שתכנס כי אם ערומה ובכתר מלכו' ונראה
 שדרשו כן מהכרח קרא דכתי' ונתמאן המלכה וסתי לבא בדבר המלך דמשמע שלא מיאנה
 על מציאות הכיאה אלא על היותה בדבר המלך שנה שתכנס ערומה ובכתר מלכות אשר
 דברו כן היה מתחלה ביד הסרוסי' ככתוב למעלה ועוד אמרו במדרש על פסוק זה ששלחה
 ואמרה לו דברים שהם נוגעים בלבו אמרה לו אם רואים אותה כאלה הן כותנים עיניהם
 להשתמש בי והורגין אותך ואם רואים אותי כעורה את מתגנה בי וכו' שלחה ואמרה לו
 קומים איסטאבלאטי של בית אבא היית והיית למוד להיות מכנים לפניך זונות ערומות
 ועכשו שנכנסת למלכות לא חזרת מקלקולך וכו' וגם לדרשא זו אני אומר שמצאו הוכחה
 מהפסוק דכתיב לבא בדבר המלך הכוונה שהיתה סיבת המיאון בעבור דבר הנוגע למלך
 זלתי עלתו ויהיה ב"ת בעבור כמו שמצאו רבים וגם לשליחות השני ופרשו בדבר המלך
 שהכוונה שמיאנה לבא היא בטענה שהיה מלך ולא היה ראוי שיסכים למעשה כזה כי
 חרפה היא לו :

ויאמר המלך לחכמים וגו' כל המפרשים נבוכו בפירוש הפסוקים האלה ומה
 והקרוב אליו ברשנא וגו' גם בפסוק השני באומרו והקרוב אליו לשון יחיד
 כדת מרה לעשות וגו' ומונה רבים והיה מן הראוי לומר והקרובים אליו
 והמשתמע לי הוא כי ידוע הוא שהחכמים יודעי
 העתים הם הדנים לפי העת והשעה אף על פי שלא יהיה הדין כך כאמור במקומות
 רבים אף על פי שאין הדין כך השעה צריכה לכך ואם כן יאמר הפסוק שאמר המלך
 לחכמים יודעי העתים שיודעים לדין על פי השעה אין רצוני לילך בדין זה לפני כל יודעי
 דת ודין לפי שאחד מנימוסי הדין הוא שדבר המלך ראוי להתקיים כענין דינא דמלכותא
 דינא ולכן אם אני הולך לפניהם יראו שרצוני לחייבה ובהכרח לא יוכלו להטות ולזכותה
 כי כן דינם כותן לקיים את דברי וז"ש כי כן דבר המלך ונפרש כן זה מלשון כנים אתם או
 כן דברת ורוצה לומר כי ראוי להיות אמת דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין ולא לבד
 דבר המלך אלא אף הקרוב אליו והוא משנהו ראוי לקיים דברו לפני הדין ולכן אני רוצה
 שתדונו

שתדונו אתם כי אינכם חייבים לחוש לדברי רק תאמרו את העולה על רוחכם וטעם
אומרו והקרוב אליו לסון יחיד יובן על פי דרכם ז"ל כי שבעה השרים האלו היו משמשים
ומשרתים איש וימו ומה שהזכירם כן הוא לפי סדר הימים אבל כולם היו שוים באופן זה
שהיום שהיה משרת הא' הוא הגוזר ועושה את כל אשר יחפוץ והאחרים לא היו חשובים
בערכו כאותו יום וכן כולם היו חוזרים חלילה כל אחד וימו ול"ז והקרוב אליו כי דבר
על כל אחד מאלו ביומו ואיפשר ליתן טעם בזה למאמר ממנו והוא השביעי כי יום
שביעי היה וכיומו דבר אמת שר"ל אמרו שהדיוט קופץ בראש והדרשא תדרש ואינה
מנגדת לדבריו כי מעשה הדיוט עשה כיון שנדרש ללא שאלוהו כי לחכמים יודעי
העתים שאל :

ואיפשר עוד לפרש שאמר המלך לחכמים יודעי העתים שמה שהיה בא לפנייהם
לא מרצון בחירתו היה רק שלא לבטל החוק והנימוס הקבוע להם
שהדבר הנוגע למלכות בעצמו יבא לפנייהם שהיו מורים לפי השעה לא לפי הדין כי אף
אם הדין ינגד לא היו חוששים בזה אלא למה שהשעה צריכה ורמו להם בזה כי היתה
כונתו לזכותה ולא היה בא להם רק בשביל החוק כי יודע היה שעדיין תזכה היא
בטענותיה כמו שאמרנו לעיל וז"ש ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים ומה אמר להם כי
כן דבר המלך רוצה לומר כי כן דבר הנוגע למלך היה בא לפנייהם קודם כל יודעי דת
ודין ויהיה פירוש לפני קודם ועל פי הדרך הזה נוכל לומר בענין אחר קרוב לו שאמר
המלך לחכמים יודעי העתים את הכתוב למטה כדת מה לעשות וגו' וכתן טעם הפסוק
למה בא לפנייהם משום שכן דבר המלך בדברים הנוגעים אליו שידברו הם קודם יודעי דת
ודין וגם הקרוב אליו היה הדת שומעא שם בדבר הנוגע למלך :

דירתבן עוד לומר שהיתה כונת המלך להמנא שם יחד כולם בין יודעי הדין בין
יודעי העתים והם נכנסים בכלל יודעי דת כי גם הדנים לפי שעה הם
מכלל הדת והחק ואינו דין גמור והעד והדת נתנה בשוין וז"ש כי כן דבר המלך לפני כל
יודעי דת ודין לכלול כולם יחד לא שעמד לפנייהם בהיותם הם לבדם :

או ירצה בהקדמה המונחת שהיתה כונתו לזכותה ושלא תגא מבית דינם חייבת
שאמר להם שלא יציטו ויעיינו בדין זה בכללות באומרים שעברה את
מאמר המלך שצוה שתבא לפניו ולא באה כי בהשקפתם בחינה זאת בכללות בודאי
יחייבו את ראשה למלך אלא כונתו היה להשגיח בפרטי' כולם וז"ש ויאמר המלך לחכמים
יודעי העתים ואמירתו להם היתה כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין כלומר יודע
אני כי לפני כל נד בתי דינים שבעולם והיה כדון שיקווים מאמר המלך וראוי שיתאמת
דברו ופירוש כן הוא מלשון כנים אתם או יהיה כמשמעו והכוונה היא שראוי שהין שלו
יהיה הין ואחרי דברו לא ישנה שום נכרא וכיון שכן בודאי שהעובר דבר המלך חייב
מיתה ולא לבד דברו לא גם כן דבר הקרוב אליו משבעה אלה כמו שאמרנו אמנם אומר
אני שתביטו ותשגיחו בכל הפרטים וז"ש כדת מה לעשות במלכה ושתי כלומר בבחינת
שהיא מלכה ובת מלכים על אשר לא עשתה וגו' כלומר בבחינת המאמר מצד עבדו אשר

היה

פירוש מגלת אסתר

היה בלתי ראוי לאשה פחותה כל שכן לגדולה וחשובה כמוה ועוד רמוז באומרו המלך
אחשורוש לערכו אשר היה גרוע מערכה לענין המלכות כנודע ועוד היות המאמר ביד
הסרוקים כאמור לעיל וכל זה אמר להראות לדעת את כוננתו שתנא זכאית מלפניהם ולא
טוה לו כמו שיתבאר לקמן בה ואם נפרש כי כמו כי ידעתי את מכאוביו שפירושו אף על
פי כמו שאמרו ז"ל יבא על נכון בדרך זה • את השלשה דרכים האלה קניתי באלו הפסוקים
אחרי ראיתי דברי המפרשים כולם ואחשוב כי יתייטבו קצת בעיני הרואים אחרי אשר
כה יעשו • ובמדרש כדת מה לעשות אמר רבי יצחק לחזירתה כדת ולאומה קדושה שלא
כדת לא במלכה ושתי על אחת כמה וכמה במלכה שאינה ושתי קשה הבנתו מאד ואיפשר
שהורה על טפשות אחשורוש שעל המלכה ושתי בקש שיהיה על פי הדת והדין ועל אומה
שלימה הסכים לדברי המן ולא בקש לשאול פי החכמים אם היה ראוי לעשות כן בדרך
ובמשפט ואף על פי שלקמן במדרש אומר שקבץ כל חכמי אומות העולם לדרוש מהם על
הדבר דוק בדבריהם שלא על הדין דרש מהם אלא אם יעלה בידם וז"ל ולאומה קדושה
שלא כדת אין לך טפשות גדול מזה שהיה לו לחשוב אם למלכה ושתי כדת עאלכו במלכה
שאינה ושתי והיא האומה הקדושה והיות הדבר בעל אחת כמה וכמה הוא אם דהתם
יחיד והכא רבים ואם דהתם נגעה בכבודו והכא ישראל לא נגעו בכבודו ודקדק הכתוב
דכתיב במלכה ושתי דה"ל כדת מה לעשות במלכה או בושתי אלא שנכתב ברוח הקדש
במלכה ושתי להורות על טפשותו של אחשורוש או על רשעתו וה"ל לא צוה כי מדין קויראה
כי לא היה הדין נותן לכלותם ויזילם • ואיפשר עוד לומר ויאמר המלך לחכמים יודעי
העיתים כאשר כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין לא היה המלך בעצמו העומד לפני
הבית דין לסדר הטענות רק הקרוב אליו מהשבעה כמו שאמרנו אמנם בנדרון זה אני אני
הוא המדבר כדו לומר כל פרטי הטענות וכמו שאמר כדת מה לעשות במלכה ושתי וגו'
כי כל אלו הטענות לא היה ראוי שיהיו כאמרים מפי הקרוב אליו וכפרט טענת גרעון
ערכו מערכה כאמור לעיל ויהיה כי כמו וכי יבא הלוי וגו' • או ירצה ויאמר המלך לחכמי
וגו' כי הראוי והיושר היה כי דבר המלך יהיה נדון לפני כל יודעי דת ודין אבל בהיות הדבר
הזה קרוב אליו בעצם כי היתה אשתו הקרובה אליו רצונו היה שידונו אותו כרשנא שתר
וגו' שהם השרים הגדולים היושבים ראשונה במלכות קודם שהוא ימלך • ובהיותם שרים
קדמונים במלכות לא יכירו פניו במשפט • עוד איפשר לפרש על פי פשיטות הכתובים
ליושב והקרוב אליו שנראה שהוא נכנס בין הדבקים דהוה ליה לסמוך כאן קרא דלקמיה
כדת מה לעשות שהוא סדר טענותיו שאמר לחכמים וגו' וגם ליושב מה שקשה בפסוק
אומרו על אשר לא עשתה את מאמר המלך דכיון שהוא המדבר ה"ל על אשר לא עשתה
את מאמרו ועם כי איפשר לומר דמילתא בטעמא קאמר כמבואר בדרכים דלעיל לפי
הפשיטות צריך יישוב עדיין לכן נראה ויאמר המלך לחכמים רוצה לומר אמר המלך
ללכת לחכמים שידונו בדבר שאף אם היה יכול לעשות הוא כרצונו מדינא דמלכותא מ"מ
לא עשה כן לפי שמנהגו היה כן שאפי' דבר הכי נגע לכבודו והיה נדון בדין וינשפט הדיונים
וז"ל כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין ולמי שלח לסדר הטענות לפני הבית דין את

הקרוב

הקרוב אליו מהשבעה שרום בעת ההיא כי היתה העבודה עליהם איש יזמן כמאמרם וז' והקרוב אליו ובהכי אתי שפיר אומרו בסדר הטענות על אשר לא עשתה את מאמר המלך אחשוורוש וגו' כי הם דברי הקרוב ליו המדבר בעד המלך לא המלך עצמו ואיפשר עוד לפרש והקרוב אליו כי לפי שלמעלה הזכיר החכמים והיודעי דת ודין בכללות חזר ופירש בפסוק זה שהחכמים שהיו מיוחדים וממונים לדון בדבר הקרוב למלך היו כר שנא שתר וגו' או ירצה הבית דין הקרוב אליו מכלל החכמים יודעי העתים היו כר שנא שתר וגו' לפי שהיו רואי פני המלך ושיהם שא כדת מה לעשו' וגו' ולא חס לחזר אחר חכמי אחרו' וזהו כפי הפשט וגם דבריהם ז'ל שאל קודם לבני יושכר וכו' איפשר ליושב שלא ינגדו לדברינו וקל להבין • ובמדרש על פסוק ביום השביעי כטוב וגו' על מה שאמרו כי כאשר באו לשאת ולתת ביופי דנשים פרסיות נאות מדיות נאות אמר המלך הטפס אין נאם בוסתי המלכה וכו' אמרו לו אם כן תבא ערומה וכו' ומסיים בה ומי נתן לו אותה הענה אותם שהיו מסובין לפניו כר שנא שתר וגו' למדנו משם פירוש והקרוב אליו טוב ויפה כי בהיותו המלך מסדר דבריו וטענותיו לפני החכמים כדי שלא יגנו אותו על מאמרו שהיה פרינות גדול ואיך מלאו לבו לפנות כן הקדים להודיעם כי בענת כל אחד ואחד מהקרובי' אליו והיו שבים לפניו שהיו ראשונה במלכות עשה כן ואחר כך סדר את דבריו וטענותיו :

ויאמר ממוכן לפני המלך וגו' הנה ההדיוט הזה בדרקדקו את דברי המלך כולם שהיה מתכוין לזכותה יען היותה בת מלך ולא שת לבו לחרפתו כאמור כיון לסתור דבריו אלה כדי לבא ל תכלית כונתו ואמר שלא היה ראוי להחשיב את עוותה וסרובה שהיו כנגד יחיד או יחידים כי בזה בודאי יהיה טענתו טענה להנדיקה בדין בהבחן היותה מלכה חשובה וגדולה האמנם בהיות עונה ומרדה נוגע לכולל ואל כל העם מקצהו גדול עונה מנשוא לו הונח שתהיה היא גדולה בחשיבות והוא עם בזוז ושקוי ולהוכיח את דבריו אלה התחיל ואמר לא על המלך וגו' ואמר לפני המלך והשרים לומר שכיון דבריו לדבר בפומבי כדי שאם יוכר שהדין עמו שעושה לכללות העם וגם השרים בכלל יתבייש המלך ולא יחריש את נקמתם ואת חרפתם • והזכיר בדבריו ושתי המלכה לבטל הטענות המזכו' כלומר היותה ושתי הנודעת ליפה בנשים וגם היותה מלכה חשובה אין ראוי שיצילנה בכדון כזה כיון שלא על המלך לבדו עושה כי אם על כל השרים וגו' וכיון שכך עונה גדול וכדאמרן • וא"ע שאם היה עונה זה לפי שעה לבד לא היה ראוי לחייבה עם שיהיה כנגד רבים אמנם בהיותו דבר כמשך וקביעות חוק רע בכל המדינות ובכל העמים ונוגע לתיוקון הכלל אין ראוי להעלים עין ממנו כי יסתעף גם כן ממנו מרד גדול למלך מלבד הברור שעברה על מאמרו והוא שיזלזלוהו ויבזוהו בהיות החק הרע הזה בכל מדינותיו ויהיה חרפה לשכניו וז' אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש כמנא שחלק החטא הזה הנוגע לכלל העמים הוא נוגע גם למלך וכיאר החטא והעון בפסוק הבא אחריו כי יבא דבר המלכה וגו' :

כי יצא דבר המלכה וגו' אמר בדבריו טענה ראשונה לחייב את ושתי משפטנות והיא שכל הנשים בכללותן ואפילו גרושות והדיוטות תהיה סבת

i 6 i

שטב

עשׂוּבֵי אֵת וְשֵׁתִי שִׁיחִיו כְּעֲלֵי הֶן בְּזוּיִים בְּעֵינֵיהֶן כְּלוּמַר אֵף אִם לֹא יוֹחַרְפוּם בַּפֶּה וּבַמַּכְטָא
שִׁפְתֵי אִם יִמְסַךְ שְׁלֹא יוֹחַשִׁיבוּם כְּרֵאוֹי כְּמַשְׁפֵּט הַנְּשִׁימִים אֵת כְּעֲלֵיהֶן בְּאוֹמְרָם הַמֶּלֶךְ
אֲחַשׁוּרוּשׁ עִם הַיּוֹתֵנוּ מֶלֶךְ גָּדוֹל נַעֲבֹם אֲמַר לְהַכִּיֵּא אֵת וְשֵׁתִי לַפְנֵי וְלֹא בָּאָה כְּלוּמַר לֹא
בָּאָה בְּשׂוּם מַצִּיחֹת כִּי לַפְחֹת הִיָּה רֵאוֹי שֶׁתִּבְּאֵ עֲרוּמָה לַפְחֹת הִיָּה לֵבָא בְּלָבוֹם מַלְכוּת
שֶׁהוּא אֲמַר עַל דְּרַךְ מֵאֲמַרם זֶל שְׂגוּר שֶׁתִּבְּאֵ עֲרוּמָה לַפְחֹת הִיָּה לֵבָא בְּלָבוֹם מַלְכוּת
בְּעֵדֵי עֲדִיִּים וְתַפְיִיסָהוּ וְתוֹדוּעָהוּ כִּי לֹא טוֹב הַדְּבַר אֲשֶׁר הוּא מִבְּקָשׁ גֹּאֲלִין זֶה כְּבוֹדוֹ הֵן
אֲרַחֲבָא חֲסֵרוֹן זַפְגָּם זְכַל הַשּׁוֹמֵעַ יִנְחַק לוֹ וְאֲמַר כִּי הַחֵק הַרְעַ מִכְּלָלוֹת הַנְּשִׁימִים יִהְיֶה
הַמֶּסֶךְ הַזֶּמֶן גַּם כִּי לֹא יִהְיֶה תַכְף וּמִיד זֹשׁ כִּי יִנְחַר דְּבַר הַמֶּלֶכָה וְגו' וּבַמְדַרְשׁ כִּינְחַר דְּבַר
הַמֶּלֶכָה אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל כֵּלֵל דְּרִין הוּת צְרִיכָה הַבּוֹנָה שֶׁאֵף אִם הַרְשַׁע הַזֶּה הַחֲלוּקִים אֵת
דְּכָרוֹ וְחֹזֵק אֵת טַעֲמוֹתָיו לַחַיִּיבָה מִיֵּתָה אֲמַת כִּי לֹא הִיָּה בְּטַעֲנָתוֹ זֹאת מִמֶּשׁ וְכִמוֹ שֶׁאֲמַרו
זֶל שֶׁהַחֲזוּקָהוּ לַשּׁוֹטָה עַל זֶה אֵלֵּא דְּכֵלֵל דִּין הוּת צְרִיכָה גְּזֵרַת מוֹת עַל רוֹב רַשְׁעֵתָה
כְּמֵאֲמַרם זֶל וְלִכְּן מִן הַשָּׁמַיִם נִסְתַּבֵּב שֶׁהוּטֵב הַדְּבַר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרוּס :

והיום הזה

תִּאֲמַרְנָה וְגו' עוֹד אֲמַר בַּפְּסוּק הַזֶּה טַעֲנָה שְׂכִימָת וְהִיא כִּי הַנּוֹק הַנִּמְסַךְ
לְשָׂרוּס וְהִיָּה יוֹתֵר מִהַנִּמְסַךְ לְעַמִּים כִּי הַעַמִּים לֹא יִזְקוּ מִזֶּה רַק שִׁיחִיו
בְּזוּיִים בְּעֵינֵי הַנְּשִׁימִים אֲבָל לֹא יוֹחַרְפוּם בְּפִיָּהֶם וְהַטַּעַם שֶׁהֵם לֹא יִדְעוּ רַק שׁוֹשְׁתִי לֹא קִיַּמָּה
אֵת מֵאֲמַר הַמֶּלֶךְ וְגַם הֵם לֹא יוֹחוּסוּ לַקִּיּוּם מֵאֲמַר כְּעֲלֵיהֶן אֲמַנְסִי שְׂרוּת פֶּרֶק וּמְדִי שֶׁהִיוּ עִם
וְשֵׁתִי אִז כְּמַשְׁתָּה וְשִׁמְעוּ אֵת דְּבָרֵי הַחִירוּפִין וְגִידוּפִין שֶׁהַשִּׁיבָה לְסָרוּסִים וְכְמֵאֲמַרם זֶל
תִּאֲמַרְנָה לְכָל שְׂרֵי הַמֶּלֶךְ וְכָדִי בְּזִיּוֹן וְקַנְף כְּלוּמַר לֹא לְכַד שְׁלֹא יוֹחַשִׁיבוּם אֵלֵּא שִׁיחַרְפוּם
בְּקַנְף וְחֲרוֹן אֵף וְקַלְקוּל זֶה לֹא יִצְטַרֵּךְ הַמֶּסֶךְ זִמְן רַק הַיּוֹם הַזֶּה כְּלוּמַר תַּכְף וּמִיד גְּשִׁיעוֹר
הַפְּסוּק וְהַיּוֹם הַזֶּה שְׂרוּת פֶּרֶס וּמְדִי אֲשֶׁר שִׁמְעוּ אֵת דְּבַר הַמֶּלֶכָה תִּאֲמַרְנָה לְכָל שְׂרֵי הַמֶּלֶךְ
וְכָדִי בְּזִיּוֹן וְקַנְף וְהִנֵּה אֲמַר עַד כִּהַ שְׁמַשְׁתִּי סְבוּת חֲלָה רֵאוֹי לַחַיִּיבָה זֹאת מֶלֶךְ הִיא וְלֹא
יִקְטָה בְּעֵינֵי הַמַּעֲיִין לְפִי דְּרַחֲמֵנוּ וְאוֹ דּוֹכְרֵי בְּזִיּוֹן וְגו' כִּי בָּאָה לְהוֹרוֹת עַל הַרְבּוּי וְכִמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ
זֶל בַּפְּסוּק זֵית לָךְ הַאֲלֵדִים יִתֵּן וְיִחַזְרֵהוּ יוֹתֵן :

ובמדרש

רַב אֲמַר כְּדִי הַבְּזִיּוֹן הַזֶּה לְקַנְפָה הַזֹּאת וְשְׁמוּאֵל אִמ' כְּדִי הַקַּנְפֵּן הַזֶּה
לְבְּזִיּוֹן הַזֶּה אֲמַר רַבִּי חֲטִינְחַל כְּדִי הוּא הַבְּזִיּוֹן שְׂבִיזָה אֲבִיָּה אֵת כְּלֵי בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ לְקַנְפוֹן הַזֶּה שְׁקַנְף עֲלֵיהֶם וְהַרְגָה בְּרַחֲמֵי שְׂמַחְלוּקָתָם תַּלְמִיָּה בִּיחֻשְׁתָּ דְּכָרוֹי מִי הֵם
הַדְּבָרִים הַאֲלֵה וְכָדִי בְּזִיּוֹן וְקַנְף אִם דְּבָרֵי מִמוּכָן לְמֶלֶךְ אִז דְּבָרֵי הַשְּׂרוּת לְכְּעֲלֵיהֶן אִז חֵם
הֵם דְּבָרֵי הַכְּתוּב בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ רַב סָבַר שֶׁהֵם דְּבָרֵי הַשְּׂרוּת לְכְּעֲלֵיהֶן בְּאֲשֶׁר יִקְנְפוּ עֲלֵיהֶם
שְׁלֹא יוֹחוּסוּ וְלֹא אִיכְפַת לְהוֹי מִיָּדִי כִּי תִאֲמַרְנָה לְהֵם הַטוֹב טוֹב אֲתֵם מֵהַמֶּלֶךְ שְׂבִיזָה חוֹתֵם
אֲשֶׁתִּי וְכִיּוֹן שְׂכָן כְּדִי הוּא הַבְּזִיּוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ לְקַנְפָה הַזֹּאת שֶׁאֲתֵם קִינְפִים עֲלֵינוּ וְשְׁמוּאֵל
סָבַר שֶׁהֵם דְּבָרֵי מִמוּכָן לְמֶלֶךְ לַתַּת טַעַם לְדְּכָרוֹי שֶׁהִיָּה מִחַיִּיב קַנְף עַל הַמֶּלֶכָה לְהוֹרְגָה
זֹאת בֵּית מֶלֶךְ הִיא זֹשׁ כְּדִי הַקַּנְפֵּן וְהַגּוֹן וְרֵאוֹי לְבְּזִיּוֹן זֶה שְׂבִיזָה אֵת הַמֶּלֶךְ וְרַבִּי חֲטִינְחַל
סָבַר שֶׁהֵם דְּבָרֵי הַכְּתוּב בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְהַפִּירוּשׁ כְּדִי הוּא הַבְּזִיּוֹן שְׂבִיזָה אֲבִיָּה אֵת כְּלֵי בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ לְקַנְפוֹן שְׁקַנְף עֲלֵיהֶם וְהַרְגָה אֵף אִם כְּפִי הַרְתָּ לֹא הִיָּתֵתָ רֵאוֹיָה לְהַרְיָגָה אֵלֵּא קַדְ
בְּגוֹר עֲלֵיהֶם בְּגִזְרַת מַלְכוּת שֶׁל עוֹלָם :

אם

אם על המלך

טוב יצא דבר מלכות וגו' אמ' הרשע הזה דבריו כמערי' כי אף אם
 אמר בדבריו הראסונים שעושה על כל השמים ועל כל העמו' עם
 כל זה אני לא אחוש רק למה שהוא כבוד המלך ורצונו וז' אם על המלך טוב ואמר יצא
 דבר מלכות וגו' כלומ' אני הראיתי לדעת שתלוי בדבר הזה תיקון כללי גדול באופן שראוי
 לחוש אליו ועם שאמרתי טענות לחיובה מ' בכל כללי הטענות יש בדדין לכאן ולכאן
 והדברים הנדונים על פי הדת והדין אף על פי שיחתך הדין לזכר אחד לפעמים יתחדשו
 טענות ויסתרוהו ועל כן אני אומר יצא דבר מלכות וגו' ויהיה נגזר במאמר המלך כי
 באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה וכו' יבא הדבר לתכלית * ואיפשר שיצא
 דבר מלכות מלפניו יהיה מוסב על הנשים שלא יבזו את בעליהן ולהיות כל איש שורר
 בביתו ויכתב בדתי פרס ומרי מכאן ולהבא ואם תאמר כיון שהדבר כן שאתה אומר שיצא
 דבר מלכות מלפניו על זה אם כן בזה יתוקן קלקול הנמשך לעמים ולשרים כי תזהרנה
 הנשי' ולא תעבורנה על דת ודל מהכא מותת ושתו דלא צריכא לקיום הענין ולכן אמר ולא
 יעבור אשר לא תבא ושתו וגו' כלומ' לא בשביל זה יעבור ענין ושתו שלא באה לפני המלך
 בלתי ענין ואיפשר שאמ' זה לאחר משתי סבות או בשביל שאף אם יתוקן בזה ענין הנשים
 לא יתקן העדר בכבוד המלך וגם כראף ענין הנשי' אולי לא יתקן הוסב וכמ' ז' בפרשת
 אחרי מות שני בני אהרן משל לשני רופאי' וכו' ולא תמות כדרך שמת פלוני וכו' כי בראותן
 את מיתתו ושתו תלבשנה יראה ורעה ותשאנה ק' בעצמן ולא תתכנה לב לעבור בשום דבר
 וכמו שיתבאר בפסוק הבא בסמוך בס"ד ואמ' כי בתיקון הזה לא ימשך שום נזק למלך ולא
 חסרון כלל כי מלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה כלומ' אף אם לא תהיה בת מלכי'
 לא יהיה בזה העדר הכבוד כי בתת לה המלך את המלכות תקנה אותה ותתלבש בו כאלו
 תהיה משלשלת היחס והמלוכה והרשע' הלוי כר' היה אומר בשם אביו ז' ומלכותה יתן
 המלך לרעותה שיהיה הטובות ממנה כלומ' שהיא מצד עצמה תהיה ראויה למלוכה לא
 מצד אבותיה כי בשביל שהיתה בת מלך ומזרע מלכים היתה גואלתיות ולא החשיבה את
 בעלה אמנם כשהיה ממנה לבד לא תעיו את פניה כמוה וככון הוא :

ונישמע פתגם

המלך וגו' מוסב על טענתו הראסונה אשר אמר שלא יספיק נתונת
 דת שכל הנשים יתגו יקר לבעליהן כי אפילו לענין השרות וכללות
 הנשים לא יתוקן ופה אם לא יחייבו את ושתו כי בראותן שלא כענשה ושתו יחשבו שגם
 אותן לא יענישו ולא תזהרנה כראוי אמנם בראותם כן תשמענה כולם ותאחזם רעה
 ופחד באופן שיהיה נשמע ומקוים פתגם ומאמר המלך אשר יעשה בענין הנשים בכל
 מלכותו אפילו במקומות הרחוקי' כי רבה היא כלומר לפי שיבינו שגזירתך על ושתו היא
 רבה וגדולה ומבהלת שעם היותה מלכה חשובה וכת מלכים גדולים לא נפטרה ועם זה
 בודאי כל הנשי' יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן כי בזולת זה אע"פ שתכתן דת להיות
 כל איש שורר איפשר שלא תתקין ובפרט בשרות כי תחשובנה להכביל כמו שזכרנו ושתו :
 ויאפשר שמה שאמר יצא דבר מלכות מלפניו לא על דבר הנשים אמר כן אלא על
 דבר ושתו וגזירתה והכוונה לומר שאף אם עד הנה לא היה מן הדת והדין

להענישה 6 6 6

פירוש מגלת אסתר

להענישה והיה עכשיו בכח המלכות ויעשהו דת לדורו ויכתב בדתי פרס ומדי כן אשר לא
תבא ושתי לפני המלך כענשה שמלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה וכזה שתעשה
לא יהיה צריך להחזיק בנתינת דת על ענין הנשים כי בהכרח ונשמע פתגם המלך אשר
יעשה בענין ושתי ישמע בכל מלכותו לפי שרבה הוא ומאלוהן כל הנשי' יתנו יקר לבעליהן
כי יפחדו מאד מהגזירה שנגזרה עליה כשזכרה את מאמ' בעלה ולפי זה אומרו ויטב הדבר
בעיני המלך והשרי' וגו' פירושו כי בענין גזירת ושתי עשה כדבר ממוכן אמנ' בענין הנשי'
הוסיף על דברו והוא וישלח ספריו וגו' וידוויק בזה אומרו ויעש כדבר ממוכן ולא אמ' ויעש
כן למעט שלא עשה כל מה שאמר רק דבר אחד והוא גזירת ושתי אבל בענין האחר לא
עשה כדבריו ממש וכדאמרן: **וישלח** ספרים אל כל מדינות המלך וגו' הנה המלך
אחסורו כיוון בספרים אלו שלא לבד יוסר מה שהיה כמסך מהחזק
במ' ממוכן והוא ענין הכיוון אל גב' ימסך ויהיה יתר שאת ומעלה יתירה לבעלים על
בנותיהן ממה שהיה להם קודם והוא להיות כל איש שורר בביתו ומלבד השררה ידבר כלשון
עמו ואף אם תהיה אשתו מלשון עם אחר וגדולה בערך ויוחס וחשיבות יתר ממנו וכמו
ושתי עליו עם כל זו ויתן המעלה בזה לאיש במה שהוא איש ואם יהיה ממשפחה בזויה
מאשתו ולפי ששליחות ספרים אלו נראה קצת העדר כבוד לשולחם וכמ' שזכרו ולעגו
עליו כל האומ' דאמר רבא למלא אנרות הראשונות לא נשתייר משוכאיהם של ישראל שריד
ופליט אמרי מאי האי דשריר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא אפילו קרחא בביתיה
פרדשכא להוי וכתב רש"י ז"ל אלמלא אנרות הראשונות שהחזק בהם שוטה בפני האומות
וכו' אמת כי דבריהם עטרה לראשינו איפשר עד הפשט לתת קצת סברא למלך כי בהיות
שהשלים באותו זמן ענין המשתה אשר היה לסבת קיום מלכותו כנודע ועתה חזרו כולם
איש לאוהליו רצה לקיום הדבר לשלוח ספריו אל כל מדינותיו הקרובות והרחוקות דברי שלום
ואמת והיה זה חיזוק אחר חיזוק ומה גם כי יועיל גב' לאותם שלא עמדו במשתה ואפי' יהיו
מיעוטא דמיעוטא וכתוך הכתבים צדק וערב גזירה זו להיות כל איש שורר בביתו וגו' וכזה
כיון שלא היה עיקר הספרי' לגזירה זו לא היה מקום להחזיקו בנעדר השכל ככ' כי מלתא
אגב חורחיה קא משמע להו וקצת סמך לזה מדיוקא דקרא רלא כתיב ספרים אנל להיות
כל איש שורר בביתו וגו' או ברישיה דקרא או בכופיה משמע שהספרי' הוו במלתא באכפו
בפשה והיה בהם ענין אחר ולהיות כל איש שורר בביתו הוא א' מן הפרטים או סבתם אף
אם לא נודע לעמים שהיו עיקר לא טפל ואגב גררא כאמור וכפי זה אתי יותר בפשיטות
הפי' השני אשר כתבנו בפסוק הקודם ואיפש' שלזה כיוון הראב' ע'ל באומרו ויש אומרי' כי
ערב דבר אחר עם זה המעש' שלא יהיה קלון למלך הגם כי לא פירש דבר אחר מאיכיהו:
אחר הדברים האלה כשך וגו' בהיות כי דבר מלך שלטון ומי האדם שיכא
אחרי המלך ובפרט בהיותו בחימה עזה כי חמת מלך מלאכי
מות הוסי' לפועל גזירת ושתי ואין אומר השב ומה גם כי מאת ה' היתה זאת להנקם
ממנה מאשר עשתה עם בנות ישראל הכשרות ואחרי עפור חמתו ושכיכתה עם כי לא
עברה מכל וכל רק שנקמה ושקמה מעט עם היותו קצת בחימה זכר את ושתי ואת אשר
עשתה

עשתה וגו' כלומר זכר את ושתי בבחינתה היותה יפה כנשים אשר לא ימצא כמוה בעל הארץ גם זכר ייחוסה ומעלת משפחתה אשר היתה בת מלכים גדולים ולהכי קאמר את ושתי לרבויי חרא מתרתי דאמרן . וגם זכר את אשר עשתה כי היה הדין עמה במה שעשתה למאן במאמרו כי היה פועל מגונה ומאמ' של קלון וחרפה וגם זכר את אשר נגזר עליה שהיה מיתה אכזרית ומיתה בזויה כאחת הנבלות וכמאמרם ז'ל שנגזר לשריפה ולפחות היה ראוי להקל במיתתה לפי כבודה ומעלתה .

ויאמרו נערי המלך משרתיו וגו' הדברים מוכיחים היותו בזעם ועברה כי לא היו בענה זו השרים הגדולי' כי כן היה ראוי כמו שנמצאו בהריגתו ושתי נראה כי מרוב כעסו עמהם לא קראם לענה זו והם גם הם משמע שלא נמצאו לפניו כי פחדו ורגזו וחלו מפניו פן יעשן אפו עליהם וכנסו חדר בחדר להחבא עד יעבור זעם וכבר אמרו במדרש שטרדן וי'א שנגזר עליהם הריגה מדה כנגד מדה על שנתנו ענה לבטל בנין בית המקדש ולפי המדרש הזה ממוכן אינו המן וכפרט לסברא אחרונה שהרגן דלמד' טרדן איפשר שאחר כך חזר וגדל את המן בראותו תועלת הנמשך ממנו בהיותו סבה למלכות אסתר שהצילתו מכבתן ותרש מ' לכל הצרדין לא היו בענה זו ולכן נערי המלך משרתיו הפנימיים העומדים לפניו תמיד לעבוד ולשרת התחילו לפייסו ולנחם אותו אחרי מיתת אשתו באומר' כי לא יעלה בדעתו שלא ימצא אחר כמותה כי יבקשו למלך וגו' כלומר יבקשו וימצאו נערות אחרות בתולות שתהיינה ראויות למלך ולא אחת ולא שתים תמצאנה כי אם רבות ובאיזה אופן ימצאו במה שיפקד המלך פקידו וגו' ועוד כחזור על הפסוק הזה בפסוק הבא אחריו ב' :

ויפקד המלך פקידים וגו' טעם אומרו ויפקד המלך פקידים אחרים יבקשו למלך וגו' כי נראה היות בענין דברי מותר כי בויפקד המלך פקידים הרי הכל אמור ועם מה שפירשנו שטעם יבקשו וגו' הם דברי פיוס כלומר יבקשו וימצאו וכ' אין כאן ייתור וכלאו הכי אם נפרש שהכונה בפסוק הראשון על שושן הכירה ובשני על שאר המדינות היה מתיושב קצת עם שאינו מספיק לפי שבס' שושן בכלל כל מדינות מלכותו הוי ואיפשר כי בפסוק הראשון היתה בקשת הנערות לפילגשים וזה יהיה תכף בלי מיתון למלא רצונו בתאוות משכב אשה יפה אבל למלך תחת ושתי צריך שיפקד המלך פקידו ויקבצו כל הנערו' בתולו' ומהם הנער' אשר תיטב בעיניו תמליך תחת ושתי ונתיישב בזה ויתור הפסוק וגם מה שבפסוק הראשון לא אמר כל ובשני אמר כל נערה בתולה ובתרים דקרא בתרא בתיב והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמליך וגו' ור' ז'ל דברו בפירוש הפסוק ז'ל אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד דכתיב ויאמרו לו עבדיו יבקשו למלך נערה בתולה מאן דהוה ליה ברתא אייתי ניהליה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש מאן דהוה ליה ברתא מטמא מיניה עד כאן ופירוש הדברים כי דוד גלה דעתו שלא היה רוצה לקחת לא אחת ושתייה נערה יפה לפי ראות המבקשים ולא למראה פניו ישפוט לבד וכמ' יבקשו למלך וגו' ולפיכך מאן דהוה ליה ברתא אייתי לה ניהליה כי מי האיש אשר לא יחפץ להיות חותן המלך

פירוש מגילת אסתר

המלך אמנם אחשוורוש העביר דת לקבץ נערות רבות והפקיד פקידיו על הדבר והנערה אשר תיטב בעיניו וגו' ויודעים היו שאף אם לא יקח לאשה כי אם אחת את כולם ושכב משכב אשה קודם לראות את אשר תיטב בעיניו ולכן מאן דהוה ליה ברתא הוה מיטמרא מיניה וכן מצאתי שכתב רש"י ז"ל נערה דוד לא בקש אלא נערה אחת כל אדם הראה לשלוחיו את בתו אולי תיטב בעיניו ואחשוורוש כסיל בזה לקבץ את כולן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעל עד כאן ודבריו ז"ל כדברינו ואם הרחבנו בהם הביאור האמת כי בהיות דבר זה אולת ושטות ומוגע לכבוד כבודיהן ונשותיהן של כל העמים וגם של השרים ושופטי ארץ וגדוליה יש לתמוה מה זה היה להם שלא קמו כולם כאחד לעכב בידו בנדק ומשפט וסבלו קלון וחרפה גדולה ואין לנו יישוב בדבר זה אלא שהיתה זאת בזרת מלכו של עולם להעשות כן להענישם כפי רשעתן וכמ"ס במדרש ז"ל מה ראו א"ר הונא על ידי שהיו מבזות בכמות ישראל בערות ואין כל בריה משגיח בהם לשיכך באו לידי המספק הזה עד כאן ובהיות כי כן נגזר מלמעלה נסתם פיהם ונסכל דעתם ולא יכלו לפנות פה בצר להם וגם נמשך מדבריהם ז"ל טוב טעם והתנצלות לנערי המלך היועצים אותו על כך ולמלך שהסכים עמהם והוא כי לא מאתם היתה זאת לנפול בעצה נבערה כזאת רק מאתה היתה נסכה לסכל ענתם ולהסכים גם הוא חליה לשלם לעושה הרעה כרעתו וכמ"ס היוצא מכלל דבריהם ז"ל כי באונם ושלא מדעתן היו כלקחות אל המלך ולכן נערי המלך חשו לזה ותקנו שיפקד המלך פקידים בכל המדינות שיהיו שם בהתמדה לקבצם עד אשר תמצא הטובה לפני המלך וימליכה והיה זה לשתי כבות אחת לפי שאיש זר לא ידע בכבות הארץ כמו שיודע התושב בארצו ולא תוכלנה להתעלם ב' שאם היה הקיבוץ לפי שעה אף אם היה מפקיד פקידים בכל המדינות בזמן מועט היה איפשר להסתיר ולהעלים עצמן באחת המחבואות עד יעבור הזמן אמנם בהיות הפקיד מתושבי הארץ ותמידי במדינה אין מקום להסתיר גם אחת כי לא תעמודנה במקרים זמן רב:

איש יהודי

היה בשושן הכירה וגו' הנה מה שדקדקו רז"ל במדרשות וגם המפרשי' בפסוק הזה הוא אומר איש יהודי שמורה היותו משבט יהודה ואחר כך אמר איש ימיני שנראה שהוא משבט בנימין דרוש מספריהם ותשכח ורש"י ז"ל תירץ בדבר נכון ז"ל איש יהודי על שגלה עם גלות יהודה הנה הורה כי משבט בנימין היה וכ"מ אחר כך איש ימיני ומה שנקרא איש יהודי הוא על שהגלה מירושלים עם גלות יהודה וכדמפרש בקרא דבתריה ואיפשר עוד כי שם יהודי מורה על היות האדם כשר ירא אלהים וגם כל אחד מישראל בשם יהודי יכונה וזה שמש לעולם מורה על היותם דורכים דרכי היהדות והכשרות ובהיות אמת כי כל בני שושן בפרטות נהנו מסעדתו של אותו רשע כמאמרם ז"ל כי המן יענהו על כך לכך אמר הכתוב כי בשושן לא היה כי אם איש יהודי לכך הוא לבדו נשאר בכשרותו ובחזקת שמו והוא מרדכי וכבר כתבא לעיל דדיוק אומרם בשושן הכיר דבשושן לא היה כי אם איש יהודי אבל אחריו היו משושן חוץ משושן והם גדולי ישראל שכרחו כמאמרם ז"ל ומצאתי בילקוט בשם המדרש דברים

דברי קרובי לרברוכו להיזיל רבי שמעון אומר וכי לא היה יהודי אחר בשושן הבירה והלא
 כתיב והיה יסורים אשר בשושן אלא לפי שהיה בן אבות ומזרע המלוכה והיה עוסק בתורה
 כל ימיו ולא נטמא בפיו מכל מאכל טמא ולא נהנה מסעודתו של אותו רשע נקרא שמו
 יהודי הנה ויחס שם יהודי יען היותו מזרע המלוכה אשר היא נתונה ליהודה וגם בן מנה
 היותו עוסק בתורה הנתנת ליהודים והוא הסימן העיקרי להם וגם בן איפסר ליוחס
 התורה לשם יהודי מלשון הודאה ושבח שכלימוד התורה יש שבח והודאה לשם יתברך
 ורנה של תורה נקרא ועוד כי בשם יהודה נכלל שמו יתברך וכל התורה כולה שמותיו של
 הקדוש ברוך הוא וענין ההרחקה ממאכל טמא כדאמרין ואומרו בשושן הבירה איפסר
 שכיון עוד לומר כי בשאר מדינות המלך אעפי שבאו רבים לסעודה לא באו כולם מסבת
 טורח הדרך וריחוק המקום ואם כן יהודים רבים היו בהם אמנם בשושן הבירה לא נשאר
 בהם כי אם מרדכי לבדו ואיפסר נמי שכיון להרכות בשבח מרדכי שאעפי שהיה בשושן
 הבירה שהוא מקום המסעה והיה איש רשום קרוב למלכות היה לו מקום להתפתו וללכת
 אל בית מסעה ומה גם כי יסיתו ויזכרו לאמר כי היה מתחייב בנפשו וכבנם למקו סכנה
 ועם כל זה שמה מורה נפשו ונשאה בכשרותו ויהדותו והיותו שבח מאס היה בשאר
 מדינות ועוד אמרו ז"ל לעולם מבנימין קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שם שכפר בע"א
 וכל הכופר בע"א נקרא יהודי דכתיב איתי גוברין יהודאין וגו' ונראה דמן הסתם כל
 שאריות ישראל לא הורו בע"א ח' ומה גם בהיות בהם אנשים שלמים וכן רבים החרש
 והמסגר אלף והסנהדרין וכפרט חגי זכריה ומלאכי אלא שאיפסר לומר שהיו נשמטים
 ובורחים מלפני המן כדי שלא להשתחוות לו ולכלמו וכמו שאמרו ז"ל בענין הסעוד' שברחו
 גדולי ישראל כמו שכתבנו לעיל אבל מרדכי היה עומד נגדו ולא היה חושש לו כלל והפי
 דייק לשונם ז"ל שכפר בע"א משמע שהיה מרא' היותו כופר בה וקל להבין וטע"כ יחיר בן
 שמעי בן קיס אעפי שהיו דורות אחרים בנתיים כי שמעי לא היה בן קיס וכיון שהתחיל
 למנות למה ליה לר' R'
 נקראו בן יחיר שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי שמע א תפלתו בן קיס
 סניקס על דלתי רחמים ופתחו לו ונראה דל"ת מפקי קרא מפשטיה לומר שייחסו אותו
 בהכי אבות ותו לא משום דמשמעותן שייך ביה ובשבחיה כדמפרש ואזיל ועל דרך הפשט
 אומר אנושהכונה להודיע ולספר הנס מכל ערדיו והוא כי לא לבד היה הנס אחרי בוא
 אסתר ומרדכי לעולם כי גם קודם בואם נעשה נס בהיות שיחיר אחי מרדכי היה בן
 שמעי ועם היותו מחוייב למלכות בסבת הדברים שרבר לדוד בשביל בן קיס הוא שאל
 עם כל זה בור הש"ת שלא נהרג ולא הומת עד שיבא ממנו המוניא את מרדכי ואסת לעולם
 הנה שאף בסבתם היה השגחה פרטית ועל דרך נס ונתיבאר פירוש הפסוק על כיון :
אשר הגלה מירושלים וגו' גם בפסוק הזה ספר בשבח מרדכי היותו גדול
 המעלה ויחס כי היה מהגלות הראשון והוא גלות יכניה מלך
 יהודה אשר גלו אז עמו החרש והמסגר וכל שרי יהודה וחוריה וגם הוא באחד מהם
 ולבאר עוד זה אמר אשר הגלה נכבד באנר מלך בכל כי הגלות הזה על ידי נכבד נכר
 בענין

פירוש מגילת אסתר

בפעמים היה והאחרים ובפרט גלות צדקיהו היה על יד נבוזראדן שהמלך לא ראה שער
ירושלים בפעם ההיאויש כזה גם כן שכח גדולת צדקתו כי עם היותו מן השרי והפרתמי
והדשומים עמד בצדקתו ולא נהנה מסעודתו של אותורשע וגם היה שלם בנפשו בשאר
הדברים הכז' כמאמרם ז"ל • ור"ל פירשוהו גם כן על דרך זה שספר בשבחו גם פה דאיתא
בגמרא אמר רבא שגלה מעצמו וכתב רש"י ז"ל דרשיק הכי מדלח כתיב אשר היה מן הגולה
אשר הגלתה וכתוב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן
והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו וכו' ובזה מורה גדל צדקותו שרצה
לסבול על הגלות מעצמו כדי להצטער בצערן של צבור וזאת היתה לו שבאה נחמת צבו'
על ידו • וכפי דבריהם ז"ל כל קרא דלעיל הוי בסיפור שבחיו ומעלתו והכונה להקדים
היותו ראוי להיות כס הצלת ישראל על ידו הנה ראשונה אמר איש שהיה שקול בדורו
כמשה בדורו ועמד בפרץ כמוהו ולומד תורה לישראל כמוהו • יהודי שהיה שקול כאברהם
בדורו אל תקרי יהודי אלא יחידיו והכריחם לומר אל תקרי דלאו משבט יהודה הוא • היה
מתוקן לגאולה משכבא העולם • ושמו מרדכי שמה נמי גרים מה מר ראש לבשמים אף
מרדכי ראש לבשמי' לצדיקים בדורו עוד אמרו הרשעים קודמין לשמן נכל שמו וכו' אבל
הצדיקי' שמן קוד' להם ושמו מנוח וגו' ושמו מרדכי דומין לצבוראן דכתיב ושמי יי' וגו' הכוונ'
לומר כי בהיות כל מגמתן בענייני העולם הזה ותאוות הגוף והשם היונא להם הוא מוסר
על ענייני' לו נמצא שהן קודמין לשמן שאחרי בריאתן והווייתן נולד השם אמנם הצדיקי'
שכל מגמתן על ענייני הנפש והשם היונא להם הוא מנר מעשיהן הטובים שהם משלומין
את הנפש נמצא היות השם קודם וכו' דומין לה' דכתיב ושמי יי' וגו' כי הוא קדמון לכל
דבר קודם היותו מהוה הויות והוראת מדת רחמיו בעולם • עוד אמר בן יאיר בן שמעון
בן קיש שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו וכו' כמו שכתבנו לעיל והכונה כי תפלתו
נדמה שעשו ישראל תשובה שלמה שאם לא היה בן לא היה מקום לתפלתו להיותה
מקובלת וכדי שישמע אל תפלתו כסתיעו ישראל מלמעלה לשוב בתשובה שלימה ובכן
היה בן שמעון ששמע אל תפלתו ונקרא בן קיש שהקיש על דלתי רחמים ופתחו שעם כל
הכנעת ישראל הלואי היה מספיק להנצל לא להנקם מעמלק ולזה ודאי היה צריך
רחמים • גם אומרו אשר הגלה מירושלם וגו' הוא על דרך זה וכמו שביארנו •

ויהי אומן את הדסה וגו' אם נפרש לבת כפשוטו נא' שכונ' הכתוב לספר בשבחו
של מרדכי והוא שעם היות אמת שאסתר היתה ראויה לו מכל
הצדיקין אם במה שנוגע לנפש הרי היתה הדסה רוצה לומר צדקת שהצדיקים נמשלו
להדסים וכ"מ המתרגם גם כי היתה בת דודו ויכנס בכלל קרא דכתיב ומבשרך לא
תעלם אם תאמ' שהיה לו מונע אינו כן כי אין לה אב ואם ומי יאמר להמה תעשה ואם
נאמר בשביל שהיתה כעורה ולא תחשוק נפש אדם בה לאו הכי כי היתה יפת תואר ויפת
מראה הא קמין שהיתה שלימה בשלמות הנפש והגוף ועם כל זה במות אביה ואמה לקחה
מרדכי לו לבת ולא לאשה כי כבש את יצרו ולא נתן עיניו בה עם כי לא היה בזה עון אשר
חטא רק לזות שפתים פן יאמרו כי לזה נתכוון מתחלה כשקבלה בתוך ביתו • ואם נפרש
לבת

לבת כפירושם זל משמיה דר' מאיר גדל לבית והכונה לאשה איפשר שרצה לספר בשבת
אסתר ראשונה שהיתה צדקת כמ"ט הדסה ומה שהיתה מצויה תמיד בבית מרדכי לא
מחוסר נביעותה היה זה ח"ו כי אם בסבת שהיתה בת דודו ולא היה לה אב ואם באופן
שלא היה לה גואל קרוב ממנו כמנאלת למד שאם היה לה אב או אם לא היתה מתודעת
למרדכי עם היונתו קרובה ועוד כי במות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת רוצה לומר
לכונה שתהיה אשתו אחר שתגדיל ולכן עמדה בביתו ומכלל הן אתה שומע לאו שאם לא
בשכיל זה אפילו מבית גואלה הקרוב אליה היתה מצנעת את עצמה בכל האפשרות
ודיוקא אתא לאשמועינן • וכבר דברו במדרש על גדל נביעותה שהיתה מטמנת עצמה
ולא נראית לכל אדם ועל יסוד זה בנינו פירוש זה בפסוק • וכראה דהכרח לומר דמאי
דכתיב לקחה מרדכי לו לבת לפי דבריהם זל ר"ל לכונה שתהיה אשתו לא שכבר היתה
אשתו לפי שבעת הלקיחה היתה קטנה וכמאמרם זל בעת עיבורה מת אביה ובעת
לידתה מתה אמה ואף אם עתה היתה בת ארבעים או בת שמונים או בת ע"ה כפי הדעות
ב"ר מ"מ בעת הלקיחה לא היתה ראויה לאשה אלא כדאמרן • ורואה אני שאיפשר לפרש
לדבריהם זל ובמות בשכיל מות אביה וכו' שהיתה יתומה אין משגיח עליה לפיכך לקחה
לא שתהיה ובמות בעת מות אביה אבל מ"מ אין זה פשיטות הכתוב ולפי פשטיה דקרא
שלא היו מבקשים רק הבתולות איפשר להכריח ממוקום אחר והוא שאם היתה נשואה
מה להם ולה לקחתה ועם האמור מיושב כי קודם שלקחה לאשה מרדכי כלקחה א המלך
אחשורוש לא דאי משום הא לא איריא רקשה מאמרם זל שהיתה קמה מחיקו של אחשורוש
וטובלת ועומדת בחיקו של מרדכי כראה שכבר היתה נשואה לו • ועוד שלפחות היתה
בת ארבעים כאמור ומה ימתין עוד לקחתה לאשה • ומתוך דברי המתרגם זל יצא לנו
תירוץ לזה שנתרגם נסכה מרדכי ליה והוא קרי לה ברת דקדק מלת לו המיותרת דהוה
ליה למימר לקחה מרדכי לבת מדלא קאמר הכי ש"מ שלקחה לו רוצה לומר לו לאשה אלא
שהיה קורא לה בשם בת מצד רוב החבה ובזה טעו הפקידים ונכון הוא • ומתוך דבריהם
זל למדנו דאירוי בשבח אסתר הכתוב כולו ראשונה הדסה שמורה על מתקנות ומרירות
כמאמרם זל הדסה ריחה מתוק וטעמה מר כך היתה מתוקה למרדכי ומרה להמן הכס
שעל ידו מעשה הטובים היה בה הכנה לזה ובצדקתה היתה אפילו אחרי כן בקוותה
נקראת אסתר והוא על דעת הסובר הדסה שמה ולמה נקרא אסתר שהיו אומות העולם
קורין לה כוכב הנוגה ע"ש אסתהר ושם זה ודאי לא היה כי אם אחרי עלותה למלכות שאז
יבא שמה בגוים וז"ש היא אסתר בת דודו שאפילו אז היתה ראויה להתייחס על שם בת
דודו של מרדכי שהיה צדיק בלי ספק ואמר כי אין לה אב ואם על היותה מוכנת ומעודת
לגאול את ישראל כי זה היה הוראה לענין וכמ"ט זל אמר להם הק"ב לישראל אתם אמרתם
יתומים היונו ואין אב חייכם הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם
ה"ד כי אין לה אב ואם ואיפשר שכונת לומר ה"ד כי אין לה וגו' שהוא נתינת טעם למה
זכתה להקרא אסתר שהיה זה בכואה למלכות בשכיל שאין לה אב ואם והק"ב הכטיח
שהגיש במדי לא יהיה לו אב ואם או איפש' שהוא טעם לאומן את הדסה שמרדכי החזיקה

ז א 7 i לגדלה

פירוש מגלת אסתר

לגדלה בביתו מלכד היותה יתומה בת דודו בשביל שנפשה ברוח הקדש שיהיה גואל במדי
שלא יהיה לו אב ואם ולהודיע שהיותה יתומה לא צריך שהרי כתיב אחריו ובמות אביה
ואמה ויותר קרוב לומר לפי דרכנו כי אחרי שהקדים נרדון הרבה להיות ראוייה למלכות
כדי לגאול את ישראל אם מצד הוראת שמה אם מצד נדקתה מתחלתה ועד סופה כענין
ויוסף היה במצרי אמר עוד צד אחר והוא לפי שלא היה לה אב ואם ומצד הייתור דרשוהו
לזה ולהוסיף על שכחה אמר והנערה יפת תואר וגו' כי מדרך הנשים היפות להשען על
יופיין ומתגברות ביצרן וממעטות ביראתה' ובשלימות נפשן וזאת עם היותה יפה מאד
לא פנתה אל רהבים ושטי כוז ועוד הוראה לגדל נדקתה שבמות אביה ואמה לקחה
מרדכי לו לבת ר"ל לבית כמו שדרשו ז"ל מ"ש דותהי לו לבת והנה ודאי מרדכי כבר היה
איש והוא היתה קטנה מאד כי בעת לידתה לקחה בביתו כ"מ ז"ל והדבר זר לקחת לאשה
אפי' אחר שתגדיל והוא גדול בשנים והוא ילדה לא ודאי שמצד ראיתו בה סימני קדושה
וטהרה רצה להדבק בה ושתהיה בחלקו ובמדרש אשרי שומרי משפט זה מרדכי עושה
נדקה בכל עת שגדל יתומה בתוך ביתו אמ' דוד לפני הק"ב רבונו של עולם זכרני וי' ברצון
עמך בשעה שתעשה ישועה לישראל ע"י מרדכי ואסתר בשעה שבקש המן להשמיר את
ישראל וכו' רצה לדקדק אומרו שומרי משפט לשון רבים ועושה לשון יחיד ולהכי אוקמיה
במרדכי שהיה ראש הסנהדרין והרי הוא שקול כנגד רבי' בענין זה ושייך למימ' בית
שומרי משפט ובענין עשה נדקה אמר לשון יחיד כי הוא לבדו נמצא בו ענין זה שגדל
יתומה בתוך ביתו כדכתיב ויהי אומן את הדסה לומר שענין מצוה זו גרמה לולהיות גואל
את ישראל ופוק חזי כמה גדול זכות מצוה זו שאפי' שהיית' בת דודו ובמעט מחוייב לה מצד
הקורבה עם כל זה היא שעמדה לו שתהא גאולת ישראל על ידו ק"ו אם תהיה היתומה
ככרית ורחוקה ממנו שגדולה לשם מצוה לבד בלי עירוב שום השקפה אחרת וואמ' עוד
דוד לפני הק"ב רבונו של עולם זכרני יי' ביאר איך יהיה נמשך קרא דלקמיה כפי הפי'
הזה דאיירי במרדכי והוא שדוד על עצמו דבר ואמ' זכרני וי' ברצון עמך וגו' שיעלה זכרונו
לפניו בישועה הגדולה ההיא לפי שיש לו חלק גדול בה וכ"ל הוא נמצא להושיע את ישראל
והענין הוא לפי שלא הרג את שמעי עם היותו מחוייב למלכות וכמו שאמרו ז"ל כי לפי
שנפשה דוד שעתיד להוליד מרדכי אמר היום לא יומת איש בישראל ומי נקרא שמו איש
מרדכי שהיה איש יהודי ולכן אמר פקדני בישועתך:

ויהי בהשמע דבר המלך ודתו וגו' גם בפסוק הזה הודיע את גודל זכיעו' אסתר
שהיתה מסתר' את עצמה מהנשא לגוי ערל וטמא הגם כי תעלה
במעלו המלכות שזה היה בכלל כתיבת דת המלך שהנערה אשר תיטב בעיניו תמלך עם
כל זה לא פנתה אל רהבים ושטי כוז כשאר הנשים שדעתן קלה וכנקל מתפתות אל הוד
והדר המלכות והעדוני' וכבוד השררה ז"ש ויהי בהשמע דבר המלך וגו' עם כל זה היתה
לקיחתה באונס כדכתיב ותלקח וגו' כאשר נבאר ב"פ' והוא אמר דבר המלך ודתו על שפי'
דבריו' הא' שיתקבצו כל הבתולו' בהכרח ולא יוכלו להפלימן י' ב' דבריו רצו ופתו שהנערה'
אשר תיטב בעיניו תזכה למלכות ולשתיהן לא שתה לבה אבתר הנדקת לגלות את עצמה
אלא

אלא שנלקחה בחזקה ואונס לא הוי ברצון וכמו שכתב המתרגם והדין נותן כן מהכרח
תיבת ותלקח ואמר עוד שאף לקיחה זו היתה אחרי הקבץ נערות רבות מכל המדינות אל
שושן הבירה אזה זה מורה על גודל ועוצם ההסתתרות וההתעלמות שאעפי שהיתה
בשושן עיר המלכות לא נלקחה מן הראשונות כדאמרין ואמר עוד כי מאהבת יי'
אותה מנאה חן וחסד כי בעת שנלקחה הוליכוה תכף ומיד אל בית המלכות וזש
בית המלך והוא מקום מעולה יותר מבית הנשים והיה זה כי הכירו בה מיד היותה
ראויה למלוכה :

והיטב הנערה בעיניו ותשא חסד וגו' איפשר לפרש הטבה זו בעיני המלך כי שם
בביתו הוליכוה וקרוב לומר שראה אותה ולא תקשי אומרו אחר כך
מבית המלך דאורחיה דקרא הכי כמו ואל משה אמר עלה אל יי' ורבים כמוהו או איפשר
שהיה בעיני הוגי והוא הנראה יותר לכאורה ואיפשר מצד שהיתה טובה בעיניו הבהיל
את תמרוקיה הכתנים לכל שאר הנשים עוד הוסיפו לה את מנותיה יותר על המהירות כי
לא מנינו בשאר הנשים רק תמרוקים וגם שבע הנערות הראויו לתת לה היו מבית המלך
שהיו מעולות וחשובות לפי כבודה ואח"כ שנה אותה ואת נערותיה לטוב לה א בית הנשים
כי מקודם היתה בבית המלך כאמור והטובות היה לשיוכר גודל יופיה שאין האור ניכר
אלא מתוך החשך כי בבית המלך במקומה הראשון לא היו שם נשים אחרות כי אם היא
לבדה ואיפשר עוד שהטובות הוא שאם היתה בבית המלך בהכרח תהיה היא הראשונה
לבא אליו וימשך מזה שאחרי בואה לא ומליכה תכף ומיד כפי השכל כי יחשוב אולי יהיו
אחרות יפות ממנה ולכך שינה אות' ואת נערותיה לטוב לה א בית הנשים כדי שתהיה גם
היא שזה לכל שאר הנערות לבא בזמן הנוגע לה שאז כבר ראה המלך רבות משאר הנשים
ויכיר את גודל יופיה עליהן וימליכה תכף וכמו שהיה והיותה קרוב אצלו לפי הפשט
שהכונה לומר שלא לבד בהיותה עומדת בבית המלך לבדה שינה את דבריה לטוב וביתרון
רב לא גם אחרי עומדה בבית הנשים גם שם הונח לה בתוספת מעלה ולא לה לבדה כי
גם לנערותיה היה כן וכזה הוכר גודל מעלתה ומדרגתה בלי ספק כי לא חשש לקנאת
חברותיה ורעותיה : או ירצה לטוב בית הנשים לטובתו של בית הנשים והפגמים אשר
למלך היה השינוי הזה בתוספת הדברי והתמרוקין והמנו' לשתיה מוצאת חן כי כשתמלך
ותשב על כסא המלכו והן תחת רשותה וממשלתה תהיה להן מנוח ומרגוע וקורת רוח כי
לא היתה אכזרית וגואלתיות כושת' ויתכן לפרש עוד ותיטב הנערה בעיניו וגמר בדעתו
ובמחשבתו כי בלי ספק תגלח למלכו ובשביל זה להביא הדבר לתכלית הבהיל את תמרוקי'
זאת מנותי וגו' התמרוקי' כדי לעדן ולענג את גופה והמנו' כדי להשמין את בשר כי המנו'
יתפרשו על עניני אכילה וכמו שפי' הראב"ע ז"ל ובשביל זה הכין לה גם את שבע הנערות
הראויות לה מבית המלך ואמר ג"כ שנשאה חסד לפניו ומצד זה השלים רצונה במה שלא
רצתה להתגל בפני המלך ושנה את מנות אכילת' לטוב כפי רצונה לאכול מאכל יהודי
או זרעונים כדאיתא בגמרא ואף אם היה בזה סותר את מחשבתו הראשונה אשר אמרנו
עוטיטב הנערה בעיניו כי לא יהיה המאכל מסייע כפי הטבע לא חשש בשביל שנשאה חן

ז ב ז 7 2 בעיניו

פירוש מנלת אסתר

בעיניו וקרה לה כמו שקרה לדניאל עם שר הסריסים שנתנו ה' לחסד ולרחמים בעיניו וגם
 אם שם לא שיה לו עמו עד שהיו דבריו עם המלכר כאן בצדקת זו כתמלא רצונה על ידי
 הגי עמו ואמ' ואת כערותיה ללמד כי גם הנערות שנה אותן כפי רצונה שיתנהגו כמוה
 כי צדקניות היו כולן וכמאמר המתרגם ז'ל ואף אם לא יהיו השבע הראשונות שחשב לתת
 לה מבית המלך ולפי זה יהיה שיפור הפסוק שהיו כאן שני דברים אשר לכאורא כראין
 סותרין זה את זה הא' ותיטב הנער בעיניו השנית ותשא חסד לפניו ואח' פי' דבשכיל
 ותיטב וגו' ויבהל את תמר וקיה וגו' וכדאמרן ובשכיל ותשא חסד וגו' וישכיה ואת כערותיה
 וגו' כמבואר ואומרו בית הנשים לומר שהשינוי היה אף בהיותה בבית הנשים ולא חשש
 לפרסום הדבר אולי יחוייב את ראשו למלך וזה מורה על גדל נשיאת החן והחסד לפניו
 כי לא שתלכו רק להפיק רצונה ולמלא את שאלתה :

לא הגידה

אסתר את עמה וגו' היותר קרוב אנלי בטע' ציווי זה שלא תגיד וגו' הוא
 מפני שמרדכי צפה והביט כי לא לחנם נלקח' נדק' להנשא לערל וטמא
 לולי כי בלי ספק היה עתיד להעשו' איזה נס גדול על ידה וכמאמרם ז'ל כי מרדכי היה א'
 מאותם שנתן להם סימן וחשו ולכן חשב כי באולי אם היה מגיד את עמה ומולדתה לא
 ימליכה המלך כי לא ירצה לישא ישראלית יען היות' בשפל המדרג' ויהיה חולט' כח במלוכה
 או לסיבה מהסבו' אחרו' אשר כתבום המפרשים בספריהם ועם זה יבא פירוש הפסוק על
 ככון והכונה להגיד צדקתה של אסתר שבהיות שהיא ראתה ענמה קרובה לעלות במעלה
 עליוכ' וגדולה מולכ' על הארץ ונפש' היודע' מאד שאם ידעו עמה ומולדת' היה קרוב לודאי
 שלא ישאנה המלך היה עולה בדעת לומר שהסבה שלא הגידה אסתר וגו' היתה כדי שלא
 יורידה ממלכותה ומעלתה ואף אם היתה כשואה לערל ולרחות את מחשבת פינול זו
 ביאר הפסוק שמה שלא הגידה היה מפני שמרדכי צוה עליה אשר לא תגיד ולקיים את
 מאמרו עשת' כן לא לסבת קיום מלכות' ואף אם באמר שהיתה מסופק' אם תהיה ההגדה
 סבת קיום הלקיחה למלך או סיבת העזיבה בעיני אהים ואדם ולא סרה ממאמרו ימין
 ושמאל' ועוד איפשר לפרשו מקישר עם הפסוק דלעיל וישנה ואת כערותי' לטוב בית הנשי'
 שהכונ' לומר שאף אם היתה מקוד' בבית המלך שיפו אות' משם ולא לרעה כתכונו להורידה
 מגדולת' ומעלתה לא מפני שלא הגידה אסתר את עמה וגו' לראות אם בראות' שמורידין
 אותה מגדולתה תגיד' ולא לכונה רעה וז' לטוב וגו' היא עם כל זה לא חששה לא לקיים
 את דברי מרדכי אשר צוה עליה אשר לא תגיד' ואמכ' בענין הגדת עמה קשה שהרי כבר
 ידעו שלקחה מבית מרדכי והדבריו ככרים שהיתה יהודי' כיון שהיתה בבית יהודי' ושמעתי
 משם הרי הכהן ז'ל' שהיא באה איו והדבר זר בעיני להאמין על צדקת נמשלת להדסה דבר
 בזה וקרוב מזה לומר כי כלקחה והובאה והלוקחי' אזדו לעלמא או איפשר שמרוב הכלכול
 והבהלה לא כודע מקומה איו כי רבות היו הכלקחות והוחלפו וכתערבו וכפי הפירוש הזה
 והיה עמה כפשוטו וידוקדק גם כן אומרו ותלקח ואם נרצה לפרש עמה משפחת' טובים
 הם דברי ה'רי עראמא ז'ל' בכי אורו דרוש משם :

ובבל יום ויום

מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים וגו' הנראה שנתן טעם שני
 להכחדת

להכחד הנד' עמה ומולדת' והוא כי מאחר שמרדכי נזהר עליוה אשר לא תגיד ובכל יום ויום
 שיה מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים לדעת את שלומה הית' רואה אותנו וכזכר' ציווי
 כאלו עתה מחדש היה מצוה עליה. ובמדרש ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית
 הנשי' לשאול על כתמה ועל כדויתה לרע' את שלום אסתר שלא יעשו לה כשפי' הכריחו כן
 מדקאמ' בכל יום ויום דאם לרע' את שלום אסתר' כפשוטו אמאי אנטרין בכל יום ויום אבל
 על הכדו' והכתם היה צריך שעשוי ליארע בכל יום ולא תעמוד באיסור או איפשר מדכתיב
 יום ויום ובענין הכדות כתיב ימים דכתיב כי יזוכ זוכ דמה ימים רבי' וענין מעשה כשפים
 וליף מדכתיב ומה יעשה בה דבר השייך ביה מעשה וגב זה היה צריך בכל יום ויום ומאי
 דקאמר במאמר לדעת את שלום אסתר אמאי דלפניו קאי לשאול על כתמה וגו' שלא יעשו
 לה כשפים מסיפיה דקרא דריש :

ואיפשר עוד לפרש את שני הפסוקים בדרך אחרת והוא שהפסוק הראשון
 אשמוענין ששניהם כוונו לדעת אחר להעלים עמה ומולדתה אשילו
 קודם הצווי של מרדכי ראתה בשכלה אסתר לעשות כן ושאלוה ולא הגידה ופירוש הפסוק
 לא הגידה אסתר עמה ומולדתה כאשר צוה עליה מרדכי אשר לא תגיד ואם תאמר אם
 לא צוה עליה מרדכי מקודם היכן היה לו מקום לננות עליה אחר כך לזה סמך ובכל יום
 ויום מרדכי מתהלך וגו' וכבר היה לו מקום לננות עליה כמו שהיה לו מקום לשאול על
 כתמה וכדויתה במאמרם ז"ל במדרש. ואומר אני כי הסברא נותנת כן קצת שלא צוה עליה
 קודם הלקחה כי לא ברצון בלקחה כי אם באונס וכדכתיב והוא היה חותר להסתירה
 ולהעלימה זר הוא שיחשוב על ציווי אחרי הלקיחה. ואף אם פירשנו שטעם ציווי זה היה
 בשביל שכתן לו סימן וחש וכו' לא חשב שהיה ראוי לחוש לזה אלא אחרי שראה שכתן
 להסתירה ולהעלימה ולא שזה לו כי בלקחה על כל פנים ואז חש שודאי היה עתיד להעשו'
 גם על ידה וכו' ולטון המדרש מורה כן דאמר איפשר לנדקת זו שתנשא לערל וכו' ולפי
 פירוש זה יהיה מלת כי כמו וכי ובא הלוי וגו' שפירושו כאשר. נמצונו למדין שגם היא
 כיוונה להעלים עמה וגו' קודם ציווי מרדכי לא שאיפשר לומר שלא היתה כוונת שניהם
 מטעם אחר שמרדכי חשש שאם תגיד עמה תהיה סבה שיעזבוה וישלחוה והוא היה
 רוצה שיחזיקו בה מהטעם שאמרנו ואסתר היתה כוונתה בהפך שרצתה להעלים כדי
 שיחשבו שהיא ממשפחה בזויה לא בת מלכים ויניחוה ולא יחזיקו בה וחשבה אחר כך
 שזהו טעם צווי מרדכי וכן נראה הדברים בכונתה שכל מעשיה והנהגתה בזמן שבין
 הלקיחה וביאתה למלך היו כמשתמטת להבעל לערל ולהתרחק ממנו לא להתקרב אליו
 וכמו שיתבאר בקראי דלקמן בס"ד. ומאמרם ז"ל בטעם הליכתו שמה בכל יום ויום שאמרנו
 שכתן לו סימן וחש אמר איפשר לנדקת זו שתנשא לערל אלא שעתיד דבר גדול ליארע
 לישראל ועתידין ליבצל על ידה נראה שדקרקו כן מדכתיב ומה יעשה בה כי אם הכוונה
 לדבר הנוגע לה היו כתיב לדעת את שלום אסתר והדבר מכוון באמת :

ובהגיעתך כערה וכערה וגו' סיפר מהתיקון הכעשה להן לראות את אשר יוטב
 בעיני המלך למלוכה אחרי אשר קשטו את עצמן ועדנו את בשרן
 כראוי

פירוש מגילת אסתר

כראוי ואמר כי בן ומלאו ימי מרוקיהן לומר כי כן כמו דת הנשים נשי דעלמא ומלאו ימי
מרוקיהן והכוונה שהיה זמן התמרוקים שנים עשר חדש כשאר הנשים אבל מניאו חילוק
הזמן היה בחילוף משאר זמנים מהנשים שכאן היה ששה חדשים בשמן המר וגו' וגם
במניאות התמרוקים היה בהן תוספת והוא שמן המור והבשמים לכך משאר תמרוקי
הנשים ופשוטה דקרא משמע הכי שכתב דרך פרט שמן המר והבשמים ואחר כך אמר
דרך כלל תמרוקי הנשים והמשמעות מפשיטות הפסוק כי התור והזמן הזה לא היה
מתחיל השנה תכף בואה והלקחה ביד הגו רק היו עושים באופן שמיד במלאת לה שנה
בקיטוטיה תבא אל המלך ואם נלקחו הרבה נשים יחד והיו גם כן מתחילות בקיטוטיהן
יחד כמבא שבמלאת השנה היו קנתן משתהות כי לא היו כולן הולכו בלילה אחת האמנם
כמה שפירשנו כתיב הדבר כי היתה השנה קודם הקיטוט והיו עושים ומתקני באופן
שכל אחת במלאת שנת קיטוטיה תבא אל המלך וז"ל ובהגיע תר כערה וכערה לבא אל
המלך מקץ היות לה וגו' דמשמע שתכף בהשלים ובהגיע הקץ היתה באה אל המלך :

ובזה הנערה

באה אל המלך וגו' אמר עוד כי שאר הנשים מלבד הקיטוטיין
האמורין ושאר תמרוקי הנשים לא היו מתרנות רק בתנאי אחר
והוא שאת כל אשר תאמר יכתן לה לבוא עמה וגו' וז"ל ובזה הנערה באה אל המלך וגו' כי
היו רונות להתקטט בתכלית האפשרות למנא חן וחסד בעיני המלך אולי תגיע למלוכה
ועם כל זה לא סוה להם ולא אסתויעא להו מילתא כי בערב היא באה ובבקר היא שבה
וגו' ולפי פירוש זה אומרו את כל אשר תאמר יכתן לה וגו' הוא פירוש לריסיה דקרא
דקאמר ובזה הנערה וגו' ופירש אחר כך שהדבר הזה הוא את כל אשר תאמר יכתן לה
וגו' והכל כמשך להגיד שכח אסתר שלא בקשה דבר כאשר יתבאר ויונתן תרגם ובהדין
זמן בתר דשלמין תרי ירהין וגו' ומה שכתבנו קרוב יותר אל הפשט וקרוב לזה פי' הר"ב
דוק ותשכח ועוד איפשר לפרש שאומרו את כל אשר תאמר וגו' היא בזרת קרא דלעיל
ובהגיע תר כערה וגו' והכוונה שכאשר הגיע זמן הנערה לבא אל המלך יוקץ היות לה
כדת הנשים וגו' שבזה הנערה באה אל המלך ברצון טוב לא באונס כזה וגו' המלך שאת
כל אשר תאמר יכתן לה וגו' כדי להפיק רצונה יותר ושתכנס בלב שלם ובכפא חפצא
צהלה ושמחה והכוונה להמשיך כי אסתר הנדקת עם כל אלה הדברים לא נכנס ששון
בלכה לגמור ולהכנס ברצון רק אדרבא לא בקשה דבר והכניסה אל המלך היה באונס
ובחזקה וכדמפרש לקמיה ותלקח אסתר אל המלך וגו' ואומרו את כל אשר תאמר וגו'
דש"ז כל שחוק ומיני זמר והמתרגם ז"ל תרגם ית כל רב וסרכן דיו כביא למימר
מן יד ויתיהב לה למיעל עמה וגו' ובילקוט איתא בשם מדרש ומי שהיתה רוצה היתה
נכנסת עמה אם היתה שחורה אומרת שחורה תבא עמי ואם היתה קצרה אומרת קצרה
תבא עמי וכו' כראה ברור מדבריהם שאמירתה ושאלתה היתה בענין יופוי עצמה שלא
תתנגה השחורה בהביאה לבנה עמה וגם לא הקצרה עם הארוכה וכבר פירשנוהו
כדומת כוונה זו דעל מיני קיטוטיין ותפשיטיין כוספין הכתוב מדבר ואומרו מבית הנשים
עד בית המלך הכוונה שבכל הזמן הזה עד הגיעה לבית המלך היה לה זמן לשאול מה
שתרצה

שתרצה ולא ימנעו ממנה מאומה מחפץ לבנה ואפילו שאלה אחר שאלה והטעם מסויע
שמלת עמה יש בה זקף קטון שהוא טעם מפסוק קצת :

בערב היא

באה וגו' כבר כתבאר המשך הפסוק הזה לעיל אשר הכוונה לומר
כי עם היות כל אחת מהנערות משתדלת לקשט את עצמה ביתה
שאת ולהכנס צהלה ושמחה היה מתהפך שמחתה לאבל שכערב היא באה ובבקר היא
שבה תקף אמת כי לא היתה חזרתה אל יד שומר הראשון הוא הגי אלא למדרגה גדולה
יותר והוא אל יד שעשגז סרים המלך שומר הפלגשים כי הנשים אשר היו תחת שמירתו
היו כבר פלגשי המלך ומיוחדות לו כי מאחר שנשתמש בהן המלך אינו מן הראוי שישתמש
בהן אחר כי הוא נגיעה בכבוד המלכות ואם באקראי היה חפץ בה המלך היתה נקראת
בשם כמשפט הפלגשים ולריוק עוד אומרו בערב היא באה ובבקר היא שבה איפשר
ראשמושיכן כי כמו הביאה כן היתה ההשבה בניווי כל אשר תאמר ינתן לה וגו' כי כבר
קנתה הנערה ההיא מעלה רבה שהיתה פלגש למלך שהרי היתה תשובתה אל יד שומר
הפלגשים לא ליד הראשון ואיפשר שתחפון עוד בה המלך וכדמסוים קרא :

ובהגיע אסתר

בת אביחיל וגו' כבר כתבאר דקראי דלעיל הכוונה להמשיך
שבחה של אסתר שכאשר הגיע זמנה לא בקשה דבר כשאר
הבתולות לא קיסוטיין ותמרוקין נוספים ולא דברים אחרים כפי הפירושים אלא מה
שהיה רונה הגי ליתן לה ואיפשר שאמרה כן בפירוש לשואלי לה אם היתה חפנה בדברים
אחרים ותשיב אמרים להם איני רונה אלא מה שיאמר הגי סרים המלך ועם כל זה שלא
בתקשטה כל כך כנשים אחרות ולא הלכה בגדולות וכפלאו ותהי אסתר נושאת חן בעיני
כל רואיה כי יופיה וטוב מראיתה היה רב ולא היתה צריכה לשום דבר אחר כלל וטעם
אומרו בפסוק זה שם אביה ושהיה דור מרדכי ושלקחה לבת הכונה להגיד את כל הכחונו
זה נרדן אשר שמה אסתר הצדקת מגמת פניה לחתור ולהשמט מערל וטמא הזה והם
כי הביטה אל צור אשר ממנו חונכה והוא אביחיל שהיה ישראלי כשר וגם אל קרובה
וגואלה מרדכי שהיה ראש הגולה ביהדות וכשחזרה גם שלקחה לבת וכמאמרם אל לבית
את כל אלה שתה לנגר עיניה ולפיקך לא בקשה דבר כי היתה דעתה הפך כל הנשים לא
להכנס לא לבאת האמנם בהיות כי בוונת יודע העתידות לא כן אדרבה זאת היתה סבה
שכשאה חן בעיני כל רואיה ועלתה למלכו כהי שיבא על ידה פדות עמו ישראל וכמו שהיה :

ובמדרש

דבנין אמרין ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה בעיני העליונים
ובעיני התחתונים כד"א ומנא חן ושכל טוב בעיני אלים ואדם הכוונה
שבוארת כי מצד התנהגה בכשרו ונביעות היא היתה סבת הנשיאות חן אעפי שלא חשה
לקיסוטיין ותמרוקין והיתה דואגת ונעצבת לא צהלה ושמחה אשר כפי הטבע היה ראוי
להיו זאת סבה לשחת את יופיה ולהאריב את מראיתה ותראה בעורה בעיני כל רואיה מן
בהיות מעשיה וכוכתה לשמי אשר בזה היתה נושאת חן בעיני העליוני בלי ספק גם בעיני
התחתונים כמשך חוט של חסד עליה ומנא חן כי אם תהפך השיטה ולא תחוש האשה
למנא חן בעיני העליונים לא יועיל לה היותה יפת תואר ויפת מראה כי אין מעצור לה
להשיאה

פירוש מגלת אסתר

להשניאה בפניו כל רואיה ומעשה דבנות ציון יוכיח וגם מעשה דושתי כי כל יופיה וטוב
מראיתה לא עמדו לה לבטל גורתה אשר נגזר עליה על רוע מעלליה כמאמרם ז"ל וכן
אמ' שלמה בחכמתו שקר החן והבל היופי אשה יראת יו' היא תתהלל כלו' יראתה וכשרותה
תהיינה סיבה להתהלל ביפיה כי בזולת היראה איפ' שתהיה שנואה ולא תמצא חן וכדאמרן:

ותלקח אסתר

אל המלך אחשורוש וגו' כבר נתבאר טעם אומרו ותלקח
שנלקחה באונס ולא ברצון כי לא נתרצית להבעל לערל
וטמא מצד דרקתה וכשרותה ואם מלך אדיר ועצום הוא • וזמן הנזכר בפסוק נראה שהוא
עת בואה אליו בהגיע תור שלה וזמנה כשאר הנערות ולפי זה אתי שפיר אומרו אחר כך
ויאהב המלך את אסתר וגו' וישם כתר מלכותו וגו' שאם יתפרש הזמן הזה על עת ההמלכה
וקחת אותה לאשה וכדמשמע מדברי המתרגם קשה דהוה ליה למכתב קודם קרא
דבתריה שהמליכה תחת ושתי ואחר כך יאמר זמן המלוכה • ואינו רחוק לומר כי על זמן
ההבאה והלקיחה מבית מרדכי דבר הכתוב וכוונת הפסוק מקושר הוא עם קרא דלעיל
שאמר ותהי אסתר נושא חן בעיני כל רואיה והגוד כי בעבור זה ראו בה וביופיה מעת
ראותם אותה שהיתה ראויה למלוכה באופן שלקחו סימן אפילו על עת הלקיחה וכודע
לכל העת והזמן ההוא ואינו מנגד לזה אומרו אל בית מלכותו כי כבר כתוב לעיל אל בית
המלך וגו' וכדכתיבנא :

ויאהב המלך

את אסתר וגו' אחרי אשר הודיענו למעלה אשר הוא היתה יפת
תואר ויפת מראה מבלתי קישוטין ותמרוקין והיתה נושא חן
בעיני כל הרואים אמר כי בשביל זה ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ואם בעיני כל
רואיה היתה נושא חן בעיני המלך הוכפל אהבתה שנשאה חן וחסד לפניו מכל הבתולות
ותכף וימליכה תחת ושתי ובמדרגתה אף על פי שלא היה יודע היותה מיוחסת ומזרע
המלוכה עם כל זה נחשבה בעיניו כושתי ובמעלתה ממש כאלו היתה בת מלכים כמותה
וזה נראה מוכרח שאם הכוונה על המלוכה כבר אמר וישם כתר מלכות בראשה :

ובמדרש

דקדקו אומרו נשים ואחר כך בתולות ואמרו שאף נשי אנשים היו
מביאי לו ובגמרא אמר רבא בקש לטעום טעם בתולה טועם טעם
בעולה טועם ועוד דרשו ותשא חן וחסד וגו' כל הנשים שהיו בחצר היו מקשטות אותה
שכל מי שהיה רואה אותה היתה אומרת זו נשאת למלך ותהא מכבדת אותנו עד כאן •
ולדבריהם ז"ל פירוש הפסוק ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות הוא על הקישוטין שהיתה
נושאת עליה ועל גופה הגרמי' לה חן וחסד בפני המלך ופירש הפסוק שנשיאת חן וחסד
זה היה מצד כל הבתולות שהיו מקשטות אותה ומם מכל הבתולות אינה מ'ם היתרון •
והשתא דאתינן להכי אינו מוכרח לפרש נשים על נשי אנשים דהא ליכא ויתור בקרא
דאומרו אחר כך ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות לדרשא אחריתי קא אתי ומאידשני
ונקט ברישא נשים ואחר כך בתולות לא סגי דאיפשר דנקט בסיפא בדיוק לאשמועינן
שאף אם היו בתולות ויפפוות הכירו את מעלת אסתר עליהן ואומרות זו נשאת למלך •
וכזה יש מקום לומר דבעלי המדרש הזק לא ס'ל ההוא דאף נשי אנשים היו מביאים לו כי

סכרא

סברא זרה היא קצת ועל דרך הפשט יאמר ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים שהיו לו מקודם כי אף אם המלכה היתה ושתי לא יבצר שהיו לו נשים ופלבגשים אחרות כמנהג המלכים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות שהביאו לפניו עתה בדבר הדת ויתכן עוד לומר שאמר נשים על הבעולות לו כבר אשר הגיע זמנם לבא אליו קודם אסתר ואמר בתולות על אותן הנקבנות אשר עדיין לא הגיע זמנם ולא נבעלו ובאומרו וימליכה תחת ושתי אמרו במדרש אמר רבי לוי איקונין של ושתי וכו' ופשנכנסה אסתר טרד איקונין דושתי והעמיד איקונין דאסתר רצו ליושב אומרו תחת ושתי שהוא מיותר שבהמליכו את אסתר יודע אני שנכנסה תחת ושתי שהיתה מלכה בראשונה ולכן פירשוהו על פועל הנעשה עתה מחדש בושתי והוא טרידת האייקונין וכבר כתפרש על דרך הפשט

בתחלת הפסוק :

ויעש המלך אשתה גדול וגו' אמר כי לרוב שמחתו בה עשה המלך משתה גדול לכל שריו ופבריו והמשתה הזו לא לבד עשאו על שנשא אשה לא לשמחה כפולה ומכופלת על שהקרה ה' לפניו לאשה את אסתר וז' את משתה אסתר ואף הוא כנגד שתיים אלה קוראותיו עשה שתיים כנגד קחתו אשה הנחה למדינות עשה ממה שהיו מחוייבים לו מחוקי המלכות וכנגד היות האשה הנוכחת לו אסתר אף הוא ויתר משלו וז' ויתן משאת כיד המלך מה שהיה ראוי להיות להסך שבני עמו יתנו למלך ארוחה ומשאת ביום חתונתו וביום שמחת לבו ואיפשר לומר עוד והנחה למדינות עשה מדבר המלך ודתו בקיבוץ הנשים והבתולות כי כבר השיג ומצא האשה אשר בה נחה דעתו וכל הנשים על מקומן תבאנה בשלום וכבודן במקומו מונח :

ובהקבץ בתולות

שנית וגו' בטעם הקיבוץ הזה השני אמרו ז"ל שהיה כדי שתגיד אסתר עמה ומולדתה כי אין האשה מתקנאה אלא בירך חברה ועם זה קרוב אני לומר שהקבוץ הזה לא היה לא בשושן כי כיון שערמה היה להפחיד את אסתר לא היה צריך לקבץ מכל המדינו' ובשל שושן סגי וכזה לא הוכחש מה שפירשתי למעלה בהנחה למדינות עשה ואם נרצה לפרש כי בשל כל המדינות הכתוב מדבר אינם רחוקים דברי הרבי יצחק הכהן שכתב שנתקבנו ליטול רשות ללכת להן ופירושינו על הנחה למדינות עשה במקומו עומד לכל הצדדין אלא שבמקום דבריהם ז"ל אין לנו לחוש לדברי אחרים כי הם קבלו האמת ועם זה מה שפירשנו והנחה למדינות עשה במקומו עומד אלא שאחר כך בשביל עצת מרדכי חזר ועשה כן ולא כבתחלה נשים ובתולות אלא בתולות לבד :

אין אסתר

מגדת מולדתה ואת עמה וגו' אמר כי גם בראותה את הקיבוץ השני שעשו בשביל מניעת הגדת עמה והיה קרוב הדבר שיוירדכ' ממעלתה וגם איפשר שימשך כזק למרדכי אשר בשבילה עלה לגדולה יותר מקדמת דנא כי היה יושב בשער המלך ואם הוא תרד גם הוא לא יעמוד בגדולתו כי בהבטל הסבה יתבטל המסוכב והיה עולה במחשבה שלםבת קיום שתי הגדולות תגיד את עמה וכפרט בהיותו פוגע לכבוד מרדכי לא תחוש לעבור על מאמרו עם כל זה אין אסתר מגדת מולדתה ואת

מ א ח 8 עמה

פירוש מגילת אסתר

עמה כאשר צוה עליה מרדכי לשעבר כי לא רצתה לקחת היתר לעצמה עד שהיה שאמר
הוא הפה שיתיר והפירוש הזה יהיה לפי מה שפירשנו לעיל דעמה לאו דווקא והכוונה
משפחתה ועל כן איפשר לומר שמרדכי עלה לגדולה בסבתה יען היה אומן אותה אף אם
לא ידעו שהיה ממשפחתה וכן דודה ולפי הדרך האחרון שפירשנו הדברים כפשוטן
שמציאות עמה ולשונה לא כודע כלל יהיה כוונת הפסוק כי בהיות שבעת הזאת כבר עלה
מרדכי לגדולה ומעלה במה שהיה יושב בשער המלך מסבת עצת אסתר אף אם לא גלתה
עמה ומולדתה וכדמשמע לי ממאמרם ז"ל א"ר לוי למה קנף גנתן ותרש אלף בשכנסה
אסתר למלכות אמרה לאחשורוש למה אין אתה עושה כשם שהיו המלכים הראשונים
עושי' שהיו מושיבי' אדם צדיק יהודי ויטב בשער המלך נכבד בארץ הוסיב דניאל על פתחו
שאם היה אומר לו דבר היה אומר לו שנא' ודניאל בתרע מלכא אמר לה מכרת את יהודי
כשר אמרה ליה יש כאן אדם כשר וצדיק ושמו מרדכי ע"כ ומסתבר דלא היה מוכרח לזה
שתגיד לו כי מבני עמה הוא וענה טבא קא משמעא ליה ואדרבא אם היה נודע שמבני
עמה הוא היה מקום לחשוד כי לתועלתה קאמרה ולא יאמנו דבריה ואם כן מאחר שכבר
עלה מרדכי לגדולה היה מקום לומר שנתבטלה טענת מניעת הגדת עמה ומולדתה כי
לא יהיה בזיון למלך היותו נושא אותה לאשה כי אף אם לא ירצה לפנות לגדולים אשר
בארץ קבורים המה שהיו מלכים ויועני ארץ יביט אל הארץ החי אשר הוא חי עדנה ומזה
היה מקום לאסתר שלא לחוש לציווי מרדכי בהתבטל הטעם בדאמרן לפיכך אמר קרא
טעם כל זה אין אסתר מגדת וגו' והנה ראינו מאמרם ז"ל המובא בילקוט בטעם ציווי
מרדכי שלא תגיד עמה ומולדתה שהוא לפי שמרדכי היה בורח מן השררה והגדולה שהיה
המלך אומר לאסתר בת מי את אנל מי גדלת ואעשה אותם מלכים ושלטונים אל הקב"ה
אתה בורח מן הגדולה חייך שאני מגדלך ע"כ ועם זה אתי כמן חומר צורך חזרת אומרו
כאן אין אסתר מגדת וגו' והוא הולך על עקבי הדרכים הקודמים בפשט הכתוב כי עם
היות שכבר עלה מרדכי לגדולה וכדכתיב ומרדכי יושב בשער המלך וכבר נתבטל טעם
הציווי עם כל זה אין אסתר וגו' ולפי הדרך שכתבנו לעיל בפסוק לא הגידה וגו' שגם
אסתר כיוונה להעלים עמה ומולדתה קודם שינוה עליה מרדכי כי כיוונה לדעתו הטוב
אבל לא מטעמו וכדאמרן איפשר שנפרש הכא כי אחרי שנשאת לערל והציעה למלכו גם
היא חששה למה שחשש מרדכי לפי שאחרי בואה אל השיעור הגדול הזה הרי גם הוא
הכירה בסיומן מובהק וגדול ואז חששה למה שחשש מרדכי בלקיחה לכד וראתה שלא היה
ראוי לעשות דבר שיהיה סבת הרחקה וה' נתן בלבב או שהגדה תהיה סבת ריחוק לא
קירוב ולפיכך לא הגדה דבר באופן שעתה שתקה מהגדת עמה וגו' מאותו טעם עצמו
שנוה עליה מרדכי ז"ל כאן אין אסתר מגדת ומולדתה וגו' כאשר צוה עליה מרדכי כלומר
שהיה העלם ההגדה דומה לגמרי לציווי מרדכי בכל הצדדין לל מאיתו הטעם עצמו מה
שלא היה כן מקודם אמר עוד זאת מאמר מרדכי וגו' כלומר לא לכד מה שנוה עליה
לשעבר אלא גם מאמר מרדכי אשר יצוה עליה עתה מחדש והיא מולכת על הארץ אסתר
עושה כאשר היתה באמנה אתו כלו' שהיתה מבחנת את ערך עצמה בערכו כימי האומן
עם

עם שהיתה במעלה רמה ואיפס' עוד שהכוונה דלא מיבעיא ציווי מרדכי שהיתה מקוימת
 אלא אפילו מאמר בעלמא שלא היה עיקרו היתה עושה כמו בעת היותה באמנה אתו
 ודברים קרובים לאלו שמעתי מפי הרשב"א הלוי כ"ו ועדיף דידן ביישוב מאי דשני מציווי
 למאמ' ובמדרש רחל תפסה פלך שתיקה ראתה סבלונותיה ביד אחותה ושותקת בנימין
 בנה תפס בשתיקה תרע שאבנו שהיתה בחסן היתה ישפה לומר יודע היה במכירת יוסף
 ושותק ישפה ישפה ושותק' שאלו בן בנה ואת דבר המלוכה לא הגיד לנו אסתר אין
 אסתר מגדת מולדתה ואת עמה אף אם לכאורא נראה דלא מסוב אחר ולא מטעם אחר
 הם איפשר לקרובם בטעם א' כי רחל היתה שתיקתה נזק לה ולעצמה ועם כל זה סבלה
 ושתקה וגם בנימין היה סובל בשתיקתו רעת אחיו וזרת אביו וסבל ושתק' גם שאלו
 בהיותו מעלים דבר המלוכה הורה שהיה בורח מן השררה והרי שתיקתו נזק שגורם
 הרחקת התועלת וגם אסתר העלם הגדת עמה ומולדתה היה קרוב שיגרום לה הורדת
 המלכות שהרי קבץ בתולות שנית מטעם זה כמאמרם ז"ל ועם כל זה תפסה שתיקה כי
 היתה בורחת מן השררה ומה גם במקום איסור להיות נשאת לערל והרי זה מורה שדעת'
 ז"ל בטעם אין אסתר מגדת כמו שפירשנו ראשונה וכבר יש במדרש מטעם מרדכי גם כן
 היה לברוח מן השררה כדאיתא בולקוט וגם מהמדרש הזה יש להכריח קצת שאסתר
 תפסה בשתיקה קודם ציווי מרדכי דאי לאו הכי היכי ערבה בהדי הכך לשבח דהרי אסתר
 בשביל ציווי מרדכי הוא דעבדא לא מעצמה :

בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך וגו' טוב דברי המפרשים שהסכימו לדעת
 רז"ל שקצתם היה לפי שעלה מרדכי לגדולה ומעלה ולפיכך נתלכשו
 מעיל קנאה עליו וערבים גם כן דברי המתרגם שפירש שער מלשון והוצאת את האיש
 ההוא וגו' אל שעריך שהכוונה על מושב הבד' והסנהדרין וכמ"ס ומרדכי יתיב בסנהדרין
 דתקינת ליה אסתר בתרע מלכא והנה מצד זה ראוי להתלכש עד מאד קנאה עזה עליו
 על היותו שם בשער המלך יושב ודן את עמו ישראל כפי החוקים והמשפטים אשר נתן
 לנו אלדיונות' ואיפשר שבהיות הדבר הזה כן היה להם טעם לקצתם הרב בהיות הדבר
 נוגע לדתם והיה להם מקום להורו' התר לעצמם לקנאת קנאת דתם ולכך ויבקשו לשלוח
 יד במלך אחשורוש לפי שהוא הסכים על כך הגם כי מדברי המתרגם נשמע טעם אחר
 והוא שפחדו שתסלקם המלכה ממעלתם במאמר המלך ותקיים את מרדכי עם כל זה על
 פי הקדמתם וראשית דבריהם איפשר לומר גם את זה מעמנו ולא יקראנו אסון' ואיפ'
 עוד לומר כי לא הקפידו רק על שהיה יושב תמיד שם כי אף אם היתה מנשאתו ביתר שאת
 ולא היה יושב בשער המלך בתמידות לא איכפת להו כולי האי וז"ש ומרדכי יושב בשער
 המלך וגו' וסמך ליה קנף בגתן וגו' ואם נרצה לדקדק עוד מלת יושב נוכל לומר כי מנהגם
 היה שלא לשבת בשער המלך ולפניו רק היו עומדים לפניו בעמידה מפני כבוד המלכות
 ומרדכי נתעלה להיות מהשרים הגדולים אשר היו יושבים בשער המלך וזה היה סבת
 קנפון דבגתן ותרש וגו' הן אמת כי לכל הפירושים קשה שכיון שכל קנאתם היה על
 מרדכי מה להם לנגוע במלך עמנו היה להם לבקש תחבולות להרוג את מרדכי היהודי

פירוש מגילת אסתר

או את אסתר כי היא היתה סבת גדולתו וכזה ינחמו וישקוטו מקנאתם ואת שפחדו יתן
המלך כי את דמם מידם יבקש וינקום את נקמתם הרי גם עתה בשלוח ידם במלכס
בודאי שלא ינקה כל הנוגע בו וכל העם מקצה יבקשו לנקום את נקמתו ומדברי המתרגם
ז"ל נראה שגם כן בקשו להרוג את אסתר בסם המות וז"ל ואמרו לאשקאה סמא דמותא
דמטול לאסתר המלכה ולאושטא ידא במלכא אחשורוש למקטלוה בסייפא בבית דמוכיה
עד כאן ודבריו דברי קבלה והמסתבר לי כי בהריגת את אסתר או מרדכי בלי ספק פחדו
את המלך ואת משפטו אשר יעשה בהם לנקמתם אמנם בהריגת המלך חשבו כי בהיותו
הדיוט בלתי ראוי למלוכה וקם מאליו לא יחושו גדולי המלכות במפלתו ואדרבא ייטב
בעיניהם כי כל אחד היה יכול לומר אני אמלך וגם הם היו נכנסים בספק זה ולכן רצו
לשלוח בו יד ואיפשר שלזה כיון הפסוק באומרו במלך אחשורוש הזכיר אחשורוש כמותו
טעם להיות השליחות יד בו כי אם היה אחר אולי היו חוששים לעצמם מן הטעם
שאמרו ומה שאמרו לעיל שהורו היתר לעצמם לנקום נקמת דתם איפשר שלכך
כיוונו לשלוח יד במלך לפי שנראה להם רשע כפי דתם והותר דמו להם וכיון שלכל
הנרדון היו מסתכנים בחרו את הדרך הזה בחושכם לעשות מנוה אגב אורחיהו לכער
הרע מקרב הארץ :

וידוע הדבר

למרדכי וגו' המשתמע בפירושא דקרא שמנר עיונו וטוב
סכלו נודע לו הדבר רוצה לומר סיבת הדבר והקצף וטעמו
כי אם היתה כוונת הפסוק על הדבר בעצמו ה"ל וישמע וגו' ובפרט לדברי רבותינו ז"ל
והמתרגם שאמרו ששמע הדבר בפירוש לפי שהיה בקי בשבעים לשון אלא הכוונה
שידע הדבר בסבתו על פי הפירושים שפירשנו ויגד לאסתר המלכה רוצה לומר שאמר
לה כל הדברים באורך וזה מורה מלת ויגד ותרגום משכו נגידו והכוונה שהמשיך
והאריך הדבר כדי לומר סיבתו וטעמו לאסתר המלכה ואמנם אסתר לא כן עשתה
כשאמרה למלך לאמר סבת הקצף וטעמו כי פחדה אולי יסיר הסיבה לבטל המסובב
ולכן לא אמרה רק עצמות הדבר לבר וז"ש והיאמר אסתר וגו' שסיבה מלשון הגדה
לאמירה והטעם כדאמרן ואיתא במדרש ולמה אמרה למלך בשם מרדכי אמרה
יודעת אני שהוא כדויק ואף על פי שלא היה מבקש הדבר מן הקרוש ברוך הוא והוא
עושה לכך כאמר ויבוקש הדבר וימנא טעם אומרם למה וכו' כי נראה שאין בזה כדי
שאלה שראוי להחזיק הטובה אל בעליה איפשר שהרגישו שלא היה בזה תועלת כי
לעלות לגדולה כבר עלה וליותר מעלה בזולת זה היה לאל ידה של אסתר להעלותו עד
המקום שתרצה ואדרבא איפשר שימשך נזק כי אולי לא ימנא בירור הדבר ויחייב את
ראשו למלך וז"ש ולמה אמרה וכו' ותירץ כי בטחה בצדקתו שאלו לא היה הדבר כדאי
הוא שיעשה מנר בקשתו כל סכן שמה שהיה שיתברר וכוה מיישב אומרו ויבוקש הדבר
וימנא דהוה סגוי למכתב וימנא הדבר אלא שמלכך בקשת וחקירת הדבר היה כאן בקשה
אחרת שבקש מרדכי על זאת מהק"ב שיתברר הדבר וכתברר וכוטעם הגדת מרדכי דבר
זה קשה דהא כתיב לא תכרות ברית וגו' מנינו במדרש טעמים רבים והטלשה מהם יותר

ברורים

ברורים הא' שלפי שהיה מהול חס עליו • ב' שלא יאמרו כל ימים שהיה כשני בויות היה
 שמור ועבשיו שכשאלת ישראל מת • ג' בשביל שלא יאמרו כל אותם הימים שהיו גוים
 שומרים אותו היה שמור ועכשו ששמרו מרדכי כהרג • ואיפשר לי לומר ששלשתם
 מדוקדקים בפסוקים הראשון שהוא היותו מהול דקדקו הפסוק באומרו ויבקשו לשלוח
 יד במלך אחשורוש שהזכיר את שמו להורות שכשכיל שהמלך היה אחשורוש שהדבר
 צודע שהיה מהול לפירוש ויגר וגו' השני דקדקו קרא ויגר לאסתר המלכה משמע
 שטעם ההגדה היה בשביל היות אסתר מלכה • הג' דקדקו הפסוק כמי כמה שהקדים
 ומרדכי יושב בשער המלך ואף אם נדרש במדרש בטעם הקנפון הכא דרשוהו בטעם
 ההגדה וככון הוא :

ויבקש הרבר

וימצא וגו' הכונה כי לפשות בהם משפט בפני כל העם
 הוכרח לעשות חקירה ולגלו' הדבר ומה גם בהיות ההגדה
 עד מפי עד לא מראיית או שמיעת המלכה בעצמה ולכן ויבקש הדבר וימצא וגו' ואז
 זיתלו שניהם על עץ א' ולא כל א' כעצו לבדו כי שניהם בחטא א' מתו • והרא"ב כתם
 זיתלו כל אחד משניהם כמו ויקבר בערי הגלעד ולא ידעתי מי דחקו לזה דאיפשר לפרשו
 בפשוטו ובטעם נכון כדפרישית • ואומרו ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך כתב
 המתרגם בספר דוכריא דמתקרי תדירא קדם מלכא רצה לתקן בזה הייתור שאמר
 לפני המלך ואיפשר לומר שהכונה היא שנה שיכתבוהו לפניו כדי שלא יניחוהו מלכתוב
 וכפרט ציודעם כי מרדכי היה בבת ההכלה והוא יהודי וז"ש לפני המלך והרמ"ע כתב
 בפסוק כלילם הוא וגו' כי אין מכהג לגלות זכרון שום מעשה שום מלך כימיו רק אחריו
 מותו וכו' ולכך כאן נכתב בספר דברי הימים לפני המלך כלומר שהיה קודם המלך ולכך
 במנא הדבר כשהביאו לפניו ספר הזכרונות ומלת לפני תהיה כמו וזאת לפניו בישראל •
 וכפי דבריהם ז"ל שהם האמת והצדק אין מקום לדברים אלו כי לא היתה כונת הבאת ספר
 הזכרונות דברי הימים להשתעשע בסיפורים רק לקרות ולראות מה שעבר עליו כמ"ש
 במדרש רבתי וגם כן אמרו ז"ל שירד מלאך ומרד שנתן של אחשורוש וחבטו בקרקע שס"ה
 פעמים והיה המלאך עומד על גבו ואומר כפוי טובה כפוי טובה ועשה טובה למו
 שעשה אותך טובה מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות אס כן נמצא שלספר דברי הימים
 שלו היה צדיק לא לשל אבותיו ואם היה נכתב שם לא היה נמצא :

אחר הדברים

האלה גדל המלך אחשורוש וגו' איתא בגמרא אחר הדברים
 האלה אחר מאי אמר רבא אחר שכרא הקדוש ברוך הוא
 דפואה למכה וכתב רש"י ז"ל אחר מאי מה העיד עליו הכתוב שלא גדלו עד שבא
 המעשה הזה והכונה כי אין לומר שהיתה כונת כותב המגלה ברוח הקדש להודיע המעשה
 הסיפורים זה אחר זה בלי צורך ותועלת איזה לימוד ולכן שאל אחר מאי כמו שכתב רש"י
 ז"ל מה העיד עליו הכתוב וכו' והדבר ידוע כי עדות הכתוב אינו כי אם לצורך ותועלת
 ותרוץ אחר שכרא הקדוש ברוך הוא דפואה למכה זהרי כאן לימוד גדול כדרכיו ותבדק
 ומדת רחמיו עם ישראל ודיוק דכתיב אחר הדברים האלה שהוא ממעט דלאו לכל הענין
 קאי

פירוש מגילת אסתר

קאי אלא לפרטוי א' ממנו שאמרה אסתר למלך בשם מרדכי ושכתב על ספר שזה היתה
רפואת המכה ותשועת מרדכי מענת המן וכמו שכתב רש"י ז"ל בפירוש המגלה ואתי
שפיר אפילו לדברי האומרים שהמן אינו ממוכן וכמו שכתבו התוס' שיש מדרש שאומר
שממוכן הוא דניאל ובימדרש זהו שאמר הכתוב כי רשעים יאכדו ואויבי וי' כוקר כרים
שאין מפטמין אותן לטובתן אלא לטבחה כך המן הרשע לא נתגדל אלא למפלתו וכו' גם
המדרש הזה רצה לדיוק אומרו אחר הדברי' האלה ולא אמר אחריו כן או בעת ההיא גדל
וכו' שזה ענמו הרגישו רז"ל במקום אחר ואמרו הרהורי דברים היו שם מי הרהרו וגו' לומר
כי הדברים האלה לאו ה"ל אלא דברים אחרים מבחון ועלוייהו קאי אחר הדברים האלה
וגם הכא הרגישו כן ואמרו כי הכונה לומר שענין מעלת המן ומה שגדל אותו
המלך הוא נמשך אחר הדברים האלה הכו' לעיל מענין תליית בגתן ותרש כי לא נתגדל
אלא למפלהו שיהיה נתלה כמותם וז"ש אחר הדברים האלה גדל וגו' מה שגדלו המלך
הוא נמשך אחר הדברים האלה שסופו לתליה כענין סיפור הדברים האלה הכו' דבגתן
ותרש וגם איפשר לומר אחר הדברים האלה בפשיטות יותר והכונה שהגדולה היה לו
כאלו היה אחרי הדברים האלה שהוא ענין התליה ה"ל כיון שהיא היתה סיבת הגדולה
כי לא נתגדל אלא למפלתו והסבה קודמת למסובב לעולם וכפי פשוטו איפשר לפרש
כי אחרי אשר ראה המלך את התועלת הנמשך לו מאסתר המלכה כי היא היתה סבת
הצלתו מבגתן ותרש מלבד כי היא יטרה בעיניו יותר מושתיו וראה כי כל זה נסתבב
בענת המן הוא ממוכן כמאמרם ז"ל שיעץ להרוג את ושתו המרשעת והוצרך לקחת את
אסתר לו לאשה לכך גדל המלך אחסורו את המן וגו' וקרוב לזה מנאתו בדברי הרמ"ע
ז"ל בביאורו ואמר ויכשאהו להורות שהיתה כל גדולתו בבית אחת ולא הוה מסוקיתיה
ציבחר ציבחר ממדרגה למדרגה כמנהג אלא אע"פ שהיה הקטן שבשבעה לפי פשיטות
הכתוב עלה להיות מעלתו גדולה וכדמפרש קרא בסמוך והועיל לו לזה היותו בן המדתא
האגבי שהיה מזרע הנלוכה הוא אגב המלך ולפיכך כיון שעשה דבר שהיה ראוי בסבת
לגדולה ומעלה גדולה לא הוצרך לאסוקיה דרגא בתר דרגא ואפילו לקצר הזמן בהם כדי
לבא אל המכוון אלא תקף וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו איברא כי
שמעתי אומרים הפך כונה זו בפסוק מדכתיב ראשונה גדל ואחר כך וינשאהו ואחר כך
וישם את כסאו כראה שהעלהו מדרגה אחר מדרגה אומר אני דלא דייקו דשבעה מדו' גו'
גדולה ה"ל אי הוא היה השביעי לקרובים אל המלך כפי מאמרם ז"ל שממוכן הוא המן
ודרכו אמת ויציב מכוון לגדולת הרשע הזה שהיה שלא כדרך טבע לקיים מה שנאמר
לפני שבר באון ואיפשר עוד שכיוון במה שאמר וישם את כסאו וגו' לומר שלא לבד
בשהוא בפני המלך היה יושב על כל השרים קרוב למלך אלא אפילו כשלא היה שם היתה
כסאו מעל כל השרי' והיה מקומו מיוחד ומעוטר לנו לא היה שום אחר יושב עליו וזו היא
מעלה יתירה בלי ספק ואיפשר לומר עוד בטעם אחר הדברים האלה ע"פ מאמרם ז"ל
המובא בילקוט על פסוק ויאמר חרבונא ז"ל אמר חרבונא ופי' הרעה הזאת בלבד עשה
לך הוא היה עם בגתן ותרש באות' ענה תרעלך סכן היה סמיד כשהודיעך הדבר מרדכי

מיר

מיד שוטמו והכין לו צלוב והנה הוא בביתו כל המן אמר המלך תלוהו עליו והכונה שבמית' שגרם להמית את בנתן ותרם רנה המן שימות גם הוא שיתלוהו על העץ והמלך אמר תלוהו עליו כדרי שימות גם הוא כאחיו ורעיו בתלוה על עץ כוון שהיה בעצתם ועם זה אתי שפיר אומרו אחר הדברים האלה כלומר אחרי שכולד ופרח גרמת אופן מיתתו של המן והוא ענין בנתן ותרם שכזה כבר בא לעולם אופן גרמת מיתתו של המן אחרי כן גדל המלך וגו' והוא ענין טרם מכה ציץ רפואה פרח בדרך אחרת:

וכל עבדי המלך אשר בשער המלך וגו' הכונה שהיו עושים כן אפילו השרים הגדולים העומדים תמיד בשער המלך ואף אם בהיותם שם אפילו שלא בפני המלך ומה גם בפניו ממש לא היה ראוי להשתחוות לאיש אחר כי יקרא מורד במלכות וגם הוא היה מן הראוי שיעכב בידם ולא יניחם עם כל זה היו כורעי ומשתחווים ולא היה מונעם לפי שכן צוה לו המלך שלא ימנעם ובהכי אתי שפיר אומרו כי כן צוה לו המלך ולא כתיב להם ואמנם מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה בשום נד לא שם בשער המלך ולא חונה. ויריוק עוד אומרו מלת לו כי מה שצוה המלך כן היה לבקשתו של המן ולקיים דרכו שהיה רוצה שיכבדוהו כולם מנר גאותו וגודל לבבו כי כן דרך הרשעים בראות עצמם בממשלה להתגאות ולהכניע את הכל תחתיו ועל כן במשול רשע יאנח עם כי מתנהג בגדולה וכנאו ומקל ומבז' את כל העם ואינו מחשיב' לא כמרדכי הנדיק בעלותו לגדולה וכמו שנבאר לקמן בס' . ואיפשר לפרש עוד כי כן צוה לו וגו' לומר כי המלך לא העביר דת לכנות להשתחוות לו אלא שצוה להמן שהוא יצוה להם להשתחוות לו והטעם ב' כי היתה כונתו להוראת גדולה יתירה בהמן ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה אמר לשון עתיד לומר שאפי' שיצוה המלך בפירוש להשתחוות לו לא יעשה בשום נד בעולם והפירוש הזה במלת לו מנאתיו כתוב בדברי הרמ"ע ז"ל בביאורו . וטעם אומרו כורעים ומשתחווים דקשה כי השתחוויה הוא בפישוט ידים ורגלים וקיים להו בדרכא מוכיה ראיתי למתרגם ז"ל שדקרק הפסוק וז"ל נחנין לאנדרטא די הקי' בהדיה וסגדין ליה להמן רנה לומ' כורעים קאי לפסל ומשתחווים קאי להמן ומסתבר לומר על דרך הפשט כי לפי ערך השרים ומדרגתם כך היתה הכנעתם לו מהם היו כורעים לו לבד והם השרים היותר חשובים אשר במלכות והשרים אשר היו למטה מהם בערכם וחשיבותם היו משתחווים בפישוט ידים ורגלים ואמנם מרדכי לא יכרע כמשפט השרים הגדולים ואין צריך לומר שלא ישתחוה כשרים קטנים . ואם כאמר דכריעה יותר מהשתחוויה כי השתחוויה האמורה כאן הוא מניאות השתחוויה לא בפישוט ידים ורגלים אתי שפיר על הדרך הנז' ומרדכי לא מבעיא שלא יכרע אלא אפילו לא ישתחוה . ואיפשר עוד לומר בפירוש הפסוק שכל עבדי המלך בהיותם שם בשער המלך והיה המן נכנס שמה בולם כאחד לפניו יכרעו ויפולו ואמנם מרדכי אפילו בהיותו יושב שם לא היה חושש כלל אפילו לעשות תנועה קטנה וזה ה' בזיון גדול והערר כבוד ניכר לעין כל רואה שכולם היו קמים והוא במקומו עומד ואם היה לבדו לא היה נרגש מיעוט החשיבות כל כך . ויתכן עוד לומר שכוון הזה אשר צוה המלך לששתחוות להמן לא היה רק אחריו ראותו שכולם היו חפזים

בכך

פירוש מגילת אסתר

בכך והם מעצמם התחילו להשתחוות לו אז העביר ה' וז' כי בן כלומר כאשר נהיה
 כן שכל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן אז נזה לו המלך ולא קודם וזוה כן להורות
 שגם הוא היה חפץ ולא היו כונעים בכבודו ואיכו דוחק לומר כן ולא פסקו קרא בסכינא
 חריפא כיון שיש טעם מפסיק במלת כן ועוד כתיב בזה שאין המסובב מוקדם לסבה
 וגם יש בזה מקום התנצלות למרדכי והוא דמאחר שמקודם לא היה כורע ומשתחוה לו
 לא היה הציווי עליו אלא על אותם שהורו מקודם שהיו חפזים בכך. וכטעם מניעתו
 מתת לכסיל כבוד רבו פירושי המפרשים ז"ל כל אחד לעברו מקצהו ואיני מונא מתוק
 לחכי לקושטא דמלתא כי אם דבריר ז"ל שאמרו בשביל הכלל והמתרגם אמר על די הוה
 ליה עבד פלח ואזדבק ליה בטולמא דלחם והנראה לי דקאי לחלוקא בתריותא והוא דלא
 הוה סגיד להמן שהוא פירוש לא ישתחוה דאלו לחלוקה ראשונה דלא יכרע גם הוא פי'
 כמאמרם ז"ל וכמו שאמרנו לא הוה גחין לאמרטא והוא הפסל ודברים פשוטים הם.
 וראיתי מי ששאל דמה טעם הכנים מרדכי את עצמו ואת שארית פליטת ישראל
 במכנה היה ראוי שידבר לאסתר ותסירנו משער המלך ולא יכעיס את המן אחרי ראותו
 שהשעה משחקת לו ולדירי תיובתא לא חזיבא דאם למה שנוגע לישראל לא הוה ליה
 לאסוקי ארעזיה שבשכילו יהיו ישראל בסכנה דאטו האיט אחד יחטא ועל כל העדה
 יקנוף דבר זה חוץ מן המשפט וגם לכל הנרדין נראה שלא רצה לעשו' שיכנוי בעצמו אחר
 שכתן לו סימן וחש וכמו שאמרנו למעלה וידע כי יארע גם גדול לישראל על ידי אסתר
 ורונה היה שיהיה לו דבר עם זרע עמלק אויבו אולי יבא לידו תיקון מה שעוותו אבותיו
 כנודעי. ועוד איפשר כי רצה להורות בפרסום שהיה כופר בע"א ולעשות מעשה בזה
 לא להשמט ולעמוד בשב ואל תעשה כדי לתקן חטא שחטאנו ישראל בפסלו של נבוכד נצר
 בפרהסיא כי ידע ברוח קדשו שהיה תלוי עכשו עד הדור הזה ולכן לא חש לסכך את
 עצמו וכמו שעשו חנניה וחבריו שהתריסו נגד המלך על זה כמו שכתוב שם לא חשתי
 אכחכא וגו' והן לא ידע להוילך וגו' :

ויאמרו עבדי

המלך וגו' כיוונו לרחות מדעתו את סברתו שהיתה סבת
 המניעה לפי דעתם אם לפירוש הראשון שלא נזה המלך
 לשרים שישתחוולו אלא שנה להמן שיניחם להשתחוות לו ואם לפירוש השני שלא נזה
 בפומבי דבר ההשתחויה אלא שנה להמן שיכריחם על כך גם לפירוש השלישי שהציווי
 היה לפי שראה חפזם ורצונם בכך כדאמרן אמרו לו מדוע אתה עובר מצות המלך כלומר
 אל תחשוב שאין זה ביטול מצות המלך כי אחרי הציווי אין לנו לדקדק בסבות הקודמות
 ורע באמת שאתה עובר את מצות המלך ובהיות שלפי האמת לא מחשבותיו מחשבותיה'
 ודעת אחרת היתה עמו במניעת ההשתחויה לא שתלכו לדבריהם וכדמפרש ואזיל :

ויהי באמרם

אליו יום ויום וגו' בהיות סבת מיאונו דבר אחר כדאמרן
 לפיכך אף אם היו מרברים אליו יום אחר יום לא שמע אליהם
 כי לא היו מתקנים לו הסבה האמתית המונעת והם כשראו שלא קבל התראה פעמים
 עלש ויגידו להמן שכבר התרו בו ולא קבל לראות היעמרו דברו מרדכי וגו' רונה לומר כי
 השרים

נותן יותר מהמוכר כנודע ולא יהיה עליך שום צד ערעור כלל . ולפי מה שפירשנו לעיל
 שאין הכוונה על כווי רק על כתיבת רשות הכא נמי אומרו והעם לעשות בו כטוב בעיניך
 הוא מסירת ונתינת הרשות וקל להבין . ואיתא במדרש הובא בילקוט שאחרי שהפילו
 גורל אחשורוש והמן אם יפול העם ביד המן והכסף ביד אחשורוש ונפל העם ביד המן
 והצר המן על הכסף צרה גדולה ראה המלך שהרע לו על הכסף אמר לו על הכסף הע
 לך הכסף נתון לך וגו' כראה שלמדו כן מויתור הכתוב דכתיב ויאמר המלך להמן דהא
 בהמן משתעי דכתיב ויסקר המלך את טבעתו ויתנה להמן וגו' והלל ויאמר אליו הכסף
 נתון לך מאי ויאמר המלך להמן אלאללמד שהמלך בשביל מה שראה בהמן אמר לו המלך
 הכסף נתון לך כי מקודם לא היה דעתו כן אלאל הסכים לדבריו ונתן לו הטבעת לערבון
 כמאמרם זל וגם כן מתיישב אומרו נתון לך דכיון שעלה הכסף בגורלו הוה ליה כאלו
 בא לידו כבר ושייך ביה מתנה לא מחילה :

ובמדרש הכסף בגימטריא מאה וששים וחמשה כמו העץ חושבניה דדין כמו
 חושבניה דדין וכונתם שהלל הרי הוא נתון לך דעל הכסף משמע
 דהא אמר בתריה והעם וגו' או העשרת אלפים וגו' פתוים לך שאף אם היה מאריך לשון
 עם כל זה היה מורה כדבריו כמה יקרה בפשו בעיניו שאפילו רכוי גדול כזה היה נותן
 לו באהבתו אותו מדקאמר הכסף שמיעט את השיעור בדבריו אין זאת אלאל שנכא ולא
 ידע מה ניבא וכזרק בו לשון זה על שם העץ שיהיה נתון לו לעתיד . אלאל שקשה דאחשורוש
 לא דבר בלשון הקדש אלאל בלשוננו והיה צריך דבלשוננו יהיה על חשבון זה ואיני יודע מה
 אומר בזה אלאל שכיון שהוציא מפיו דבר שכלשון הקדש יבא לחשבון העץ נראה שנתקתה
 בפיו נבואה לעתיד ובהכי סגי דרמי זה הוא לדודן לא לדודיה :

ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון וגו' ביאור הדברים שעל כל מדינה ומדינה
 היה שרא' גדול המעלה והיו תחתיו שרים אחרים ממונים על
 כל עם ועם חנה לומר שכל עם היה עליהם שר אחד מלשונם בין שהיה העם ההוא
 בעיר א' לבדם ובין שהיו עמים שונים במדינה או בעיר אחד היו שרים על כל עם ועם
 אשר בעיר ההוא ועל כל השרים אשר היו על העמים היה שר אחד גדול והם הנקראים
 אחשדרפני המלך או העמות וז' אל אחשדרפני המלך אשר על מדינה ומדינה ואל שרי
 עם ועם ואמר כי לכולם כתב ספרים לכל אחד ככתבו וכלשוננו כדי שיהיה הדבר גלוי לכל
 ונכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך כי לא הספיקו בשיכתב בשם המטנה ויחתם
 בטבעת המלך להורות שהוא הסכים בדבר אלאל שיהיה כתוב בשמו גם כן כאלו ממנו יצא
 הדבר משקרו והיה זה לחיזוק הדבר יותר פן יאמרו היועצים והמלחשים באזני המלך
 הטו אה והמלך הטו אה לרוב פיתוי דבריה לא שהיה דעתו כן מתחלה ואיפשר שיסתבב
 מזה התרשלות וקרוב לשמוע ולהבין בכונת הפסוק הזה בדקדוק . ישיה דקרא דכתיב
 ויכתב ככל אשר נזה המן שנתפרש באגרות שהעם הזה נתון להמן במתנה וכל אשר
 יצוה המן לעשות בהם יקויים כי עבדיו הם וינאה הגזירה מאתו להשמיד להרוג וגו'
 ונכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך הודעת פרסום מתנתו או מכירתו אותם להמן
 והסכמתו

פירוש מגילת אסתר

זהם כמתו וקיומו בגזירת המן אשר גזר עליהם ועמוד על זה כי תמצאהו כטון ביישוב
קראי דלקמן בטעם השבת האגרות :

וגשלוח ספרים

ביד הרעים וגו' המפרשים כולם נכזבו בענין האגרות האלו
אם היו שני מיני אגרות או אם לא היו רק שליחת אגרו' פעם
אחת ודעתי נוטה כי לא שלחו אגרות רק פעם א' וביאור הכתובים כך הוא שסופרו המלך
בתבו לכל השרים לקיים את על אשר צוה המן וצום בכתבים שהם השרים ישלחו
ספרים אל כל מדינות המלך רוצה לומר כל שר ושר אל המדינות אשר הם תחת ממסלתו
להזהיר על הענין להשמיד להרוג ולחבר וגו' כי הם מקורם היו מצווים ומוזהרים מאת
המלך לקיים את גזרת השר אשר הופקד עליהם . ואם נאמר שהיו שתי מיני אגרות
איפשר ליישב שהכתבים הראשונים היה ענינם שיעשה ויתקיים כל אשר יצוה המן
בכלל ובפרט בענין זה וכתבים אלו נשלחו לשרים ונחתמו בטבעת המלך להורות כי הוא
הגוזר בקיום ציוויו של המן ואחר כך נכתבו כתבים אחרים בשם המן וכתב בהם כל פרט
שדברים ושלחום ביד הרעים א' כל מדינו' המלך ולקיום זה תמצא בפסוק הראשון חתימת
טבעת המלך ובפסוק שני לא נזכר וטעם אומרו ושללם לבזז הכוונה להועיל להורגים כדי
שיהרגו באכזריות בלי חמלה וחכימה ואומרו סופרו המלך הכוונה כי היו לו סופרי רבים
בקיאי אחר בכתובה זו ואחד באחרת וכן כולם כדי לכתוב לכל עם ועם ככתבו וכלסונגו .
ועל פי מה שכתבאר בדרך האחרון לעיל איפשר שהאגרות הראשונות היו להודעת היות
העם נתון ומכור להמן לעשות בו כרצונו באדם העושה בשלו וממונו . והשניות על גזרת
המן לעשות בהם ועם היות שגם אלו איפשר שנכתבו בשם המלך ונחתמו בטבעת המלך
לקיום וחיוזוק הדבר ממ' לא היה כל כך צורך כמו בראשונות שזולת זה מהיכן ידעו שהיה
להמן כח על העם לפיכך הוזכר לעיל ככתוב בשם המלך אחסורו נכתב ונחתה בטבעת
המלך ולא הוזכר בשניות לפי שאינו הכרחי כאמור ואינו רחוק כפי דרך זה שהראשונות
נכתבו בשם המלך ונחתמו בטבעת המלך והשניות לא היו כך אלא הכתיבה בשם המן
והחתימה לבד בטבעת המלך ולחיוזוק הדבר כראמון . ואומרו להשמיד להרוג ולחבר
יוכן עם מאמרם ז'ל במדרש שעשו ופרעה והמן בקשו לכלות שוכאיהם של ישראל ופרעה
אמר שוטה היה עשו שאמר יקרבני ימי אבל אבי וכי לא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחי
אביו אלא עד דאיטון דקיקין תחות כריסי אמותיהון אמא מחנק להון הה"ד כל הבן הילוד
וגו' והמן אמר פרעה שוטה היה וכי לא היה יודע שהבנות נשאות ופרות ורכות אלא
להשמיד להרוג ולחבר וגו' כמא שהרשע הזה בקש לכלול בגזירתו גזירות הראשונים
וכתוספת רעה שלא ישאר משוכאיהם שריד ופליט וכנגד גזירת פרעה דסמך ליה אמר
להשמיד שהוא בלוי בנים וכמו שאמרו ז'ל בפסוק ובאהרן התאנף יי' מאד להשמידו וגו'
וכנגד גזרת עשו אמר להרוג שנאמר ואהרנה את יעקב אחי והוא לא נתרנה בשום
אחד משתיין אלא לאבד את כל היהודים וגו' שבכלל גזרתו היה הכל כאמור וכאלו יאמר
להשמיד הבנים ולהרוג את האבות ולאבד את כל היהודים וגו' ביום אחד וגו' :

פתשג

פת שני הכתב

להכתב דתונו' פשיטות הפסוק ברור ואיפשר עוד לומר שאף אם נכתב בכתבים להשמיר להרוג ולאכד מ'ז נזה שכנתינת הדת לא יאמר הדבר בכירור ובפירוש רק לומר גלוי לכל העמי' להיות עתידים ליוס הזה כלומר מה שיהיו עתידים ליוס הזה כבר גלוי למה ועל מה כמו שכבר ידעו מכתובת הספרים ואמנם בנתינת הדת היו מסתירים קצת כדי שיבא הדבר על היהודים בפתע פתאום ולא יחשבו מחשבות לחתור להנצל מצרתם או להקהל ולעמוד על נפשם כי יהיה להם הדבר בספק אף אם ישמעו מרכנים מאחרי הפרגוד :

הרצים יצאו דחופים

בדבר המלך וגו' נזה שיבאו דחופים כדי שלא יהיה תקנה להשיבם אפילו אם יתחרט המלך וגם מצעם זה כדי להעמיד הדבר שלא יהיה מקום חרטה השתדל שתכף ומיד תנתן הדת בשושן שאחרי הכרות הדת כבר נשמע לרבים ואין מקום להתחרט דהוי זילותא דמלכותא חפוי' יהיה איפשר להשיב את הרצים ואז המלך והאין ישבו לשתות בשמחה ולא פחד אם העיר שושן נבוכה כי אף אם ישמע המלך מבוכתם ונעקתם אין לו מקום להתחרט כדת מדי ופרס דלא תעדי אבל מקודם זה לא ישבו לשתות כי עדיון הדבר לא היה נגמר כפי רצונו של המן וראיתי כתוב על המלך והמן ישבו לשתות שעשה זה המן בערמה כדי שלא יבא עם בני ישראל לנצח ולצוות על הענין כי לא יניחום ליכנס באומרים שהמלך אוכל לחם על שולחנו ואורת ארעא להוציא כל איש מעליו ונעקתם מרחוק לא ישמע כי בהכרח בהיות המלך על השולחן מזמרים ומשוררים לפכיו במיני זמר ובנבלים וכנורות ומסכת קולם לא ישמע קול הצעקה ועל דרך זו איפשר לפרשו בפירוש באות עם מאמרם ז'ל המובא בילקוט ראיתי שם והעיר שושן נבוכה הפיל הקרוש ברוך הוא בכיה וערבוביא בתוך שושן אשה הולכת לשטוח פירות כופלת מן הגב ומתה אדם הולך לשאוב מים מן הכור כופל בו ומת שנאמר והעיר שושן נבוכה וגו' הנה שגולד בלבול ובהלה וצעקה ככל עיר שושן וקרובים הדברים שאם ישמעו הצעקות לאזני המלך ישיעו בשכלו כי בפשע הנעשה עם ישראל כל זאת ולכן עשה המן בערמה שהוא והמלך ישבו לשתות ומסכת היותם טרודים ועסוקים ביון משתיהם לא יפנו לתת לב אל מבוכת העיר שושן ונמצא שיעור הפסוק והמלך והמן ישבו לשתות לפי שהעיר שושן נבוכה וכמה שקדם לנו היות לבו של אחשורוש בשנאה עם ישראל יותר מהמן איפשר שתהיה כוונת הכתוב שהמלך והמן שניהם כאחד וברעתא' ישבו לשתות בשמחה רבה עם ראותם שהעיר שושן נבוכה ולא שתו לב לדבריהם והאקרים רעים אשר היו בעיר כי כמוהו כמלך השנאה סמתה את עיניהם ואת שכלם ולא הכירו האמת ונטעם אומרו העיר שושן נבוכה כתב המתרגם ששאר העמים היו שמחים וששים והיהודים היו עצבים וכוכים וצועקים כיוון לדקדק גם הוא בזה מה שאמר והעיר שושן וגו' שנראה שהכוונה בכל כללות שושן רוצה לומר בכל העם אשר בו ואמנם רש"י ז"ל פירש היהודי' אשר בשושן ואתי שפיר ליה מאי דקאמר לקמן והעיר שושן נהלה ושמחה שהפסט מורה על היהודים ושאר העמים מאן דכר להו נהלה ושמחה ואף אם יהיו שמחי' כלי ספק שהיה לפנים מצד יראה והכרח פי המתרגם איפשר

דלא י י י י י

פירוש מגלת אסתר

דלא הוי מדקאמר והעיר שושן לא מאומרו כבוכה שענין המבוכה מורה על קולות שונות
וּמִזֶּה לְאֵבֶל וְזוֹ לְשִׁמְחָה וְכִבְרֵי כְתָבָהּ דַּעֲתוּמוֹ בּוֹ בְּתַחֲלֵת הַפְּסוּקִים נוֹטָה לְרַעַת רַשִׁי ז'ל :
וּמַרְדֵּכִי יָדַע את כל אשר נעשה וגו' לפי הפירוש שנתפרש לעיל שכל כתבא
בְּתַיִת הַדָּת שֶׁהִיָּה הַעֲנִין עַל הַיְהוּדִים אֲתֵי שְׁפִיר אֲוִמְרוּ וּמַרְדֵּכִי
יָדַע וְגו' כְּלוּמַר שֶׁהוּא יָדַע מֵה שְׁלֵא יָדַעוּ אַחֲרֵים כְּבִירוֹר וְגַם כֵּן יִדְוֹקֵדֵק בְּדֶרֶךְ אַחֲרֵת
אֲוִמְרוּ לְעִיל כְּבִוכָה וְלֹא כְּתִיב נוֹעֵקֵת אֲוֹ בִּוכָה אֲוֹ מִתְאַבְּלֵת : וְלִפִּי פְּשׁוּטוֹת הַפְּסוּקִים יֵאֵמַר
וּמַרְדֵּכִי יָדַע אֵת כֹּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה כְּלוּמ' שֶׁלְּכֻלְלוֹ הַעֵם לֹא נוֹדַע רַק הַיּוֹת הַגְּזִירָה הַהִיא מֵאֵת
הַמֶּלֶךְ וַחֲשָׁבוּ כִּי אֲוֹלֵי יִהְיֶה בְּאִפְשָׁרוֹת לְהַעֲלוֹת אַרְוֹכָה לְמַחֲלַתִּם הַחֲמַנִּים מַרְדֵּכִי יָדַע אֵת
כֹּל פְּרִטֵי הַדְּבָרִים שֶׁנִּמְכְּרוּ אֲוֹ נִתְּנוּ לְהַמֵּן הַנֶּזֶר הַנּוֹרֵר אֲוֹתֵם מִלִּידָה וּמִכֶּטֶן וּמִהַרְוִין וְרֵאָה
כִּי בִזָּה לֹא הִיָּה לְהֵם תִּקְנָה כִּי אֵף אִם יִנְעֻקוּ לְמֶלֶךְ לֹא יוּכַל בְּנִקְלָ לְהַזְלִים כִּי הִיוּ מִקְנֵים
כְּסֵפֵי שֶׁל הַמֵּן וְלִפְיֹכֵךְ וַיִּקְרַע מַרְדֵּכִי אֵת בְּגָדָיו וְגו' וְלִפִּי דַעַת רַז'ל וְהַמִּתְרַגֵּם שֶׁאֲמָרוּ שִׁדְעָה
אֵת אֲשֶׁר נַעֲשָׂה לְמַעֲלָה וְאֵת אֲשֶׁר נַעֲשָׂה הַגּוֹר דִּין לְשֵׁתֵי סִיבֹת הַשְּׁתַחֲוּיִתִּים לְפַסֵּל
כְּבֹכֵד נֶזֶר וּכְשִׁבִיל שֶׁנִּהְיוּ מִסְעוּדָתוֹ שֶׁל אַחֲשׁוּרוֹשׁ עַד שֶׁחֲתִימַת הַגּוֹר דִּין הִיָּתָה עֵינֵינוּ
בְּשִׁבִיל הַנְּאֻת הַסְּעוּדָה כְּבֹכֵד הַפְּסוּקִים שֶׁלִּפְיֹכֵךְ עֲשָׂה גַם הוּא שֶׁנִּי שִׁינְוִיִּים קָרַע אֵת בְּגָדָיו
וְלִכְשׁ בְּמִקְוִמֵם טָק וְאִפְרִי : שְׁנִית וַיִּנְעַק זַעֲקָה גְּדוּלָה וּמֵרָה : וְכַמְדָּרֵשׁ נוֹתֵן כִּבְיָה
וְטַעַם לְקָרִיעֵת בְּגָדָיו שֶׁהִיָּה בְּשִׁבִיל תִּיקוּן קָרִיעֵת כְּבָדִים שֶׁל הַשְּׁבָטִים בְּשִׁבִיל בְּנִימִין אֲבִיו
וְגַם לְוִיזַעֵק זַעֲקָה גְּדוּלָה וּמֵרָה אֲמָרוּ שֶׁהִיָּה בְּשִׁבִיל זַעֲקָה אַחֲת שֶׁהַזַּעֲקָה יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ
זְכוּתִים שֶׁבֹא מַרְדֵּכִי לְתַקֵּן שְׁתֵּי גְרָמוֹת כְּדִי שִׁיְהִיָּה מִקּוֹם לְהִיָּוֵת תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת מִבְּלִי
עֵינֵינוּ : הַאֲחֵר מִנְּדָ אֲבִיו בְּנִימִין וְהִיא פְּרִטֵית לוֹ : וְהַשְּׁנִית מִנְּדָ אֲבִיו הַזֶּקֶן יַעֲקֹב וְהִיא
כְּלִיתוֹ מוֹטֵלֵת עַל כֹּל יִשְׂרָאֵל וְלִפִּי הַאֲמֵת אִיפְשָׁר שֶׁחֲשַׁם שֶׁשְׁנֵי תְלוּוִיִּים בּוֹ יַעֲן אֲחִז מַעֲשָׂה
אֲבֹתָיו בִּזָּה שֶׁהוּא הִיָּה גְרָמָא בְּרַעַת יִשְׂרָאֵל כְּפִי הַטְּבַע מִנְּדָ מִנִּיעֵתוֹ מֵהַשְּׁתַחֲוּוֹת לְהַמֵּן
זְמַחֲשָׁתוֹ לְזֵה רַנָּה לְתַקֵּן אֵת גְרָמוֹת אֲבֹתָיו וְעַם זֶה אִיפְשָׁר לְפַרֵשׁ וּמַרְדֵּכִי יָדַע אֵת כֹּל
אֲשֶׁר נַעֲשָׂה דְקֵאִי לְגְרָמוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּזִמְן הַעֲבָר וְרַנָּה לְתַקֵּן וְלִפְיֹכֵךְ וַיִּקְרַע אֵת בְּגָדָיו וַיִּזְעַק
זַעֲקָה גְּדוּלָה וּמֵרָה עוֹד אֲמָרוּ בְּמַדְרָשׁ שֶׁאֲמָר לוֹ אֲלִיָּהוּ לְמַטֵּה רוּעָה נֶאֱמַר כְּבֹר נִכְתָּבָה
אֲגֵרֵת כְּלִיָּה עַל יִשְׂרָאֵל אֲמָר לוֹ מִשֶּׁה אִם בְּטִיט הִיא חֲתוּמָה תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת וְאִם בְּדָם
נִחְתָּמַת מֵה שֶׁהִיָּה הוּא אֲמָר לוֹ בְּטִיט הִיא חֲתוּמָה אֲמָר לוֹ מִשֶּׁה רְבִינּוּ לֵךְ וְהוֹדִיעַ הַדְּבָר
לְמַרְדֵּכִי מִיַּד הַלֵּךְ לְמַרְדֵּכִי הַהֵךְ וּמַרְדֵּכִי יָדַע אֵת כֹּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וְגו' עֲנִין הַטִּיט וְהַדָּם
הוּא שְׁכִינּוֹן לְרַעַת אִם הִיָּה הַגְּזִירָה בְּשִׁבִיל עוֹן הַנְּאֻתִים סְעוּדָתוֹ שֶׁל אַחֲשׁוּרוֹשׁ שֶׁהוּא דְבָר
כּוֹבַע לְעַדוֹן חוֹמֵר הַגִּיף בְּמֵה שִׁיתְכַחֵם הַגִּיף וַיִּתְעַנֶּה בְּנוֹם נַפְשׁוֹ וּבְכִי וּמִסְפַּד הָרִי זֶה
מֵרָה כְּנֶגֶד מֵדָה וְתִהְיֶה הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת וְאִם הִיָּתָה הַגְּזִירָה בְּסִבְת עוֹן הַפְּסֵל שִׁזָּה רוּשֵׁם
לְנַפְשׁ וְאִיכּוֹ כּוֹבַע לְעִידוֹן הַחוֹמֵר בּוֹדֵאִי שֶׁלֹא יִכּוֹפֵר הָעוֹן הַזֶּה אֲלֹא עִם יְבוֹאֵת הַנַּפֵּשׁ וְלֹא
תִהְיֶה הַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת וְכִשְׁאֲמָר לוֹ בְּטִיט הִיא חֲתוּמָה שֶׁנֶּרְאָה שֶׁחֲתוּם הַגְּזִירָה הִיָּה בְּשִׁבִיל
הַסְּעוּדָה אֲזִי נִשְׁתַּלְּלוּ לְבַטֵּל הַגְּזִירָה וְהוֹדִיעוּ הַדְּבָר לְמַרְדֵּכִי וְכִבְרֵי דְבָרָנוּ בְּמֵאֵמֵר הַזֶּה
בְּהַקְדָּמַת הַמַּגִּלָּה וַחֲזָרְנוּ לְכּוֹתְבוֹ פֶּה בְּמִקְוִמוֹ : וְמֵה שֶׁעֲשָׂה זֶה אַחֲרֵי צִאֲתוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר
הִיָּה כְּדִי לְהַכְנִיעַ אֵת לֵב כֹּל יִשְׂרָאֵל וּמִמֵּנוּ יִרְאוּ וְכֵן יַעֲשׂוּ אֲוֹלֵי יִתְעַשֵּׂת לְהֵם הַאֲלֵדִים :

ויבא

ויבא עד לפני

שער המלך וגו' לפי פשוטו יאמר כי צועק וזוכה בא עד לפני
 שער המלך ומה שלא נכנס לפניו לא היה מפחד המן ויראתו
 רק לפי שאין לבא אל שער המלך בלבוש שק ורשי זל כתב שכוונת הפסוק לומר שאין
 דרך ארץ לבא אל שער המלך וגו' כוונתו שלא היתה מניעת הכנסת שער המלך בלבוש
 שק מפני נימוס או דת שניתן על הדבר אלא מפני דרך ארץ ועל דרך זה יתפרש הפסוק
 באופן אחר והוא ויבא עד לפני שער המלך ועל ככלל והטעם לפי שלא היתה מניעת
 הכניסה בלבוש שק מטעם המלך וגדוליו רק לפי שאין לבא אל שער המלך וגו' והוא לא
 שתלבו לדרך ארץ כי כבר יראוהו צועק בעקה גדולה ומרה ויחמרו אין אדם נתפס על
 צערו כמו שלא נתפס על הצעקה ברחוב העיר מה שאינו רואי לגדולים ויועני ארץ
 כמוהו ואומרו לפני אינו מנגד כי לחצר הפנימית לא נכנס רק אל המקום אשר תוכל
 אסתר לרצות את אשר היה :

ובבל מדינה

ומדינה וגו' סמך ענין זה לכאן ואף אם לכאורה נראה שהוא
 הפסוק ונכנס בין הדכאים בהמשך הסיפור שבין מרדכי ואסתר
 הכוונה ללמד ולהורות שתשובת היהודים כולם בכל המדינות היתה כעין תשובת מרדכי
 כי כמו שהוא ידע מאיזה חטא לקו והשתדל לתקן את העבר כן עשו כל שאר היהודים
 כי כוונתו לתקן את החטא הרע הגורם אשר בשלו הצער הגדול הוא להם וכמו שנבאר
 בעה ואמר דבר המלך ודתו על השני צוויים בשתי האגרות כמו שפירשנו לעיל ואינו
 סותר מה שפירשתי בפסוק פתשגן הכתב אומרו כאן אבל גדול ליהודים וגו' כי אף אם
 לא נתן הדת בכבוד מ"מ שמעו הדברים כמאחורי הפרגוד ולא יבצר מהם אנשים שהיה
 להם יד ושם עם השמים ויגלו את אונם . ואמר שלכל כללות היהודים היה נוס זבכי
 ומספר לענות את נפשם חלף מה שנהנו מסעדת אחשורוש האמנם לרבים והם
 הגדולים שבאומה שק ואפר יונע להם כדי לתקן עון השתחווית הפסל אשר עבר זה
 זמן רב והיה צריך תיקון וכללות היהודים לא עלה על לבם החטא ההוא כי אם הנדויים
 יחידים סגולה נזכרו ושתו לבם להרכות בענויים לתקן קנת . וטעם אומרו ובכל מדינה
 ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שנראה היות בזה דברי מותר איפשר שהכוונה
 לומר כי האכל גדול וגו' היה שזה בתוקפו ובגבורתו בשיעור ובשיקול אחד בכל המדינות
 בין במדינה שהיתה שמועתה רחוקה כמו במדינה אשר עתה מחדש הגיע אליה דבר
 המלך ודתו ששמועתה קרובה ולפרט הדבר יותר אמר מקום אשר דבר המלך ודתו וגו'
 לומר כי לא לכך ברמיון המדינה כולה אלא ברמיון העיר או המקום הפרטי אשר
 במדינה המגיע אליו דבר המלך . ודקדק כמי אומרו אבל גדול ליהודים וצום וגו' ללמד
 שלגדל הצרה הפכו הסדר כי הבכי וההספר קודם לאכל וכאן אפילו אחרי התמשכות
 האכל היה הצום והבכי והוא קרוב למאמרם ז"ל ואמר צום ובכי ומספר לומר כי אף על
 פי שהצום מחליש כח האדם לא משום זה היו נמנעים מהבכי רק היו מחליפים כח
 לבכות ומתחזקים עד כי אפי' בהיותם בוכים כבר עוד היו מספידים במרה כדי להמשיך
 הבכי ולא חששו לחולשתם :

ותבאינה 2 10 י כ

פירוש מגלת אסתר

ותבאינה

בערות אסתר וקריוסיה וגו' איפשר שכבר ידעו הנערות גם הסריוס
 שהיה הענין על עם בני ישראל ואת פתגמן כתב הדת והכל הגידו
 לאסתר וז"ש ויגידו לה שלשון הגדה מורה על המשך הענין ולפיכך ותתחלחל המלכה מאד
 ולכן לא שלחה לו רק בגדים להלבישו בגדי יקר ולהסיר את שקו כדי שיוכל ליכנס בשער
 בית המלך להתחנן על עמו כי גם הוא היה מחשבוני המלכות וחשבה כי עד עכשו לא
 היה נכנס בסבת היוותו לבוש שק אבל לא מכנה ממנו שאר העינויים כי ראתה כי גדל
 הכאב מאד והוא אף זה לא קבל ביודעו תוכן הדברים ורוע לבבו של אחשורוש חשב כי
 דבריו לא יהיה בהם תועלת כלל. ובמדרש ותתחלחל המלכה מאד רבנין אמרין שפירשה
 גדה ורבנין דהכא אמרין הפילה עוברה נראה דכולם כוונו לרקדק מלת מאד שאם לומר
 שאחותה רעה רבה בכמות ואיכות ושיעור רב הרי משתמע ממלת חלחלה שמורה
 כאב כפול מדלא כתיב ותחיל המלכה וגו' ואם כן מלת מאד למה אלף ודאי כי אם
 לא שמועין דבר אחר במשך מהחלחלה וחד אמר פירסה גדה וחד אמר הפילה עוברה
 שאם לפירסה גדה מיתחלחל כפקא דמשמע שנעשה רושם ופועל בעצמה ומתוך דברו
 רש"י ז"ל בגמרא נראה דרשי ממלת ותתחלחל ז"ל ותתחלחל בתמסמם חלל גפה וגם
 לדבריו ז"ל הכרח מאן דאמר הפילה עוברה הוא ממאד שמורה על מסמום החלל ביותר.
 ורשי ז"ל לא פירש מסום דליתא להאי דרשא בגמרא דאפיק הא ועייל תחותה שהוצרכה

לנקביה דוק ותשכח :

ותקרא אסתר

להתקן מסריוסי המלך וגו' קראה אסתר להתקן שהיה בעל
 סודה יותר משאר הסריוסים וזה שאמר אשר העמיד לפניו
 שתצוהו אל מרדכי לרעת מה זה שלא היה רוצה ליכנס בשער המלך ועל מה זה כלומר
 על מה היתה הסבה שנגזר ונעשה הדת ההוא ואומרו על מרדכי ולא אל מרדכי איפשר
 שתהיה הכוונה שצוהו על ענייני מרדכי כלומר שידעם ואפילו על ידי אחרים ואיפשר עוד
 שכיוון באומרו ותצוהו על מרדכי שצוהו לדעת הדברים כאלו הוא עצמו מבקש לדעתם
 לא בשליחות אסתר כי אולי לא יזכר לא ירצה לגלות איה כל הדברים בשליחו האמנם
 למטה אחרי בואו להגיד לה את דברי מרדכי אשר צוהו הוצרך ללכת בשליחותה אליו
 כדי להשיב תשובה לדבריו ולפיכך כתיב ותאמר אסתר להתקן ותצוהו אל מרדכי וכמאמרם
 ז"ל שאמרו התקן זה דמיאל דבריו יותר ברורים ומיושבים ביישוב באות :

ובמדרש

לדעת מה זה ועל מה זה אמרה לו לך אמור לו מימיהם של ישראל לא באו
 לזרה כזאת שמא כפרו ישראל בזה אי וכו' ושמא כפרו בלוחות דכתיב בהן
 מזה ומזה הם כתיבים הכוונה כי אף אם בבית ראשון היה בישראל עון עבודת אילי וכוסוף
 עליו גע' וס' כנודע והיא בלי ספק לא נעלם מעיניה סבת הגלו' הראשון כי נבואה היתה
 וחסובה וא"כ היה קשה דאיך מתיישב ענין תמיהתה דמימיהם לא באו לזרה כזאת במה
 שכפרו בזה אי ואמרו דהא חזינן בבית ראשון שלא באו לזרה כזאת ממ' נראה פי' הדברו'
 דלאותרתי קאמרה במסתפקת או האי או האי לא אם על כפירת זה לא ואמרו שהיא ענין
 שא"כ הוסיפו עליה לכפור בלוחות וגו' באופן שכפרו בתורה כולה ומה גם בהיותם כופרי'
 כאלהותו

באחותי וית'נ'כ וכדאמדין והכי דייק לישנא דשמא כפרו וכו' ולא קאמ' או שמא וכו' ולפי שיש
 מרבתינו ד'סל במדרש שלא גלו ישראל עד שכפרו בייחודו של עולם ובמנו' המילה ובעשרת
 הדברות וכה' חומשי תורה כדאיתא במדרש איכה לכך אני אומר דאיפשר לפרש כי
 בהיות שהיה מוטל על ישראל בעת ההיא שכי עונות עון הפסל דנכוכד נצר ועון הנחת
 סעודתו של אחשורוש ואם היתה סיבת הגזירה בשביל הפסל היה בהכרח שהדור ההוא
 גם כן ישנו לחטוא בעון עבודת א' לי ויתפסו עון אחותיהם בידיהם דאי לא אינו ראוי
 דאכות יאכלו כוסר ושיני בכים תקהינה וזהו שאמרה שמא כפרו ישראל בזה אלי וגו' כי
 בהיות הדבר כן נחתם גזרת העון התלוי ועומד עליהם מוזמן הפסל וה' בחמלתו תלה
 עליהם עד הזמן ההוא לראות אם יחזרו בתשובה והם לא מבעיא שלא חזרו בתשובה
 אלא אדרבה חפסו בידיהם אותו עון עצמו בלי ספק שראויים לגזירה זו ולפיכך שאלה
 לדעת אם היה בישראל עון זה או שמא כפרו בלוחות וכו' כלומר בכללות התורה לומר
 שאפילו אם לא תפסו בעון עבודת א' לי שהוא עון האכות עמו מ' בהיות שכפרו בכלל
 התורה מספיק זה לשיפוקד השם יתברך עליהם עון הפסל ויגזור עליהם גזירה זו א' עפי
 שאם היה עון פרטי כיון שלא היה מאותו סוג עצמו לא היה מספיק לפקוד עליהם עון
 הפסל דאכותיהם ויודע אני דאיפשר היה לחלק בין לעבור על התורה שהכונה לחטוא
 במנותיה ולעבור עליהן וכין לכפור במציאות התורה והלוחות שאינם מן השמים ואין
 בהם אמונה דודאי הא' עדיפא ועונש הכופר הזה קשה מהעובר דהעובר תקיף יגרום
 להנאת גופו והוי באנוס קנתו הכופר הוא פשע ומרד והתם בגלות ראשון עברו קאמר
 והכא שאלה אם כפרו ומכל מקום אין הדעת כוחה בזה משום דהתם נמי קאמר בתחלת
 המאמר כפרו ונריך לומר דלאו דווקא' ויבא לנו מדבריהם ז'ל דמה זה ועל מה זה תחוייהו
 על סבות הגזירה חיירו ואין מה זה הראשון על מציאות הדבר כי לא נעלם מאנה
 באמור ועוד למדנו דלאו על סיבות טבעיות קא אמרה אלא על סבות אלהיות ודברו
 שאלתה ראויים אליה :

ויצא התך אל מרדכי וגו' לפי הפירוש הא' ספר הכתוב שהוא לא רצה לדעת
 הדבר מאחרים רק ממרדכי עצמו כדי לידע פרטי הדברים כולם
 והדבר על בוריו כי אולי אחרים לא יודעו ועוד כדי שלא לאחר הידיעה כי מרדכי היה
 שם מוכן ומזומן כי היה ברצונו אשר לפני שער המלך וידעתי כי יעלה בדעת הרואה
 פירושי זה לומר כי פסוק זה מנבא למה שפירשנו לעיל בעד לפני שער המלך ולפי האמת
 לא היא שאינו מוכרח שיהיה פירוש לפני זה כהוא דלעיל וכ' דהכא קרא מוכח דכתי'
 אל רחוב העיר :

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו וגו' : ואת פתשגן כתב הדת וגו' ספר
 הכתובים שברחות מרדכי השליח הנכבד הזה אשר היה
 בעל סודה של אסתר והקרוב אליה ומה גם למאמרם ז'ל אשר הוא דניאל לכן הגיד לו
 כל הדברים באורך ובהמשך רב וז' ויגד לו מרדכי וגו' והנה אמר לו קודם את כל אשר
 קרה. עם המן מקודם בענין מניעת ההסתחוויה וכמו שת' גם המתרגם ז'ל להורות ש'
 בעל

פירוש מגלת אסתר

כשלו הצער הזה ובודאי שלא יועילו דבריו כלל ועוד שנמסרו להמן הצר הצורר כי אמר
לשקול בהם הכסף והמלך לא רצה רק נתנם לו במתנה אשר זה מורה כי שיני אריות
שיניו וגם הוא מחשבתו לרעה ואם כן כל זה הוראה לגדל הצרה אשר באו מים עד נפש
ומזה נודע באמת ובתמים כי דבריו לא יועילו ולא יצילו ונריכה היתה המלכה להתעסק
בדבר כדי להוציא לאור משפטם ובהיות כי חולי ושמא תרצה אסתר לתת מיתון בדבר
עד תמצא מקום להכנס אל המלך ואגב אורחה תבקש מלפניו על הדבר הזה לכן מרדכי
נתן ביד התך את פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להראות את אסתר כדי שתראה
ותתמלא רחמים ולא תתירשל ואמר ולהגיד לה כלומר לבאר פרטי הגזירה שהיה להשמיר
להרוג ולאכזר את כל היהודים טף וכשים ביום אחד בכל מדיונות המלך כי בודעה כל זה
בהכרח תבקש מקום להצלתם בלי מתן כלל ובמדרש אשר קרהו בחלום מלמד שהזכיר
לה את החלום אשר חלם מענין זה בשנה השנית למלך אחשורוש וכו' והנה תורף החלום
מורה בסופו ריוח והצלה יעמוד באמת לגוי הקטון לכסוף ועת צרה תהיה ליעקב וממנה
זווע ונראה מדבריהם שכיוון מרדכי בדבריו להורות שלא תתוואש מן הרחמים כי כבר
הראו מן השמים שינאו מאפילה לאור גדול ועל דרך זה איפשר לפרש בדרך אחרת
הכתוב כולו בשמירת כונה זו והוא שכל כונת מרדכי בדבריו אלה להתך לתת לב לאסתר
אלהורות לה כי בלי ספק יועילו דבריה להציל את ישראל ולזה הגיד לה את כל אשר קרהו
זהכונה אשר קרהו עם אליהו בידעו חתימת הגזירה שהיתה בטיט וכמאמרם זל ועוד כי
המלך כתעורר לזה בשביל מה שאמר המן לשקול את הכסף ובעת התנאי לא נאמר אלא
לאכזרם ובכתיבת הדת נאמר להשמידם שמורה יותר ממה שנתרצה המלך ועם זה תוכל
להתחיל בפתח דבריה עם המלך הגם כי יהיה מקום להמן להתנצל דתויהו חרא
מילתא הוא מ"מ הרי זה מקום פתח לומר למלך כי דברי המן לא היו אלא כזוף ומכזר
השנאה הקדומה ואמר להגיד כלומר שיגיד לה כל פרטי הדברים גם סבת העון המסבב
וגם נזהר לכוונת עליה וגו' לפי שבסבת הנווי תהיה כמוכרחת ולא תתנצל באומרה שלא
היתה רוצה להזקק לאחשורוש ברצון מענמה ואמר לבא אל המלך להתחנן לו וגו' לומר
כי בהיות הדבר תלוי בהמן ונוגע לו לא יהיה מציאות אצלה רק בהתחנן למלך בהיותו
לברו וזה לא היה מציאות להמנא עמו לברו כי אם אסתר והדבר ברור ואיפשר גם כן
שהנווי הזה הוצרך לנגד הנווי האחר שהיתה מצווה ממנו שלא להגיד עמה ומולדתה
ועכשו היתה נריכה להתחנן על עמה ובהכרח יהיה נודע מתוך תחנתה היותה מעם
בני ישראל ובמדרש אמר להתך אמור לה בן בנו של קרהו בא עליכם ה"ה אשר קרך
בדרך נראה שלדעת ר"ל שאסתר בקשה לדעת מה היה העון אשר בבני ישראל שבסבתו
נבזר עליהם גזירה רעה וקשה כזאת הוצרכו לומר גם כן בפתשובת מרדכי שרמו על העון
אשר בהם ואמר שבא עליהם זרע עמלק באותו אופן ענמו שבא עליהם עמלק בעת
צאתם מצרים שהיה בהם עון שאמרו ה"ה ביקרבנו אם אין וכדכתיב בסיפיה דקרא
ואחה עיף ויגע ולא ירא להי כמאמרם זל וכמו בן עתה בן בנו של קרהו בא עליהם בעת
היות בהם עון והכונה על הפסל שהוא נוגע באלהות וכמנא היותו מסובב עון ה"ה

בקרבתו

בקרבתנו ונ' ויהיה דרך המדרש הזה על רשת ר' שכי שנתחייבו ישראל כליה מפני שהסתחוו לפסל כבוכד נצר הרשע ואגב אורחיה רמו להגם כן כי עליהם המלאכה לבמור ביען היה הנר הנזכר את ישראל על זאת מזרע עמלק אשר בא לעולם מסבת טאול אביהם ועליהם לתקן את המעוות .

ויבא התך

ויגר לאסתר וגו' הכונה שהתך ראה בחכמתו כי דברי מרדכי היו נרויכין ביחור רחב והמשך הסיפור כדי שתבין אסתר את תורף כונתו ותוכן טענותיו וכן עשה וז'ס ויגר לאסתר את דברי מרדכי שלשון הגדה מורה הרחבת הסיפור בכל הפרטי כדאמרן ולפי הפירוט שנתפרש לעיל שלא הקפידה אסתר שידע הדברים ממרדכי עצמו אלא אפילו מאחרים ואמרנו גם כן שהתך רצה לדעת הענין ממנו עצמו עתה בחזרתו בשליחותו אל אסתר הודיע לה כי הדברים ההם הוו דברי מרדכי כי ממנו ידע קושטא דמלתא לא מאחרים וז'ס את דברי מרדכי ואיפשר לרקדק עוד מקראי דלעיל דכתיב ויצא התך אל מרדכי וגו' ויגר לו מרדכי וגו' דאף אם התך היה הולך בשליחות אסתר לשאל הדבר מאת מרדכי לא הוצרך לשאל ממנו כי תקף בראות מרדכי אותו מעצמו דבר אליו את כל כונתו כדי שיודיע הדברים לאסתר כי מכירו היה שהוא העומד לפניה ובעל סודה ומה גם למאמרו ז"ל שהוא דניאל וממתין היה אחר מבעלי הסוד כדי להגיד ולגלות לאסתר את כל לבו ולכן בראותו אותו בא אליו לא המתין שישאל לו מאומה והוא התחיל בדברים כאמור ולהכי לא נמצא בכתוב שום בילוי ששאל ממנו התך שום דבר אלא ויצא התך וגו' ויגר לו מרדכי וגו' והנה עתה כאשר בא התך אל אסתר בתשובת השליחות כתיב ויגר לאסתר את דברי מרדכי כלומר שהדברי ההם היו דברי מרדכי מעצמו ולא בתשובת שאלתו :

ותאמר אסתר

להתך וגו' הכונה כי בהיות תשובתה זאת תשובת קלקלה שהורתה בדבריה שלא היתה רוצה להכנס אל המלך להתחנן על עמה שלא להכניס את עצמה למקום סכנה לפיכך הוצרכה אסתר לפיזם את התך בדברים טובים ורכים שילך בשליחותה לפיזם את מרדכי ולומר דבריה לו מדאגה מדבר שמא ימאן ללכת בשליחות קלקלה וכמו שהיה כן כפי דעת קצת מרז"ל במדרש ז"ס ותאמר אסתר להתך שלשון אמירה בכל מקום הוא לשון פיוס ואחר הפיוס צותה אותו שיהיו דברי תשובתה כאמרו ממנו למרדכי עצמו מבלי שישמע אחר את דבריהם פן יהיה לפוקה ולמכשול להחזיק ביד מרעים בהרגישם דגם היא הוה גרוכה רבה להתעסק בהנלתם וז'ס ותנוהו אל מרדכי ולפי מה שנתפרש לעיל שלא חששה בשליחותה הא' שידבר עם מרדכי בעצמו ודיויקינן מדכתיב על מרדכי כאמר דהשתא בשליחות השני דכבר ידעה אסתר את כל הדברים בפרטות אמרה להתך שילך וידבר דבריה אל מרדכי בעצמו ובשליחותה ולכך כתיב הכא אל מרדכי . ויתכן עוד לפרש שכתחלה אמרה תשובתה זאת אסתר להתך כמדברת ממנה אליו להורות כי תשובה נכחת היה לה בדבר ואחר כך ותנוהו אל מרדכי לאומרה ועשתה כן מפני שראתה אותו מרחיב וממשיך את דברי מרדכי וממתיקם לה וכמו שנתפרש כלשון ויגר אשר הורה בזה שהיה גם הוא נוטה לפנתו

פירוש מגילת אסתר

לסברתו ולפיכך רצתה להשיב לו כאלו הוא בעל הטענה ואחר כך ותצוהו אל מרדכי •
והמתרגם ז'ל תרגם ואמרת אסתר להתך למיזל למללא למרדכי ופקידת ליה על עיסק
מרדכי דלא יגרי עם המן מצותא ארום דכבו דכיני יעקב ועשו הוה נטיר ליה עד כאן
רצה לתקן מאי דכתיב בקרא תרתי ותאמר וגו' ותצוהו וגו' ולפי דרכנו כבר נתבאר
לעיל על כפון :

בל עברי

המלך ועם מדינות המלך וגו' אמרה בתשובתה אליו שהוא דבר
מפורסם לכל העולם שכל איש ואשה אשר יבא אל המלך אל החצר
הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית וכיון שהוא מפורסם אעפ"י שהמלך ירצה לחפות
לא יוכל מפני השמים והעם וכמו שקרה בדניאל ואין בזה שום צד הנלה רק שקודם
הכניסה יוסיט לו המלך את שרביט הזהב ויותר קרוב יהיה הושטת השרביט אליו ולא אלי
לפי שהדברים נכרים שהוא בכעם עמי שלא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום ואם
כן הושטת השרביט לדודי דל מהבא שאינו אלף מתוך חכה יתירא והשתא ליתא כינו
לכיני וקרוב לדברינו אלה דאנו לא נקראתי וגו' ראיתי בשם ה' הכהן ז'ל • ולפי פשט
הברור בפסוק כי אין לבא אל שער המלך וגו' ירצה כי בהיות שמרדכי לא רצה ליכנס
בשער המלך בשביל היותו בלבוש שק ואעפ"י שלא היה זה כי אם מחמת דרך ארץ והיה
אפשרי התיקון בהסירו אותו עד יכנס ויצא ועם כל זה לא רצה ליכנס לזה אמרה לו
אסתר אתה לא רצית ליכנס בלבוש שק אעפ"י שאין בו סכנת מות שהרי לא היה מנימוסי
המלכות וגם הוא אפשרי התיקון כראמון אני שכניסתי לחצר הפנימית היא כמנעת מצד
דת המלכות ועכש מיתה ובלתי איפשרי התיקון איך אכנס • ועוד הורתה לו באומרה
ואני לא נקראתי וגו' לומר כי מלבד הסכנה היה גם כן קצת עבירה שאם נקראתי
אליו היתה הליכתה אלנו באונם כמו שהיה עד הכה אמנם אם היתה הולכת אליו עתה
בלא קריאה היתה נבעלת לנו ברצון ועבירה היא בידה ובדרך עבירה היא יעשה לה נס
להצילם • ואיפשר עוד שכוונת אסתר באומרה ואני לא נקראתי וגו' לומר שעברה זמן
רב שלא נקראתי אל המלך ולכן אי אפשר שתתעכב הקריאה רק זמן מועט כי בהכרח
יקראנה אליו כי היא האשה אשר אהב ואז תלך אליו כמנהגה בלי נדנוד עבירה כלל
והיות השליחו נקי מכל סיג בהכרח יצא הדבר לאור מההליכ' עתה מהרה בקצת מדומי
עבירה כאמור • וקרוב לדברים אלה שמעתי מפי הרש"ב אלנו בשם אביו ז'ל ותורף כונתו
לבקש' עת רצון ותורף כונתנו על בריחתה מדמדומי עבירה כאמור • ואומרו לבד מאשר
יוסיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה רצתה לומר שהיתה מסתפקת במשמעות הכימוס
הזה אם הכונה היא שאף שיוסיט לו המלך את שרביט הזהב לא יועיל לו רק להחיותו אבל
יוחידהו מגדולתו ולא יהיו דבריו כשמעים באופן שראתה את הענין הזה בקוסי התקנה :
ותגידו למרדכי את דברי אסתר במדרש כתבו ז'ל והתך להיכן הלך מכאן
שאיך משיבין על הקלקלה וכן א"ל ואיפשר לפרש בדבריהם
כי עם היות שישרו בעיניו דברי אסתר והיתה טענתה טענה נכחת מ"מ בהיותה תשובת
קלקלה לא רצה הוא להשיב אותה והושב לה על ידי אחרי' ועוד נראה לפי פשוטו דאיפשר

דגם כענין התך לא טובה התשובה ולפיכך לא רצה להיות שליח בזה ונאמרו לה הדברים
 מפי אחרים שאסתר בעצמה שלחם או התך שלחם והמתרגם ודברו ר"ל ידובים כי
 מיכאל וגבריאל היו אלו המגידים ועל פי דרכם איפשר דאיתי שפיר אומרו אחר כך ויאמר
 מרדכי להשיב אל אסתר שהכונה שאמר להם שבהשיבם את תשובתו אליה יורו כאלו
 אומרים הדברים והתשובה מעצמם ג"כ להורות שהם מוסכמים לדברו מרדכי שדבריהם
 יהיו יותר מקובלים ומיראים אותם בהיותם מלאכי מעלה כי בלי ספק שניהם הכירו בהם
 ובראותה את דעתם מסכמת לדעתו תבטל את דעתה ולא תחוש לכדנוד עבירה כלל
 וכן היה כי קבלה את תשובתם ובטלה את דעתה לגמרי וטעם היות המלאכים שנים
 ונחד היה סגני במקום התך איפשר כי בהיותם מסתבבים מהשליחות הזו חסד לישראל ודין
 להמן ולעמו והם מנר היות שלוחים הוחזק הדבר לכאן לשועל וקבלה בה אסתר לעשות
 ההשתדלות שעשתה בלתי מורא ופחד כלל לפיכך הונצחו שניהם מיכאל מלאך החסד
 וגבריאל מלאך הדין והדבר קל להבין:

ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר כבר נתבאר ביישוב נאות אומרו להשיב
 אל אסתר ועל דרך מאמרם ז"ל ואיפשר עוד כי בהיות
 התשובה הזאת בחרי אף וכדברים קשים כדמפרש ואזיל הדעת מכרחת שנסוגו אחור
 השלוחים מלכת אל מלכה חסובה כמו אסתר בדברים כאלה קשים כגידים ומרו כלענה
 ולפיכך הונצח לדבר דבריו עם השלוחים קודם ולפייסם ולומר להם שילכו בתשובתו איתם
 ולא יחושו כלל כי אסתר היא ובנדקויתה לא ישית לבה להתכעס בדברים ההמה והנה
 לפי דרכה היתה תשובתה אל תדמי בנפשך וגו' כלומר אל יעלה על לבך שבשכיל היותך
 זהירה בנפשך שלא לטמאה בעבירה זו שאת אומרת שתלטי בית המלך מכל היהודי
 ואף על פי שאת אומרת כי מהרה תלכי אל בית המלך כמנהגך ואיכו מוכרת שיהיה
 תכף דעי באמת כי אם החרש תחרישי בעת הזאת תכף ומיד ריוח והנלה יעמוד ליהודים
 ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו שהייתם סיבה לחיות זרע עמלק ומי יודע אם
 לעת כזאת הגעת למלכות שהוא דבר תימה היות יהודית נשאת לפרל והוא חוץ מן השכל
 רק שנאמר בודאי כי היה זה שהש"ת אינה לירך בשכיל שעתיד גם גדול להעשות על ירך
 ולכן לא תחושו אם יראה בעיניך שיש בדבר קצת דמדומי עבירה כי גדולה עבירה
 לשמה ואיפשר עוד שהשיבה מרדכי לפי דבריה שאמרה שהנכנס לחצר הפנימית אחת
 דתו להמית ולא היה ראוי שיכניס עצמה בספק מיתה ולהתחייב בנפשה ומה גם שלא
 נקראת לבא אל המלך זה שלשים יום והיה זה הוראת זעף וקרוב לודאי שלא יושיט
 לה המלך את שרביט הזהב ולזה השיבה שאם היתה מחזקת עצמה בחזקת חיות בודאי
 היה הדין עמה לפי דרכה אבל אל תדמי בנפשך כלומר לא יעלה מחשבה זו בדעתך
 להחזיק את עצמך שתמלטי את יותר מכל היהודים והרי את בחזקת חיות והם בחזקת
 מיתה כדי שתאמרי שאין את רוצה להתחייב בנפשך כי אם וגו' אללא אדרבא מלבד שיש
 לך להחזיק את עצמך בחזקת מיתה ונמצא שאין כאן חיוב נפש עוד יש לדמות בנפשך
 ואם החרש תחרישי בעת הזאת ריוח והנלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית

וא א א י י אכ"ך

אביך תאכרו נמצא שהם חיים יותר ממך ועוד שמי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות
דונה לומר אם מה שהגעת למלכות יושלך לעת כזאת שהרי נמצאו כל היהודים להמך
ומיווציאך מן הכלל אעפי שאת מלכה וזאתי תוכיח או יהיה ומי יודע אם לעת כזאת
הגעת למלכות על דרך לפני שבר גאון ואומרו החרש תחרישי מנינו במדרש שדקדקו
הכפל וזל אם תשתקי עכשו שלא ללמד סניגוריא על אומתך סופך לשתוק לעתיד
לכא ואין לך פתחון פה וכו' ולרודן כבר הוא מיושב והכונה לא מיבעיא אם תהיה השתיקה
לגמרי שלא לפקח עליהם בשום נד אלא חפילו מניחות שתיקה לשעתה באמור עוד הזמן
גדול עד יב חרש ובין כך אבא אל המלך ברשות וזש תחרישי בעת הזאת דעי כי ריות
והנלה יעמוד תכף ומיד וכו' ולא תהיה על ירך באופן שהם יהיו ניכולים ואת ובית אביך
תאכרו כיון שבא לירך לתקן את אשר עתו אבותיך הראשונים ולא תקנת:

ותאמר אסתר

להשיב אל מרדכי על פי דרכנו שכתבנו על דרך רז"ל
והמתרגם שהסלוחים היו מלאכים ממש נאמר שבהיות

שגם אסתר ראתה שהיה בתשובתה קנת כדגוד עבירה והוא לנוס ביום ראשון של
פסח וכמש אחר כך ויעבור מרדכי וגו' ולכן אמרה למלאכים שהם ישיבו גם כן
בתשובתה וכמסכימים לדעתה וזש להשיב אל מרדכי ופשוטו כי תשובתה זאת
מדבריה אלו לא מלכה ורמוזה היו שדעתה היתה מסכמת שראוי לעשות כן אלא
שאמרה בן להשיב אל מרדכי לפי דרכו וסברתו שהורה לדעת שלא תחוש לבא אל
המלך אשר לא כדת וגו' :

לך בנוס

את כל היהודים הנמצאים בשושן וגו' טעם הכניסה והקיבוצ הזה
איפשר משום דתפלת הרבים נשמעת אעפי שיהיו בלתי ראויים
וכמש הפסוק פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם כדאיתא בס' הזוהר ואומרה
וצומו עלי וגו' כלומר שיעבירו קול שהקיבוצ בשבילה והכונה כדי שלא ישתדלו האובים
למוכעם ולבטלם ולערבב את קבוצם לכך יאמרו כי מתקבצים להתפלל לשלום המלכה
וזש וצומו עלי ויהיה וצומו מלשון חיבור וקיבוצ כמו צומת הגידון וכהכי אתי שפיר כפל
הפסוק שאם פירושנו נוס ותענית מאי ואל תאכלו וגו' ה'לל וצומו עלי שלשת ימים לילה
ויום אלא הכונה כמש שיתחברו להתפלל וגם כן שאל יאכלו ואל ישתו וגו' וגם אבי
ונערותי אנוס כן ודוק דקאמר אנוס ולא קאמר ננוס וכן אבא אל המלך כלומר כן
בתענית אבא אל המלך אשר לא כדת כלומר אעפי שאינו ראוי לבא רק מתוך ערוב ועימוג
מ' זאת נחמתי שאחרי עשות כל ההסתדרות הזה שכאשר אבדתי אבדתי כלומר שאם
לא יקבלני המלך וימיתני ויאבדני יהיה האכדון לי לבדי ואכפר על בני ישראל והם ינצלו
כי אני ובית אבי גרמנו במלחמת עמלק ואני אשא ואפרע את חוב בית אבי וכל ישראל
יהיו נקיים או ירצה וכאשר אבדתי כלומר בזמן שיבא לי האכדון יהיה לי לבדי ולא
לבית אבי כיון שאנכי משתדלת כפי יכולתי ולא תאמר ואת ובית אביך תאכרו והיה
פירוש כאשר כמו בזמן אשר או ירצה אעפי שבה שאני אומר אנרוס לכם לעבור
עבירה לנוס ביום ראשון של פסח מכל מקום כמו שאבדתי בלכתי להבעל לערל ברעון

אבדתי

אכרתיו גם בזה • ורזל אמרו אל תאכלו כזית מצה כליל פסח ואל תשתו ארבעה כוסות
 וכו' כוונתו בזה לתרץ כפל הפסוק כי היתה הכונה מלבד התעניות למונעם מפילו מאכילת
 מצה ושתיה של מצה דהוה אסיק אדעתין שאף אם יצומו לפחות כזית מצה וארבעה
 כוסות לא ירחו ולכך הזהירם שיהיו הצומות שלמים • וגם לדבריו רזל במדרש שמרדכי
 סרב בראשונה כשאמרה אסתר ואל תאכלו ואל תשתו וגו' שלא להוהרי בהם יום ראשון
 של פסח אמרה לו זקן שבישראל למה הוא פסח וכו' יהיה לדעתם פירוש וצומו עלי כמו
 עלי קללתך בני כלומר עון הצום יהיה עלי אע"פ שלא תטעמו מפילו אכילה ושתיה של
 מצה שהוא כזית מצה וארבעה כוסות כאמור לפי שאם אין ישראל פסח למה • ואיפשר
 עוד לומר וצומו עלי כלומר אע"פ שאתם צריכים להתענות בשבילכם מכל מקום יהיה
 כוונת הצום בחבור עלי כי עליכם כבר הייתם מתענים ביחוד או בלתי חבור כל
 הנמצאים בשושן כי ברוב עם הדרת מלך והתחברות הצום ותועלתו יהיה עלי כדי
 שיצילני יי' ואפילו בצום עצמו איפשר לתת לי חלק בו ושלכם לא יחסר כי יהיה כפול
 לילה ויום וגם אני ונערותי אנוס כן עלי ועליכם ובכן יודעת אני כי אבא אל המלך
 אשר לא כדת כי יי' יגמור בעדו ויבא הביאה לתכלית ולא יקראני אסון בדרך כלל
 אע"פ שהוא שלא כדתו וגזירתו שלא יכנסו בלא קריאה ואף אם בזה שאנכי משימה
 את עצמי ונפשי בסכנה וסומכת על כס אנכי מאבדת את זכותי לא איכפת לי מירי כי
 כאשר אבדתי זכות הרבה בהיותי נפרדת מביתך אבדתי גם שאר זכותי ואיני חוששת
 לזה כלל • אוירצה מה שאנכי מבקשת שתצומו עלי לא להצלת גופי אנכי מכוונת אלא
 כדי שינא משפטכם לאורה שהם יתברך יסכים שאבא אל המלך אשר לא כדת
 ואצילכם כי למה שנוגע לי איני חוששת כלל שכאשר אבדתי מכוונתם ונשאתי
 לערל אז אבדתי לגמרי ואני מחשבת את עצמי לאבודה מן העולם לגמרי ואם
 ימיתני איתתא קטילתא קטיל :

ובמדרש דרשו דכיננס זה היה מאותם היהודים שאכלו בסעודת
 אחשורוש ודיוקיו הכי מדכתוב הנמצאים בשושן לרמוז על
 הכתיב בסעודה לכל העם הנמצאים בשושן וגו' ואמרה וצומו עלי וגו' לומר כי אף אם
 היתה יודעת שכולם צמים ומתענים וכדאסהיר קרא בבירור שבכל מדינה ומדינה היו
 היהודים בצום ובכי ומספר ומה גם בשושן מקום מרדכי מא היתה מצוה עתה תוספת
 גדול והוא שיהיה הצום שלשת ימים לילה ויום וזש וצומו עלי כלומר בשביל נוויי וגזירתו
 צום מחודש וכדמפרש ואזיל ואל תאכלו ואל תשתו וגו' ומה שחזר ופירש ואל תאכלו
 ואל תשתו וגו' והוא הוא הצום איפשר שלפי שהחמיר באריכות הזמן היה מקום
 לטעות ולהקל לפחות בשתיה כדי שיהיה הצום יכולים לעמוד בו וכמו שמצינו לקצת
 מרבנותנו ז"ל שהכריחם זה לומר שהיו מפסיקין מבעוד יום ומנדר זה היה מקום
 להקל בשתיה לפחות לפיכך חזרה ופירשה ואל תאכלו ואל תשתו להשוות שתיהם
 לאכילה להזהיר שיהיו הצומות שלמים • והיותר קרוב אנלי כי בהיות הקיבוץ הזה
 מאותם הנמצאים בסעודה והיה ראוי שיהיה העינוי כנגד ומי ההנאה ושם היו שבעה
 ז א כ ז י 2 ימים

ימים ומן הסתם היו יושבים כסעודה בימים ולא בלילות כמצא ששלשה ימים לילה ויום
 יהיו כנגד ששת הימים וליל רביעי נאמר דמקצת היום ככולו ואפילו מקצת לילה היו
 דינא הכי והרי כאן שבעה כנגד שבעה כי בליל רביעי בלי ספק לא היו מצמצמין
 לאכול תבין ומיד כשתחשך וכפרט בהיותם מרי בפש עריון ומקוים רחמי שמים וממילא
 היה כתוסף מעט בענויים מליל רביעי ובהיות הענין כן שהיה נתקן בעינוי הזה כל
 שבעת ימי ההנאה וכדאמרן לפיכך פירש במי ואמר ואל תאכלו ואל תשתו לרמוז כונת
 העינוי שתהיה לתקן האכילה והשתיה שנהנו מהם באיסור וכן מצאתי בילקוט בשם
 המדרש ז"ל וכי יש אדם צם ואוכל אלא אתם צמים על שאכלתם ושתייתם מסעודתו
 של אחשוורוש וכו' ואנא מדידי אמונא נמי כנותן טעם להיות העינוי שלשה ימים
 לילה ויום לא פחות ולא יותר וכדאמרן • ואמרה גם אני ונערותי אנוס כן כלומר
 שאף אם אריכות הצום היה לחדש עינוי והיה איפשר להיות במשך מזה שאסתר שלא
 היתה מתענה עד עכשו יספיק לה ביום אחד או שנים שהרי מציאות הענוי חדוש הוא
 לה לזה אמרה שלא היתה רונה להקל מעליה אלא גם אני ונערותי אנוס כן כמותכם
 שלשה ימים ולמה שרקדקנו היות העינוי הזה כנגד שבעת ימי המשתה דאחשוורוש יכוין
 נמי אומרה גם אני ונערותי אנוס כן דקאי למאי דאמרה קודם למרדכי וצומו עלי שכלל
 אותו בכלל המתענים לתקן את אשר עיתו בסעודת אחשוורוש וידוע שמרדכי לא נהנה
 בסעודה ההיא וכמאמרם ז"ל בפסוק איש יהודי וגו' לכך אמרה גם אני ונערותי אנוס
 כן אעפי שלא בהנתי מהסעודה ההיא כי שלי ושלך יעמדו לי לבא אל המלך אשר לא
 כדת דכיון שאינם צריכים לתקון זכותם עדיף ויהיו לי למגן ונכה בלי ספק וכמה שפירשו
 בעלי הרמז ז"ל דמלת כ"ן עולה ע"ב כנגד ע"ב שעות של התעניות יבא לפי זה מכוון היטב
 כי תעניתם בע"ב שעות בלתי נורף תיקון עבירה בלי ספק שיעורר את שם בן ע"ב להיות
 לה למעוז ועזרה עד ינא המשפט לאורה :

ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר נותה וגו' הכונה לומר שאעפי שדעת
 מרדכי היה שלא היתה אסתר צריכה לכל זה כי זכותה
 תספיק לה מבלי צומות היהודים מיותרים בשבילה ומה גם בהיותם משתדלת בפיקוח
 בפשות עם גדול ורבוז עם ה' עם כל זה עבר על דעתו ולא רצה להשען על כונתו
 כלל ולערער אחרי דבריה וכפרט כדי שלא תטרף דעתה עליה ותכנס להשתדל בדבר
 כשמחה ולפיכך עשה ככל אשר צותה עליו אסתר ודייק אומרו ככל אשר צותה עליו כי
 לא הפיל דבר מדבריה ארצה אם בדברים אשר צותה לעשות ואם בכונת הצומות וכפי
 הפירושים האמורים למעלה ולפי מאי דכתיב בצויה לך כנוס דמשמע שהוא בעצמו
 והיה המקהיל והמאסף אותם אתי שפיר הכל מלת עליו לומר שגם בזה קיים את צויה
 לעשותו בו יותר מכשלותו ודברי המדרש ידועים :

ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות וגו' אמר כי ביום השלישי
 לתעניתה באותו אופן ובאותה תכונה ענמה נכנסה
 לבית המלך ולא שנתה דבר כי אם בענין המלכות דעד השתא היתה לבושה בגדי שק
 ובאפר

וזכאפר ועכשו לבשה בגדי מלכות ונתלבש תכונת המלכות בעצמה בהחלט באופן
 שהיו פניה מאירות ומזהירות ולא נכר בה ובגופה כלל חולשת העיניו דשלשה ימים לילה
 ויום ודיוק הכי מדכתיב ותלבש אסתר מלכות ולא כתיב בגדי מלכות וכמדרש ותלבש
 אסתר מלכות נערה האפר והפשיטה השק והלבישה הקדוש ברוך הוא חיל מן החיל של
 מעלה וכן הוא אומר מלכותך מלכות כל עולמים עד כאן הדברים נכרים כי כוונתם על
 דבר בעלם ועמוק ואנחנו קרבנוהו אל הפשט וטעם לבישת בגדי מלכות חשובי ויקרים
 הוא להראות העמים והשרים כי מלכה היא ובזה היתה מתנצלת בענין הדת שלא היתה
 מוטל עליה וכמו שאמר במדרש שכן אמר לה אחשורוש אחרי כן ונס כן כוונה אסתר
 כי בהיותה מלכות בגדי מלכות לא יעלה ברעת איש להזיק לה כי יהיה נוגע בכתר
 מלכות ויחייב את ראשו למלך וכזה לא יהיה מקום להמן וסיעתו להזיקה אם ימצאו שם
 באומרים שעוברת על דת כי יהיו יראים לנפשם עד בואם לשאול את גזרת המלך בעצמה
 ולכוונה זו גם כן שמה עצמה בחצר וגו' נכח פתח בית המלך מקום שהמלך יושב שם
 נוכח פתח הבית דמי הוא זה ואי זהו אשר יזיד להרוג אשת המלך לעיניו וכל זה עשתה
 לקרב הדברים אל הטבע ושלא לסמוך על הנס בהחלט והדברים ברורים ולפי פירוש זה
 איפשר לפרש ותלבש אסתר מלכות על בגדים מיוחדים להוראת מלכות שהיתה לובשת
 אותם בעת היותה עם המלך וכלי ספק יהיו כיכרים ורשומים בחשיבות וכיתר שאת
 מאותם שהיו עליה בבית הנשי' ורז'ל אמרו ותעמד בחצר בית המלך הפנימית אמר ר'
 לוי כיון שהגיעה לבית האילים נסתלקה הימנה שכינה אמרה לי אלי למה עזבתני שמה
 אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרנון או שמה על שקראתיו כלב שנאמר הנילה מחרב
 נפשי מיד כלב יחידתי חזרה וקראתו אריה שנאמר הושיעני מפי אריה עד כאן נראה
 דקשיתיה לרבי לוי בפסוק אומרו ותעמוד בחצר בית המלך דכפי פשטיה דקרא דקאי
 לאסתר ה'לל ותבא עד חצר בית המלך וגו' ועליה אתי שפיר ויהי כראות המלך דקודם
 העמידה שם צריך ביאה וכיון שכן יאמר מביאות ביאתה שם ואחר כך באומרה ויהי
 כראו' המלך את אסתר המלכה עומדת בחצר הרי עמידתה שם נשמעת ולכן רנה לפרש
 דותעמוד קאי למלכות והוא עם המפורש שם דמלכות רונה לומר רוח הקדש דאיתא שם
 לעיל בגדי מלכות מיבשי ליה אמר רבי לעזר אמר רבי חנינא מלמד שלבשתה רוח הקדש
 כתיב הכא ותלבש וכתוב התם ורוח לבשה את עצמאי עד כאן הנה שמלכו' רונה לומר
 רוח הקדש ופירוש הפסוק שרוח הקדש עמד ונשאר חוץ ממנה בהגיעה לחצר בית המלך
 הפנימית והטעם בשביל היות שם בית האילים ומאי דנקט ותעמד לשון נקבה משום
 מלת מלכות דשייך ביה לשון נקבה יותר בבירור ולפי שהוכחה דמלת ותעמד אינה
 מכרחת הביא ראיה מפסוק אלי אלי וגו' או איפשר דרבי לוי לאו מותעמד קא דייק לא
 מאלי אלי למה עזבתני לחודיה וכונתו באן לתת טעם למה עמדה בחצר בית המלך ולא
 הלכה לדרכה ובכנסה בבית המלך כיון ששרתה עליה רוח הקדש וברי זו הוראה שהשם
 יתברך היה בעזרה ולא תאונה אליה רעה לכך אמר תדע למה עמדה ופחדה מללכת
 לפנים לפי שכיון שהגיעה לבית האילים נסתלקה הימנה שכינה ומנל דכתיב אלי אלי
 למה

פירוש מגלת אסתר

למה עזבתני וגו' ומכפל אליו אליו קא דיוק דאמרה שתי טענות וכדמפרש שמא אתה דן
על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון ופירוש הדברים ועל אונס כרצון כדפירש רש"י על אונס
שאני באה אליו מאלי אונס הוא כיוונה לומר שאע"ג שנראה שהיה כאן רצון שהיתה באה
אליו מאליה מכל מקום אונסא אנסתה מחמת הצלת ישראל ולא היה ראוי לדון זה כרצון
ואמרה על שוגג כמזיד הקדומה לומר כן לפי שחלוקת האונס אינה מכרחת דהרי מכל
מקום מרצונה היתה הביאה אליו ואף על פי שיש כאן אונס מחוץ מן יומר דשרי לעבור
עבירה בשביל הצלת אחרים ומה גם בהיות הדבר ספק לפיכך אמרה על שוגג כמזיד פי
בהיות שהיא חשבה שהיה בזה היתר אם לא יהיה הדין מ"מ שגבת למוד היתה כאן לא
זדון ואין ראוי לדון שוגג כמזיד או יהיה שיעור הענין שאם תמנא לומר שיהיה הדבר
כרצון מ"מ חשבתני שיש היתר ושגגה היא בידי ושמא אתה דן שוגג כמזיד כל שכן שאונס
גמור הוא הכעילה אליו כי אין כאן רצון אלא ביאתי אליו אבל מניחות הכעילה אונס הוא
ואין כאן עבירה ברצון ואיפשר עוד לומר כי היה לאסתר דרך אחרת ללכת בה אל בית
המלך וחשבה כי אולי היתה הסתלקות השכינה מפני שנכנסה לבית האלילים ולא הטתה
הדרך ממקום אחר ולזה אמרה שמא אתה דן על שוגג כמזיד כי שגגה היתה בידה ולא
עשתה כזדון ואמרה על אונס כרצון כפשט דברי רש"י ז"ל וכדאמרן כל זה כתבתי ללכת
בעקבות רש"י ז"ל שפירש על אונס וכו' באסתר האמנם אם נרצה נוכל לפרש בדרך אחרת
שאמרה על שוגג כמזיד הווי על חטא הנוגע לאסתר והוא בואה אליו מאליה ואמרה כי
חשבה שיש היתר בדבר ואם יש בזה שום צד עבירה הווי כשוגג ואין ראוי לדונו כמזיד
ואמרה אונס כרצון על חטא כללות ישראל והוא שהשתחונו לפסל נכונה בצר ולזה אמרה
ועל אונס כרצון כלומר שמא עון כללות ישראל הוא הגורם הסתלקות השכינה ממנו כדי
שלא יהיה מקום להצלה הרי העון הזה באונס היה וכמו שאמר רש"י הם לא עשו אלא
לפנים ופר"ש ז"ל מיראה ואין ראוי לדונו כרצון וחשבה היות עון הפסל ולא עון הנחת
הסעודה שהיה ברצון לפי שעינוי הצום דשלשה ימים לילה ויום חשבה שכיפר על העון
הוא מדה כנגד מדה נשאר עון הפסל שהיה באונס כדאמרן והטעם שלא עלה בדעת
אסתר שהיה בשביל הפסילים אלא חזרה לבקש טענות אחרות איפשר דאסיק ארעתה
שבהיותה הולכת בדרך מצוה רבה בהצלת כל ישראל כראוי היה זה לשלא תסתלק השכינה
אפילו בהיותה במקום טומאה ועבודת אלילים וגאולת מצרים תוכיח דכתיב ועברתי בארץ
מצרים וגו' ולכך אמרה בדעתה שאיזה חטא היה כאן והוא הגורם או איפשר שבהגיעה
לבית האלילים נסתלקה השכינה ולא חזרה אפילו אחרי עובדה משם ולפיכך השליכה
הדבר והסבה לעון ואמרה או שמא על שקראתיו כלב קשה דמאי חטא איכה בהאי
ולכאורא יש לומר שצריך לחלוק כבוד למלכות כי מצינו יעקב ומשה שחלקו כבוד למלכות
או יש לומר שהיתה בזה יתשת ומחלשת כח הנס כי בהחשיב אותו לכלב נראה שלא היה
צריך כח גדול להנצל ממנו ולפיכך קראתו אחר כך אריה כאלו אומרת שהיה צריך חוזק
ותוקף ובזה הנס מתגדל כמציל מפי אריה שהוא כח גדול ותקיף ועוד צריך ליישב דקרא
דמיד כלב ויחידתי וגו' הוא כתוב במזמור כמה פסוקים אחריו אליו אליו למה עזבתני ואין

יתלה

ותלה החטא במה שאמרה אחריו כן ונראה שאין בזה תימא דבקרואי דכתר הכי מפרש
התפלה שהתפללה קודם כנחיתה מכיתה קודם הגיעה לבית האלילים ואמרה אז אלרי
אקרא יומם וגו' כלומר כבר קראתי והתפללתי יומם ולילה ולא דומיה לי ומה היא התפלה
הראשונה ואתה קדוש וגו' עד הושיעני מפי אריה וגו' :

ויהי בראות

המלך את אסתר המלכה וגו' הנה פשיטות הדברים מראים
שאסתר בהגיעה לחצר בית המלך הפנימית עמדה ונתעכבה
שם לראות איך יפול דבר כי היתה נכח המלך ונראה אם תעלה חמת המלך עליה או
לאו אבל לא הגיעה עדיו מיראת הדת וזהו שאמר לעיל ותעמוד בחצר בית המלך וגו' וכן
נראה ממדרש רבתי שעמדה בחצר למול פני המלך ולא ככנסה למקום כסא המלכו ועם
זה אמר הפסוק באן כי המלך כראותו את אסתר שעם היותה מלכה והיה לה התנכלות
גדול ליכנס עד לפנים אצל בעלה בלי רשות עם כל זה עמדה וגם נצבה ונתעכבה בחצר
להמתין רשות היתה זאת סיבה גדולה שנשאה חן בעיניו כי הראתה שדבר המלך ודתו
חשוב מאד בעיניה לחין תכלית ולא פנתה אל בקשת התנכלות היותה מלכה ולכן תקף
בלי איחור ויושט המלך לאסתר וגו' וכבר ראיתי הרשב"א הלוי כהן שפירש כן והדברים
פשוטים אלא שהוכפתי ביאור בטעם התנכלות היותה מלכה אשר זה גורם לנשיאת חן
באמת • וכמדרש והובא בילקוט ויהי בראות המלך את אסתר המלכה כיון שראה אותה
הפך את פניו שלא לראות אותה והיו מלאכי השרת תולים את פניו שלא בטובתו והוא
צווח ווי ויהי בראות המלך לפי שהיו סבורים על עיניו כשראה אותה האירו עיניו והושיט
לה השרביט שבידו וכו' נראה דשניהם רצו ליישב ויתורא דקרא דכבר כתיב בקרא דלעיל
שעמדה אסתר נכח בית המלך והמלך היה יושב נכח פתח הבית ואם כן בהכרח היה
דואה אותה ואמאי אצטרין ויהי בראות וגו' הלל ותשא חן בעיניו ויושט המלך וגו' ואם
לומר שתקף ומיד בתחלת הראיה הושיט לה השרביט קשה דכתיב ותעמוד וגו' עומדת
וגו' משמע שעמדה ונתעכבה בחצר זמן מה ולכן פירש הראשון שהפך את פניו וכזה
אתי שפיר משמעות ותעמד וגו' ודיוק אומרו בראות שהכוונה שקדם לזה העדר הראיה
ואמר שהעדר הראיה הקודם היה ברצונו שלא היה רוצה לראותה כי כתבעם על שהיתה
עוברת על דתו והראיה היתה בעל כורחו מצד מלאכי השרת כדמפרש והשני ס' איפכא
שהעדר הראיה הקודם היה מצד הסנוירים אשר על עיניו ובסבת אסתר האירו עיניו
באופן שראה את אסתר ובראותו סימן טוב בביאתה שהאירו עיניו מהסנוירים לא בא
לכלל כעם מהעברת הדת ותקף ויושט לאסתר וגו' ולפי דעת הראשון אתי שפיר מלת ויהי
שמורה ווי ויהי וכמו שאמר והוא צווח ווי וגם לדעת השני איפשר דרמוז על בער הסנוירים
אשר הונרך פה להקדימם עליו כדי שיבא הארת עינים אחריה לכונה הנזכרת וגם
לדבר שניהם אשר מהם נלמד שהיה באן מקום לכעוס עליה לולי שהש' היה בעורתה
ותיושב אומרו נשאה חן בעיניו דמשמע דהינך נשיאת חן והדברי ברורים וכדברי ר"ל
איתא שנמשך השרביט עד יב אמות ואיכא דאמרי עד י"ו ואיכא דאמרי עד כ"ד ואיכא
דאמרו עד כ' ונראה דדיוקי אומרו ותקרב אסתר דמשמע דבקרובה בעלמא נגעה בראש

השרביט

השרביט פס היות בינה ובין המלך מרחק רב כי היא היתה בחצר והוא היה בבית על
כסא המלכות וטעם כל אחד מהם בשיעורו איפשר דמ' יב ס'ל שהזכות הגורם לה זה
היה זכות יב שבטי בני ישראל ומ' יו ס'ל דתרתיו עמדו לה לזה שמונת ימי המילה ושמונת
ומי המלואים הם יו ומ' כ' ס'ל שהיה בזכות כ' ספרים ומ' ששים בזכות ישראל כולו
שהם ס' רבוא ואם נרצה להקיר מהמנין ארבעה שכך היה שיעורו קודם ההמשכה
והנותיחה כראיתא שם איפשר דמ' יב יס' כאן שמונה יתרים והם כנגד מנות המילה
שנתנה בשמיני ומ' יו יס' כאן יב יתירים והם כנגד יב שבטי ישראל ומ' כ' יס' כאן
עשרים יתרים וגם הוא סובר שהם כנגד מנות המילה דזכותה עדיף טפי ומנין העשרים
לפי שנתנה לעשרים דור ומ' ששים יס' כאן כ' יתירים והם כנגד שתי שמות שם אהיה
ושם בן ארבע והם עולים מ' ושמונה אותיות אשר בהם הריכ' ועם חבורם יחד הרי כ' יו
ושני שמות הרחמים הנז' עמדו לה להושתת השרביט עד השיעור הנזכר הרי לך טעם
לכל אחד מהם בשלמות המנין ובחסרון השיעור הקודם ואם יראה בעיני המעיין יוכל
לפרש דקא מפלגי בהאי מילתא גופה דמר נקט שלימות המנין ומר נקט בחסרון הקודם
ובזה יתיישב לנו הענין בדרך אחרת וקל להבין :

ויאמר לה

המלך מה לך אסתר וגו' פירושים רבים ראיתי בתסוק זה ושמעתי
גם כן בעל פה והמסתבר לי שכוון המלך במאמרו לומר אם הענין
אשר את שואלת הוא כונן לך לעצמך מה לך אסתר המלכה ואם הוא בקשה על אחרים
שכזה יזדק יותר לשון בקשה שצריך להיות ברחמים ותחנונים יותר מהנשאל לעצמה מה
בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך כלומר ינתן לך חצי המלכות כדי לצוות כרצונך כאשר
תרצי ולא תצטרכי בכל פעם לשאול רשות ממני . ונתיישב על פי דרכנו אומרו עד חצי
המלכות דלפי פשוטו קשה דבמה ראה שהיתה שאלתה גדולה וחמורה מאד שהוצרך לומר
עד חצי המלכות ותעש וכבר ראינו לר' זל שהרבישנו זה ויישבוהו בדבריהם שאמרו במדרש
אמר לה המלך אני רואה שאתך גדולה היא ששמת כפסך למות אם היא עד חצי המלכות
ותעש ושבעים פנים לתורה . או ירצה מה לך אסתר המלכה מה חשיבות הוא לך אסתר
להיות מלכה כי באמת ראויה את למעלה גדולה ביותר שאת ומה בקשתך כלומר מה
היא בקשתך אפילו שיהיה עד חצי המלכות וינתן לך כי בזה תהיי שוה אלי ושנינו שותפים
במלכות עם כל זה אינו חשוב כערכך וכערך חשיבותך כי את ראויה ליותר מזה בלי
ספק . או ירצה לפי שראה אותה בחולסה גדולה כי מן הסתם היה כן מצד הנזמות קצת
אף אם לא היה כערך שלשת ימים לילה ויום וגם כן זיו קלסתר פניה משתנה קצת מצד
פחדה בעוכרה על דתו ועל זה שאמר לך אסתר המלכה והכוונה כנוגע לעצמה וכריאות
גופה ומה בקשתך אמר על בואה אליו :

ותאמר אסתר

אם על המלך טוב וגו' בטעם אומרו אם על המלך כבר כתבנו
לעיל המסתבר לנו בפירושו וגם פה אתי שפיר כי מלבד היות
דבור מנטרך לכל דבור נדבר אל המלך מפי איזה אדם שיהיה שהוא מראה ענוה ודרך
ארץ עד שיין הכא במקום זה שהיה מקום לאחסן רשם לקנאת אשתו מהמן והיא בדבריהם
רצתה

דעתה להשמר מזה אך הפעם עד כא העת וכמו שנבאר לקמן וזאת היתה כונת מאמרה
 גם כן במה שאמרה ובא המלך והמן כלומר המלך לעיקר והמן לטפל ואמר אל המשתה
 אשר עשיתי לו הכוונה למלך ולפיכך לא אמרה להם לשמור שלא תכנס הקנאה בלבו עתה
 וכמו שאמרנו והטעם כי עתה בתחלת בואה אליו איפשר כי תעלה כאש חמת קנאתו כי
 עדיון לא הלהיבתו בהכנסת אהבתה בלבו עד אשר תעמוד לפניו זמן מה ויטב לבו
 במשתה היין כי אז כבר יהיה קשור בשלשלת אהבתה ולא יחוש לאומרה אשר אעשה להם
 ובטעם הזמנת המן אל המשתה אין לנו צריכים לדבר כי דבריו ר"ל ידועים לכל וגם דברי
 המפרשים דרוש מספריהם והרי זה במקום שאמרו לקצר • ומ"מ כדי להיות נמנה עם
 כולה בדיוקי וחכימי אשר דברו בזה ולהיות מתאבק בעפר רגליהם אמינא מלתא זוטרתי
 לגבי דידהו שרצתה להורות את הדרך אשר ראוי שילך בה המלך לתת שכר טוב לעושה
 הטובה ולהשיב גמולו כדת מה לעשות כדי שיעשה כן עם מרדכי היהודי שהיתה כונתה
 להזכירו אם יצטרך ובשביל זה התחילה במדה טובה זו וזמנה את המן לכוונה שכאשר
 יאמר לה המלך מה זה היה לך לזמן להמן אף היא תשיב אמריה לו ראוי לנו לתת לו כבוד
 כיון שבסיבתו הגעתו למלכות ומזה ישא ק"ו לענין מרדכי שעשה מרדכי טובה בידים
 ובכוונה והצילו ממות לחיים והרי זה על דרכם ז"ל שממוכן הוא המן • או איפשר שהיה זה
 להראו לו טפשותו שהעלה אדם במלכותו במעלה גדולה כל כך שאפילו היא היתה צריכה
 לחלוק לו כבוד ומה גם אם הדת שעברה היא נעשית במצותו שהיתה צריכה לפיוסו כדי
 שלא ישטיין ויקטרב עליו וכל זה חשבה לטעון אם תראה חמת המלך עולה עליו על ככה
 באופן שזה היה הכנה להורידו מגדולתו עד עפר ארץ :

ויאמר המלך

מהרו את המן וגו' הכה המלך כשמוע את דבריה ברבוי דרך
 ארץ ובשמירת מקום תפיסת קנאה עמד על משמרתו ומצבו
 הראשון לתת לה חשיבות ומעלה ולכן אמר מהרו את המן לעשות את דבר אסתר כלומר
 לח לקיים את מצותי רק לקיים את דבר אסתר ומצותה והכוונה להעלותה במעלה גדולה
 וחשיבות ולהורות כי אפי' האדם הגדול במלכותו משועבד תחתיה לקיים ציוויה • ואיפשר
 שיאמר עוד מהרו את המן לעשו' את דבר אסתר שחשב המלך שמה שרצתה אסתר שיבא
 המן הוה לסבה שהיתה צריכה איזה דבר שהוא היה פקיד וממונה עליו מאת המלך ולא
 היה איפשר כפי הנימוס ודתי המלכות להעשות דק על ידו ולפיכך אמר מהרו את המן
 שיעשה את דבר אסתר מכל מה שתשאל ממנו ולא על דבר המשתה קאמר לחור • ויבא
 המלך והמן וגו' :

ויאמר המלך

לאסתר במשתה היין וגו' פי' הדברים אם סבת בואיך היה על דבר
 שאלה לשאל ממני מעלה וכבוד על אשר לך ינתן לך ואם הוא דבר
 בקשה על אחרים להרע או להיטיב עד חצי המלכות ותעש ואתי שפיר בראשונה שאלה
 ואחר כך בקשה וגם כן אומרו קודם כתיבה ואחר כך עשיה • ועל דרך הפירוש השני
 שפירשתי לעיל בפסוק מה לך אסתר וגו' כאמר שבכאן עכשו התחיל לומר לה מה שאלתה
 ובקשתה ואתי שפיר דעל דבריו אלה אמרה לו ומחר אעשה כדבר המלך מה שלא אמרה

פירוש מגלת אסתר

כלום בדבריו הראשונים הכתובים בפסוק ראשון ועל הדרכים האחרים ידוויק אומר
במשתה היין מנד היות טוב לבו במשתה האריך יותר בדבריו על ענין שאלתה ואם כלל
הכל בדבריו הראשונים בדרך קצרה :

ותען אסתר

ותאמר שאלתי ובקשתי • המתרגם ז"ל תרגם לית אנא בעיא פלגות
מלכותא בשאלתי ולא בנין בית מקדשא בכעותי ויישוב הדכרוי אע"ג
דאין לשון הפסוק מורה כן דהוי לשון שלילה במקום חיוב ולאו במקום הן מ"מ תהיה
הכוונה אע"ג שגמרת אומר שאין מציאות לקיום השאלה אם תהיה על בנין בית המקדש
שהוא בתחום חצי המלכות כמנא היות השאלה והבקשה בטלות מאלוהין דע לך כי עדיין
שאלתי ובקשתי במקומן הן עומדות כי איכן על חצי המלכו' ולא על בנין בית המקדש ועל
דרכו יאמר כי השיבה בטוב טעם ודעת בהיות שאלתה סובבת בדבר הנוגע לאחרים
ולעצמה לכך אמרה שאלתי ובקשתי כלומר תרווייהו איתנהו ושתייהם יש לי לתבוע ממך :

אם מצאתי

חן בעיני המלך וגו' טעם אומרה כן לפי שלפעמים מסכת המציאות
חן יעשה האדם מה שאינו ישר בעיניו ואין בלבו לעשו' לפיכך חזרה
ואמרה ואם על המלך טוב כלומר אף על פי שאמרת אם מצאתי חן וגו' עם כל זה איני
רוצה רק הטוב בעיניך ומ"מ הקדומה לומר אם מצאתי חן להורו' שאפי' שיהיה טוב בעיני
יהיה חשוב בעיניך כמצאתי חן • ואמרה ומחר אעשה כדבר המלך הוא כי אמרה אסתר
בלבה אף על פי שמנד היותי מלכה ראוי שיקויים כל מה שאתבע אף אם יהיה דבר זר
וקשה מ"מ אנכי רוצה לעשות הכנות לקיום השאלה אפילו שתהיה כשאלת מאחד נושאר
האדם ולכן אמרה שיבאו אל המשתה אשר יעשה להם מחר כי בהיותו על משתה היין והוא
משתה שני בטוב לבו ביין אז ודאי ינתן השאלה לכל שואל ומה גם למלכה שכמותה וכל זה
לקרב הדברים אל הטבע ולהורו' כי לא היתה רוצה להשתמש בזאת השאלה מכתר המלכו'
אשר בראשה • ואמרה אעשה כדבר המלך איפשר שכוננה לומר שאף על פי שהיתה מוזמנת
להמן פעם אחר פעם לא היה בשביל שהיתה נריכה לו לבקשתה ושאלתה כי היא לא היתה
נריכה לקיום שאלתה רק המלך וז"ש אעשה כדבר המלך • ובמדרש מה ראית לומר מחר
אלא שכל זרעו של עמלק למודים ליפול למחר וכן הוא אומר מחר אנכי נצב על ראש
הגבעה ויש אומרי' שלא היתה שומעת לו ואותה שעה אמרה אני עושה קלוסים שלך הנה
פירשו מחר אעשה כדבר המלך על ענין שאלתה ובקשתה וכתנו טעם לשבח למה המתונה
עד למחר כי רצתה לתפוס מעשה הראשונים אשר כלחמו עם עמלק ואיפשר שהיתה
הכוונה כי בהיות עמלק ראש צרים בא בכח גדול וחזק שרי' של מעלה העומד תמיד נגד
ישראל לקטר ולחרע להם היה צריך מיתון גדול להכין את עצמם בטהרה גדולה ולפנות
הלב לכיין בבקשת העזר והסיוע האדי כי היו צריכין סיוע גדול ומוזה למדה אסתר לעשו'
כן גם היא ופי' דבריו' לא שלא היתה שומעת לנוכו' בראה דלאו דרך כלל היה כן כי חס לה
לאסתר להתחייב בעצמה ולאבד את עצמה לדעת לא על דבר הגדת עמה ומולדתה והם
הם דבריו רש"י ז"ל שכתב מה שבקשת ממני כל הימים לגלות לך את עמי ואת מולדתי ובהכי
אין הדבר הזה חוץ מדבר שאלתה ובקשתה כי עיקר כוונת אסתר באומרה ומחר אעשה

וגו'

וגו' היא תשובה על מה שאלתך וגו' אלא שבאריכות דבריה שלא אמרה ומחר אעזה כן
דנתה לומר לו שגם ידיעה זו יוכלל בתשובתה למחר וכן היה כי באומרה כי נמכרנו אני
ועמי כשמעשה היא מעם ישראל הנמכר להמן :

ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב וגו' הנה הרשע הזה בראותו שהשעה משחקת
לו לפי הכרתו חשב גם את זה למעלה על מעלתו ויצא ביום ההוא שמח
על המשתה ההוא כי מלבד תענוג המאכל והמשתה עוד נתוספה השמחה בהיות
סקראוהו למשתה עם המלך שניהם לבדם כי ודאי הזמנה כי האוי מלתא היא וטוב לב על
המשתה של מחר או איפכא שמח על של מחר וטוב לב על של אותו היום ועם כל רוב
חדותו ושמחתו שהיה צריך דבר גדול להמלאות חימה ולהסיר את שמחת לבו ולכא א קנה
החימה מן קנה השמחה עם כל זה בראותו את מרדכי היהודי בשער המלך אשר לא קם
ולא מבעיא קימה אלא אפי' לא זע ממנו ומפניו כלומר אפילו להתפעל ולהשתנות זיו פניו
קנת בראותו אותו אז חשב המן שאין זאת אלא שלא היה מתפחד ממנו כלום ולא היה
מחשיבו ושמא היתה הסיבה כי ביאת אסתר אל המלך היתה לרעתו ומרדכי היה יודע זה
ולכן לא קם ולא זע ממנו ולפיכך נתערבב' שמחת לבו וכמלא חימה על מרדכי כלו בעבור
מרדכי והמתרגם ז'ל תרגם והוסיף כי מלבד שלא קם ולא זע ממנו עשה מעשה להפך
דפשא ית רגליה ומינא ואחוי ליה שטר זבינתא דאזדכן ליה בטולמא דלחם וכו' ואם אין
בפסוק דברים מוכיחים פועל זה נראה שהכריחו לומר כן למצוא טעם למה שנתמלא
חימה בפעם הזאת שהרי בכל עת שהיה נכנס ויוצא לא קם ולא זע ממנו ולא נתמלא
חימה ולכן אמרו שפועל אחר היה כאן מחודש שעליו נתמלא חימה ודבריהם דברי קבלה
וזהו טעם מאמרם גם כן שאמרו שעבר המן ולא זע ממנו ממקומו ולא של בשלמונו בא לו
המן ועשה עצמו כאלו שאל בשלמו של מרדכי אמר לו מרדכי אין שלום אמר לדי לרשעים
כי בודאי על דברים אלו ראוי להמלא חימה אפילו יהיה בקנה השמחה ואיפשר שיש להם
קנת הכרח מיותרא דקרא דכתוב על מרדכי חימה והלל וימלא המן חימה דהא במרדכי
משתעי או לפחו וימלא עליו חימה לא הכוונה על מעשה או דברי מרדכי שאינם כתובים
בכתוב ועד הפשט איפשר דבהיות שהוזמן אל המשתה עם המלך שניהם לבדם נתבאח
יותר והחשיב את עצמו לגדול המעלה יותר מעד הנה ועב' נתמלא חימה בפעם הזאת :

ויתאפק המן ויבא אל ביתו וגו' פשיטות הדברים כדפרשי ז'ל שכתחזק לעמוד על
כעסו כי היה ירא להנקם בלא רשות אשאר נמי שהתאפקות היה
מה שבא לביתו ליטול עצה ולא נכנס במהירות תכף ומיד ליטול רשות על הדבר כי לפי
גודל חמתו לא היה זר שיעשה כן בחושכו שלא ישיביו ריקס המלך בשום דבר ועם כל
זה נתחזק ולא עשה דבר עד אשר בא אל ביתו ליטול עצה מאוהבו וזרש אשתו וטעם
אומרו ויבא את אוהביו קודם ואחר כך זרש אשתו מה שהיה ראוי להיות בהפך נראה
שאם היה מקדים הזכרת זרש אשתו לא הוה משמע שביאת זרש היה לעצה רק אוהביו
לעצה וזרש באשר היא אשתו ולא שמועין שגם היא היתה עיקרית בנטילת העצה לפיכך
אמר אוהביו ואת זרש אשתו לומר שהיא והם לדבר אחד באו וידענו מאמרם ז'ל במדרש

יב כ יב א דלש

פירוש מגלת אסתר

רשע מאות וששים וחמשה בעלו ענה היו לו לאותו רשע ולא היו יודעים ענה כורש

אשתו ונמצא הפסוק מכואר על ככון : *וישם לו יצא דוד*

ויספר להם

המן את כבוד עשרו ורב בניו וגו' הכוונה כי בהיות רעיונותיו
מכוהלים מצד ענין העדר חשיבותו עם מרדכי רצה ליטול ענה
עם אוהביו ואשתו וכראשית דבריו ספר להם מעלתו וגדולתו ואף אם הם בלי ספק היו
יודעים גדולתו מ"מ הכוונה היתה לספר להם הפרטויים כדי לבאר להם את כל חלקי
הקוטר שהיו נמכע מצד הטבע שיפול מגדולתו כי היו לו מעמידים רבים ופומכים
ותומכים ראשונה עושר גדול שמסבתו היה ראוי להתכבד אף אם לא יהיה לו מעלה
אחרת וגם כיוון לומר שהוא היה מתנהג עם עושרו בכדיבות באופן שהכליכברוהו שניות
אושר הכנים וכולם במעלה גדולה וזה שאמר ורב בניו רב כתוב לשון גדולה כמו ואת רבי
המלך ושלישית המעלה והנשיאות אשר נתן לו המלך לאין תכלית ושלא כדרך טבע וכמו
שפירשנו למעלה ואמר על השרים ועבדי המלך לומר כי עם היות המן מכני שאר
האומות המשועבדים תחת המלך לא מכני מדוי ופרס אשר להם המלכות כי עמלקים
היו עם כל זה לא היתה גדולתו על שרי האומות לכך רק גם על עבדי המלך והשרים
הקרובים אליו מכני אומתו וזו היא בלי ספק נגד הדת ושלא כדרך טבע עד הקצה
האחרון באופן שזו הוראה גדולה שעלה ברום המעלות ולא יורא מפחד פתאום כי
כוכבו ומזלו הוא בעילוי והתנשאות והקדים בל זה גם כן להוציא תולדה אחת וכמו
שנבאר בקרא דבסמוך :

ויאמר המן

אף לא הביאה אסתר המלכה וגו' אמר כי מכל זה אני מוציא
תולדה שודאי מה שלא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל
המשתה אשר עשתה כי אם אותי כוונתה לטובתו לגדל ולכבד אותי גם כן וזקדק
אומרו ויאמר המן שכראה אמירה זו מיותרת לגמרי שהוא המדבר עד הנה וגם כן
אומרו אף לא הביאה וגו' והכוונה לפי דרכנו שהיה בומר אומר מן הדברים הקודמי' שהם
מורי היותו ברום המעלה ומערכת גדול שגם ענין זה מהזמנת המשתה יהיה מאותו הסוג
שהיה לטובתו ואמר עוד שהיה לו סימן לזה שגם למחר אני קרוא וגו' ואם היתה כוונתה
לרעה שתי פעמים למה ועוד שאני קרוא לה עם המלך שזה בשוה וכמו שאמרה במשתה
הזה השני אשר אעשה להם וכל זה עיקר ותוספת בלי ספק מורה לטובה ויתרון מעלה
וגדולה אלא שעוד היה מביטל צד אחר והוא מה שאמר אחר כך ועל כן היה נכבד ומבקש
ענה לדעת מה יעשה להסיר מכנגד פניו המסכב לערבב שמחתו ואם רבה היא :

ובל זה

איכנו שוה לי וגומ' ביאר הנד האחר אשר הוא כגדוי לכל צדדי
חשיבותו ואמר וכל זה איכנו שוה לי להחשיב את עצמי כל זמן
שאני רואה את מרדכי היהודי יושב במעלה בשער המלך ואסתר היא קרובתו ואם
כן מצד זה יש מקום לכנות לאורך גימטא כיון שזרעת היא שאני שוכח לו מתמול
שלשום ומבקש רעתו ואולי תרצה היא לגדלו ולרוממו באופן שמצד זה יש תולדה
נגדית שאי איפשר שתהיה כוונת אסתר לתועלתו וחשיבותו ועל פי כוונה זו איפשר
לפרש

לפרש עוד בדרך אחרת שאמר המן מתיורא אני שכל זה כלומר כל המדרגות והמעלות
האלו אינם שווים לי בכל עת וככל זמן רוצה לומר שלא יתמיד והטעם לפי שאני רואה
את מרדכי היהודי יושב במעלה תמיד בשער המלך איפשר שבאיוזו טעה או באיוזו עת
ימצא מקום לגבות חובו ויועילו דבריו להרע לו ולא יבא מבוקשי לתכלית או ירצה וכל
זה כלומר כל הגדולה הזאת וכל הכבוד הזה איננו שווה לי להחשיבני בעיני מרדכי אלא
בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי לעולם הוא יושב ואינו עומר לכבודי ואם היה
דבר ולזול זה ביני לבינו לא הוה איכפת לי בולי האי אלא הדבר הוא בפרסום בשער
המלך אשר שם כל עבדי המלך משתחוים לי וירא אני דלמא ילפי מקלקלתא מיניה כיון
שאינו כענש על עוברו את מצות המלך:

ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ וגו' הנה אשתו ואוהביו גם המה
בערמה וחכמה כתנו לו ענה לתקן את הכל באופן שיטאר צד חלקי
מעלתו על מצבו והוא שיעשו עץ גבוה חמשים אמה ויהיה עשוי ועומד ומוכן ובבקר
בהשמה קודם זאת רבל אדם בשוק אמור למלך שבעשותך כן וראוי תבא מחשבתך לאור
ויתלו את מרדכי עליו שבהמות כי אתה והמלך יחידים ואין מליץ עליו גם אחד כי לא יהיה
שם בהשמה שום אדם המלך לא ישיב את פניך דיוקס ובוה תבא עם המלך שמח בלי
ערכוב אל המשתה כי אפילו שתהיה בוכת אס צר לגדלו ולרוממו באשר יראה שכבר עבר
ובטל מן העולם לא יחוש עוד אחריו ואדרבה תשתדל גם היא להיות בעוזרך ובפרט אם
תדע שהספיק גדולתך ורוממותך לכך תפחד ותירא מדבר בגדך מרע עד טוב ונתקבלה
ענתם לפני המן ויעז כן ומאת יי' נתן לפניו מכשול כי ראה את כולם בפתח דבריהם
יגידון כולם כאחד לעשות כן מבלי כטות אחד מהם לדעת אחרת והוא חשבה לטובה לו
ולא ידע כי בנפשו דברו:

בלילה ההוא נרדה שנת המלך ויאמר להביא וגו' מוכחה גדולה יש
כאן להבין ולדעת איוזו לילה היא זאת וכפי המתרגם
נראה ברור שהיא ליל ט"ו בניסן שתרגס ביה בלילה אתקטלו כל בוכרי מנרים וגו' וכפי
פשוטי הכתובים אי איפשר לומר כן דהרי ביום י"ג לחדש ניסן נכתבו האגרות ונשלחו
הרעים ונתן הדת בשושן ועל כך היו ענין השלושים בין מרדכי ואסתר ועלתה ההסכמה
לכנוס היהודים ולנוס שלשת ימים לילה ויום במבאו מתחילים השלשה ימים ליל י"ד כי
יום י"ג כבר חלף הלך לו ואם כן נמצאו הצומות י"ד וט"ו וי"ז כן כתב רש"י ז"ל בפסוק
ויעבור מרדכי וכפי פשיטו פסוק ויהי ביום שלישי ותלבש אסתר מלכות נראה שהלכה
אצל אחשורוש ביום י"ו שהוא יום שלישי לנוס נמצאת היות הלילה שבו נרדה שנת המלך
ליל י"ז שלמחרתו היה נס מרדכי ותליית המן והרי זה רחוק מדברי המתרגם שני
ימים ושני לילות ואפילו אם כפרש דביום השלישי ותלבש וגו' הוא יום שלישי לשילוח
הרעים וכמו שכתב רש"י ז"ל על מימרא דרב ששת לסקו ולתעמיתו נמצא בזה מיושב רש"י
ז"ל מדריה לדריה האמנם עדיין דברי המתרגם קשיין שהרי ביום השלישי ותלבש אסתר
וגו' לפי זה הוא יום ט"ו ובלילה ההוא הוא ליל י"ו והוא תרגם שהוא ליל מכת בכורות.

ועוד

פירוש מגלת אסתר

ועוד קשה מה שנמצא בחוב במדרש רבתי שימי הצומות היו י"ג וי"ד וט"ו ואין מציאות
לומר כן שביום י"ג היה כתיבת האגרות ועד אשר נכתבו ונשלחו הרצים והלכו השלוחים
בין מרדכי ואסתר כבר עבר יותר מרוכו של יום ואיך יחשב בכלל השלשה צומות לילה
ויום ולו הוכח שיהיה מציאות לומר שיחשב יום י"ג בכלל הצומות אומרו בלילה הוא לא
יתפרש כי אם על ליל י"ו בין אם יהיה יום השלישי שלישי לצומות או לשלוח הרצים באופן
שאי אפשר להשלים התרגום והמדרש מלבד מה שקשה על המדרש כפי פשטי הכתובים
כדאמרן. ואיפשר היה לישב המדרש ולומר שביום י"ג כאשר הוסכמה הגזירה נתן
הדת בשושן היה בבקר השכם בתחלת היום ועדיין רובם של בני אדם וכמעט כולם לא
טעמו מאומה וכשמוע עם בני ישראל כתיבת הדת קבלו עליהם צום והתחילו תכף ומיד
באכל ובצום ובכבי ובמספר ועלה להם אותו יום כיון שגם מקודם הקבלה לא טעמו
כלום ואפילו שלא היה לכונת צום ואסתר בקשה מהם שהצום שהתחילו כבר ימשכו אותו
עד תשלום יום שלישי ושלמו בליל רביעי ואכלו ביום רביעי ונמצא היות הצום שלשה ימים
ושלשה לילות מתחיל ביום ומסיים בלילה ואומרו לילה ויום לאו דווקא כי התחלה היתה
ביום כדאמרן וכל זה דוחק. האמת כי מצאתי שכתב הראב"ע ז"ל שלשת ימים עד יום
השלישי והנה לא אכלו בערב והתענו שתי ימים ושתי לילות כי הכתוב הוא לילה ויום
עד כאן. ומשמע ד"ל דיום ג' ותלבש אסתר וכו' הוא יום שלישי לצום וס"ל דיום ט"ו היה
וקשיתיה דאין כאן צום שלשה ימים ופירש דמאי דקאמר שלשת ימים אינם שלשתם ימי
צום דהריוס י"ג כבר אודא ליה אלא הכונה שיצומו עד יום השלישי ליום י"ג אבל יום י"ג
אינו בכלל הצום ונמצא שאין כאן אלא שתי ימים לילה ויום ואמר כי הכתוב הוא לילה
יום לרחות הפירוש שאמרנו שהצומות התחילו מיום י"ג והיו שלשה ימים ושלשה לילות
מתחיל בימים ומסיים בלילות אמר כי אין מציאו לפרש כן דהכתוב הוא לילה ויום נראה
שמתחיל בלילות ולכן הכריח שלא התענו אלא שתי ימים ושתי לילות וגם זה דוחק אין
פשטי הכתובים מורים כן אלא שהיה הצום שלשה ימים ושלשה לילות. ולכך אומר לו
שהמדרש הכז' מסייע ליה להראב"ע רחשיב יום י"ג בשלשת הימים וביום י"ג אין מציאות
צום לפי הפשיטות וכדאמרן ואינו רחוק לומר שראה המדרש והסייע לפרש כן. ואין
לשכח גרסת המדרש הזה מדאשכחן במדרש ענמו בפסוק ויסקר המן לזרש אשתו וכו'
ז"ל באותה שעה באו סריסי המלך והביאוהו לסעודה ביום י"ו בניסן וכו' ודברים אלו
אתאן לפי רש"י אשר הזכרנו שהצום היה יום י"ד וט"ו וי"ז דלאו מלתא היא דאיפשר דיום
שלישי לצום היה יום ט"ו ואז לבשה אסתר מלכות והלכה אל המלך וביום י"ו כבר לא
היה שם צום כלל ומאי דכתוב ביה וישב מרדכי אל שער המלך ודרשו רז"ל מלמד ששב
לסקו ולתעניתו אינו מוכרח מזה לומר שעדיין ביום י"ו לא נשלם צום השלשה ימים אשר
צותה אסתר ודוק דקאמר לסקו ולתעניתו נראה שהיה פרטי מיוחד לו לא לכללות ישראל
ועוד ראה מכרחת דקאמ' בתריה א"ר חלבו כל מי שלובש שק ומתענה אינו מעבירו ממנו
עד שתעשה בקשתו עד כאן ואם איתא שיום י"ו בכלל הצום שלשת ימים תיפוק ליה
דעדיין לא נשלם התענית וכיון שעבר רוב הצום בקדושה היה צריך להשלים אלא ודאי

כדאמרן

כדאמרן זמעתה אי איפשר ליישב דברי המדרש כי אם על דרך פירוש הראב"ע או על
 הדרך אשר ביארנוהו ואם הוא דחוק על פי פשוטי הכתובים: ועל כל מה שכתבנו נראה
 הדברים שהמדרש חלוק עם המתרגם והלילה אשר בו נדרה שנת המלך הוא ליל י"ו לא
 ליל מכת בכורות: וליישב דברי המתרגם כי הדבר קשה מצד עצמו כמו שאמרנו איפשר
 לומר בתחלת העיון שאין כונת המתרגם באומרו ביה כליליא אתקטלו כל בוכרי מצרים
 בדקדוק שנאמר שהיה הכל כלילה אחד אלא הכונה שהיו כל הדברים והנסים ההם
 כלילה ולא ביום ולומר שהלילה מעותרת ומזומנת לנסים יותר מן היום שהרי נסים גדולי
 ורבים נעשו לישראל כלילה וכדמפרש ואזיל כולהו והכי דייק לשון המתרגם בפסוק
 הקודם לזה זל מטול די בכל זמנא דפריק יתהון מן בעלי דבביהין כליליא פריק יתהון
 מפרעה ומסכחריב מכל מה דקמו עליהון הנה שלטונו מורה הכונה שאמרנו על מציאות
 לילה לא על לילה מיוחדת: ועוד יש לומר כי עם היות כתיבת הספרים ב"ג לניסן איפשר
 שדברו קטרונו למלך על ישראל ישנו עם אחד ונ"ו לא היה ביום הכתיבה דמי וימר שהיה
 הכל ביום אחד נמנא היות הלשון הרע למלך והמוסכס ב"ו י"ב והכתיבה ביום י"ג
 ותחלת היום ביום י"ד וביום השלישי למוסכס שהוא ראשון ליום לבשה אסתר מלכות
 ונ"ו והוא יום י"ד וכלילה ההוא נדרה שנת המלך והוא ליל ט"ו וב"טו בניסן בערב נתלה
 המן והרי זה ליל מכת בכורות בעצמו: ואינו דוחק לומר שיום השלישי הוא יום ראשון
 ליום שהרי גם לפי רש"י אינו מדוקדק שהוא יום שני ליום ועוד כי הראב"ע כתב בפסוק
 הכסף נתון לך ויתכן שלא נשמע הדבר ביום שנכתבו הספרים והרי לדבריו פשוטי
 הכתובים אינם בדווקא שהרי הבתובים נותנים שנתיות הדת היה ביום הכתיבה ואף אנו
 באמר שהמוסכס וכתיבת הספרים לא היו ביום אחד יבזה אתי המתרגם ביישוב נכון:
 אכרא וראוי כי רעה מזאת יש בדברי המתרגם שקשה להלום והוא מה שתרגם בפסוק
 ויהי ביום השלישי ונ"ו והוא ביזמא תליתאה דפסחא ולבישת אם נר לבושי מלכותא ונ"ו
 במנא היות ענין לבישתה ביום י"ו וכלילה ההוא כליל י"ח: והדבר בעצמו איפשר לתת
 לו מציאות על דרך פירוש הראב"ע שלא נשמע הדבר ביום שנכתבו בו הספרים ואם כן
 תהיה השמיעה ביום י"ד ואזי הסכימו על היום וכמנא היום ט"ו וי"ו וי"ז וביום השלישי
 ליום שהוא שלישי לפסח לבשה אסתר מלכותא ונ"ו אלא שהמתרגם קשה מדוידה לדוידה
 זעל כרחק לומר שהתירוח הראשון עיקר שאין כונת המתרגם על לילה מיוחדת אלא על
 מציאות לילה וכדאמרן ואם באנו לפרש ולומר דהיא תליתאה דפסחא אין פירושו יום
 שלישי של פסח אלא הכונה ביום השלישי שאותו היום היה והגיע הפסח והוא יום א' של
 פסח אין לנו דוחק גדול מזה ומה גם כי לא כמלט מדי התירוח הראשון שהרי אתי כלילה
 ההוא כליל י"ו וקל להבין: כל האי שקלא וטריא חזינא בהאי מלתא לאסוקי עניינא
 כדחזי ועדין כריך עיין ליישובי מלתא בלי דוחק כלל: ואחרי כותבנו כל זאת נבא לענין
 פשטיה דקרא והוא ברור כי נדוידת שנת המלך היתה בכל הלילה מראשה ועד סופה לא
 טעם טעם סינה כלל ז"ש כלילה ההוא נדרה ונ"ו לכלול כל הלילה בענין הכבוד ואיפשר
 דמלת נדרה אשמועינן שהיתה השינה באה לשנייה והיה מרגיש כאלו היו מחדדין אותה

מעניני

פירוש מגילת אסתר

מענינו וזהו הרגשת צער גדול שאלו הוסרה השינה מעיקרא ולא היה לו חפץ לישן לא
היה הדבר נפלא בעיניו כל כך האמנם בהיות הדבר על ידי נדודה כדאמרן הוקשה הדבר
בעיניו וחשב שמא גרם חטא היותו כופה בטובת עבד מעבדיו ולכן צוה להביא את ספר
הזכרונות לפניו ובמדרש אמרו שאמר הקדוש ברוך הוא למלאך הממונה על השינה בני
בצרה והרשע הזה יסן על מטתו לך וכדוד את שנתו באותה שעה ירד המלאך וכדד שנתו
של אחשורוש וחבטו בקרקע שס"ה פעמים הנה למדנו מדבריהם ז"ל שהיה כאן צער גם
כן לא נדודת שינה לבד ואיפשר שחבטת המלאך לא היה בודים לא היא מאי דאמרן
שמרוכ צערו בנדודת שנתו מענינו על ידי המלאך על הדרך שאמרנו שהיה מבקש לישן
ולא היה יכול היה קם ממתנו ומתחבט על הארץ וחוזר למטה וחוזר לירד לארץ לבקש
מקום לישן ולא שוה לו עד שס"ה פעמים וטעם אומרנו בלילה ההוא מדדה וגו' ולא כתיב
ותרד שנת המלך בלילה ההוא או כיוצא בזה הלשון ויקדים הפועל לזמן איפשר שהוא
להורות שתכף ומיד בהגיע הלילה בתחלתה התחיל ענין הנדודה על הדרך שאמרנו לא
מוצא קורת רוח אפילו כרבע כי תכף בקש לישן ולא יכול ועל דרך מאמרם ז"ל מיושב על
נכון כי בהיות הלילה גרם וסוייע לעשות הנס הגדול היה אם שהיתה ליל מכת בכורות
או על מציאות הלילה שהיא מוכנת לנסים יותר מן היום וכפי הפירושים שיש לנו לעול
בדברי המתרגם ולפיכך התחיל והקדים בלילה ההוא : והנה באומרנו את ספר הזכרונות
דברי הימים שמעתי משם הרא"ט ז"ל היה שהיו לו שני ספרים אחד ספר דברי הימים שבו
היה מביא כל הדברים והעניינים אשר ארעו בזמנו באורך והספר השני ספר קטן שהוא
היה מזכרת הספר הארוך שהיה כתוב בו בעלה פלו' בסומן פלו' יגיד על ענין פלו' וזהו
הספר שהביאו עתה לפני המלך ספר הזכרונות של דברי הימים והנה בדבריו ז"ל וזקרק
אומרנו ספר הזכרונות ולא קאמר ספר דברי הימים ולפי הקדמתו זאת יכולנו לומר ששניהם
הובאו לפני המלך ספר הזכרונות וספר דברי הימים וספר מושך עצמו ואחר עמו וז"ש
אח"כ ויהיו נקראים לפני המלך לשון רבים הנס כי רואה אני כי איפשר לומר שנקראים
מושב אל דברי לא אל ספר ולכך אמר לשון רבים מ"מ הראשון מיושב יותר : ועוד איפשר
שהיה הספר מוחלק לחלקים רבים ואינו זה לומר כן בהיות המכתב רב הכמות ולזה אמר
לשון רבים שהחלקים כולם נקראו לפני המלך ומה גם בהיות כונת המלך בהבאת
הספרים ההם לקרותם לחפש ולחקור אם איזה שר משריו הפרתמי עשה לו איזו עבודה
או איזה שירות או קורת רוח ולא כמיגשה ידיו השיב לו כדת מה לעשות אשר זאת היתה
סיבה שכולם קשרו עליו וכדברי רז"ל במדרש וקנת מן המפרשים בודאי שלפיכך צוה
להביא לפניו את כל חלקי הספר ההוא והיו הקוראים כמנין הנקראים למצוא קל מהרה
את אשר בלבבו ואת אשר יחפוץ ומה גם בהיות המלאך מזהירו ומתרהו על כך כמאמרם
ז"ל במדרש : וטעם אומרנו ויהיו נקראים וגו' בלתי הזכרת ההבאה כלל איפשר לומר
שהם יתברך הזמין שתכף ומיד בצאת הדבר מפי המלך להביא הספרים תכף ויהיו
נקראים וגו' וכאלו לא הונרך זן להבאה וכמאן דהו מנחי בחיקם וגם זה אחר מפרטי
הנס הזה כעין וימצא כתוב דלקמיה וכמו שדרשו רבותינו ז"ל :

וימצא

וימצא כתוב

אשר הגיד מרדכי על בנתנא ותרש וגו' קרוב אנלי לומר
 בטעם וימצא כתוב שתקף ומיד פגעו ברבר ההוא ומה
 גם אם בהפתח הספר באותו עלה עצמו כמצא יצחק היטב מלת וימצא וזהו אחד מחסדיו
 הגדולים שתקף פגעו בו לשיתן המלך לב עליו דסימנא מילתא היא ואיפשר שזו כונת
 המדרש דאיתא שם ופתח את הספרים ומצאו את הדבר שהגיד מרדכי על בנתנא ותרש
 והנה רש"י ז"ל פירש שטעם הבאת הספרים וקריאתם לפניו היה משום שדרך המלכים
 והשרים בשתדד שנתם מעיניהם לספר לפנייהם חדות ומשלים ומתוך כך תחזור להם
 שנתם ולסבה זו נוה להביא הספרים לפניו ומתוך דבריו ז"ל איפשר ללמוד טעם וימצא
 כתוב שהכוונה קודם שחזר לשכתו ועם היות שהיתה חזרת השנה נעדרת כלילה ההוא
 וכדאסיקנא לעיל מכל מקום שייך לומר וימצא כיון שהיה קודם בא תכלית כוונת הבאת
 הספרים ואמר וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בנתנא ותרש כלומר שנמצא כתוב
 יותר מהדבר בעצמו והוא טעם הדבר וסכתו אשר זה נרמז במלת הגיד שהכוונה
 המשכת הדבר ופירושו ולכך לא כתיב אשר אמר מרדכי ואיפשר שאסתר היתה סבה
 להכתב הדבר כן להורות כי כתבר הדבר באר היטב עד שנתגלה אפילו סבת הדבר
 ויהיה זה מלהיב את לב הקורא ואם לא נרצה לפרש שאסתר הכתיבה כן כאמר שמעשה
 נסים היה וכמו שדרשו ז"ל על וימצא כתוב וגו' במציאו הדבר בעצמו דרוש מן המדרשו :
ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה וגו' כוונת הפסוק לומר שאפילו אם נעלה
 לגדולה מזמן מועט עם כל זה שאל אם נעשה עמו דבר על זה
 בפרטות שיהיה כיכר שנעשה על זה ואמר יקר וגדולה שהם שתי מעלות האחד הוא יקר
 שהוא מורה כבוד גדול ואף אם יהיה לפי שעה ואמנם גדולה הוא הוראה לדבר תמיד
 אלא שלא יעלה הרבה יותר מהכנתו וערכו והמלך שאל על שתיהם לומר שאפילו אם
 נעשה לו אחד מהם לא מסתייה מן הדין מאחר שהציל את המלך מן המות ומה גם אם
 הציל גם את המלכה כדבר המתרגם שכתבנו לעיל וכערו השיבוהו לא נעשה עמו דבר
 כלומר לא אחת ולא שתים ואתי שפיר אומרו דבר ומה שזכרו הם מה ששכת המלך
 ואם הוה רמי עליה לאדכורי יותר כי לא יעשה במלכותו דבר כי אם על פיו וברשותו מה
 שנערו המלך משרתיו איפשר שלא ידעו את כל הנעשה במלכות אין זה מן התימה כי
 בהיותו כהול בסכת טרדתו וכדידת שכתו לבו כל עמו והיה דעתו מעורבב כיס ולא כיס
 תיר ולא תיר אמנם נערו משרתיו לא היו טרודים כמוהו וכד אדכרו ליה אדכר ודברים
 פשוטים הם ומה גם אם נזרק לזה הבהלת חלומותיו כמאמרם ז"ל יהיו דברינו הנזכרים
 מתיישבים יותר באופן כאות וככון :

ויאמר המלך

מי בחצר והמן בא לחצר וגו' הנה שאלתו זאת לפי דבריהם
 ז"ל היה על חרדת החלום אשר הראוהו מן השמים כדי שיבא
 המכוון אל התכלית ועל דרך הפשט היה זה כדי למהר את גמול מרדכי לתת לו שכר
 מפעלו הטוב לבלתי ישכח כבראשונה ומחסדיו ותברך היה שכאשר פתח פיו המלך
 לומר מי בחצר באותו הרגע והמן בא לחצר בית המלך החנוכה לאמר למלך לתלות את
 מרדכי

יג א 13 ז מרדכי

פירוש מגילת אסתר

מרדכי על העץ אשר הכין לו כלומר שכבר היתה מוכנת ולא יהיה זמן לשום אדם למחות
ותכף יבא כונתו לתכלית ולכונה זו גם כן השכים בבקר כאור היום כדי שיעשה קודם
שיודע ולא יהיה שום מוחה כי אז ימנא את המלך יחידיו ואין דורס ואין מבקש לבל ישים
מבוקש המן לפועל וכבר פירשנו לעיל בענת אשתו וחכמיו שאמרו ובבקר אמור למלך
וגו' שכווננו לזה שאמרנו וכן עשה המן בענתם ולישנא דקרא הכי דייק דקאמר והמן בא
לחנר בית המלך החנוכה לאמר למלך וגו' כראה שלא היה דרכו לבא שמה בכמו העת
ההיא אלא שהקדים אז לבא מחמת סבה כדי לאמר למלך וגו' :

ויאמרו נערי

המלך אליו וגו' הכונה כי בהיותם חפזים בהשבת גמול מרדכי
וראו כונת המלך למהר הדבר כראמרו ענו גם הם כמכשרים
שהרי כודמן הדבר שהנה המן עומד בחנר עם היות עדיין בבקר השכם לא עת בא
השרים אל החנר אמרו בלבם כי בלי ספק מאת ה' היתה זאת כי ישר בעיניו שיותן לאיש
כדרכיו וכפרי מעלליו ואיפשר לרקדק אומרם הנה המן עומד בחנר והוא לישנא ותירא
לא הבנת דבריהם שזמן יש שהוא עומד שם ואף על פי שאמרנו שאז בא איפשר שפיהם
הכשילם כדי שיהיה כחץ שנון ללבו של אחשורוש על דבר החלוס אשר חלם כמאמרם ז"ל
שיחטוב שלהורגו בא שם בעוד לילה :

ויבא המן

ויאמר לו המלך וגו' הנה השם ית' אשר הוא משיב חכמים אחר ודעתם
יסכל הטעה את המן בהכנת דברי המלך שהנה המלך שאל לו מה
לעשות באיש וגו' דמשתמעו ביה תרומיהו דהיינו יקר וגדולה דלא קאמר מה יקר לעשות
באיש וגו' שנאמר שהיתה כונתו על חלוקת יקר לכד והמן טעה כמאמרו וחשב שהיתה
הכוונה על היקר לכד לפי שאמר בסוף דבריו אשר המלך חפץ ביקרו ולפיכך חשב בלבו
אם היתה כונת המלך על הגדולה הרבה צדיק ובחיותו והדרגו גדולה יש והיה שואל מי
הוא זה ואיזהו כדי לתת לו הגדולה כפי ערכו אמנם כיון שאמר יקר כראה בודאי שהכוונה
עלי שהרי אין ערך גדולה למפלה מגדולתי כמוני כמלך רק הכסא יגדל ממני ולכן אני
אשאל יקר כפי ערכי וז"ש למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני וגו' ושמעתי משם
הר"ט זלה"ה שהכוונה כי הוא אמר בלבו למי המלך חפץ לעשות יקר יותר ממה שעשה לי
כי על זה ודאי הוא שואל כי אם היתה כונתו לעשות ולתת לאיש מעלה פחות ממני או
שזה בשום הלא ידע מה שעשה לי ולא היה צריך לשאול אלא ודאי צריך יותר ואם כן מה
אעשה אם אומר דבר מועט יחשדני המלך כי מצד קבאלה דברתי כן ואם אומר יותר ממה
שים לי או שזה הרי הוא חסרון בכבודי אם יש במלכות גדול ממני או כמוני לכן נתחכם
לומר דבר שיהיה כבוד גדול ויהיה לפי שעה וישאר הוא בכבודו במקומו מוכרס וכשא
על כל השרים כמו שהיה מקדמת דבא והנה המלך הכין דבריו ודעתו ואמר לו מהר קח
את הלבוש וגו' וכאשר יראהו כי הוא המכריז ידעו כי המלך חפץ ביקרו יותר מיקר המן
לאה הם תורף דבריו משי השמועה ועל פי הדברים אשר כתבתי לעיל הפסוקי ביישובם
גם כן ועוד איפשר לפרש שכוונת אומרם מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו הוא
שלא ירצה להביט א ערך האיש והכנתו כי ידוע שהאיש שהוא בשפל המדרגה מה שיותן

לו בשכר גמול הטובה שעשה למלך לא יהיה חשוב לכלום אם יתנוהו בשכר אל א' משרי המלך הפרתמים הקרובים אשר עשה בתכונת הטובה ההיא בעצמה ולכן אמר המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו כלומר חף על פי שיהיה איש משאר האדם תביט אל החפץ שהוא גדול לתת לו יקר ורוכ החפץ יבטל כמוסי ודתי הערכין ובחינת הדרגות האנשים והנה הרשע נתכוון להשלים חפץ המלך בתת לו יקר גדול לפי שעה כדי שאחר כך ישאר במדרגתו הראשונה ולא יגע בכבודו כמלא נומא :

ובמדרש ויאמר המן בלבו הרשעים ברשות לבם ויאמר עשו בלבו וגו' אבל הצדיקי לבם ברשותם ההל' ונחה היא מדברת על לבה וגו' ידוע מאמרם זל ככל לבך בשני יצריך וגו' כלמד משם שהלב כינוי ליצר ובהיות האד' ילוד אשה ומחומר קורץ כמצאו הכלים החומריים ואיברי גופו של אדם כסתימן כטויין לסיוע היצר הרע ואם כן סתם לבו יהיה כינוי ליצר הרע והכי מניין בקרא בכתם כי יצר לב האדם רע מנעורת ולבו דכתיב בה' אינו מנגד דהא כדאיתא והא כדאיתא ובהקדמה זו יובן המאמ' והכוונה שהרשעים הם ברשות יצרם הרע לפי שלא השתדלו לכובשו והוא מתגבר ושולט עליהם והם משועבדים תחתיו כעבד תחת רשות אדוניו האמנם הצדיקי לבם ברשותם שהיצר הרע משועבד תחתיהם לעשות בו כרצונם ולפיכך ברשעים נאמר ויאמר בלבו ללמד שאמירתם היא בהסכמת לבם ואם לאו אין אמירתם כלום וזה מורה אומרו בלבו כלו' עם לבו ובצדיקים נא' ל לבו כאדם האומר ומדבר לאחר הנפול איו וגרוע ממנו וקרא דויאמר נ' אל לבו יוכיח וכל שכן בהנהו דכתיב בהו על שהדבר פשוט שהם למעלה מלבם :

ויאמר המן אל המלך וגו' כבר נתבאר הפסוק הזה עם פסוק הקודם ועוד איפשר לומר בטעם חזרת הדברים אשר אמר לו המלך ולא התחיל מיד בתורף תשובתו אשר היא יביאו לבוש וגו' כי כיוון בדבריו להורות שאף אם יראה בעיני כל שומע היות לבישת ושמוש דברים אשר יאמר נגיעה בכבוד המלכות ממ' בהיות הדבר מנד חפץ המלך כודאי שאין זאת כי אם מנד אהבה רבה ויתירה והאהבה מקלקלת את השורה ולא יהיה בזה קפידה למלך ולכן חזר הדבר בעצמם ואמר איש אשר המלך חפץ ביקרו לומר שדבריו אינם סובבים אלא על חפץ המלך בשלימות ואם לא יהיה הדבר כן אלא שהחפץ והיה מנד חיוב השבת הגמול לא מנד אהבה עזה ומציאת חן לא תהיה גזירתו בסגנון זה מכרחת כי הרבה דרכים אחרים לצאת ידי חובת השבת הגמול :

יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וגו' פשיטות הפסוק מורה דתלתא קאמר הלבוש והסוס והכתר וכדרך זה דרכו רזל ואמרו שמה שאחר כך לא הזכיר כי אם שתיים שנא' ונתון הלבוש והסוס היה זה בשביל שחזר בו המן מהכתר מפני שראה שהיה עולה חמת המלך וכמאמר זל ואי לאו דמוסתפיכא קא אמינא דמעיקרא המן לא אמר אלא שתיים הלבוש והסוס ואמרו ואשר כיתן כתר מלכות בראשו הוא לפרושי באיזה סוס קאמר וביאר שהוא אותו שרכב עליו ביום שעמדוהו למלך וכתנו כתר מלכות בראשו שכודאי זהו יקר גדול ועד' זה איפשר דקאי כמי ללבוש שאמר שילבישוהו הלבוש שלבש המלך ביום אשר נתן כתר מלכו בראשו ואינו דוחק לפרש כן ואתי כפשוטו אומרו

יג ב 13 2 אחר

אחר כך ונתון הלבוש והסוס וגו' . אחרי כותבי מנאתי להראב'ע זל שכתב פי' בפסוק
דומה קנת לדרך זה וזל והנכון בעיני שואו בראשו שב ש הסוס כי יש סוס של מלך שישימו
כתר מלכות בראשו כאשר ירכב עליו המלך ואין אחד מעבדי המלך רשאי לרכוב עליו
וזה דבר ידוע עכ' . הנה שלפי דבריו אומרו ואשר נתן כתר מלכותו וגו' קאי לפרושי מאי
דסליק מניה וכן פירשתיו גם אני ונתתי הכתר בראש המלך . וכונת כללו הפסוק שאמ'
המן שמלכד הדברים בעצמם עוד יעשו שתים כהבאתם שיהיה הוראה גדולה ופרסום
היקר והכבוד והם שתהיה הבאתם פי' רכי' דאושא מלתא וז'ס יביאו וגו' שנית שיביאו את
כולם ויכינום ואח'כ ילבישוהו וירכיבוהו וגו' ולא חדא חדא יביאו ויתנו לו וגם זה הגדלת
הענין וז'ס יביאו לבוש וגו' ואח'כ ונתון הלבוש והסוס וגו' וכן מצינו בדבריו דלקמן שכיון
שהכנות הלבשה והרכיבה יעלו את הענין בהדרגות מעלה וכבוד וכמו שנבאר בע"ה :
ונתון הרבוש והסוס על יד איש וגו' אין ספק שפשיטות הפסוק שלא היתה
כוונת המן שהאיש משרי המלך ילביש וירכיב רק היתה כוונתו
שכהיות הלבוש והסוס גדולי הערך היה מן הראוי שיהיו נתונים ביד איש משרי המלך
ומידו יקחום אחרים להלביש ולהרכיב כי לא היה ראוי שיהיו נתונים תכף ומיד ביד
אנשים קטני העדרגה רק ממדרגה אל מדרגה כי כפי ערך הדברים ראוי שיהיה ערך
המתמצים בהם ומלכד כוונה זו גם היתה כוונה אחרת בזה להגדיל מעלת הלוש
והרכב בהתמצע בתשמישו איש שר וגדול ולכוונה זו אמר גם כן והלבישו את האיש וגו'
שיהיה הלבשה ברחוב העיר דאושא מלתא טובא וגם כן הקריאה על ידי רבים כמ'ס
וקראו וגו' וכל זה מלכד שכיון להשמיט אתהשר שלא יהיה הוא המלביש והעושה המעשי'
ההם בעצמו שלכך אמ' לשון רבים גם כן כיון להגדלת היקר דארכבה אתרי רכשי באופן
שיעלו ההכנות והמעשים הנעשים בענין יותר מעיקר הדבר כי כבוד גדול חשב שיתכבד
באותה שעה ולא ידע כי בנפשו דבר שהחמיר עליו המלך לעשות הוא בעצמו את כל
הדברים כמו שיתבאר ועל דרך זה אם נאמר שפירוש ונתון הלבוש והסוס על יד איש
וגו' פירושו שתהיה נתינת דברים אלו לאיש אשר המלך חפץ ביקרו על יד איש משרי
המלך והוא יהיה אמצעי בנתינתן לו ואח'כ אחרים ילבישוהו וגו' איפשר לפרש כן והוא ע"ד
מה שנתפרש בו והכל לכוונה אחת לא שידוקדק יותר אומרו על יד . וראוי לדקדק ולהבין
בהשכת גמול זה כי לפי הפשיטו' נראה שאין כאן המשכת שום תועלת ולא נר גדולה רק
כבוד מדומה לפי שעה ואחר כך יחזור לערכו הראשון ומה יתן לי ומה יוסיף הלבשת
הלבוש והרכבת הסוס ואחר שעה יהיה בלא היה ואם כן איך יעלה בדעת המן שיסתפק
המלך בזה ויש שרצה לומר ליישוב הדבר שהלבוש והסוס נתנו לו כמתנה גמורה וכלי
ספק היה בזה תועלת ממון כי יהיו רכי הערך וגדולי השווי כי לא יבצר מהיות קבועים
בקישוטי הכוס אבנים טובות ומרגליות כמנהג ולערך זה יהיה לבוש המלך והרי כאן
תועלת מלכד הכבוד ואנא אמינא דמכל מקום קשה דאין כאן גדולה וטובה כמשכת
כמשפט המלך לתת לכל עושה לו טובה ואם לא יעלה ערכה לאחד מני אלף ממה שעשה
מרדכי וקרוב אנלי לומר דבהפרכת בניסך מזה תועלת וטובה וגדולה וכבוד תמיד בעיני
המלך

המלך וכל העם מקצה יכבדוהו כבוד גדול ויחזיקוהו בגדולה יתידה בראותם אותו לובש
 לבוש המלך ורוכב על סוסו שזה הוראה שמחשב אותו המלך כגופו וחפץ ביקרו וכבודו
 ומי הוא זה ואיזהו אשר לא ישתדל להשתחוות לו אפים ארצה ולהועיל לו בכל מאמצי
 כח וגם המלך יחזיקהו לאהב ורע כיון שזכה ללבוש את לבושו ולרכוב על סוסו ויהיה
 חשוב בעיניו כגופו ומזה יהיה נמשך לו ארוחה ומשאת תמיד ויתכן עוד לומר שטעם
 כל ההכנות האלו שאמר המן להעשות בענין זה היה בשביל שירא לנפשו פן יחרה אף
 המלך בהיותו כונע בדברים המיוחדים לו שישתמש בהם ולכן הגדיל ההכנות להראות
 גדולת הדברים ושלא היה זה רק מנר חפץ וחשק המלך באיש ההוא לכבדו על טובה
 גדולה שעשה לו ומטעם זה אמר שאחרי ילבישוהו וירכיבוהו אף אם האיש הלובש והרוכב
 ידים לו והיה יכול ללבוש מעצמו וכן רגלים לרכוב אלף להורות שמנר גדולת הלבוש
 והסוס לא היה ראוי שישתמש בהם האיש לרכובו ונוטל גדולה לעצמו אלף על ידי אחרים
 כאלו מלבישים ומרכיבים אותו על כרחו הכלל העולה כי המן הרשע נשאר ונזהר מאד
 בדבריו שהמלביש והקורא והמרכיב יהיה משאר העם ולא השר משרי המלך הפרתמים
 ולא שיהיה לו וכמו שכבאר בע"ה :

ויאמר המלך

להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס וגו' כאשר דבר מלך מלכו
 של עולם היה נחוצ להשיב לו גמולו הרע נתן בלב המלך להכין
 מתוך דבריו של המן בעצמו שהיה ראוי להעשות הענין הזה על ידו ולא על ידי אחר לפי
 שהוא הורה בדבריו שכפי ערך הדבר ותכונתו ראוי שיהיה ערך ומדרגת האמצעים
 ובהיות הלבוש והסוס גדולי הערך גמר אומר שאין אחר ראוי לזה כמו המן עצמו כי בזה
 לא היה נגיעה בכבוד המלכות וזש מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת שהכוונה
 על אומרו ונתן הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים ואם היתה הלבישה
 והרכיבה לאיש שלא היה רשום במעלה וגדולה היה מספיק בשיהיה המלביש והמרכיב
 והקורא אחרים קטני ההדרגה אבל בהיות הענין לאיש רשום במעלה שהוא מרדכי
 היהודי היושב בשער המלך כלומר הוא יהודי אשר שרשם מיוחד ויש לו מעלה שהוא יושב
 בשער המלך ראוי שיצטרף גם ערך זה לערך הלבוש והסוס ולא נמצא לזה איש ראוי
 כמוך כי כן משפטיך אתה חרבות שכפי תכונת המפעל ראוי שתהיה תכונת הפועל וזש
 ועשה כן למרדכי היהודי וגו' אתה בעצמך לא על ידי אחרים ולא יעלה בדעתך לגרוע
 איזה דבר באומרך שדבר אחד על ידך יהיה נערך כרבים על ידי אחרים על כן אנכי
 מנוך אל תפל דבר מכל אשר דברת ואפילו שאתה הוא האמצעי בדפרישית וכן עשה כל
 הדברים הוא בעצמו וכמו שאמר ויקח המן את הלבוש וגו' ואיפשר לומר עוד שטעם
 אחשוורוש כמה שנוה להמן לעשות הדברים בעצמו הוא שנתחכם מדבריו של המן ותורף
 כוונתו שהורה לעשות הכנות רבות לשלא תהיה חסרון והעדר בכבוד המלכו וכדפרישית
 ולפיכך אמר לו אחשוורוש האמת כדברייך כן הוא אם היתה כוונתי לעשות כן לא מהשרים
 הפחותים אף על פי שיהיה הענין נעשה על יד אחר לית לן בה שלא יעלה בדעת הדואה
 להשוות עבר פחות לרבו ואין מקום להעדר כבוד וקנאה אמנם בהיות האיש הזה איש

רשום

פירוש מגלת אסתר

רשום וגדול המעלה הוא מרדכי היהודי היושב בשער המלך צריך שאתה בעצמך תעשה
הדברים ההם לפי שבהיות נכר שאינם לפי כבודך והם מעשים בזויים ושפלים בערך
חשיבותך יכירו וידעו כל העם מקנהו כי הוראת שעה היא כי גם אחרי כן יראו אותך
על משמרת גדולתך עומד כתמול שלשום ולא מהורדת מעלתך עשית כן ובזה לא יהיה
מקום להעדר כבוד כסא המלכות וכל זה הכנים השם יתברך בדעת המלך לתת לאיש
כדרכיו וכמאמרם ז"ל משפיל אף מרומם באותו אף שהוא משפיל אחד מרומם האחר
כדאיתא במדרש רבה פרשת מטות ומעתיב כל דברי הפסוקים מבוארים בדקדוק ודברי
רז"ל במדרש וגם דברי המתרגם בפירוש ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך
כולם עטרה לראשינו והם ידועים למבין וידרשם מעל ספר ה' ויקרא כי יערבו לו ואין
לנו מקום להאריך מקום שאמרו לקצר :

וישב מרדכי

אל שער המלך וגו' רז"ל קבלו האמת ואמרו ששב אל סקו ואל
תעניתו להורות שאף אם ראה את עצמו בכבוד גדול לא נתרפה
במלאכתו עד בואו אל התכלית שהוא הנלת האומה ומה גם בראותו שהיתה תפלתו עושה
פירות להתגבר קצת על הרשע ההוא ואף אם היה לו מקום בעת ההיא להכנס ולעמוד
על כפשו ביד רמה בראותו שמצא חן בעיני המלך מ"מ קיים בעצמו המשכיל כפת ההוא
ידום וקוה ליו' שהוא יגמור בעדו ולכן שב אל סקו ואל תעניתו • ועוד איפשר לומר לפי
הפשט שכמשך רישיה דקרא לסיפיה דכתיב והמן כדחף אל ביתו וגו' והכוונה לומר אפילו
אם היתה כוונת המן בעצתו שתעשה היקר לפי שעה עם כל זה אף אם לא עלה מכל
מקום לא ירד מגדולתו כי שב אל שער המלך במקום כבודו אמנם המן ירד מגדולתו כי
כדחף אל ביתו אבל מהכזיון שקבל וחפוי ראש על שהוא גרם לעצמו בעצתו ובמה שרז"ל
דרשו בפירוש הפסוק בודאי שיעלה העדר כבודו ובזיונו לאין תכלית • וגם לרודהו הוי
פשטיה דקרא על נכון אבל כמשמעו על מיתת בתו וחפוי ראש במה שכחפה ונתכסה
ראשו בענינה דבית הכסא והרי קרא דיוק בפשיטות את קבלתם ז"ל :

ויספר המן

לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו' המסתבר לומר שספר להם את כל
הפרטיו שבעברו לו עם המלך ואיך הוא גרם לעצמו בעצתו
שהיתה לרעתו שזה היה נד הוראה שסר כלו מעליו וזהו אומרו את כל אשר קרהו ולהברי
רז"ל במדרש גם כן יכנס בסיפור כל אשר קרהו כל מה שעבר לו עם מרדכי מענין הלבושה
והרכיבה והרחיצה כמאמרם ז"ל ופרטים אחרים עם המלך וכדברי המתרגם בפסוק
ועשה כן למרדכי היהודי וגו' גם כי ראה והבין מתוך דברי המלך שאיננו עמו כתמול
שלשום וכל זה הוא שספר להם כי הענין בעצמו לא היה צורך לסיפורו כי כולם ראוהו
בעיניהם והנה הוא בסיפורו היה רומז שכל זה בא לו מכניסת אסתר המלכה אל המלך
ולכן אוהביו נשתוממו וידמו מבלי דעת לא ידעו מה להשיב אמנם חכמיו וזרש אשתו
שגם היתה חכמה אמרו לו אין הדבר כמו שמוכן מתוך דברך שהוא דרך טבע כי מדרך
זו אי איפשר שתפול אמנם מנד מרדכי עצמו אם הוא מזרע היהודים כלו' אם הוא מזרע
אוחם היהודים הנדיקים שהם ראויים שתהיה סבת נפילתך לפניו כלומר מסבתו וזכותו
לא

לא תוכל לו ולא לבד יהיה לך גרעון הממשלה אלא נפילה אחר נפילה עד כלה וזש כי
 כפול תפול לפניו וכמו שקרה לו אחר כך ואיפשר לומר עוד שהם בראותם שמרדכי עולה
 והוא יורד חשבו כי בוראי לא יהיה להמן תקנה להעמידו על מכובו רק בשישלים עם
 מרדכי וגמרו אומר שגם זה לא יועיל לו אם מרדכי הוא מזרע היהודים כלומר אם הוא
 תופס היהודות משורשו וגזעו כיון שהחלות לבפול לפניו לא תוכל לו לפתותו שישלים עמך
 כי כפול תפול לפניו כלומר בוראי יעשה את כל הכא מידו להפילך פעם אחר פעם עד
 אין תקומה להנקם נקמת אומתו ועמו ומה גם אם יהיה פירוש מזרע היהודים וגו' על
 היותו משבט בנימין וממשפחת שאלו וכמו שיש מפרשים שפירשו כן יבא פירושינו מיושב
 וזכרון על הדרך ההוא יותר בבירור ומאי דפתח באוהביו וסיים בחכמיו לפי הפשט
 בראה דקצת מאוהביו הכל שהיו גם כן חכמיו אמרו כן לא כל אוהביו והיינו דמעיקרא
 כתיב כל אוהביו והבא לא אמר כל חכמיו ואמנם רזל אמרו קרי ליה אוהביו וקרי ליה
 חכמיו אמר רבי יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם ותורף
 כוונתם כי אפילו שלא היו חכמים כיון שמאמרם עתה היה דבר חכמה קראם הכתוב
 לאוהביו הכל חכמיו ודבריהם עטרה לראשינו :

עודם מדברים

עמו וסריסי המלך הגיעו וגו' גם זה היתה לו הוראה על רעתו
 שעודם מדברים עמו הדברים הכתובים בסוף הפסוק דסליק
 מניה והם דברו מפלתו בה שעתא הגיעו סריסי המלך ויבהילוהו באופן שנפסק דבורם
 בדברים ההם ובאלו נפסקה מסקנתם כי גפול יפול לפני מרדכי ולכך הונרך להקיימו
 בבהלה ומהירות שחרה לו עד מות לקום מתוך הדברים ההם וסימנא מילתא היא
 ובמדרש אמרו ויבהילו מלמד שהביאוהו בבהלה הכוונה איפשר לומר שאין פירוש ויבהילו
 שמהירותו ויבהילוהו בעת הקריאה לבד אלא אפילו בעת ההבאה בדרך היו מביאים
 אותו בבהלה וזש מלמד שהביאוהו בבהלה וגם זה היה כרמז לו להיותה הוראה גדולה
 לשפלותו כי לא כבדוהו כבתולה לאיש אשר באוהו שכולם היו כורעים ומשתחוים להמן
 ואפילו השרים הגדולים :

ויבא המלך

זהמן לשתות וגו' כבר הקדמנו למעלה שיש הפרש בין שאלה
 לבקשה כי מלת בקשה הוא מורה על ענין הנדרש בבקשה
 ותחנונים ואמנם מלת שאלה אינו מורה רק על דבר הנשאל בבואל איש מאת רעהו ולכן
 אמר אם הוא הדבר הנוגע לך בשאלה לבד תנתן לך מבלי צריכות הרבות תחנונים יען
 היותך אסתר המלכה ואף אם תבקשי בתחנונים על אחרים שזה מורה לשון בקשה עד
 יחזי המלכות ותעש וכמו שביארנו למעלה והנה המלך הוסיף עתה להראו' אהבה יתירה
 במאמרו זה שאמר אסתר המלכה דרך מעלה מה שלא אמר כן במסתה הראשון כדו
 לבא לתכלית הידיעה מה היא שאלת אסתר ובקשתה ואם הבהילוהו רעיוניו וחלומותיו
 בלילה הוא לא הראה לה פנים זועפים כלל כי הפס יתברך עשה באופן שיסכת עמנו
 יגינו מתוך משתה היין ואם בכניסתו היה ענב גם הוא כמו המן וכמו שדקדק הפסוק
 לדפתי באומרו ויבא המלך והמן לשתות וגו' כלומר כמו המן שכלי ספק היה ענב כן המלך
 ופניכם

פירוש מגלת אסתר

ושניהם שנים בזה הא כראיתיה והא כראיתיה ואחרי כן בתוך המשתה הלכתי השם ית'
שמחה ואהבה כלב המלך באופן שכשאמר לאסתר מה שאלתך וגו' היה בשמחה ובטוב
לבב כמו ביום הראשון וזש גם ביום השני מלת גם להרבות ולהשוות יום שני כיום ראשון
שעדיין לא הבהילוהו חלומותיו :

ותען אסתר

המלכה ותאמר וגו' כראות אסתר את לב המלך טוב עליה כאשר
בתחלה וקרוב לומר יותר כמו שפירשנו השיבה בטוב טעמה
ואמרה שתיהם אני צריכה שאלה ובקשה על עצמי ועל אחרים על עצמי בפשי בשאלתי
ועל אחרים ועמי בבקשתי וכיונה לומר גם כן שהנר שהוא של אחרים גם כן נוגע לה
לעצמה קצת שהם עמה והענין הוא כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואלו
לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי ולא הייתי מדברת כלל כי ידעתי שיתוקן הענין
מעצמו מפני שאין הנר שזה כנזק המלך כלומר אינו מהנה כלל ולא יהיה לו תועלת כנזק
המלך ובחסרון כבודו ששפחתו תהיה אשת המלך שזה ודאי הוא נזק ובשת גדול בכסא
המלכות ובהכרח בהתפרסם הדבר יתוקן וישוב עמלו בראשו אמנם אחרי ההריגה אין
תוקן כי אי אפשר להחיותם ואע"ג דלפי פירוש זה אין מלת כזק על חסרון כפי פשוטו
אין לחוש כי יהיה כמו ומלכא לא להוי כזק שאין הכוונה על כזק ממון ויתכן עוד שיאמר
ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי לפי שידעת אנכי שלא יסוה ולא יבא לו תועלת
כלל כנזק המלך כי כשיתפרסם הדבר שיש למלך נזק רב בזה מנר חסרון המסים
והארכוניות לא יבא לו תועלת כלל כי המלך יראה כי ענה נבערה היתה ענתו וינקום
ממנו מה שאחר המות מה יועיל אם ינקם ממנו ומה גם אם ישכחום כמת מלכ וכאלו
מעולם לא היו ואם נרצה לפרש מלת כי כמו אף על פי שמצינו לר"ל שדרשוהו כן במדרש
רבה על פסוק כי ידעתי את מכאוביו יהיה פירוש הפסוק ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו
החרשתי ולא הייתי מדברת כלל אף על פי שידעת אנכי כי אין הנר שזה להשלי ולמלאת
הנזק שיגיע למלך והיה מן הראוי לדבר בשביל הנזק המגיע לך ולהראות את ענתו
הנבערה עם כל זה החרשתי כי אתה עשית ואתה תשא והרא"ב פירש כפי המובן לו
מתוך דבריו שאמרה אלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי אף על פי שהיא צרה גדולה
מכל מקום אין הצרה הזו הבאה עלינו חשובה לכולם כנגד נזק המלך רוצה לומר שיהיה
נזק במחשבתו שלא תצא לפועל ויהיה מלת צר כמו צר ומצוק מצאוני וכיון הוא ועל דרך
זה איפשר לי לפרש ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי אף על פי שמן הראוי היה
לי לדבר שאיזו צרה שתהיה אינה שזה וחשובה נגד נזק המלך ואם כן במקום שיש נזק
למלך אין ראוי לשתוק מכל שכן עם כל זה החרשתי :

וראיתי

מי שהקשה על דברי אסתר איך אמרה ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו
החרשתי והרי קיימא לן כי השבי קשה מכולן וכמאמרם ז"ל כל המאחר
וכו' והמסתבר ששיקר קושיין ליתא מעיקרא שענין השבי שהוא קשה מהכל הוא מנר
השעבוד כי יקשה על האדם כי אין כח לסבול היוסורים והענויים ועוד שבכל עת ובכל
שעה רואה המות בעיניו כי ביד אדוניו אם ירצה להורגו והרי הוא מוכן להריגה ומעותר
אליה

ליה אכל המות הוא כרנע וצער שעה והיה כלא היה וזה יהיה באר יחיד או יחידים אמנם
 עם אחד שיומתו כולם ולא ישאר שם ומחיה ודאי שהוא יותר קשה מהשביוסף אם יסבול
 ויסורין רבים ושעבוד ועבדות ובני ישראל שהיו כולם עבדי לפרעה במצרי' עדים בדבר :
ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה וגו' בטעם אומרו ויאמר ויאמר
 תרי זמני כתבו בו המפרשים והמסתבר לי שהכוונה לומר
 שהמלך היה מתמיה בעצמו והוא אומר לאסתר המלכה כלומר לאשה חשובה כמו אסתר
 שהיא חשובה מנר ענמה וגם כן בהיות שהיא מלכה מי הוא זה ואי זהו אשר מלאו לבו
 אפילו במחשבה לעשות כן ולהרע לה ולעמה כל שכן להוציא דבר לפועל ולתכלית ועם
 זה יהיה כוונת הפסוק ויאמר המלך אחשורוש שהתחיל לדבר ולהשיב דבריו לאסתר
 ועיקר תורף אמירתו ותשובתו היה אומר כמתמיה בעצמו לאשה חשובה כמו אסתר
 המלכה מי הוא זה וגו' או ירצה במה שהורונו ר"ל במדרש שאחשורוש היה יותר רשע
 מהמן וכמשל התל והחרין וכו' וכאש' האה את שאת אסתר המלכה ובקשת שהיתה על בני
 ישראל נתקשה מאד בעיניו ולולי שכבר הבטיח לאסתר לתת לה את שאלתה לא הויה
 מהפך את הגזירה כי גם הוא שיני אריות שיניו והיה חפץ באבדן ישראל אלא שבהיות
 דרך המלכים שלא לשנות את הבטחתם ואם יהיה בדבור בעלמא ובפרט בהיות הדבר
 לאשתו אשר אהב לכך אמ' לאסתר מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו וגו' וזה עכמו רמו הכתוב
 באומרו ויאמר המלך אחשורוש כלומר מה שכבר אמר המלך אחשורוש והוא אמירת מה
 שאלתך וגו' זה היה סיבה שויאמר לאסתר המלכה וגו' שלולי האמירה הראשונה שכבר
 כתפז בהבטחתו לא היה אומר האמירה השניה לא אחרבא היה מקיים גזירתו הראשונה
 כי חפץ בה הוא וכדאמרן : או ירצה ויאמר המלך אחשורוש ודבריו היו ויאמר לאסתר
 המלכה וגו' כלומר שהיה מתמיה שאיך עלה בדעת שום אדם לאמר דברים כאלו מעגין
 מוקח וממכר למלך על אסתר המלכה שעתה נתגלה לו למפרע שהיתה בכלל אמירת
 המן ישנו עם אחד וגו' וכמו שאמרה כי נמכרנו אני ועמי ואמר מי הוא זה ואיזהו וגו'
 לא בעלם ממנו היותו המן כי בעצתו עשה כל מה שעשה כנראה מפשיטות הדברים
 אלא הכונה הימצא אדם בעולם שימלאו לבו לעשות כן כמו שמלאו לבו של המן לעשות
 וכל דבריו אלה הם על הזכרת כל העבר הגזירה על היהודים והמסבב אותה הוא המן
 אלא שהיה תמיה על היות אסתר בכלל אמירתו וזה היה עזות גדול שאין אדם בעולם
 אפילו יהיה ברום המעלה והגדולה שימלאו לבו לעשות כן ואמר מי הוא זה ואי זהו
 כלומר מי הוא זה מאשר ישנו פה עמנו עומד היום בכל שרי המלכות וגם כן מאשר
 איננו פה עמנו באיזה מקום ימצא אדם אשר מלאו לבו לעשות כן בשום זמן בעולם והרי
 זה כמתנחם על גדולת המן ויאסתר בטוב טעמה השיבה איש צר ואויב המן הרע הזה
 כי רשעתו ורעתו גרם לו לסור מן הדרך ושכחתו עמנו קלקלה את השורה ויאפשר
 לומר עוד שכוון באומרו מי הוא זה ואיזהו לומר שאפילו שאסתר היתה ראויה לענש
 מסבת חטא או אשם אשר חטאה או אשמה ברצון ודון מ"מ לא היה ראוי לעשות כן לה
 אלא אם יהיה החטא או האשם נגד הגדול ממנה במעלה הוא המלך אמנם אחר יהיה

יד א 14 1 מי

פירוש מגלת אהר

פניו שיהיה מי הוא ומה גדולתו שיהיה מקום לעלות בדעת לעשות אפילו מצואות רע וכס
לעשות כן כלומר גזירה רעה וקשה כזו :

ותאמר אהר איש צר ואויב המן הרע הזה וגו' כוונה לומר שלא היה זה

מזד חטא כלל אלא שהוא היה צר ואויב ושומה היתה בלשון

להקס משכאה קדומה זשמא תאמר שעשה לתועלת המלך וכמם ודתייהם שונות וגו' ח"ו

אין זאת כוונתו אלא המן הרע הזה בלומר שהוא מטבעו רע מעללים ומתאוה לעשות

רע ובכל ריב יתגלע וכל הכונה לומר כי אף אם גראה שמה שעשה היה ברשיון המלך

וכמם לעיל אם על המלך טוב וגו' אמר רבתי להורות שכעלילה בא עליהם ואנה ורמה

את המלך מזד השכאה הקדומה ולא לחוש לתועלת המלך כמו שאמר בפיו ובשפתיו

ובפרט בהיות המלכה בכלל שיש בדבר בגיעה במלכות שהדבר מורה שאם לא מזד

שכאה יתירה ומשטומה דכה לא היה נכנס בתגרה וזאמר הפסוק שעם היות שלפי זה

היה להמן מקום התגלע לומר שלתועלת המלך כיוון ומענין המלכה היה איפשר להתגלע

כי שגגה היא בידו ולא ידע שהם קרובים למלכה וכמו שאחשורוש לא היה יודע עד הנה

כי לא הגידה אהר את עמה וגו' או צד התגלעות אחר עם כל זה מן השמים נסתויע

שנסתתמו טענותיו וזשזמן נבעת מלפני המלך והמלכה בלומר מרוב הכהלות בעתוהו

בלהות ולא היה לו פה להשיב באופן שהיה מקום למלך לחשוב כי כנים דברי אהר

דמעיקרא בתחלת דברי פיהו היתה בונתו לרעה ולא לתועלת המלך כמו שהורה בדברו

כשלמד עליהם קטיגוריא ועל פי הדברים אשר אמרנו לעיל שמה ששאל המן לא היה

גזרה מחייבת רק נתינת רשות לבד שהוא בחות מגרמה בכזקין כדי שלא לאכד בידים

מפחד העונש וכמו שהיה הדבר בפרעה בענין המילדות כמם זל שם בשמות רבה בזה

כמזא טעם נכון במה שאמר אחשורוש מי הוא זה וגו' כי הנה המן הרשע הטעה את

אחשורוש בשכתב הספרים והכתיב גזרה מחייבת שיקומו עליהם ויהרגם לא נתינת

רשות אם ירצו יעשו ואם לאו יחדלו וזש ויכתב ככל אשר צוה המן וגו' להשמיד להרוג

ולאכד וגו' גלוי לכל העמים להיות עתידים וגו' הנה כל הדברים האלו מורים חייב לעשות

כן והטעם שהטעה המן לאחשורוש נתגלה בדברי אהר ש אמרה כי נמכרנו אני ועמי

להשמיד וגו' ולכן אמר המלך מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לעשות כן גזירה מחייבת

שא"עפי שאני הסכמתי לא היה כן רק נתינת רשות ואז אמרה אהר המן הרע הזה פי

עתי מתגלה שהוא רע שעבר על דברך יזהמן נבעת וגו' כי בתפס ברעתו ולא היה לו פה

להשיב ולא מנח להרים ראש:

והמלך קם בחמתו ממשתי היין וגו' אחרי שראה המלך שנבעת והחריש ולא

ענה עוד דבר היה מקים להעלות חימה וקם בחמתו ממשתי

היין אל גנת הכיתין ואולי היתה טעם קימתו ממקום המשתה אל הגנה כדי לטוט את

דעתו ולשכך את חמתו קצת והמן בראותו כי לא היה לו מקו כלל שיתפייס עם המלך הם

לא על ידי המלכה כי היא המסכבת העלאת האף והחימה ואף אם ירצה המלך להתפייס

לא עכל בעוד שהמלכה לא תהיה מרוצית ומפוייסת וזש כי בלתי אליו הרעה מאת המלך

כלומר

כלומר שלא היה לו תוחלת ותקוה מן המלך מצד עצמו ולכן בחר לעמוד לבקש על נפשו
 מאסתר המלכה והנה הס'ית סיבב שאפי' אם בהעלאת חמתו בראשונה לא היה בו כדי
 להמית ואדרבא יצא אל גנת הביתן לשוט את רעתו כדי לדחו מעליו את חמתו ממ' כאשר
 שב מגנת הביתן אל בית המשתה העביר עליו רוח קנאה כאשר ראהו נופל על האטה
 אשר אסתר עליה ניצא מפיו לאמר הגם לכבוס וגו' ובהיות שיצא מפיו דבר גנאי כזה
 אעפי' שהיה מקום התנבלות לומר שהיה מתחנן לפניה על רעתו עם כל זה תכף ומיד
 ופני המן חפו כי לא היה כבוד המלכות להכוחו בחיו' אחר שיצא מפיו המלך כדברי' האם
 וכיוון לומר עוד הדבר יצא וגו' ופני המן חפו לומר כי לא הוצרך לומר גזרת המית בפיו בבירור
 כי הדברי' עצמם שאמ' הגם לכבוס את המלכ' וגו' הספיק להתיר דמו ולחייבו מיתה ולפיכך
 נזיר ופני המן חפו שכיסו את פניו כדרך הנדונים למות שלא יראו עוד באור פני מלך ואז
 כודמן הרבוא ונבמר ונסתים על ידו שהמיתה שיתכו לו תהיה שיתלוהו על העץ :

ואמר חרבונא

אחד מן הסריסים לפני המלך וגו' אמר שלשה סבות לחייבו
 מיתה אחת שעשה עץ למרדכי מאליו בלי רשיון כלל כי
 אעפי' שיטול רשות על התלוי לא היה ראוי לעשות העץ כלל קודם הרשיון ומה גם בהיות
 לאחד מן הסרי' היושבי' בשער המלך ב' אשר דבר טוב על המלך ג' בעשיית העץ שעשא
 גבוה כראות לעין כל בפרהסיא ולא חש לעשותו בכנעא ושלשה אלה הועילו להצטרף על
 חמת המלך באופן שדרון לתלוי ואמר הכתוב שתלוהו על העץ אשר הכן למרדכי וזה
 היה סיבה שחמת המלך שככה לשתו סבות אחד כי ראה שהדבר הוכן מאין היתה ההורא'
 שבא הנזירה עליו מן השמים ועוד שכתגלה חרפתו שהיה מבקש רעת המדבר טוב על
 המלך ולפיכך לא שת לבו עוד אליו ולא נזכר ממנו עוד או ירצה שהתלוי לא היה
 בהיותו עומד בחמתו וחרון אפו שאם היה כן היה איפשר שאחרי כן יתחרט האלך והיה
 מקום לומר שהתלוי לא היתה בדין גמור לכך אמר שהתלוי היתה אחרי שחמת המלך
 שככה ואומרנו וחמת המלך שככה הכונה אחרי שחמת המלך שככה :

ביום ההוא

נתן המלך אחשורוש וגו' כופת אחשורוש היתה להורגת שאחרי
 שכתקרה דעתו ועבר חרון אפו לא כתחרט ממה שעשה בהמן
 ולהוראה זו נתן במתנה לאסתר הגורמת את מיתתו את בית המן כי לא מבעיא שלא
 נתבע עמה אלא אדרבא הראה לדעת שכל אשר עשה היה טוב מאד וגם כן בשביל
 הפגם שנפגמה המלכה במה שנמכרה היא ועמה להמן במרמה ולהנקם מזה נתן לה
 את בית המן במתנה לקיים בה והיו שוכים לשוכיהם וגו' ואיפשר שזאת היתה כונת כתיבת
 הטבעת אשר הסיר מהמן למרדכי וגו' ועוד מאתה היתה זאת לסבה אחרת כדי שיהיה
 מקום להשיב ספרי האף והחומה וכמו שיתבאר לקמן ואמר ומרדכי בא לפני המלך וגו'
 איפשר לומר שאסתר נתנה בהחמה וברעת שתבא כונתה לתכלית ולא יוכל המלך
 לומר שכל מה שעשתה היתה כונתה להעלות את מרדכי ולנשאו ולרוממו ולא להרחקת
 הנזק ולפיכך אעפי' שהיתה כונתה להפקיד את מרדכי על בית המן לא רצתה לומר למלך
 שישלח להביאו ושיתן לו מעלה אלא הגידה למלך מה הוא להואו כשידע מרדכי הגדה

יד ב 14 2 זנכנס

פירוש מגלת אסתר

זו נכנס מעצמו ובא לפני המלך ובכן המלך נתן לו את טבעתו אשר העביר מהמן וזו
עלה לגדולה במקום המן ואסתר שם אותה על בית המן כי כבר בה שעתא היה ראוי לכך
במה שהעלהו המלך מעצמו ולא כשאר מקום לחסדה :

וחזקף אסתר

ותדבר לפני המלך וגו' הכונה כי אע"פ שעלה מרדכי לגדולה
לא דבר כלום אל המלך בחושבו כי לא יועיל רק אסתר עצמה
הוסיפה לדבר לפני המלך כמו שדברה קודם ואפילו היא עם היותה מלכה הוצרכה
לנפול לפני רגליו ולבכות ולהתחנן ולהורות בדבריה שכל מה שעשה המן בערמה עשה
בטבע הרע ובשנאה קדומה חשב על היהודים וכו' וז' את רעת המן וגו' וכל זה לפי
שיודעת היתה כי כתב אשר נכתב בשם המלך וגו' אין להשיב כדת מדי ופרס ולפיכך
הורתה בדבריה כי מאחר שהיה במרמה היה יכול לחזור ולא יהיה חסרון בחוק דתו :

וישט המלך

לאסתר וגו' הכונה שהמלך נתרצה לה והושיט לה את שרביט
הזהב לאות על זה אלא שהיה צריך להתיעץ היאך יעשה לתקן
את אשר נגזר ויעלה בידו ולא ימסך חסרון ושברון בדתו מדי ופרס והנה אז קמה אסתר
ועמדה לפני המלך ולתיקון הדבר איך יהיה כדי שיתקיי כתבה עצה ואמרה בטוב טעמה
טעמות וכמו שמפרש ואזיל בפסוק שלאחריו וכו' וז' :

ותאמר אם

על המלך טוב וגו' אמרה אם היה הדבר טוב וכשר לפני המלך
יכול לכתוב בבירור להשיב ספרי האף והחימה במה שיודיע
שהיתה מחשבת המן מחשבת משטימה קדומה ושנאה ישנה כדאמרן וז' יכתב להשיב
את הספרים מחשבת המן וגו' ועוד יוכל לכתוב בספרים שנתגלה היות הדבר נוגע אלי
מה שלא נודע קודם באופן שהיתה החתימה בטעות וז' כי איככה אוכל וראיתו וגו' וזו
מיושב כפל הפסוקים ויתרון דברים שמאחר שכבר אמר למעלה ותבך ותתחנן לו
להעביר את רעת המן וגו' ועל זה הושיט לה המלך את השרביט שהוא הוראה
שנתרצה לבקשתה מאתו חזר ואמר ותאמר אסתר וגו' יכתב להשיב את הספרים וגו'
וכבר נאמר לעיל להעביר את רעת המן וגו' ולפי דרכנו מיושב שהפסוק השני מיירי
בנתינת טענות לדבר וכדאמרן : ופשוט הפסוק כי איככה אוכל וגו' הוא אפילו מציאות
רעה איך אוכל לסבול לראות בהם כל שכן היות גדר הרע גדול שהוא אבדן מולדתי •
או יאמר איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי בעולם הזה ואיככה אוכל
וראיתי באבדן מולדתי ומשפחתי אבוד גמור בעולם הנשמות כדאמרן לעיל מענין
מלחמת עמלק ואיפשר עוד לומר שבהושטת השרביט היתה אות ברית שלום לה כי אף
על פי שהיתה יהודית לא תכנס לכלל הגזירה ואז היה לה מקום לקום ולעמוד לפני המלך
כי היא ינאה מכלל הגזירה ונקשה על כל היהודים ואמרה כיון שדעתך בהנלתי
וז' אם על המלך טוב ואם מצאתי חן וגו' יכתב להשיב את הספרים וגו' כלומר
כדי שיכנלו היהודים כולם שאם לא תעשה כן לא תתקיים הנלתי כי איככה אוכל וגו'
ובהכרח היות שלא אוכל לסבול אספה גם אני עמהם • וטעם אומרה אם על המלך
טוב וגו' וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו ארבעה דברים נראה לומר שבשנים

האחרונים

האחרונים חזרה ופירשה השנים הראשונים ואמרה שמה שאמרה אם על המלך טוב
 הכוונה הוא שיהיה כשר הדבר מצד עצמו לפני המלך ולא יחוש כלל לדתי מדי ופרס כי
 יתרצה בתיקון האפשרי ואם לא יהיה חזק וראוי כל כך וגם כן מה שאמרה ואם מצאתי
 חן בעיניו הכוונה לומר שלא לבד תהיה המציאת חן להצלת חן שירצה שיהיה לפניו
 טובה כלומר שאעמוד בסכר פנים יפות ושמחה כמו שמחים וטובי לב וזה יהיה בהצלת
 האומה כולה וכמו שאומר אחר כך כי איבכה אוכלוראיתי וגו' :
ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה וגו' הנה גם הוא לבקשת אשתו חתר
 למצוא מקום להפיק רצונה כי מצאה חן בעיניו וכדמפרש ואזיל
 ואכרא כי באגרות אלו נבוכו כל המפרשים למצוא דברי חפץ איך נתקן דת מדי ופרס
 שאין להשיב כתב אשר נחתם בטבעת המלך ומלבד מה שכתבאר בזה למדין
 בקראי דלעיל עוד השיגהידי ונתישב בדעתו בזה אחר משלשה דרכי' א' כי אמר בדבריו
 שתי טענות וסבות לחזרת אגרות' א' סיבה עצמית והוא שמקודם מכרס להמן ואמר
 לו הכסף נתון לך והעם לעשו' בו כטוב בעיניך והוא צוה לאבדס כי היו קנין כספו ואחרי
 שתלוהו על העץ נתן המלך את ביתו לאסתר וממילא כל אשר להמן ממונו והמונו וכל
 אשר לו נתן לאסתר וכיון שכן נמצא שהיהודים שהיו עד עכשו של המן עתה הם של
 אסתר המלכה ומעתה יש מקום להצילם שאם המן שהיה אדוניו' אז היה רוצה להשמידם
 אסתר שהיא גבירתם עתה היא רוצה בקיומם וז' הנה בית המן נתתי לאסתר וכמה
 שכתבאר לעיל כי נתפרש באגרות ראשונות ענין היותם נתוני' נתונים להמן אתי ביישוב
 נאות דוק ותשכח' ועוד סיבה אחרת שכבר נתפרסם שאותו תלו על העץ על אשר שלח
 ידו ביהודים וכיון שכן מן הוא זה ואי זהו שימלאהו לבו להרוס ידו עליהם ולא יהיה ירא
 לנפשו ולכן מה שאתם נרוכים הוא לכתוב על היהודים כטוב בעיניכם לעמוד על נפשם
 ויהיה כתוב וחתום בטבעת המלך ובזה יספיק להחליט את כח אויביהם ולא יעלה על
 לבם להרוס יד ויהיה ידם על העליונה ויהיו מתגברים להרוג בשוכאיהם ועם
 זה יעשו בהם כרצונם כי השרים ושאר העמים יעמדו מנגד זהו מה שאיפשר לעשות ולזה
 יספיקו הטענות האמורות אמנם לבטל בבירור הכתבים הראשונים זה אי אפשר כי
 כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב והנה הם בראותם שהיו
 מרויחים בזה שלא לבד שהיו ניצולים אלא גם כן היו מתקמים מאויביהם הסכימו בדבר
 תכף ומיד ויקראו סופרי המלך וגו' . או ירצה כי כתב אשר נכתב וגו' כלומר אף על פי
 שימשך מהכתבים אשר תכתבו הפך האגרות הראשונות מ"מ אתם כתבו וחתמו כי אחרי
 הכתיבה והחתימה אף על פי שהיה ראוי להשיבם כפי דתי מדי ופרס מ"מ איך שיהיה
 כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב ריקם אחרי שכבר נכתב
 אף על פי שלא כיתן ליכתב מעיקרא ובהכרח יועיל ויציל לפחות קצת שלא למחות כי
 יחשבו בודאי שלא לחנם כתב המלך כן ומה גם בראותם תליית המן לעין כל' אויבאמר
 שבראותם שתלו את המן וידעו היות הטעם בשביל ששלח ידו ביהודים ואמרו שבודאי
 בתיבת האגרות אות באות לא היה בשם המלך רק החתימה לבד בטבעת המלך שלקח

המן

פירוש בגלת אסתר

המן את הטבעת וחתם את הכתב שהרי הטבעת נותנת בידו שנתנה המלך לו ככתוב
לעל אמנם המלך לא ידע מזה דבר ולפיכך לא יהיה חסרון בחוק דתי מדוי ופרס כי מה
שאין להשיב הוא כאשר הכתב נכתב בשם המלך גם כן אמנם כאשר הכתב אינו בשם
המלך החתימה בטבעת אינו כלום כי יכול היה המן לזייף כיון שהיתה הטבעת בידו
והראייה להם שהיה כן הוא תלויית המן ולכן כתבו כטוב בעיניכם בשם המלך וגו' :

ויקראו סופרי המלך בעת ההיא וגו' כוונת העסקקים כי מרדכי סידר את טופס
הכתבים וכתב וחתם בשם המלך ולא לכד לשרי המדינות
והאחד פנים אלא אפילו ליהודים לא הספיק במה שיכתוב הוא בשמו ובשם המלכה
אלא כתב בשם המלך בעצמו ליותר חיזוק ותיקוף הענין וכדי שהיהודים יתחזקו ויתאמנו
ולא יפחדו כלל וטופס הכתבים היה שנתן המלך רשות ליהודי' להקהל ולעמוד על נפשם
בכל עיר ועיר כלומר כל עיר ועיר לכד ולא יושבי ערים או שלשה עיירות יחד כדי שלא
יעלה על לבם אחרו הקהל למרוד במלכם או כדי שלא לתת מקום לחושדם על זה
ולהורות כי היה מגמת פניהם תועלת המלך וטובתו היו מבקשים ועוד הורה זה באומרו
ביום אחד כי בהיות זמן ההקלה יום אחד אינן חשש כל כך והרשות שניתן להם ביום
הקהלם הוא להשמיד להרוג ולאבד את כל הקמים אפילו משאר אומות שלא יהיו מזרע
עמלק כיון שהם קמים עליהם כי בלתי זה לא יהיו ביכולים משאר אומות כי יקומו עליהם
מסכת נווי האגרות הראשונות והם לא יוכלו לנגוע בהם אמנם בניווי זה נתקן שאם
יקומו איכהו דאפסידו אנפשויהו :

פתשנן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה וגו' ויהיה הדת הזה גלוי לכל
העמים כלומר בלשון שישמעוהו וידעוהו כל העמים כי כמו
שהספרים נכתבו בלשון עם ועם כן היה כתיבת הדת באופן שאם היה במדינה מלשונות
הרבה היו מכריזין את הדת בכל הלשונות כדי שישמעו ויעמדו מנגד כי ידעו שהיה להם
רשות להרוג את כל הקמים נגדם אפילו שיהיה פרסיו או מדוי וגם כן כאמר בדת שיהיו
היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם והם העמלקים אף על פי שלא יקומו
עליהם באופן שנחלק הדת לשני חלקים שאר האומות אם יקומו עליהם והעמלקי' אף
על פי שלא יקומו ועוד נכתוב לקמן בכוונת פתשנן הכתב דברים נכוחים ואמתיו בפסוק
ובשנים עשר חדש וגו' עמוד עליהם :

הרצים רוכבי הרכש האחשתרכים וגו' הכוונה שהיה באלו האגרות תוספת
זריזות ומהירות מאגרות המן שכאן הלכו הרצים רוכבי הרכש
המיוחדים לזריזות יותר ומלבד שמעצמם דרכם ללכת במהירות עוד יצאו מבוהלים
ודחופים בדבר המלך באופן שלא יהיה מקום להשיבם ולסיבה זו גם כן תכף ומיד הדת
נתנה בשושן הבירה וגו' :

ומרדכי יצא מלפני המלך וגו' הכוונה שמרדכי השיב מעלה גדולה יותר מהמן
שלבש לבוש מלכות ועטרת זהב גדולה וגו' כי נהפכו עליו לטובה
ולגדולה כל הצער וכל העינניים שקבל בסביל ישראל כשידע את גזירת אחשורוש והמן
ראשונה

ראשונה קרע את בגדיו וכנגד זה לבוש מלכות תכלת וחור וכנגד האפר אשר שם בראשו
 במקום התפ לין ועטרת זהב גדולה וכנגד לבישת השק תכריך בוז וארגמן וכמו שנאמר
 בו למעלה יביאה לרעה ולגריעותא כדכתיב ויבא בתוך העיר באמ' בו כאן יביאה לטובה
 ולגדולה ומעלה דכתיב ומרדכי יבא מלפני המלך ואמר שעם כל הגדולה הזאת לא
 כתקנאו בו אנשי שושן ואפילו יתר האומות אשר לא מבני ישראל המה אלא אדרבא שמחו
 בגדולתו כי במלך נדיק ישמח העם וז' והעיר שושן נהלה ושמחה כלומר כל יושבי עיר
 שושן והטעם כי לא נתנהג בגאווה וגדל לבב כמו שעשה המן שעשה באופן שכולם יהיו
 משתחיים לו וכמו שנתבאר למעלה בכי כן צוה לו המלך אלא אדרבא נתנהג בהכנעה
 וזהו לכל כללות עיר שושן ואמנם היהודים היה להם שמחה כפולה ומטופלת וז' ליהודי'
 היתה אורה וגו' וכוונת הפסוק שהיתה להם אורה מאפלתם וחושכס ושמחה על שיוכלו
 להנקם מאויביהם וששון על מעלת מרדכי ויקרז כבוד מסכתו וכמו שיתבאר הפרטי הזה
 בפסוקים דלקמן : והרמ' ז' כתב מנינו כאן דברים כנגד ארבעה דברים אשר עשה
 בזמן הרעה כי לבש במקום שק שהוא היותר פחות והעליון לבש לבוש מלכות תכלת וחור
 ואיפשר שהוא שתי וערב הא' תכלת והא' חור ואחר האריגה בלו תכלת דמות הרקיע
 הנורא אשר זאת היא מעלת המלכים והיותר מעולה הוא הפך השק וכנגד האפר אשר
 בראש עטרת זהב גדולה וכנגד המעיל והלבוש הקרוע אשר למטה שם לו תכריך בוז
 וארגמן לכבוד ולתפארת וכנגד זעקתו בעיר אמר והעיר שושן נהלה ושמחה וסמוך ליה
 ליהודים היתה אורה ושמחה ועל היהודים גם כן במקום אשר למעלה שק ואפר יונע
 לרבים כאמר כאן ליהודים היתה אורה ושמחה ובמקום ובכל מדינה ומדינה וגו' אבל גדול
 וגו' כאמר כאן ובכל מדינה וגו' שמחה וששון וגו' ובמקום ובוס כאמר כאן ומשתה ובמקום
 ובכי ומספר באמר כאן ויום טוב אשר הוא הפכו והוא אסור בו ובמקום שק ואפר יונע
 לרבים כאמר כאן ורבים מעמי הארץ מתיידיים ובכן נתקיים בהם שיטו אתם משום כל
 המתאבלים עליה : הנה הפליג בכל הפרטים שנתחדשו עליהם לטובה ושמחה ועל
 הפרטיים הראשונים דבריו קרובים לדבריו ואם הם בחילוף קצת : ואיפשר שגם כן
 תהיה כוונת הפסוק באומרו ומרדכי יבא וגו' לספר מעשה ה' כי מורא הוא וכטוח
 להתקיים בלי ספק כלל כי עיניו הרואות אשר לא הוצרך מרדכי לשבת עם המלך לשתות
 כמו שעשה המן כדי להתמיד רגן המלך לאהבתו ולעשו רצונו על ידי התערבות אהבתם
 ושמחתם במשנה היין או כדי שלא יהיה מקום לשמוע צעקת הצועקים בדאמרן לעיל לא
 תכף ומיד יבא מלפני המלך לעין כל בפומבי ובפרהסיא ולא פחד שמא אחרי צאתו
 יתהפך הגזירה ומה גם בהיות מקום לזה כי בראו שרי המלך ועבדו את גדולתו איפשר
 יהיה שיתקנאו בו וישתדלו לעזור לאויבי מרדכי ובהקבץ בולם היה מקום חשש אולי לא
 יועילו דברי המלכה אסתר אמרה הפסוק שלא פחד מזה בלל לא יבא מלפני המלך ובכבוד
 גדול ואדרבא העיר שושן נהלה ושמחה וגו' וכדאמרן :

ליהודים היתה אורה ושמחה וגו' יאמר עוד שבהיות שלמעלה אמר שכללות
 שושן נהלה ושמחה ואפילו האומות אמ' עליהו חום בעגמם
 בפרטות

פירוש מגלת אסתר

בפרטות היתה אורה והכוונה הרמקת הנזק שיצאו מזרתם מאפילה לאורה ועוד חיה
להם הבאת התועלת והיא השמחה ואמר בענין התועלת שתי בחינות. הא' כמה שנוגע
לנוף ולחיי העולם הזה. והב' כמה שנוגע לנפש כי יעמדו על משמרתם לעבוד את יי'
ולקיים את תורתו ולית דימחי בידויהו ועל השתי בחינות אלו אמר שמחה וששון ואלו
השלשה בחינות גדולות הם אפי' אם יש ארוב במדרגתם הראשונה כל שכן כי עוד אחרת
היתה להם היוגדלת את כולם והיא כי עלו במעלת היקר והכבוד שכל האומות היו מכבדין
אותם ואיתא אמר רב אורה זו תורה וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור שמחה זה יום
טוב וכן הוא אומר ושמחת בחגך ששון זו מילה וכן הוא אומר שש אנכי על אמרתך ויקר
אלו תפלין שבראש וגו' הכה פירשוד' אלו בדברים הנוגעים לנפש והכוונה לומר שהרשע
ההוא בקש להשמיר להרוג ולאבד את כל היהודים באופן שאם היתה נעשית מחשבתו
היתה מתבטלת התורה ומנותיה ועתה כמה שהושיעם השם יתברך נתקיימו ביד
היהודים כי עד עכשו בהיותם בספק חיים גם הם היו בספק הקיום ואמנם עתה אחר
הישועה וההצלה ליהודים היתה אורה ושמחה וגו' כי היה למנות העמדה וקום ביד
היהודים אשר ניצלו וכדאמרן וטעמא דנקט הכי ארבעה לחוד איפשר: לומר כי הם
יוכלו כל השאר כי התורה ידוע שהיא כנגד כל המנות כי למוד תורה כנגד כולם מלבד
היותה חלק בפני עצמו והוא חלק העיון ובחלק המעשה נקט יום טוב מפני שנגעו
בשמחתו וכמו שאמרו ז"ל על ויעבוד מרדכי וגו' שהתענו יום א' של פסח ונקט מנות
המילה בהיות שהיא תיקון הגוף להכין האדם לכל המנות אשר יש בהם מעשה באופן
שבה יוכלו וגם כן מנות התפלין היא הכנה לקבלת עול מלכות שמים ולתקן את מחשבות
האדם ולהביאו להכיר היות השכינה למעלה מראשו באופן שיכנע לבבו הערל ויועיל גם
למנות חלק המעשה כמנא ששתי מנות אלו נקטינהו בפירוש בהיות שהם מכינות את
האדם לכל המנות והוא ליה כמזכיר כל המנות ואיפשר לומר עוד דרז"ל בדבריהם אלו
הודיע פי' הפסוק באופן אחר ויאמר על דרכם ליהודים היתה אורה וגו' לומר שארבעה
דברים אלו עמדו להם להושיעם מזרתם ומרשעת המן התורה שהוא ואבותיו נתקנאו
בקבלת התורה וקודם קבלתם אותה באו להלחם וכדכתיב ויבא עמלק וגם המן אמר
ודתיהם שונות וגו' וגם כן המועדים אשר הוא הכנים עין רעה כמועדיהם וכדאיתא
במדרש רבתי על פסוק ויאמר המן למלך אחשורוש וגו' המילה ידוע שזרע עמלק היו
מלעגים על מצוה זו וביזו אותה עד שחתכו את מילותיהן של ישראל וזרקום כלפי מעלה
וכדאיתא במדרש תנחומא על פסוק אשר קרך בדרך וגם כן מנות התפלין שכתוב בהם
וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך ויראו ממך והוא ואבותיו הסירו את מסוה
היראה מעליהם ועשאום כאמבטי נוכח אשר לא יסחד איש מהכנס בתוכה וכדאיתא
במדרש הנז' כמנא שארבעה או אשר נבע בהם ולגלב עליהם וחשב לפגים בהם המה היו
בעיבריו ובעזר היהודים באופן שהושב מחשבתו על ראשו והם יצאו מאפילה לאור גדול.
וראיתי דברי רש"י ז"ל שכתב שעל כל אה גזר המן ומדבריו שמענו טוב טעם למה שהזהיר
הכתוב מנות אלו לבד אלא שהדבר דחוק קצת שלא מצינו רמוז גזירה זו בכתובים כלל

אין

אִיךְ שִׁיהִי־לְדַבְרֵי עֲטָרָה לְרֵאשִׁינֹו וּמִתּוֹךְ מָה שֶׁבִיאָרְנוּ לְעֵיל בְּפִירוּשׁ רֵאשׁוֹן נִמְצָא קִצְתַּ
טַעַם לְמָה גִזַּר הַמֶּלֶךְ עַל אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלּוּ יוֹתֵר מִכִּשְׁאֵר מִצְוֹת דּוּק וְתִשְׁכַּח :
וּבַבַּל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וְעִיר וּגְו' אָמַר כִּי גַם בְּשֵׂאֵר הָאֲרָצוֹת הַגִּיעַ לְהַסֵּ
הַבָּאֵת הַתְּעוּעֵלֶת בְּמִדְרָגוֹת הָאֲמוּרוֹת לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן וְאָמַר
שִׂמְחָה וּשְׂשׁוֹן עַל הַשְּׂתִי בְּחִינּוֹת הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ כְּדֹאֲמַרְןָ לְעֵיל וּמִשְׁתָּה וְיוֹם טוֹב כְּכַגֵּד הַנּוֹס
וְהַכֹּזֵי וְהַמִּסְפָּד וְלַחֲלָק הַיֶּקֶר וְהַכְּבוֹד אָמַר וּרְבִים מֵעַמֵי הָאָרֶץ מִתִּיהָדִים וּגְו' וְכִלִּי סִפְקָ
כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְמִדְרָגָה זֹאת הִדְבַר בְּרוּר מֵעַצְמוֹ שֶׁהָיוּ כּוֹהֲנִים בָּהֶם כְּבוֹד גְּדוֹלוּפִי' הַדְּבָרִים
דְּכִתִּיב כִּי כִפֵּל פֶּחַד הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם דִּקְשׁוֹ קִצְתַּ כִּי מָה פֶּחַד הִיָּה לְעַמֵי הָאָרֶץ מִהַיְהוּדִים
כִּי לֹא הִיָּה לְהֶם דְּבַר רַק עִם הָעַמְּלָקִים וּמִשְׁפַּחַת הַמֶּלֶךְ וְעַם מָה שֶׁכָּתְבוּ ז'ל בְּמִדְרַשׁ רַבֵּנִי
עַל פֶּסוּק הַרְצִים יִבְאוּ דְחוּפִים ז'ל הִיָּה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹצֵא לְשׁוֹק וּמִבְּקַשׁ לִיקַח לִיִּטְרָא בְּשֵׁר
אוֹ אֲגִידָה שֶׁל יִרְק הִיָּה הַפְּרָסִי חוֹנְקוֹ וְאָמַר לוֹ לְמַחַר אֲנִי הוֹרֵגְךָ וּמִכּוֹז אֵת מִמוּךְ וְכוּ'
כִּרְאָה מִשֶּׁם שָׂגַם שֶׁאֵר הָעַמִּים הִרְאוּ לְדַעַת אֵת שֶׁנֶּאֱתַם עִמָּהֶם וּבְפִיָּהֶם מִלֵּאוֹ לְאָמַר לְהֶם
אֵת כּוֹנְתָם וְרוּעַ לְבַבְכֶם עִמָּהֶם וְהִיָּה אִיִּפְשָׁר כִּי עֵתָה אַחֲרֵי הַנְּלַתְּם וּמֵעַלְתֶּם יִבְקֶשׁוּ לְהֶם
עֵוִלָּה מִכֵּד מָה שֶׁעֲבָרוּ וְזֶהוּ אָוִמוֹרוֹ כִּי כִפֵּל פֶּחַד הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט יֹאמַר עוֹד
וּרְבִים מֵעַמֵי הָאָרֶץ כְּלוֹמַר מִשְׁאֵר הָאֲמוּנוֹת אֲפִילוֹ מֵעַם פְּרָס וּמִדֵּי מִתִּיהָדִים לְפִי שֶׁרָאוּ
שֶׁהַפֶּחַד שֶׁהָיוּ מִפְּחָדִים הַיְהוּדִים לְהַיּוֹתָם מֵעוֹתֵדִים לְהַרְגָּ וְאַכְרֵן כִּפֵּל עֲלֵיהֶם רוּצָה לֹוֹמַר
עַל אֲוִיבִיָּהֶם וּמִבְּקַשֵּׁי רַעַתָּם וְהֶם הָעַמְּלָקִים וּמִסְכַּת רֵאוּתָם הֵנִם הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה
לַיְהוּדִים הָיוּ מִתִּיהָדִים • אוֹ יִרְצָה וּרְבִים מֵעַמֵי הָאָרֶץ מִתִּיהָדִים כִּי כִפֵּל פֶּחַד הַיְהוּדִים ל'ל
פֶּחַד הַיּוֹתָם יְהוּדִים עֲלֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמָרוּ אָוִמוֹר שֶׁעֵינֵן הַיְהוּדוֹת הִיא שֶׁעֲמַדָּה לְהֶם וְהַכִּירוּ הַיּוֹת
הָאֱמֶת אֵתֶם וְתוֹרַתְּם תּוֹרַת אֱמֶת עַד שֶׁבְּקֶשׁוֹ לְהַתְּגַיֵּיר וּלְהַיּוֹתָם כְּכִלְלֵי דַת יְהוּדִים :
וּבַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר וּגְו' כּוֹנְתַּ הַכְּתוּב שֶׁנִּסְתַּיֵּיעַ הַיְהוּדִים גַּם
מִכֵּד הַזְּמַן אֲשֶׁר כְּתוּיָחַד לְהַקְהֵל בּוֹ לְעַמּוֹד עַל נֶפְשָׁם כִּי הֵשֵׁם
יִתְבַּרֵךְ הַטַּעַם אֵת הַמֶּלֶךְ לְבַחֲרוֹר בְּיוֹם הַהוּא וְהוּא שֶׁהָיוּ הַמַּעֲשֵׂתָד לְהַעֲשׂוֹ דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ וְדַתּוֹ
אֲשֶׁר חֲשָׁבוּ וְשָׁכְרוּ אֲוִיבֵי הַיְהוּדִי לְשִׁלוּט בָּהֶם מִחֲמַתְּכִי כִּרְאָה לְהֶם הַיּוֹת הַיּוֹם רַע לַיְהוּדִים
וְכִמְאֹמֶרֶם ז'ל שֶׁהִפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל וּבַחֲרָ בְּחֹדֶשׁ הַהוּא בְּהַיּוֹת כִּי בּוֹ מֵת מִשֶּׁה אֲבִי
הַתְּעוּדָה וְרִיעַ מִזִּיָּהוּ דִּיִּשְׂרָאֵל בִּיהַ וּלְפִיכְךָ הָיוּ מוֹבְטָחִים שִׁישְׁלִטוּ בּוֹ בִּיהוּדִים לְעַשׂוֹת
בָּהֶם כְּרִצּוֹנָם וְנִהְפְּוֹךְ הוּא כִּי אֲדָרְבָּה תִּקְיָף מִזִּיָּהוּ בִּיהַ וְסִייעַ לְהֶם לְשִׁלוּט הַמָּה
בְּשׁוֹכְאִיָּהֶם וְכִמְאֹמֶרֶם ז'ל כִּי בּוֹ נֹוֹלַד מִשֶּׁה וּבַתֵּר לִיָּדָה אֲזִלְוִיָּן כִּי הַמִּיתָה בְּהַכְּרַח יְהִיָּה
לְכַדְרִיקִים בְּיוֹם שֶׁנֹּוֹלְדוּ בּוֹ בְּאוֹפֵן שֶׁלְטוֹבְתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִבְחַר הַיּוֹם הַהוּא וְזֶהוּ פִירוּשׁ
וְנִהְפְּוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלִטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשׁוֹכְאִיָּהֶם • אוֹ יִרְצָה כִּי בְּיוֹם אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר
הַמֶּלֶךְ וְדַתּוֹ לְהַעֲשׂוֹת בְּיוֹם אֲשֶׁר שָׁכְרוּ וּגְו' כְּתֵהֶפֶךְ הַדְּבַר הוּא מֵעַצְמוֹ אֲשֶׁר יִשְׁלִטוּ הַיְהוּדִים
הַמָּה בְּשׁוֹכְאִיָּהֶם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה זֶה יוֹתֵר מִדְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדַתּוֹ וְהַכִּי מִפְּרָשׁ אֵף עַל פִּי
שֶׁל מַעֲלָה בְּעֵינֵי אֲנָגְרוֹת שְׁנִיּוֹת כְּתִבְכוּב' אוֹ ג' דְּרָכִים הַיּוֹתֵר קְרוֹב אֲנִלִּי הוּא מָה שֶׁנִּבְחַר
עֵתָה וְהַנֶּה יָדוּעַ לְמִדְּקָרָק בְּדְבָרִים וּבְכְתוּבִים שֶׁדְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדַתּוֹ בְּעֵינֵי הַיְהוּדִים הִיָּה
שֶׁנִּתְּןָ לְהֶם הַמֶּלֶךְ רֵשׁוֹת לְהַקְהֵל וּלְעַמּוֹד עַל נֶפְשָׁם לְהַשְׁמִיד וּלְהַרְגָּ וּלְאַבֵּד אֵת כָּל הַצְּרִים

טו א 15 ז אותם

פירוש מגלת אסתר

אותם משמע היות הכוונה שאם יקומו עליהם האויבים יקומו ויעמדו על כפסם ויהרגם ולא יעכבו ציווי המלך בזה ולא יחשבו מורדים במלך וכן משמע אומרו הצרים אותם האומנם אם האויבים לא יקומו עליהם ויעמדו בשב ואל תעשה לא כיתן להם רשות לקום עליהם ולהורגם ואיפשר לאמת בלי ספק שהדבר יהיה כן לפי שלא יסתרו האגרות הראשונות וכמו שאמר כי כתב אשר נכתב וגו' וידוע שהיות הדת באופן זה לא היו הפך הדת הראשון ואשמועינן קרא השתא ונהפוך הוא כלומר שנתהפך הדבר לגמרי אשר ישלטו היהודים המה כלומר מעצמם שלטו בשונאיהם בלתי רשות כדאמרן וכיאר בפסוק של אחריו כיצד היה ההיפוך הזה ואמר נקהלו היהודים בעריהם לשלוח יד במבקשי רעתם ולא כתוב לעמוד על כפסם ולאבד הצרים אותם אלא לשלוח יד במבקשי רעתם כלומר במי שבקש רעתם ואף אם עתה לא נקהלו האויבים להרים יד עליהם עם כל זה היהודים קמו לשלוח יד בהם ובהיות כי כפי זה היה מקום לשאר האומות או לשרי העוירות והמדינות לעכב בידם ולמנוע אותם מזה כפי דבר המלך ודתו וכדאמרן אמר ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים ולא זו בלבד שלא עכבו בידם אלא אדרבה כל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות מנשאים את היהודים וגו' ונותנים להם יד ומנשאים ומסויעים אותם לעשות כרצונם אף אם היה נגד הדת לפי שנפל פחד מרדכי עליהם ואמר טעם לכפילת פחד מרדכי עליהם והוא כי גדול מרדכי בבית המלך ומלבד שהיו יודעים שהיה גדול עוד היה שומעו הולך בכל המדינות שהאיש מרדכי הולך וגדול כלומר שלעולם היה עולה וגדל בכל עת ובכל שעה היה עולה מדריגה אחר מדריגה וזו היתה סבת הפחד הגדול כי לא היו יודעים עד היכן יעלה וזה שאמר הולך וגדול ואומרו וגדול ולא קאמר וגדל הכוונה שהיתה העליה שהיה עולה בכל עת כפי גדולתו וערכו שהיה בו כבר לא כפי ערך הגדולה בעצמה אף אם תחשב לאחרים גדולה ועליית מדריגה :

ויכו היהודים וגו' כבר כתבאר לעיל שענין האגרות היה לתת להם רשות להרוג בשונאיהם וגם בקמים עליהם אפילו משאר אומות

שאם לא כן לא היו ניצולים משאר האומות כי כפי אגרות הראשונות היה להם רשות להרוג בהם ואם לא יותן רשות גם כן עתה לעמוד על כפסם אם יקומו עליהם לא נתקן דבר וכיון שכן איפשר דכתיב בפסוק אויביהם ושונאיהם על שתי חלוקות אויביהם על זרע עמלק ושונאיהם על שאר אומות אלא שהיה חילוק בדבר שעל אויביהם והם שאר האומות לא הכו אלא לאותם שקמו עליהם וכמאמר המלך ומועטים היו אמנם לשונאים והם זרע עמלק הכו בהם אף על פי שלא קמו עליהם וז"ש ויעשו בשונאיהם כרצונם כלומר כרצונם ולא כרצון המלך וכדאמרן והיה זה בסיבה האמורה שכל השרים מנשאים את היהודים וגו' כי נפל פחד מרדכי וגו' וכמו שביארנו :

ובישושן הבירה הרגו היהודים ואבד וגו' ספר עוד פרטי גדול בנס זה והוא שאפילו בשושן שהוא מקום כסא המלך ומושבן גהכלו עשו היהודים כרצונם אף על פי שהיה נגד רצון המלך וכדאמרן והוא שהרגו היהודים

היהודים ואכר חמש מאות איש וזה היה כס גדול שלא עיכב המלך כלל ולא משרתו
עושי רצונו אף אם בודאי יגיע הדבר לאזניו כי לא מועטים היו כי מה שעבר במדינות
רחוקות אין להפלא כל כך בהיות השרים מנשאים אותם מצד פחד מרדכי ואם יצעקו
עליהם למלך השרים יתנו התנצלותם ולא יבצר מהם לומר כי הנרים התחילו בקלקלה
תחלה והתחילו לפטור מים האמנם בהיכל המלך עצמו שעשו שלא כרצונו ובהכרח
יוודע אמיתות הדבר ושתק ולא עשה עמהם רעה בודאי שהוא כס גדול ואומרו ואכר
וגו' איפשר שתהיה הכוונה שמלבד הריגת האנשים אכדו את זכרם שלא השאירו להם
לא כין ולא ככר ואין שאר ושריד במגוריהם שזהו אכדון גמור שנשכח זכרם לגמרי
ולסיבה זו סמך עשרת בני המן ללמד שכן עשו להם אכדון גמור וטעם הזכירה שמותם
בפרטות הדבר ברור כי בהיות שבנים רבים היו לו וכמאמר הפסוק ורוב בניו ולפיכך
הונרך לפרט את שמותם לדעת מי הם התלויים ועוד אני מדקדק שכתב את בכל אחד
ואחד לומר כי כל אחד מהם היה כחמש מאות איש הידועים ההרונים עם היות שהיו
כולם חסובים ושרים וכמאמר התרגום חמש מאה גוברין כולהון רופילין מדבית עמלק
ולפיכך כתיב את בכל אחד ואחד להפרישם בחשיבות ולומר שכל אחד מהפרטים היה
חשוב כנגד הכלל דחמש מאות איש :

ביום ההוא

בא מספר ההרונים וגו' כראה שכוונת הכאת מספר ההרונים
היתה כדי להלשין היהודים ולדבר עליהם רעה שאם היו
הנהרגים מעטוי הכמות לא היה כל כך מקום להעלות חמת המלך לנקום נקם מנורף
לזה היות כולם חסובים ושרים כמאמר התרגום היה קרוב לודאי שתעלה חמתו להשחית
והנה השם יתברך אשר בידו לב המלכים הטוה את לבבו לטובה מצד אהבת אסתר
באופן שבפיו אמר לה בשושן הבירה הרגו היהודים וגו' כלומר מכיר אני ויודע שעברו
על רצוני שמעצמם הרגום אף אם לא היה להם רשות לזה וכדאמרן זאת ועוד שאפילו
היה להם רשות לא היה רשות להם לאכר את זכרם על האופן שאמרנו והנה שיעם
אלה עשו בשושן הבירה אשר הוא מקום כסאי והיכלי בשאר מדינות המלך שהם רחוקים
מה עשו בודאי שהכבירו את ידם עליהם יותר ויותר מלבד ההריגה בלתי רשות ועם זה
יובן היטב מאמרם זל שזהו אחד מעשרה ק"ו שכתורה דלאו על רצוני ההרונים קאמרי
בלחוד שלזה אין צריך ק"ו כי הדבר נודע מעצמו שבמקומות רבים יעלה השיעור יותר
ממקום אחד האמנם עם מה שאמרנו הדבר מיושב שעל חומר הדבר ואופן מיירי לא
על הרבוי ומעתה נחזור לענין כי הורה לה המלך בדבריו כי ידע את כל אשר נעשה
באופן שהיו ראויים לעונש גדול ועם כל זה היה מוחל בלב שלם ולא זו בלבד אלא שאמר
לאסתר מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך וגו' וזו הוראה אמתית על המחילה והסליחה
וכדברינו אלה אתי כמי שפיר מאמרם על פסוק זה אמר רבי אבהו מלמד שבא מלאך
וסטרו על פיו ופרשי זל שהרי התחיל לדבר בלשון כעס וסופו אמר מה שאלתך וגו' ועל
פי דברינו לעיל היה מקום להעלאת כעס שהרי שלא ברשות עשו וכדפרישנא ואמר מה
שאלתך וינתן לך על דבר הנוגע לה לעצמה ומה בקשתך על אחרים עוד ותעש ודקדק

באומרו עוד ותעש כלומר אפילו שיהיה מעין הענין שבקשה קודם וזש עוד שהוא לשון
מוסף על ענין ראשון ולכן לא הוצרך לומר עד חצי המלכות לאפוקי בנין בית המקדש
במאמר זל כי באומרו עוד נתקן זה וכמו שפירשתי :

ותאמר אסתר

אם על המלך טוב וגו' שאלה בטוב טעם ודעת שינתן גם מחר
ליהודים לעשות כדת היום שהוא שנקאלו והרגו בשוכאיהם
ואף אם היתה השאלה בזה כבודות ואכזריות ואולי תהיה סיבה להעלאת כעם מ"מ נכנסה
בתגר זה להסיר לזות שפתים ושלא יהיה פתחון פה לבעל הדין לחלוק ולקטרב עליהם
היום או למחר על שעשו שלא ברשות והיה איפשר שביום מן הימים תשתנה דעת המלך
וימצא מקום הלשון הרע והקטרוב לכוח ובשאלתה זאת יתוקן הכל כי בהנתן דת שיעשו
למחר כדת יום הראשון כראה שהמלך היה מרונה במה שעשו ביום הראשון אף אם
פקהלו מעצמם וליותר הוראה שהמלך היה מרונה עם היהודים בקשה שיתלו את עשרת
בני המן הנהרגים כי בזה מתפרסם קלון האויבים והיות רצון המלך לעזר ליהודים
ובזה מדויק אומרו גם מחר שמלת גם מרבה היות המלך מרונה ביום שני כיום א' אף
אם עשו שלא ברשות :

ויאמר המלך

להעשות כן וגו' הכונה שתנתן הדת בבירור שיקהלו ויהרגו
בשוכאיהם כרצונם אף אם הם יעמדו בשב ואל תעשה וכמו
שפירשתי ותנתן דת בשושן באופן הכז' זאת עשרת בני המן תלו ליותר הוראה על היותו
המלך מרונה בעברו ובהוה ולא יהא מקום עוד לבעל דין לחלוק וכדאמרן :

ויקהלו היהודים

אשר בשושן וגו' מכח הרשות בבירור מטעם המלך כאמור
נקהלו גם ביום וגו' על סמך היות היום בחדש אדר כי מזל
היום גורם והחדש גורם בכללות מבלתי השקפה בימים בפרטות וכמו שהיתה השקפה
זו ביום שלפניו שלא היה יום הלידה ממש כי בשבעה באדר נולד וזה דקדק אומרו גם
ביום ארבעה עשר שמלת גם מורה היות כניסך היום הזה עם הקודם שיו ומוסף לו והנה
גם הוא טפל אליו בהיותו רחוק יותר מיום הלידה ובשביל זה נחלש כחם קצת ולא הרגו
ביום ארבעה עשר כי אם שלש מאות איש ולא חמש מאות כיום ראשון וטעם אשר לא
שלחו את ידם בכזה המפרשים כתבו שעשו כן כדי שלא לתת מקום להעלות קנאה
וכמאמר הרצחת וגם ירשת ומה גם שהיו סותמים בזה פי המלכות שהיה נופל השלל כולו
אל בני המלך והיותר קרוב אלכלו שרצו לתקן את אשר עות מלך ישראל במלחמת עמלק
שלא מיחה בעם כשהשליכו עצמם אל השלל וכדכתיב ותעט אל השלל ונחשב להם לעון
כנודע ולפיכך הם ראו ולקחו מוסר והחריומו את כל השלל ואת כל הביזה ולא דבק בידם
מאומה מן החרם :

ושאר

היהודים אשר במדינות וגו' יש ליישב בפסוק אומרו ונח מאויביה קודם
והרגו בשוכאיהם ויותר היה ראוי לומר והרגו בשוכאיהם קודם כי אחר
ההריגה היתה המנוחה ואיפשר לומר שהכונה לאשמועינן דהוה בהנלתם תרתי
מדרגות הא' מציאות ההנלה והמנוחה אף על פי שלא יקחו נקם מאויביהם ב' שנהפכו
אל

אל הרודפים אותם והרגו בהם כרצונם ואמרו זה להגדיל הנס כשיתפרש לכל הפרטים
 שלם והדבר ברור וכנגדם אמר לקמן ועשה אותנו יום משתה ושמחה ועוד איפס' לפרש
 על פי דרכנו שהכונה שנקהלו ועמדו על נפשם ועם שהיו בטוחים ונוחים מאויביהם
 שבודאי לא יתנם לבם להרוס יד עליהם באופן שכפודת המלך לא היה להם רשות להרוג
 בהם עם כל זה והרוג בשוכאיהם והיתה הקצבה גדולה וכדמפרש חמשה ושבעי' אף וגו':
ביום שלשה עשר לחדש אדר וגו' הכונה לומר שאפילו אם היה הדין נותן
 לקבוע יום המשתה והשמחה ביום הנס בעצמו שהוא יום יג'
 שנהפך להם אותו היום מיוגן לשמחה ולא ביום יד' שכבר עבר יום הנס ומינה כמו ימסך
 קצת קושי לאותו הדור שעשו יום משתה ושמחה כלל אחר עבור יום הנס באותה שנה
 שנראה שהיה פועל בטל שכבר עבר זמנו לזה בא הפסוק בדבריו לתת טוב טעם לקביעת
 המשתה והשמחה ביום יד' ולא ביום יג' והטעם בהיות שיום יג' זמן קהלה והריגה היה
 ועדיין לא היה להם ביום ההוא הקלה גמורה כי אע"פ שנתן להם רשות להשחית ולחבל
 להרוג ולאכזר לא ידעו איך יפול דבר אולי האויבים יעמדו על נפשם ויערכו מלחמה
 לקראתם ואם היהודים יתרגו בהם גם הם יתרגו ביהודים באופן שלא הוכר הנס לגמרי
 כי אם ביום שהיה יום המנוחה וז' ביום שלשה עשר לחדש אדר וכן בארבעה עשר בו
 ועשה אותנו יום משתה ושמחה כלום אע"פ שהקלה והנס היה ב'ג' מ"ר אה כי המנוחה
 היתה בארבעה עשר ואז הוכר הנס לגמרי לפיכך שפיר עבדו לעשות אותנו היום משתה
 ושמחה ומינה כמו הקביעה לדורנו ראוי שיהיה ביום ארבעה עשר ומסיים ואזיל ביהודים
 אשר בשושן כי לא הוכר להם הנס לגמרי עד יום ט"ו באדר כי השנו ימים היה להם זמן
 קהלה ועדיין היו בספק מן הטעם שאמרו ולפיכך עשו להם משתה ושמחה ביום ט"ו
 שהוא יום המנוחה ואמר על כן היהודים הפרוים וגו' כלומר שעל הטעם האמור סמכו
 לעשות ולקבוע יום ארבעה עשר לשמחה ומשתה וגו' אף אם אינו יום הנס בעצמו
 וכדאמרן ונקט הפרוים אי משום דרובא דעלמא כינהו אי משום דאינהו סמכו על זה
 הטעם לעשותנו יום טוב גם כן יותר מבני הכרכי ועוד איפס' שהכונה באומרו עושים
 את יום ארבעה עשר לומר שהם מעצמם קבעו להם לדורות לעשות את יום יד' לפי שאף אם
 היה מקום ספק אם יעשו ביום יג' שהוא יום הנס או ביום יד' שהוא יום המנוחה מ"מ כיון
 שהיה נס ביום יד' אע"פ שלא היה כללי היה פרטי לבני שושן שנקהלו גם ביום יד' כמבא
 היות בו תרתי הצדדין וארכבוה אתרי רכשו ועשו את יום יד' וגו' מה שלבני שושן היה להם
 הספק במקומו עד הכרעת מרדכי אליהם וכמו שבא א"ח כוונתו מרדכי וגו' ונתן חילוק
 לכרכים ועיירו וכמו שבאר לקמן בה' עוד אפשר לבאר בדרך זה על אופן אחר שבהיות
 הטעם שעשו ביום המנוחה השמחה והמשתה משום דביום הקהלה היו בספק סכנה קצת
 שלא יקהלו האויבים גם המה לעמוד על נפשם ויפלו מאלה ומאלה וסכנה זו היתה יותר
 לבני הפרוים שלא היו מוקפים חומה ולפיכך מעצמם נראה להם היות הדין נותן
 לעשות את יום יד' ולא יום יג' ולכל הפירושים נתיישב שפיר כמו אומרו על כן
 למדקדק בדברים הכתובים היטב:

טו ג יא ז ויכתוב

פירוש מגלת אסתר

ובחוב

מרדכי את הדברים האלה וגו' הכונה היא שכתב להם את כל מעשה
הנס בפרטות והתחלותיו וסביתיו ואת כל העורך והתוספת הנעשה
בשושן ביום י"ד והוא כל הכתיב במגלה מראש ועד סוף ועל זה שלח ספרים אל כל מדינות
המלך הקרובים והרחוקים וכתב להם לעשות שנים י"ה קיום הדברים עליהם לעשות
זכרונם בכל שנה ושנה שנית אופן הקיום שלא יהיה כמו שקרה להם לנוח ביום י"ד וכן
יקבעו לדורות כולם ובשושן לבד יהיה בטו' לא לקיים עליהם להיות עשי' את יום י"ד ואת
חס טו' הכרכי' בטו' והעוירות ב"ד א"ע פסכולם נחו ב"ד ולפי שהרגיש את הקושי שאמרנו
לעיל כי היה ראוי להיות הקביעות ביום הנס עצמו ומינה שהיה ראוי אפילו לבני שושן
לעשות ביום י"ד כי הוא היום אשר נהפך מיגון לשמחה לז' כימים אשר נחו בהם היהודי'
מאויביהם דבתר מנוחה אזלין ומן הטעם שביארנו כי ענין ההיפוך סגי לן במציאות
החדש לבד וז'ש והחדש אשר נהפך וגו' וגם כן הוסיף להם מתנות לאביונים והקל עליהם
בנד שלא יעשוהו יום טוב לאוסרם בעשיית מלאכה ובמו' שנהגו מעצמם בני הפרזים לא
ימי משתה ושמחה וגו' ובטעם תיקון משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים ראיתי
מה שכתבו המפרשים ז"ל שהיה זה להורות הפך כונת המן מכל וכל שהוא גור על הממון
כדכתי' ושללם לבוז ולפי' רצו חכמים לעשות הוראה בממון שהיה להם לאכול די ספוקס
והותר כדי לתת לאחרים ועל רעתנו כראה שהיתה הכונה להורות היותנו מושגחי' שלא
כדרך טבע כי המן רצה להשמידם וחכמים רצו להורות בגזרתם שאף אם יעשו דבר
המסבב לאדם מיתה יהיו חיים וקיימים לחזק הפך כונת המן והוא דקרא כתי' ושנא
מתנות יחיה והבא כצטוו בשלוח מתנות איש לרעהו ויחיו ובענין מתנות לאביוני' כראה
היות הטעם דכמו שהיו העניים בכלל הנס כך הם בכלל חיוב המשתה והשמחה ואם אין
להם במה ישמחו ויגילו כמצאו מבטלים את השמחה ולפי' נתחייבו במתנות לאביונים
כדי שיהיה לעניים במה לשמוח וכמצאו כל ישראל מקיימים מצות שמחת פורים ולפי'
החמירו ז"ל בענין מגבת פורים שיהיה לפורים עצמו כמצא שבמנוה זו יש מדרגה גדולה
כי מלבד מצות הצדקה הוא מזכה את אחרים לעשות מצוה כראוי וכדאמרן.

וקבל

היהודי' כפי הנראה לפשיטות מלת וקבל שהוא כמו וקבלו ומ' לשון יחיד הוא
ללמד שכולם כאיש א' חברים קבלו את אשר החלו לעשות וגו' ולפי' פי' זה צריך
לתקן אומרנו אח"כ פעם אחרת קיימו וקבלו היהודים וגו' ולומר שבשביל התוספת שיש בו
ככתב פעם שנית והוא דכתי' עליהם ועל זרעם ועל הכלים עליהם וגו' וגב' בשביל אומרנו
ככתבם וכזמנ' זה אינו מספיק וכש' צריך ישנוב למה קודם לא קבלום בכל התנאי' השלם
כמו שקבלו אח"כ ומה נתחדש שבסבתו יקבלו הדברים ההם אח"כ ולא קודם וליישב את
ענין זה וגב' הבנת שאר הפסוקים שיש בהם קצת דקדוקי' כאמר כי בהיות שלמעלה אמר
סמרדכי כתב ספרי' אל כל המדינו והודיע להם דעתו שראוי לקיי' את ב' הימי' השלם בכל שנה
ושנה וגב' חילוק הכרכים והעוירות וכל הדברים האמורוי' למעלה אטמו עינין קרא הסתא
שעשו כן היהודי' וקבלו לעתיד את אשר החלו לעשו מעצמ' וגב' התוספת אשר כת' מרדכי
איהם אם בתוספת הדבריו' ואם בחילוק הזמנים לכרכי' ועוירו' אף אם כולם נחו ב"ד חוץ

משושן

משוּטָן וכל זה אף אם לא היה נראה בעיניהם היו מקבלים לעשות כן בסבת שראו כי כן
 דעת מרדכי ואחרי דברו לא ישנו כלל כִּשְׁ כִּי ביודעם תורף הדברים בכללות ובפרטו' הם
 מעבמם ראו שהיה ראוי לקיים את הדברי ואפי' שלא יהיה בשביל הכרעת מרדכי והתחיל
 לומר הטעם כי המן בן המדתא האגבי וגו' כלומ' מנר האגרת ששלח להם מרדכי שבה
 ידעו כל הדברי מראש ועד סוף והיא המגלה עצמה וכמו שאמרנו ראו כי מתורף הדברי'
 יש כתיבת טעם נכון שראויים הדברים וקיומם מנר עצמם מנר ג' חלוקות אם מנר הנס
 מחמת עצמו שהיה כפול ומכופל וככללו בו כמה פרטי נסים וכמו שיתבאר. ואם מנר
 פומר כונת הגזרה. וגם כן מנר קושי הגזרה ותוקפה שהוצרך הנס בסבתה אשר בלי
 ספק מנר שלש אלה יתגדל הנס לאין תכלית וראוי לזכרון גדול. ולבאר חומר הכונס
 אמר כי המן בן המדתא האגבי נורר כל היהודים וגו' כלומ' אם היה מבקש רעתם איש
 מעם אחר א"ע שיהיה מבקש לעקור את הכל לא היה כ"כ ראוי וככין ומנוה לקבוע את
 זכרונו' לדורות אמנם בהיות שהיה המן בן המדתא אשר משנים קדמוניות הוא ושרשו
 ומולדתו כולם היו בשנאה עם האומה ישראלית וזה שמו אשר יקראו לו נורר כל היהודים
 להורו' עוד שהאיבה והשנא' אשר לו עמנו היא בשביל היותנו יהודים שננטוינו למחות את
 שם מתחת השמים ולסכה זו חשב על היהודים לאבדם ועוד ירמוז באומרו חשב על
 היהודי' שקודם כל דבר חשב מחשבו' לשיצא מעשהו לאור שיעץ להחטיאם וכמו שאמרנו
 במדרש שאמר איהם של לו שונא זימה הוא וכו' וכמו שכתבנו בהקדמה שכיוון למצוא
 זמן שיהיה הש' בהסתר פנים מהם כדי שלא יהיה עכוב בדבר וכמו שעשה עמלק בעת
 בואו למלחמה עם ישראל בנאתם ממנרים נמצאת הכונה קשה וחמורה ראוייה לעשות
 לה זכרון. ולבאר קושי הגזרה אמר ראשונה לאכדס כלומר שהיתה גזרה קשה שהוא
 האבוד לגמרי וגם כן שהיה לו סיוע מנר המערכות והמזלות שהפיל פור הוא הגורל
 ועלה לו הגורל כחפצו שהיה מקום להומם ולאבד' בחדש ההוא. ולבאר הנס ופרטיו אמר
 ובבאה לפני המלך כלו' בבא אסתר לפני המלך סככה בדבריה שהמלך אמר עם הספר
 כלומר שלא לבד שביטל המלך הגזרה מחמתה אלא צוה ואמר דבר מסכים עם הספר
 ספר התור' שנוכו להנק' מזרע עמלק ועם היות שלא היה בהמן עדיין כי אם מחשבה לא
 פועל ומעשה עכו' אמ' ישוב מחשבתו הרע' על ראשו וגו' ואמ' ותלו אותו ואת בכיו על העץ
 לשון עבר כלומר עם היות שהוא היה החושב רעה והיה הדין כותן שכיון שהוא החושב
 וכבר קבל עונשו שתלו אותו ואת בכיו על העץ שאר משפחתו ומולדתו מה עשו עתה
 להענש ועכו' המלך צוה להנקם מהם כי מנר הדת שנתן להיות היהודים עתידים להנקם
 מאויביהם היה להם מקום להרוג בהם ואם היה קצת בלי רשות ובדאמרן לעיל ולב' מלך
 ביד ה' לעשות שינוה לתת הדת כן ולא לבטל הגזרה מתחלתה שהיה לו מקום לזה בלי
 ביטול דתי מדוי ופרס וכמו שנתבאר לעיל כדי שיהיה הכוונה הזו מסכים למה שנוכח
 בספרו להנקם מזרע עמלק. הנה נתבאר חומר הצרים וחומר הנס ופרטיו באופן כי
 מהדברים ינא טעם חזק וככין לקיים את הדבר ולקובעו לדורות ומה כתן טוב טעם
 ודעת לקיים את אשר כתב מרדכי אליהם בענין תילוק הזמנים שכיון שכל זה נסתבב
 בשביל

פירוש מגלת אסתר

בשכיל ביאת אסתר לפני המלך ראוי לעשות זכרון למה שעשתה מעצמה והוא יוס טו כי
בהיות היא העיקר בעשיית הנסים בודאי שמן השמים נתעוררה לשאלה זו ואין ראוי
להניח היום ההוא כפועל בטל ואדרבה ראוי לתת לו חשיבות יותר שהכרכין המוקפין
חומה מימות יהושע בן נון יעשו זכרון לנכס ההוא ואמר על כן קראו לימים האלה פורים
וגו' הכונה שבהיות אמת שגדולת הנס הלזה תלווי בדיעת הג' חלקים האמורים לעיל
אמר שבקריאת השם לא לקחו ישראל לעיקר רק כד קושי הגזירה וזש על כן קראו לימים
האלה פורים על שם הפור וחלק זה עם השנים האחרים המפורשים באגרת מרדכי הם
טעם נכון לקיום הימי' בכל שנה ושנה וגם כן לחילוק הזמנים ואפי' בלתי הכרעת מרדכי
כי גם מעצמם הדברים ראויים לדעת כולי עלמא וזש על כן על דברי האגרת הזאת
בלומר על מה שכבר הזכיר והוא ענין הפור שמורה על קושי הגזירה כדאמרן וגם כן על
כל דברי האגרת הזאת של מרדכי שמתערש מתוכה מה ראו על ככה כלומר מה טענה
ראו המן וסיפתו לחשוב על היהודים רעה שהיא המשטמה הקדומה ומה הגיע אליהם
ר"ל שנתהפך הגזירה עליהם וכמו שביארנו כל אלו טענות חזקות שעליהם קיימו וקבלו
היהודים עליהם וגו' כלומר ואפילו שלא היה כותב מרדכי אליהם על ענין הקיום כי
ביודעם הפרטים האלה הם מעצמם בדעתם וברצונם קיימו וקבלו עליהם וגו' ועוד הוסיפו
חזוקים וכדכתיב עליהם ועל זרעם וגו' ועוד הוסיפו מנות קריאת המגלה שמרדכי לא
כתב אלא לעשות ימי משתה ושמחה וגו' וזש ככתבם וכזמנם ואמר א"חכ והימים האלה
נזכרים ונעשים פי' נזכרים בקריאת המגלה שהיא זכירה בפיה ונעשים בשמחה ובמשתה:
ויש מי שפירש מלת וקבל שאינו כמו וקבלו אלא הוא שם דבר של קבלה כמו והדבר
אין בהם על דרך זה והיה המשך הפסוקים באופן אחר והכונה לומר שמרדכי
שלח ספרים אל כל המדינות לקיים עליהם להיות עושים וגו' ואמר הכתוב עוד שהודיעם
בספריו ואגרותיו טעם נכון שהיה מחיוב קבלת מה שהם התחילו לעשות ומה שכתב
מרדכי אליהם וביאר הטעם והוא כי המן בן המדתא האגני וגו' ועל הדרכים שפירשנו
ואחר כך הודיענו הכתוב שעל כל דברי האגרת הזאת קיימו וקבלו והסכימו היהודים
לקיים דבריו וכדמפרש ובה אין כפל בפסוק כלל כי הפסוק הראשון הוא לומר שמרדכי
הודיע להם טעם הקבלה והשני הודיע פועל הקבלה וכדאמרן:

והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' ר"ל פירשו את כל דברי הפסוק הזה בדיוק
בדיוקים הנוגעים לענין נזכרים ונעשים אתקש זכירה לעשיה דמה
עשיה יד לעיוות וט"ו לכרכים גם כן זכירה שהיא קריאת המגלה הדיון כך מדינה
ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפין חומה מימות אחשורוש
עיר ועיר לחלק בין שושן לשאר עירו משפחה ומשפחה להביא משפחות כהונה ומשפחו
לויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה וימי הפורים האלה לא יעברו וגו'
ללמד שמגלת אסת' תהיה קיימת לימו' המשיח ואעב דכתיב כי נשכחו הנרו' הראשונים וכו'
וכדאיתא במדרש והטע' הוא משום שכמציא לה רמז בתור' כדאמור' רבנן מפסוק כתוב זאת
זכרון בספר וכמו שכתבתי לעיל בהקדמה זאת ועוד שענין זה של עמלק עתיד להגמר
לעתיד

לעתיד לבא בעה למחות את זכר עמלק מתחת השמים כדכתיב כי יד על כס יה וגו' כמזא
שגם אז לעתיד יהיה זכרון הנס הזה בזמנו ויוכללו שניהם ביחד וישארו הימים במקומם
כי אז יתחזקו בחזק ענוס להיות הנקמה לגמרי כדאמרן:

ותכתוב

אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תוקף וגו' הנה בהיות
שבספרים הראשונים אשר כתב מרדכי לא הזהיר על כתיבת המגילה
וקריאתה רק על המשתה והשמחה וגו' ונמו שמורים פשטי הכתיבים ואף אם אמרנו
שהיהודים קבלו גם את זאת ממלת ככתבם אין הדבר מוכרח ומה גם כי אפשר לומר כי
רצו שיהיה הדבר בתקנה גמורה לא בבחירה לבד ובמנהג. והעיקר בבקשה על זאת
היתה אסתר המלכה להיות זכרונה לדורות כדי שלא יהיה מקום להטיל בה פגם שנשאת
לערל וטמא ואף אם אין בה עון אשר חטא ח'ו וכמאמרם ז"ל אסתר קרקע עולם היתה
מ"מ היה קצת גמגום לומר שלא תהא בגדר האמהות גבעות עולם כיון שנתגבל הדבר
ומזלה גרם להנשא לערל ולפי' בקשה הדבר הזה מאת החכמי' לקובעם לדורות כי בהיות
מגילה זו בקבעת לדורות ונקראת בכל שנה ושנה תהיה שגורה בפני הכל וידעו כל פרטי
הנס הגדול הנעשים על ידה ויאמרו כי בלי ספק לעת כזאת הגיעה למלכות ומן
השמים בגבלו זכות על ידו זכאית לתקן את אשר עוות אביה הראשון הוא שאול המלך
בענין הכרתת זרע עמלק ויאמרו כי הוכרח להיו' ע"י אשה לגדולת הנס שעם היות שהרב
את אשתו וזכתי המלכה מפני המן נתהפך אחר כך והרב את המן מפני אשתו וכמאמרם
ז"ל בפסוק הוא אחשורוש וכל זה מתברר היטב בקריאת המגילה ומה גם אם תכת' המגילה
בין הכתיבים אשר כולם ברוח הקדש כאמרו אזי תקנה יתר שאת ומעלה גדולה ותהיה
הוראה על שבחה ומדרגתה ולפי' הקדו' הכתוב בפסוק זה אסתר למרדכי כי היא העיקר
בשאלה זו. ואמר הכתוב כי לבוא אל תכלית המבוקש גמרו אומר לכתוב המגילה בולה
בשלמות וז"ש את כל תקף כל לרבווי כל מיני תוקף שלא כדברי החולקי' בגמרא בקריאתה
שים אומרים מאים יהודי ויש אומרים מאה הדברים האלה ויש אומרים מכלילה ההוא
אלא את כולה שנכללי' בה כל תוקף תוקפו של אחשורוש ותוקפו של המן ותוקפו של מרדכי
ותוקפו של נס והיה כל זה לשיקוימו את אגרת הפורים הזאת השנית והם הספרים
הכתובים אחר כך וקראה שנית יען היות בהם שאלה שנית והיא קריאת המגילה שלא
היתה בספרי מרדכי כדאמרן. ובתרגום שני של מגלת אחשורוש תרגם בפסוק זה
וכתבת אסתר וגו' מטול דאין הוה שתא עבורא לא יקרון מגלתא באדר קדמאה אלא
באדר בתראה יקרון יתה. רצה לתקן למה נכתבו הספרים השניים האלה ולמה הוצרכו
וגם כן אומרו אגרת הפורים הזאת השנית שהכונה על אדר שני וכן נמי נראה בגמרא
על מתניתא דקרא את המגילה באדר ראשון וגו' ודבריהם על ראשנו ואכן ליטב את

הכתובים על דרך הפשט אתיכון:
וישלח ספרים וגו' כבר בארנו לעיל שהם הם כונת אגרת הפורים הזאת
השנית, ומאידך אמר דברי שלום ואמת פשטיה ברור ועל פי דרכנו
ואמר כי בהיות שבשלוח אסתר לקובעה לדורות היו מקרבים תחלה לכ' סבות אם בשביל
השלום

פירוש מגילת אסתר

השלום ואם בשביל שלא היו מוצאים לה סמך בתורה וכדאיתא בגמ' אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעונו לדורו' שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבק האומות שלחה להם כצר אני כתובה על דברי הימים למלכי מדי ופרס ועוד איתא התם שלחה להם אסתר לחכמי כתבוני לדורו' שלחו לה לא כתבתני לך שלישי שלישי ולא רבעי עד שמצאו לה מקרא כתוב בתורה כתוב זאת זכרון בספר וגו' ואומר אני שכמו שהיא שלחה להם תיקון השלום והעדר הקנאה כן נמו היא חתרה ופשפשה על ענין המקרא עם מרדכי למצוא סמך ושלחה לחכמים את סמך הכתוב וא' עבד בגמרא אמרו עד שמצאו לו אינו סתם לזה כי נאמר שמצאו במה שלחה היא ומרדכי להם והסכימו לדעתם בפי' הכתובים ועם זה אני אומר שזהו המכוון בפסוק זה באומרו דברי שלום ואמת כלומר דברי שלום ואין פחד לקנאה ותחרות עם האומות וגם כן הם דברי אמת כאמתה של תורה שנמצא להם סמך במקרא וכדאמרן : נאמר שכל זה כתבו לקיים עליהם את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי בספרו הראשונים בעשיית הימים ימי משה וגו' שזהו ענין מאמר הראשון קבעונו לדורות ואסתר המלכה באגרת הפורים הזאת השנית בענין קדושת המגלה וזהו מאמר השני דכתבוני לדורות וכאשר קיימו על פשטם הם מעצמם דברי הצומות וזעקתם והוא התענית של פורים שאנחנו עושים זכר לתענית אסתר כדי שהש"י יסלים ויגמור נקמת עמלק לגמרי כמו שהבטיח ונאמר שבשביל מאמר אסתר וספריה שלחה קים דברי הפורים האלה והוא ענין כתובת המגלה וקדושתה כי הסכימו לדבריה ולמאמרה ולא זו בלבד אלא שנכתבה בין שאר כתבי הקדש לרוב מעלתה כי גם היא ברוח הקדש נאמרה וכדאיתא בגמרא וזהו שאמר

ונכתב בספר :

וישם המלך אחשורוש מס על הארץ וגו' הדברים פשוטים ונכריים בעצמם שמדבר בגדולת אחשורוש כי עלה לגדולה אח"כ עד שהיה שולט בכל הארץ ואפילו באיים הרחוקי' וכן משמע מתוך דברי התרגו' השני שתרבו' וסעביד יתהון כולהון אומתא וכולהון מלכותא וגו' והדבר הזה בלי ספק קווע גדול למעלת היהודים וקידוש שם שמים בראות העמים כולם שאחרי תתו גדולה ומעלה ליהודים נסתיעע מן השמים וכתב גדל עד אשר היו כבושים תחתיו כל גווי הארץ והוא גם הוא ידע כי מעשיו רצויים וישמח ויגל במעלת מרדכי ועמו : וגו' רואה אני את דברי המתרגם הכו' שתרגם וכד ידע אחשורוש ית עמא דאסתר ותולדתה שוי יתהון בני חורין בגו עלמא וגו' נראה ברור שהטיל מס על כל הארץ ולא על היהודים ועם זה ימשך פסוק הבא אחריו וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי וגו' והכונה שעם היות אמת שהיה מקום לכל העמים וכ"כ לשרים הגדולים לשנאת את מרדכי בלבם מנר קנאתם במעלתו וגדולתו ומה גם עתה בענין הזמן שנעשו ישראל בני חורין עכ"ל השווה כותבי דברי הימים למלך במה שהחשיבוהו לכתוב בספ' פרשת גדולתו באורך והמשך עם מעשה תוקפו וגבורתו של אחשורוש בשוה על כפר המלכות וא"ש הלא הם כתובים וגו' וזה ודאי היה מאהבתם אותו אין צריך לומר שלא נתקנאו בו כלל והרי זו מעלה גדולה למרדכי וקדוש השם בין כל האומות :

כי מרדכי

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגו' פשוטו נראה שהוא כותן טעם למאי דקאמר בקרא קמא שנכתב פרשת גדולת מרדכי בספר דברי הימים למלכו מדי ופרס וקאמר שמה שהחשיבוהו לזה היה בשביל היותו משנה למלך אחשורוש ומנר זה ראוי להיות זכרון גדולתו בספר ועוד טעם שני שהיה גדול ליהודים וכבר הוקדם לעיל שהיו היהודים בכללותם חשובי' בעיני כל העמים וכדכתיבנא כי נפל פחד היהודים עליהם ומאחר שמרדכי היה גדול ושר על אומה חשובה וגדולה בזאת בעיניהם מנדס הנה היה ראוי להכתב זכרונו בספר ועוד טעם ג' מנר טוב מדותיו שהיה רצוי לרוב אחיו וגו' אשר מתברר מזה לעין כל היותו רועה כאמן ומנהיג טוב ומשתדל על הצלתם והנהגתם ותיקונם ונורכיהם ומתנהג עמהם בשפלות וסבלנו' באופן של איש כזה הגדולה והחשיבות ראויים ומתייחסו לו ולפיו גם מטעם זה החשיבוהו להיות פרשת גדולתו נכתב ונחתם בספר דברי הימים אשר למלכי' הנה כתבאר הפסוק בכבו' נמשכות מנר השכל אשר מנדס הדעת והסברא נותנת להחשיבו לזה כאמור וי' ואשר לפרשו בסבות נמשכות מנר הזכות ועזר אלדיו והוא כי בהיות מרדכי משנה למלך אחשורוש היה אפשר כי מנר הגדולה והיותו קרוב למלכו יגרע ויחסר ויחליש כח וחק הכשרו והיהדות אמר כי לא היה כן רק הוא מרדכי היהודי כלומר כי היותו נזרקתו ואף אחרי היותו משנה למלך אחשורוש ובחזקת גדול בתורה ובמצות היה ליהודים וכיניהם כאשר בתחלה לא אתרע חזקתיה כלל ויהיה גדול כמו ושם אשה גדולה וגו' ועוד אחרת היה לו שהיה רצון לרוב אחיו ר"ל היה מרוצה ומפויים ברבנות ובמעלת אחיו ולא היה מתקנא בהם כמנהג השרים והגדולים שהם מתקנאים במועלת אחרים ולא זו בלבד אלא שגם כן הועילה לו גדולתו לשלמות נפשו שהיה לו מקום להועיל לכל האומה הקדושה שהיה דורש טוב לעמו וגו' הנה שמכל זה יראה היותו שלם ביושר ונזקקות ותמים בדרכי עבודתו ולא הזיקה לו הגדולה כלל אלא אדרבה הועילה לשלמות נפשו כאמור ולכן זכותו הרב עמדה לו להתגדל בעיני האומות כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו להיות נחשב בעיניהם ורוממוהו להכתוב את זכרונו בספר ובסיפורי זכרונם הללוהו בין מלכים ושופטי ארץ וכדאמרן וי' ובפי' זה יתיישב אומרו כי מרדכי כי נראה מיותר אומרו כאן כינוי יהודי ואומרו לרוב אחיו ידעתי מאמרם ז"ל לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת הסנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל ונתלמודו וכן כתב רש"י ז"ל בפירושו האמנם המתרגם ז"ל פי' בדרך אחרת ז"ל ורעי בסניא תיהון דאחיו ומשמע פשוטות דבריו שאין פי' רצון על היותו רצון לאחרים אלא שהיה הוא רועה וחפץ באחרים וכמנא כוונת המתרגם שאדרבה מ' בשבח מרדכי שעם כל גדולתו היה רועה וחפץ ברובו אחיו לומר שעם היותם רבים והיה טורחם ומשאם רב מוטל עליו לא היה כלל מהשתדל בעד כולם אלא אדרבה חפץ ברבויים וכבר נתפרש לעיל בדרך קרוב לזה ואם הוא מתחלף בפי' מלת לרוב שנתפרש מלשון רבנות וגדולה כמו שפי' לעיל ורוב בניו איך שיהיה בשבח מרדכי הכתוב מדבר וכדפרישית ועד מאמרם ז"ל שפירשו לרוב אחיו ולא לכל אחיו והיה פי' כי מרדכי היהודי נתינת טעם לאומרו לרוב אחיו והוי רישיה דקרא נתינת

59

פירוש מגלת אסתר

כתיבת טעם לסיפיה והכוונה שלא וטעה הרואה והצוי לרוב אחיו דמשמע ולא לכל אחיו
שהיה זה מצד גרעון מרדכי וחסרון שלמותו חלילה וחם אלא לפי שמרדכי היה יהודי היה
משנה למלך אחשורוש וגם כן גדולם של היהודים אשר מסבת זה היה מוכרח להתבטל
בשכיל עניני המלכות וגם כן בסבת טורח היהודים עמו המוטל עליו וזאת היתה הסבה
והטעם שהיה רצוי לרוב אחיו ולא לכולט והוא מאמרם ז"ל שפירשו ממנו מקצת
סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות וכו' נמצא שהיה זה הכרח לא מסבת חסרון שלמותו
וגם לא לסבה שהיה מתנהג עמהם כנאווה ובגדול לכב כי אדרבה היה דורש טוב לעמו
וכו' והרי זה כתיבת טעם לשבח מרדכי היהודי אשר היה צדיק תמים בדורותיו כל ימי
היותו על הארמה דבק עם אלקים חיים ומלך עולם * ואפשר גם כן שכיוון לתת טעם
אמיתי למה נכתב במגלה זו ענין וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ונודלכאורה משמע
דאין בו צורך כלל לענין המכוון בכתובת המגלה שהוא זכרון הנס בכל חזקתו ותוקפו
והוא ליה לסיים המגלה בפסוק ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר
קראי דבתריה למה דלכאורה נראה שאין בהם רק הוראת גדולת אחשורוש שכבש את כל
הממלכות ואפילו עד האיים הרחוקים וכדברי התרגום השני שכתבנו לעיל ומה איכפת
לן הודעה זו אחרי ההגלה והישועה * ומה שכתוב בתרגום השני ששם את ישראל בני
חורין מהמם שנמצא היות גם זה בכלל הנס מדיוקא קא אתי והעיקר חסר וכמתרץ לזה
נתן טעם לשבח כי מרדכי היהודי וגו' כלומר בהיות שמרדכי היהודי היה משנה למלך
אחשורוש וגו' לכך אני מספר בשבח וגדולת אחשורוש שהרי זה כמרבה בשבח מרדכי
שהיה גדול ליהודים כי כפי גדולת המלך כן תהיה גדולת המשנה * וגם נמשך
מזה גדולה ליהודים כולם בהיות מרדכי המשנה גדול ליהודים ומלכד
ספור שכחיו בגדולתו ושררתו ומעלתו סיים גם כן בשבח נדקתו
וחסידותו והוא אומר רצוי לרוב אחיו וכפי הפירושים
שפירשנו לעיל וגם כן היה דורש טוב לעמו באופן
שהיה שלם וטוב עם אלקים ועם אנשים
ומצא חן ושכל טוב בעיני
אלקים ואדם :

נשלם פירוש מגלת אחשירוש תהלי לאל שאין לו אחרית וראש

IG 0996/001

2010 Min